

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI



Biblioteca Mitropolitană Sibiu

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI



Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL II, Nr. 1—2

IANUARIE—FEBRUARIE 1957

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ — SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVÎNTAREA ȘI SUB ÎNDRUMAREA
INALT PEA SFINȚIEI SALE

Dr. IUSTIN MOISESCU

Arhiepiscop și Mitropolit

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție: Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

CUPRINSUL :

I. P. S. SA Dr. IUSTIN MOISESCU, MITROPOLIT AL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI
LOCȚIITOR DE MITROPOLIT AL ARDEALULUI

REDAȚIA: *Insofind pe I. P. S. Mitropolit Iustin în noua sa apostolie* . . . 3— 8
REDAȚIA: *La început de an nou: Pe „căile cele în Hristos”* 9— 12

BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

REDAȚIA: *Mergem înainte, pe calea apărării păcii* 13— 19
Pr. Asistent Dr. AL. MOISIU: *Sintem mereu una* 20— 25

S T U D I I

Teologie exegetică

Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU: *Actualitatea Epistolei Sfintului Iacov* . . . 26— 52

Teologie istorică

Ierom. Prof. Dr. NICOLAE MLADIN: *Samuil Micu Clain - Teologul* 53— 66

Teologie sistematică

Pr. Prof. IOAN BUNEA: *Distracțiile în lumina Moralei creștine* 67— 75
Pr. Prof. Dr. CORNELIU SÎRBU: *Cercetări noi privind Istoria religiilor* . . . 76— 86

Teologie practică

Pr. Prof. Dr. SPIRIDON CÂNDEA: *Ingrijirea pastorală a credincioșilor bolnavi* 87—100
Pr. Asistent Dr. AL. MOISIU: *Sfaturi omiletice și pastorale în opera Sf. Grigorie Dialogul* 101—118

ÎNDRUMĂRI OMILETICE

N. M.: *Munca — dată de Dumnezeu omului. — Rostul muncii. — Răsplata muncii (schife de predici)* 119—122

URME DIN TRECUT

GRIGORIE MARCU: *„O țir de schit...” ca un grăunte de muștar* 123—126
— : *Biserica brîncovenească din Făgăraș* 126—129

TEOLOGI ORTODOCȘI

Pr. Prof. Dr. P. PROCOPOVICIU: *Vasile Mitrofanovici* 130—133
Pr. Pr. I. Dr. I. TODORAN: *Hr. Andrutsoș* 133—135

(continuare în p. III a copertei)

RECENZII

- N. MLADIN: Deutsche Theologen besuchten die Sowjetunion 136—137
 P. PROCOPOVICIU: *Sp. Cândea*: Limba veche liturgică și inovațiile introduse
 în ea de fosta biserică unită 138—139

VIAȚA BISERICEAȘĂ

- D. CĂLUGĂR: Viața bisericească în anul 1956 140—144
 — : Comemorarea lui Șaguna și vizitație canonică 144—146
 Pr. Dr. VASILE COMAN: † Prof. Dr. G. G. Stănescu 146
 R.: Zile de praznic creștinesc 147—150
 CRONICAR: Noul Mitropolit al Moldovei și Sucevei, I. P. S. Sa Dr. Iustin
 Moiesescu 150—169

ÎNSEMĂRI

- Prof. Dr. N. NEAGA, GR. M., N. MLADIN și Prof. Dr. M. ȘESAN: Meditații
 la Psalmul 50. — O conferință a prof. N. Parijskij. — Concerte religi-
 oase. — Problema revizuirii pericopelor tradiționale în Biserica luterană.
 — Despre Sf. Icoane. — Știri mărunte 170—176

Cărți recente

In editura Arhiepiscopiei Sibiului au apărut:

- † NICOLAE BĂLAN, Arhiepiscop și Mitropolit. Sibiu 1955, pagini
 448 + XXXII + numeroase ilustrații înafară de text
 Cartea cuprinde articole variate despre activitatea Mitropolitului Nicolae și studii
 teologice asupra mai multor teme bisericești.

CÎND FRAȚII SÎNT ÎMPREUNĂ. Sibiu 1956, pagini 332.

Carte scrisă de mai mulți autori, care tratează problema unității bisericești din punct
 de vedere al istoriei Bisericii romine din Ardeal.

In editura Arhiepiscopiei Timișoarei a apărut:

- Bisericanul ortodox*: „ÎN CE NE DEOSEBIM”...? Timișoara 1956, pagini 432.
 Lucrare închinată consolidării revenirii la sinul Bisericii ortodoxe romine a fraților
 noștri dezbinați bisericește prin actul de la 1698—1700.

In editura Centrului Mitropolitan al Olteniei au apărut:

- Hr. Andrușos*: SIMBOLICA. Traducere din limba greacă de Iustin Moiesescu,
 profesor universitar. Craiova 1955, pagini 350.
 Cea mai temeinică lucrare ortodoxă răsărite ană pentru studiul teologiei confesionale.
Iustin Moiesescu, profesor la Institutul Teologic din București: IERARHIA
 BISERICEAȘĂ ÎN EPOCA APOSTOLICĂ. Anexă: Texte biblice și
 patristice despre pace și muncă. Craiova 1955, pagini 80.
 Lucrarea studiază problema vechimii ierarhiei noastre bisericești exclusiv pe bază
 de documente biblice și patristice.

Aceste lucrări se pot comanda la Librăria eparhială „Reîntregirea”, Sibiu,
 strada 1 Mai nr. 35.

INSOȚIND PE I. P. S. MITROPOLIT IUSTIN IN NOUA SA APOSTOLIE

La 10 ianuarie 1957, Marele Colegiu Electoral Bisericesc, cu unanimitatea voturilor exprimate, a ales Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit al Ardealului, Dr. IUSTIN MOISESCU. Două zile mai târziu (în 12 ianuarie), I. P. S. Sa a primit legiuirea investitură, iar Duminică 13 ianuarie a fost instalat cu solemnitatea îndătinată în jețul vlădicesc de ocîrmuitor al Bisericii moldovene.

*Evenimentul a fost întâmpinat de clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Romîne din Ardeal cu simțăminte în urzeala că-
rora bucuria se împletește cu părerea de rău. Disciplina bisericească întru care stăm, ne poruncește să ne bucurăm. Ne dăm limpede seama că în Biserică interesele superioare bisericești trebuie să premeargă, în orice împrejurare, oricăror alte considerente. În cazul de față, văduvirea scaunului mitropolitan al Moldovei și Sucevei, pricinuită de săvîrșirea din viață a Mitropolitului SEBASTIAN RUSAN, cerea ca la cîrma acelei de Dumnezeu păzite Eparhii să fie ales un ierarh care să corespundă pe deplin și locului înalt ce-l ocupă, și îndatoririlor cinstitoare legate de însemnătatea jețului arhipăstoresc de la Iași. Faptul că alegerea factorilor încuviințați de pravila noastră bisericească să desemneze pe ocîrmuitorii de eparhii s-a oprit asupra persoanei Arhipăstorului nostru, cinstește pe acești factori, cinstește pe I. P. S. Mitropolit Iustin și cinstește în egală măsură Biserica Ortodoxă Romîna din Ardeal.*

În ordinea însemnătății istorice, Mitropolia Moldovei și Sucevei este al doilea scaun vlădicesc al Patriarhiei Bisericii Orto-

doxe Române, urmînd Mitropoliei Ungrovlahiei și premergînd Mitropoliei Ardealului. Trecerea I. P. S. Mitropolit Iustin de la Sibiu la Iași este, din acest punct de vedere, o înaintare în rang și răspunderi pentru arhipăstorul nostru, iar pentru Biserica moldoveană — un cîștig duhovnicesc pe care tradițiile ei ortodoxe îl merită din plin.

Chemînd la cîrma ei un ierarh de talia I. P. S. Mitropolit Iustin, Biserica moldoveană dovedește că prețuiește precum se cuvine poziția ce o deține în cadrele organizației noastre bisericești, pentru că I. P. S. Sa este o personalitate de prim rang în soborul ierarhilor ortodocși romîni al vremii noastre. Tînăr și înzestrat cu o pregătire teologică și bisericească excepțională, distins și sobru în orice împrejurare, adevărată intruchipare a simțului pentru bine și a bunului simț, I. P. S. Mitropolit Iustin îmbină în persoana și în manifestările sale un respect sacru față de orînduirile bisericești ale Ortodoxiei răsăritene cu o aprinsă dragoste față de poporul nostru care-și făurește cu cinste ireproșabilă, prin pilduitoare hărnicie, o viață tihnită și îmbelșugată. Tradiția și progresul, în concepția I. P. S. Sale, stau într-un raport de interdependență organică, se condiționează reciproc. Cea dintîi oferă temelii trainice și făgașuri drepte celuiilalt, progresul pune în valoare visteriile de experiențe izbutite ale trecutului, transformîndu-le în nutremînt de preț pentru înfăptuirile viitoare și chezăsuind dăinuirea lor peste ani și peste vremi prin înrîurirea binefăcătoare pe care o exercită asupra vieții obștești.

În Moldova, I. P. S. Mitropolit Iustin se află într-un mediu care-i este familiar de mult, de mai-nainte de-a fi fost chemat acolo prin votul unanim al Colegiului Electoral Bisericesc. Primii săi ani de osteneli didactice și cărturărești, ca profesor de teologie în țară, și i-a cheltuit cu folos și cu rîvnă dătătoare de roade alese în cuprinsul Mitropoliei Moldovei și Sucevei. Trecut apoi de la Facultatea de Teologie din Suceava la catedra de Studiul Noului Testament de la Institutul Teologic Universitar din București, în cadrele cursurilor de îndrumare misionară și socială a clerului, organizate potrivit legiuirilor în vigoare pe lîngă acel Institut, s-a aflat mai mulți ani în legătură nemijlocită și statornică cu preoțimea ortodoxă moldoveană, cunoscînd îndeaproape pe membrii ei, apreciîndu-le osîrdia pastorală și prețuînd după cuviință alipirea lor față de Sfînta Biserică și de poporul nostru muncitor. În două rînduri — după ce a devenit Arhipăstor

al Ardealului — revista oficială a Mitropoliei Moldovei și Sucevei încresta la răboj, discret și semnificativ, legăturile sufletești ale profesorului de teologie Dr. Iustin Moisescu, cu Biserica dintre Carpați și Prut (vezi n-rii pe aprilie și mai 1956). Abia acum ne dăm seama că acele mențiuni, aparent protocolare, îmbrăcau dimensiuni de prevestire, anticipau solicitarea exprimată prin alegerea din 10 ianuarie a. c.

Mîndri de faptul că Biserica moldoveană l-a revendicat cu atîta însuflețire de Arhipăstor al ei pe I. P. S. Mitropolit Iustin, nu putem uita că Înalt Prea Sfinția Sa a fost întîi de toate Arhipăstorul NOSTRU. De cînd e lumea, oamenii de valoare sînt prețuiți de instituții și popoare, iar generațiile din plămada cărora fișnesc ei ca flacăra din spuză se mîndresc de a-i fi avut contemporani și de a-și fi încredințat năzuințele capacității lor constructive, spre a le transforma în înfăptuiri de durată. Memoria mereu proaspătă a istoriei oferă destule indicii în această privință.

Romînii ortodocși din Ardeal îl revendică pe I. P. S. Mitropolit Iustin fără șovăire, cu curată și deplină aplecare a inimii, pentru galeria de onoare a ierarhilor a căror amintire o păstrăm luminoasă și plină de recunoștință. Acum e anul, Biserica soră de dincolo de Carpați, înțelegînd că după arhipăstoria îndelungată și strălucită a Mitropolitului Nicolae Bălan „un astfel de arhieru ni se cădea nouă”, s-a asociat voinței exprimate de reprezentanții legiuîți ai clerului și poporului credincios din Eparhiile ardeleni, înlesnindu-ne dobîndirea Arhipăstorului rîvnit în persoana distinsului ei fiu duhovnicesc, profesorul de teologie Dr. Iustin Moisescu.

L-am întîmpinat în mijlocul nostru cu o însuflețire care nu se va putea da uitării niciodată, l-am ascultat așa cum știu să asculte romînii ortodocși ardeleni pe ocîrmuitorii lor bisericești, l-am înconjurat cu o dragoste neprecupețită și nefățărîtă. La noi „acasă”, a fost în casa SA. Nicicînd nu ne vom îndoii că-și va aduce aminte cu drag de ea, în toate zilele vieții sale, pe care i-o dorim îndelungată și încununată de îmbelșugate roade duhovnicești.

Acum, Biserica soră de dincolo de creste, darul de preț ce ni l-a făcut, și-l ia înapoi. Biruindu-ne părerea de rău pe care ne-o pricinuieste această despărțire pretimpurie, cu cuget înălțat de înțelegerea superioară pe care sîntem obișnuiți din „neam în neam” s-o avem față de marile interese bisericești, nu ne putem

stăpîni să nu mărturisim că dacă aceste interese ni-l iau înapoi, îl iau înapoi DE LA NOI. Il iau „în pace, întreg, cinstit, sănătos, drept îndreptînd cuvîntul adevărului”. Il iau împodobit cu toate însușirile unei personalități fermecătoare și plină de făgăduințe în ce privește serviciile eminente pe care sîntem încredințați că le va aduce și de-acum înaintea Sfintei noastre Biserici și prin ea, Patriei noastre dragi, Republica Populară Romînă.

La excepționalele sale însușiri personale, intrarea în episcopat și hirotonirea întru arhieru au adăugat ceea ce mai lipsea — ceea ce numai Harul dumnezeiesc poate da — pentru ca I. P. S. Mitropolit Iustin să se ridice dintr-o dată și firesc la înălțimea stării vlădicești.

Slujitorii bisericești din Ardeal și-au dat seama de mult, de cînd actualul Arhipăstor era pe băncile școalei, că în plămada înzestrării sale personale nu-i nimic improvizat, ci totul e esență pură. Patriarhul Miron Cristea, ardelean de obîrșie și formație, cu încercata sa cunoaștere de oameni și cu agerul său simț de identificare a valorilor în devenire, l-a remarcat ca elev fruntaș al unui seminar teologic de dincolo de Carpați și i-a înlesnit dobîndirea unei pregătiri cărturărești superioare în țară și peste hotare. Sibiul Mitropolitului Nicolae Bălan, la rîndul său, l-a prins în reflectorul unei atenții mișcătoare prin căldura și statornicia ei încă de cînd era student în teologie. Stau mărturie despre exactitatea acestei afirmații colecțiile „Revistei Teologice”, ctitoria pururea pomenitului Mitropolit Nicolae, în coloanele căreia (din 1937 și pînă în 1947) au fost înregistrate cu dragoste de adevăr, dar și cu vădită simpatie, toate succesele în muncă dobîndite de tînărul Iustin Moisesu, cîntea ce o făcea Bisericii noastre acolo unde se pregătea sau profesa la catedră, precum și — în recenzii elogioase, pe deplin meritate — cărțile savante care ieșiau din truda minții și din însuflețirea inimii sale. Revendicăm pentru noi, sibienii ortodocși — fără ostentație, dar cu fermitatea cerută de solemnitatea acestei mărturisiri făcută în prag de despărțire — exclusivitatea previziunii avansării sale de mai apoi și statornicia atașamentului ce l-am vădit față de dînsul, cu decenii înainte de sorocul la care l-am dobîndit Arhipăstor al Mitropoliei Ardealului. Nici un alt organ de presă bisericească din cuprinsul Patriarhiei Romîniei nu se poate mîndri cu o atitudine similară față de tînărul teolog care avea să devină o podoabă a învățămîntului nostru bisericesc și apoi a Episco-

patului ortodox român. Când i-a devenit Arhipăstor, preoțimea ardeleană îl cunoștea de mult și îndeaproape, căci „Revista Teologică” se scria pentru ea.

Nu i-a precupețit cituși de puțin ascultarea și iubirea ei fiiască. Pentru preoțimea ortodoxă ardeleană, I. P. S. Mitropolit Iustin în jețul vlădicesc al lui Andrei Șaguna și Nicolae Bălan era cheazășia dăinuirii și consolidării a tot ceea ce au înfăptuit acești titani ai legii strămoșești pentru Biserica și credincioșii ortodocși români din aceste părți ale țării noastre — și, în aceeași măsură, ierarhul destoinic să călăuzească această Biserică pe căile de pace și prosperitate ale vieții celei noi, care se făurește astăzi prin osîrdia întregului nostru popor muncitor.

*

I. P. S. Mitropolit Iustin a stat puțin în Ardeal, dar reușita și valoarea unei misiuni nu e în funcție de durata ei. Idealul vieții e acela de-a excela în îndeletnicirea ce ți-a fost hărăzită de Dumnezeu și de oameni, de-a ți-o încheia fără a-ți imputa nimic asupra ei.

Chemat să continue și să desăvârșească lăsămîntul duhovnicesc al marelui său înaintaș de scaun și de osteneli izbutite, I. P. S. Mitropolit Iustin a fost pentru Biserica ardeleană Arhipăstorul cumpănit, prevăzător și capabil care a știut să unifice cele ce încă mai erau deschilinite de rămășițele unei mentalități retrograde, abil exploatată de elementele dubioase care nu văd cu ochi buni refacerea unității bisericești a românilor din aceste părți ale pămîntului străbun.

S-a bucurat în desfășurarea misiunii sale arhipăstorești de tot concursul oamenilor de bine ce-l înconjurau cu respect, cu dragoste și cu devotament exemplar, fapt mărturisit de I. P. S. Sa, cu netăinuită plăcere, în cuvîntul de răspuns la urările ce i-au fost prezentate de anul nou 1957 din partea clerului și poporului credincios pe care-l păstorea.

*

La 18 martie 1956, în Catedrala mitropolitană din Sibiu, cînd era înscăunat sărbătorește în jețul vlădicesc, pătruns de înfiorata bucurie a întîlnirii sale cu atîta „nor de martori” veniți de pretutindenea să-l salute, I. P. S. Mitropolit Iustin a spus :

„Urcînd treptele scaunului de Arhiepiscop de Alba Iulia și Sibiu și de Mitropolit al Ardealului, Crișanei și Maramureșului,

cu adîncă smerenie îmi îndrept primul meu gînd către PREA MILOSTIVUL DUMNEZEU, cerîndu-i putere și înțelepciune pentru păstorirea dreptmăritorilor creștini din această Eparhie și rugîndu-L, cu cea mai adîncă vibrație a inimii pe care am simțit-o vreodată, SĂ BINECUVINTEZE ÎNFIEREA PE CARE MI-O DĂ ASTĂZI BISERICA DIN ARDEAL”.

Această înfiere a fost reală, sinceră și integră.

Pururea pomenindu-l pentru tot binele pe care i l-a făcut, Biserica ardeleană îi prezintă Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin, în ceasul despărțirii, ofranda recunoștinței ei depline. Ne-a ocîrmuit cu osîrdie de apostol, cu încercată înțelepciune, cu tact negreșelnic, cu dragoste de părinte și, mai ales, cu distincția și sobrietatea care îi definește toate manifestările.

Oriunde ar osteni de-acum înainte, noi știm că slujba sa deplin și-o va plini (cf. II Tim. 4, 5), spre cel mai mare bine al Sfintei noastre Biserici și al Patriei noastre iubite.

Mîndri de a ști că începătura apostoliei sale vlădicești s-a săvîrșit și desfășurat în Biserica ardeleană, rugăm pe bunul Dumnezeu să-i hărăzească favoarea de-a putea face, întru frîngere de inimă, peste ani și ani, mărturisirea cugetului împăcat al celui ce a izbîndit în toate ostenelile : πάντα νενικήκαμεν !

Este, aceasta, și urarea noastră, a celor ce ne străduim pe șantierul revistei „Mitropolia Ardealului”, CTITORIA SA. E „dar din dar” !... „Ale tale dintru ale tale”...

Intru mulți și fericiți ani, Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei !

REDACTIA

PE „CĂILE CELE ÎN HRISTOS”

Un teolog contemporan afirmă că „știința și evlavia sînt cei doi ochi duhovnicești ai preotului”. „Care preot — întreabă el — ar vrea să fie orb duhovnicește, sau cel puțin chior”?

Formularea acestui adevăr pare dură și drastică. Ea e scu-zabilă, pentru că adevărul e dur și drastic în multe din înfățișă-rile sale. El nu se tîrguiește cu minciuna și nu cade la tranzacții cu aparențele. El sfîșie cu energie vâlul înșelător al amîndurora, el nu amăgește ci călăuzește, el nu acopere ci descopere, el nu destramă ci zidește, el nu rușinează ci îndreptează.

Astăzi ca și totdeauna, privirea cea dinlăuntru a slujitorului bisericesc se cade a fi îndreptată, periodic și insistent, asupra propriei sale persoane, verificîndu-și înzestrarea preoțească, ana-lizînd modul de funcționare a misiunii sale, dregîndu-și lipsurile, subțiindu-și aptitudinile pastorale, amplificîndu-și visteria de în-țelepciune creștinească și valorificînd cu tact ireproșabil agoni-sita cărturărească și experiența de viață duhovnicească a altora și a sa proprie.

Fără a constitui preocuparea de căpetenie a misiunii sale — care rămîne deapururi exercitarea îndatoririlor preoțești cu luare-aminte și cu folos — educația de sine însuși rămîne o preo-cupare esențială și permanentă a slujitorului bisericesc. Preotul este un om care învață. Învață în îndoitul înțeles al cuvîntului : e școlar și învățător totodată. Sîntem încredințați că învățătorul va fi cu atît mai destoinic cu cît e mai sîrguincios școlarul din el. Sîrguința de școlar preotul și-o vădește în interesul ce-l arată față de carte, în locul ce-l rezervă lecturii și studiului teologiei în programul său de viață, în atențiunea cu care aprofundează și asimilează învățătura teologică-bisericească, în rîvna cu care

adaptează concepțional această învățătură la necesitățile religioase și patriotice ale păstoriților săi. Când trece la valorificarea pe teren — la altar și în pastorația individuală — a acestei învățături, școlarul devine învățător, aduce învățătura dobândită prin studiu și meditație în legătură cu viața.

Un preot bun este un om cult, luminat prin puterea binefăcătoare a cărții și pătruns pînă în străfundurile ființei sale de adevărul învățăturii bisericești pe care o propovăduiește.

„Era un timp cînd își avea și școala (teologică) ereziile ei, pe vremea cînd era la modă adagiul că „ori înveți, ori nu înveți, popă tot te faci“. Ceva din erezia acestei propoziții s-a mai păstrat pînă azi în părerea unor învățăcei ai teologiei, cărora le place să-și îngroape talantul primit și care nu arareori se miră că e necesar să se facă atîtea studii teologice, cînd, mai ales în parohiile rurale, n-ai ce face cu știința agonisită în școală. Ba, adeseori se aude mărturisirea că școala teologică nu pregătește preoți pentru parohie și studiile, în afară de cultura pe care o dau studentului (teolog), nu au destulă utilitate practică. Ca și cînd în parohie n-ar mai fi de nici un folos nici Dogmatica, nici Teologia fundamentală, nici Istoria Bisericii... Este un cîntec cunoscut acesta. Dar e un cîntec fals.

Studentul teolog care nu face studii serioase și preotul care nu se folosește în activitatea lui pastorală și misionară de întreg cuprinsul materiilor teologice, nu-și înțelege deplin chemarea. Un astfel de preot se epuizează repede și tot așa de repede se plictisește și se plînge colegilor că nu mai știe ce să predice credincioșilor. Vastul material al studiilor teologice tocmai folosul acesta îl are : împrăștează neconținut cugetarea și însuflețirea preotului. Studiile teologice sînt ca o fîntînă miraculoasă, din care mereu scoatem apa cea vie a învățăturilor sacre, fără ca vreodată să poată seca izvoarele ei. Nici nu bănuim cu cîtă atenție ascultă credincioșii cîte un subiect nou de predică, mai ales că pentru ei e nou aproape tot ce este în afară de cuprinsul moralei creștine“ — spune un slujitor bisericesc de-al nostru, deopotrivă de destoinic la altar, ca și la amvon și la catedră (Prot. Dr. Ilarion Felea : Teologie și preoție. Arad, 1939, p. 25 urm.). Mărturisirea lui este dreaptă : „Vorbește aici experiența, nu teoria“, cum însuși spune (o. c. p. 26).

Insistăm atîta asupra acestei laturi a obligativității pregătirii preoțești pentru că cealaltă, evlavia, este ceva de sine-

înțeles. Aceasta i se pretinde și credinciosului ; cu atît mai vîrtos nu poate lipsi din podoabele reale ale unei personalități preoțești.

Și încă ceva ! Ne este dat să auzim, uneori, că Sfinții Apostoli au răscolit și primenit lumea veche fără să fi urmat vreuna din școlile renumite ale vremii. Exact de aceeași părere erau sinedriștii ierusalimiteni, care îi socoteau „oameni necărturari și simpli“ (F. Ap. 4, 13). Dar nu e așa. Trei ani de zile, Sfinții Apostoli au urmat școala lui Iisus Mîntuitorul, iar după înălțarea Sa la cer, au intrat în „școala“ Duhului Sfînt.

Sfîntul Apostol Pavel, la rîndul său, oferă o pildă strălucită de îmbinare fericită a științei înalte cu o viață neprihănită, amîndouă puse cu elan exemplar în slujba Sfintei Evanghelii. Compătimitoarea apostrofă a procuratorului roman din Cezareia Palestinei, Porcius Festus — „Pavele, Pavele, învățătura ta cea multă te duce la nebunie“ (F. Ap. 26, 24) — dovedește că pregătirea sa cărturărească nu mai era o taină nici pentru un atît de înalt dregător al Cezarului. Toată istoria ostenelilor sale misionare, inclusiv bogata moștenire scrisă pe care a lăsat-o Sfintei noastre Biserici, dovedesc că Apostolul neamurilor a fost un teolog practicant, un slujitor al lui Hristos care prețuia la justa ei valoare știința de carte ca mijloc de lucrare spirituală. Pe urmele lui aveau să calce cei mai luminați dintre Sfinții Părinți și scriitori bisericești ai vremurilor patristice, iar școlile de pregătire a clerului, înființate de Sfînta noastră Biserică, au răsărit din aceeași convingere de nezdărnicat că „știința și evlavia sînt cei doi ochi duhovnicești ai preotului“.

*

Ne aflăm la capăt de an nou.

Călcăm pragul lui cu însuflețire nouă și cu puternică vrere de a fi la înălțimea așteptărilor pe care le leagă de străduințele noastre și ocîrmuirea bisericească și cea cetățenească, și Biserica și Patria, și Dumnezeu și „Cezarul“.

Esența misiunii noastre este aceeași, ca și în anii trecuți. Căile noastre sînt căile Bisericii, îndatoririle noastre sînt îndatoririle preoțești de totdeauna.

Părtași făcîndu-ne la tot lucrul bun care se săvîrșește „pentru pacea a toată lumea și pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu biserici“, cînd vom ajunge la celălalt capăt al anului pe care l-am început acum, putea-vom spune, cu cuget împăcat, ca Sfîntul

Apostol Pavel creștinilor din Corint, că fără greș și fără conținere am sîrguit pe „căile... cele în Hristos“ (I Cor. 4, 17).

„Îți aduc aminte — spune Apostolul — să aprinzi iarăși harul lui Dumnezeu, care este în tine prin punerea mîinilor... Silește-te să te arăți înaintea lui Dumnezeu încercat, lucrător care nu are de ce să se rușineze, învățînd drept cuvîntul adevărului... De deșartele vorbe lumești ferește-te... Urmează dreptatea, credința, iubirea, pacea... Propovăduiește cuvîntul, stăruie cu timp și fără timp, muștră, ceartă, îndeamnă cu toată îndelunga-răbdare și învățătură... Fii treaz la toate... fă lucrul evanghelistului, slujba ta fă-o deplin“! (II Tim. 1, 6; 2, 15—16. 22; 4, 2. 5).

Comoditatea căldică, nimic nu drege, dar de stricat, strică. Nici ea, nici ignoranța, nici mediocritatea n-au loc în pregătirea spirituală a preotului. El tinde din toate puterile către culmile pe care sălășluiesc elitele. Dar nu singur, ci tîrînd după sine, prin puterea exemplului, pe toți păstoriții săi.

Intr-acolo să mînăm pașii străduințelor noastre preoțești în anul pe care l-am început.

Dumnezeu să ne ajute!

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

REDACȚIA

MERGEM ÎNAINTE, PE CALEA APĂRĂRII PĂCII

Ne-a ajutat bunul Dumnezeu să străbatem cu bine anul 1956 și să pășim pragul celui alt, care a început, încingându-ne mijlocul cu brîul voinței neînduplecate de a-l transforma într-un cît mai viguros pas înainte pe calea progresului obștesc. Toiag rezistent de sprijin în înfăptuirea acestei năzuințe care însuflețește astăzi întreaga omenire, ne va fi credința în Dumnezeu și încrederea în forța de neînfrînt a celor peste un miliard de luptători convinși pentru pace, de pe toată scoarța pămîntului.

Această forță uriașe, care înmănunchiază tot ce are mai sănătos, mai harnic și mai cinstit fiecare popor, în cursul anului 1956 a fost supusă unei verificări de fond a tăriei ei. Examenul de aptitudine pe care l-a dat frontul mondial al luptătorilor pentru pace, în fața evenimentelor de toți știute, care au înrăutățit vremelnice situația internațională, a dovedit deplina maturitate a acestei mișcări populare — cea mai mare pe care a cunoscut-o istoria lumii — și capacitatea ei fără egal de a apăra *pacea*, bunul cel mai de preț al omenirii zilelor noastre.

Cu părere de rău — dar totodată și fără umbră de descurajare — a trebuit să constatăm că anul 1956 n-a mai fost un an în cursul căruia să nu bubuie tunul. Atacul brutal și premeditat al forțelor armate anglo-franco-israeliene împotriva Egiptului, bombardarea și masacrarea populației pașnice în scopul acaparării Canalului de Suez și al răsturnării guvernului Nasser — care conduce lupta nobilă a poporului egiptean pentru independență și suveranitate națională — au creat pericolul izbucnirii unui al treilea război mondial.

Odată cu agresiunea din Egipt, forțele reacțiunii și ale războiului, folosindu-se de dorința poporului maghiar de a pune capăt anumitor lipsuri și greșeli care frînau construcția socialismului, au dezlănțuit în Ungaria o acțiune contrarevoluționară care urmărea reinstaurarea în această țară

a dictaturii fasciste hortyste, tulburarea relațiilor ei cu țările vecine și scoaterea acestei țări din familia popoarelor iubitoare de pace și propășire, din zona socialistă.

În ambele cazuri, trebuia să se acționeze grabnic și cu toată hotărârea, pentru ca pericolul să nu se întindă și să nu evolueze într-o conflagrație de proporții mondiale.

Așa s-a și întâmplat, datorită și de astădată mai ales energiei și fermității Uniunii Sovietice, sprijinită de toate guvernele conștiente de răspunderea lor în fața istoriei, în frunte cu guvernul central al Republicii Populare Chineze. Calea forțelor războiului și ale reacțiunii a fost astfel barată, uneltirile lor împotriva păcii popoarelor au fost demascate și condamnate, iureșul lor distructiv a fost curmat.

Partizanii păcii din lumea întreagă au repurtat astfel o victorie răsunătoare. Ei știu, însă, că ațîțătorii la un nou război încă nu s-au potolit definitiv și tocmai de aceea, sînt hotărîți să vegheze ca dușmanii păcii să nu ridice din nou capul. Ei sînt hotărîți să valorifice izbînda cîștigată, întărind-o fără preget și fără precupețire. Cu această hotărîre pășim în noul an 1957.

*

Dacă rotim privirea peste întinsul anului 1956, constatăm că desfășurarea luptei pentru apărarea și consolidarea păcii popoarelor și pentru chezășuirea unui viitor de tihnă și îmbelșugare, a format obiectul preocupărilor permanente ale tuturor guvernelor bine intenționate și ale tuturor oamenilor cinstiți, de pretutindenea. Această luptă pentru triumful vieții împotriva distrugerii și a morții, în cursul anului 1956 s-a desfășurat în funcție de obiectivele de căpetenie ce și le-a fixat încă de mai înainte și de noile condiții ivite în acest răstimp.

Cînd am pășit pragul anului 1956, pe arena internațională se puteau desluși două orientări diametral opuse: una a forțelor dornice de pace pe care am putea-o numi *a coexistenței pașnice* și a rezolvării problemelor litigioase *pe calea tratativelor*, în „spiritul Genevei”; cealaltă, a cercurilor agresive occidentale, opusă „spiritului Genevei”, a continuării cursei înarmărilor, a desfășurării „războiului rece” și a pregătirii unui nou război.

Pornind de la această stare de fapt, țelul de căpetenie al luptei pentru pace, în anul 1956, a fost promovarea „spiritului Genevei” și înlăturarea oricăror piedeci care stăteau în calea afirmării lui. Toate momentele și realizările de seamă ale luptei pentru pace, desfășurată în cursul anului 1956, se încadrează în acest făgaș.

Inceputul a fost făcut prin sesiunea de la Praga a Comitetului politic consultativ al statelor participante la tratatul de la Varșovia — sesiune

desfășurată în zilele de 27—28 ianuarie 1957 — care a întocmit un plan larg de asigurare a păcii și securității internaționale, făcând propuneri importante referitor la promovarea colaborării internaționale.

Un puternic ecou în opinia publică internațională a avut schimbul de mesaje între N. A. Bulganin, președintele Consiliului de Miniștri al URSS și D. Eisenhower, președintele SUA. La 31 ian. 1956, premierul Bulganin a remis președintelui Eisenhower un mesaj în care propunea Statelor Unite ale Americii încheierea unui tratat de prietenie și colaborare pe timp de 20 ani. Tonul prietenesc în care a răspuns președintele Eisenhower la mesajul de pace al premierului sovietic, aduce aminte de convorbirile din iulie 1955, de la Geneva. Acest schimb de mesaje a deschis calea spre noi posibilități de renaștere și afirmare din ce în ce mai vișuroasă a „spiritului Genevei”.

Moștenind din trecut problema încă nerezolvată a dezarmării, anul 1956 a înregistrat, printre alte manifestări remarcabile, sesiunea extraordinară a Consiliului Mondial al Păcii, ținută între 5—9 aprilie, la Stockholm. Participarea reprezentanților cultelor religioase la această sesiune a fost destul de mare și fructuoasă. Documentele sesiunii chiamă la acțiune toate forțele iubitoare de pace, în scopul înfăptuirii dezarmării generale.

Dorind să aducă o nouă contribuție la cauza dezarmării, guvernul sovietic, în declarația sa din 14 mai 1956, a făcut cunoscute o serie de hotărâri însemnate pentru punerea în practică a programului de dezarmare, reducând în termen de un an efectivele forțelor armate ale URSS cu încă 1.200.000 oameni și invitând guvernele SUA, Angliei și Franței să adopte măsuri similare.

Continuându-și acțiunea de unificare a diferitelor forțe pașnice care vor dezarmarea, Biroul Consiliului Mondial al Păcii s-a întrunit la Paris, în zilele de 23—25 iunie 1956. Documentele acestei întruniri arată necesitatea unei schimbări fundamentale în metoda luptei pentru pace, propunând acțiuni coordonate ale tuturor forțelor iubitoare de pace, menținerea unui contact neîntrerupt al acestor forțe și stabilirea unei atmosfere de încredere reciprocă, prin convorbiri directe, amicale, între ele. Biroul Consiliului Mondial al Păcii a chemat toate forțele iubitoare de pace să desfășoare, prin mijloacele ce le sînt proprii, o campanie susținută care să ducă la încheierea unor acorduri internaționale cu privire la efectuarea dezarmării.

Față de problema naționalizării Canalului de Suez, Secretariatul Consiliului Mondial al Păcii a luat atitudine prin declarația sa din 17 august 1956. După ce constată neliniștea pricinuită de unele manifestări contrare „spiritului Genevei”, arată că „în ajunul conferinței de la Londra, mișcarea mon-

dială pentru pace condamnă odată mai mult metodele de violență în rezolvarea problemelor internaționale litigioase". La rezolvarea definitivă a problemei Canalului de Suez neputându-se ajunge decât pe calea tratativelor, Secretariatul Consiliului Mondial al Păcii chema pe cei interesați direct să se călăuzească după acest principiu.

Alt moment însemnat în cadrul luptei pentru pace din anul 1956 a fost schimbul de mesaje între șefii de guverne ai marilor puteri. După mesajul lui Anthony Eden către N. A. Bulganin (din 10 august 1956), au urmat: schimbul de mesaje între Bulganin și Eisenhower în problema dezarmării (6 iunie și 11 sept.) și apoi în problema experiențelor cu arma nucleară (între 20—25 oct.), precum și schimbul de mesaje între Bulganin, Eden, Mollet ș. a. pentru curmarea agresiunii anglo-franco-israeliene împotriva Egiptului.

Pe linia lărgirii și întăririi „spiritului Genevei” se încadrează o serie de evenimente din anul 1956. Aceste evenimente au dus la extinderea și consolidarea relațiilor de prietenie și colaborare între diferitele popoare, atât pe tărâm economic și politic, cât și cultural.

Deosebit de importantă pentru cauza apărării și consolidării păcii este declarația guvernului sovietic din 17 noiembrie 1956, în problema dezarmării și a micșorării încordării internaționale. Constatând că agresiunea armată împotriva Egiptului a creat o situație periculoasă pentru cauza păcii, declarația prezintă un program substanțial de măsuri practice, realiste și realizabile, de o uriașe însemnătate pentru micșorarea încordării internaționale, pentru întărirea păcii și pentru crearea unui climat de încredere și colaborare între toate statele lumii.

Republica Populară Română, patria tuturor cetățenilor țării noastre care muncesc cu brațele și cu mintea, credincioasă politicii sale externe de coexistență și colaborare pașnică în toate domeniile, cu toate statele lumii, a sprijinit pas cu pas eforturile depuse de forțele păcii și ale progresului, în cursul anului 1956, de a face să triumfe „spiritul Genevei” în relațiile internaționale și de-a opri pe ațîțătorii la un nou război să-și pună în aplicare întunecatele lor planuri de tulburare și azvîrlire a omenirii în brațele distrugerii și ale morții. Nu a fost inițiativă menită să consolideze pacea, care să nu se fi bucurat de întregul sprijin al țării noastre.

Declarația guvernului RPR cu privire la propunerile guvernului URSS în problema dezarmării și a micșorării încordării internaționale din 17 noiembrie 1956 — declarație dată publicității în 29 noiembrie 1956 — stabilește senin și limpede poziția patriei noastre față de evenimentele internaționale la ordinea zilei: dezarmarea, încheierea unui pact de neagresiune între țările care fac parte din Blocul Atlanticului de Nord și țā-

rile participante la Tratatul de la Varșovia, convocarea unei conferințe a șefilor de guverne ai țărilor din aceste zone (cu participarea R. P. Chineze, Indiei, Iugoslaviei, Indoneziei, Birmaniei și altor state), precedarea acestei conferințe largi de o conferință a șefilor guvernelor URSS, SUA, Angliei, Franței și Indiei (potrivit propunerii președintelui Confederației elvețiene), agresiunea anglo-franco-israeliană asupra Egiptului, evenimentele din Ungaria și adâncirea relațiilor noastre frățești cu Uniunea Sovietică și cu celelalte țări iubitoare de pace.

Declarația guvernului RPR cere energic retragerea trupelor agresive din Egipt, pentru ca prezența lor acolo să nu aprindă cu o și mai mare intensitate vîlvătaia războiului și să nu primejduiască pacea mondială.

Cu privire la evenimentele din Ungaria, declarația constată că constituirea guvernului revoluționar muncitoresc-țărănesc în această țară și sprijinul dat de unitățile militare sovietice chemate în ajutor de noul guvern, au împiedecat „crearea în centrul Europei, la frontiera țării noastre, a unui focar de război” și au salvat Ungaria de pericolul fascist.

„Urmărind scopurile lor agresive, aceleași cercuri intensifică campania de calomnii și aîfîțări împotriva Republicii Populare Romîne” — constată declarația amintită. Dar „poporul român nu poate privi cu indiferență uneltirile războinice care primejduiesc viața și munca sa pașnică. El este conștient că cercurile imperialiste, foștii exploatatori rîvnesc la restabilirea în România a domniei urîte de popor a moșierilor și fabricanților.

„Datorită marilor sale realizări economice, politice și sociale înfăptuite de clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare care dețin întreaga putere în stat, România democrat-populară reprezintă o forță capabilă să zdrobească orice acte agresive din partea acelor care vor să răpească drepturile și libertățile poporului, să aducă vre-o atingere construcției sale pașnice”.

Adîncind și dezvoltînd necurmat relațiile sale de prietenie indestructibilă cu URSS și celelalte țări socialiste, „relații frățești de colaborare și într-ajutorare pe baza principiilor leniniste ale egalității în drepturi, respectului mutual și neamestecului în treburile interne”, Republica Populară Romînă, „împreună cu toate țările iubitoare de pace, luptă cu toată energia pentru micșorarea încordării internaționale și preîntîmpinarea izbucnirii unui nou război”.

*

Biserica Ortodoxă Romînă și-a adus contribuția ei statornică și entuziastă la desfășurarea luptei pentru pace în cursul anului 1956.

Călăuzindu-se de învățătura ei de credință și luînd aminte la directivele date de Sfîntul Sinod și de președintele său, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Justinian*, încă în anii trecuți, oamenii Bisericii noastre, slujitori ai altarelor și credincioși, au fost mereu în primele rînduri ale luptătorilor pentru pace din țara noastră, cu cuvîntul și cu fapta.

Prin rînduirea I. P. S. Mitropolit *Iustin* la cîrma Mitropoliei Ardealului, săvîrșită în primăvară, lupta pentru apărarea și consolidarea păcii pe care Biserica ardeleană o duce în cadrele Bisericii Ortodoxe Romîne, s-a accentuat și a cîștigat în prospețime. Noul nostru Arhipăstor a arătat fără ocol, cu prilejul alegerii, investiturii și instalării I. P. S. Sale, că este hotărît să asigure un loc de căpetenie acestei lupte izbăvitoare în repertoriul preocupărilor cărora înțelege să le dedice pregătirea sa aleasă, vigoarea sa tînără și experiența de viață bisericească ce și-a agonisit-o pînă acum.

Făgăduința aceasta a fost respectată cu creștinească consecvență. Toate actele de ocîrmuire bisericească ale I. P. S. Mitropolit *Iustin* din întîiul său an de arhipăstorire, vădesc grijă atentă pentru bunul mers al Bisericii Ortodoxe Romîne din Adeal, îmbinarea armonică a luptei pentru pace cu acțiunea metodică de consolidare a unității bisericești a romînilor ardeleni, adîncirea colaborării interconfesionale cu cultele conlocuitoare, sprijinirea oricărei acțiuni de folos obștesc menită să ducă la întărirea și apărarea patriei.

I. P. S. Sa a fost secondat fără preget și fără precupețire, în această direcție, de P. Sf. Episcopi sufragani ai Mitropoliei Ardealului *Nicolae* ai Clujului și *Valerian* al Oradiei.

Cuvînt de laudă se cuvine ostenitorilor din Consiliile Eparhiale, preoțimii și credincioșilor Bisericii noastre, care și-au urmat cu fidelitate arhipăstoriile pe calea păcii și propășirii obștești, dînd ascultare povețelor lor părintești în toată bunăvremea.

Exceptînd vizitațiile canonice care-i aduc periodic pe preoți și credincioși în directă legătură cu Chiriarii noștri, în cursul anului bisericesc, fiecare arhipăstor are, după datină străveche, cel puțin două prilejuri de-a propovădui *deodată* tuturor credincioșilor din Eparhie învățătura Sfintei noastre Biserici, împărtășindu-le povețele sale părintești de-a umbla cu creștinească cuviință în toate zilele vieții lor: la marile praznice ale Nașterii și Invierii Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Pastoralele ce se citesc la aceste praznice, din ușile sfintelor altare ale tuturor locașurilor noastre de închinare, indică de fiecare dată, fără greș și fără ocol, preocupările de căpetenie ale ocîrmuirii noastre bisericești, solicitînd deplina luare-aminte a clerului și credincioșilor pentru conținutul lor și stîrnindu-le rîvna sfîntă de-a le transforma în fapte.

Toate scrisorile pastorale, pe care P. S. Chiriarhi ai Mitropoliei Ardealului le-au adresat păstoriților lor în cursul anului 1956, stau mărturie despre atenția pe care P. S. Lor o dau problemei apărării și consolidării păcii popoarelor.

Bilanțul anului 1956, în tărîmul luptei pentru pace, l-am încheiat cu bucurii și cu amărăciuni. Bucuriile ne-au fost pricinuite de remarcabilul pas înainte, făcut în cursul lui, pe calea adîncirii colaborării internaționale și a întăririi și apărării păcii. Tot mai număroase și mai conștiente de răspunderea lor în fața istoriei sînt forțele care apără pacea. Amărăciunile pricinuite de actele de agresiune armată pe care le-am amintit, ne-au încredințat că încă mai stau piedeci serioase în calea asigurării unei păci trainice pe pămînt.

Pășim pragul anului 1957 cu hotărîrea de-a păstra și multiplica moștenirea de bucurie a celui alt și de-a curma pricinile oricăror amărăciuni viitoare.

Increderea noastră în capacitatea forțelor păcii de-a opri dezlănțuirea unui nou război mondial, este deplină; vrerea noastră de-a sprijini fără precupețire aceste forțe ale păcii, este neșovăelnică.

Ca creștini și ca oameni, ne cunoaștem datoria față de această problemă vitală a vremii noastre, cunoaștem metodele de desfășurare eficace a luptei pentru apărarea păcii și experiențele anilor trecuți ne-au dat îndemînarea trebuincioasă pentru aplicarea lor fără grîș în munca noastră răbdurî de fiecare zi.

Credincioșilor Sfintei noastre Biserici le vom arăta fără preget și cu creștinească sîrguință că împotriva războaielor se poate lupta cu efect, că dezlănțuirea lor poate fi oprită. Profund greșită și necreștinească este părerea că războaiele ar veni de la Dumnezeu și că, deci, nu este nimic de făcut ca să nu mai fie războaie. Prejudcățile și ideile agresive sau războinice ne vom nevoi să le combatem, arătînd interesele meschine ce stau la temelie dezlănțuirii războaielor și scoțînd în relief avantajele imense ale rezolvării litigiilor internaționale pe calea tratativelor, prin contrast cu grozăviile războaielor. Toate mijloacele specifice misiunii preoțești le vom pune la contribuție în acest scop, avînd pururea înaintea ochilor noștri sufletești interesele superioare ale patriei și ale Bisericii.

Dumnezeu să ne ajute ca strădaniile noastre, adăugate la strădaniile luptătorilor pentru pace din lumea întreagă, să dea roadele așteptate, de omenirea zilelor noastre.

REDACȚIA

SÎNTEM MEREU UNA

Multe au fost năzuințele și dorințele care au frământat sufletul neamului românesc din Ardeal în cursul lungii și zbuciumatei sale istorii. Nici una însă n-a fost atît de fierbinte ca dorința păstrării unității naționale și a unității religioase. Prin unitatea aceasta s-a păstrat ființa neamului nostru neatinsă cu toate potrivniciile vrăjmașe. Măcar că poporul românesc își dădea seama, că noi românii sîntem un singur neam, că avem aceeași credință în Dumnezeu, streinii de neam, urmărind interesele națiunilor lor, ca să ne poată mai ușor încăleca, ne-au împărțit făcîndu-ne adeseori să nu ne mai recunoaștem de frați. Stăpînirile nedrepte care au determinat acele lupte pentru libertate din trecut, cu frământările politice ale vremii, cu dorințele de emancipare adeseori fără prea mare succes, au făcut ca românii să nu-și găsească liniștea și așezămîntul statornic nici chiar în propria lor țară.

Mai grea decît toate încercările la care a fost supus neamul românesc a fost împărțirea lui din punct de vedere religios, în două biserici.

Odată cu anul 1688, Ardealul trece în stăpînirea Habsburgilor catolici, care, cu făgăduințe înșelătoare, cu promisiuni neîmplinite, reușesc să determine o parte dintre romîni, care uitîndu-și de sine, se rup de ființa neamului și trec la religia catolică mai mult din silnicie decît din convingere. Dacă cunoaștem împrejurările în care s-a făcut unirea, putem oare vorbi de o convingere religioasă, în sens catolic, printre preoții și credincioșii din Ardeal, cînd e lucru dovedit că o convingere catolică mai temeinică n-a existat la mulți credincioși uniți nici chiar după 250 ani de la unire? Cu toată propaganda catolică care se făcea, o bună parte dintre românii uniți au rămas legați de Biserica ortodoxă prin slujbele bisericești, prin formele de cult și așezămintele ei culturale.

Cu toate că în actul unirii de la 1700 se declara că așa se unesc cu Biserica catolică dacă toată legea și obiceiurile vor sta pe loc, totuși, de atunci, românii ardeleni se împart în două tabere: ortodocși și uniți. Unitatea sufletească a romînilor prin aceasta a fost ruptă, deschilînirea s-a pro-

dus, prăpastia între fiii acelui neam s-a săpat și s-a adîncit tot mai mult, pînă cînd am ajuns ca după 250 ani de la unire, să fim atît de departe unii de alții, uniți și vechi ortodocși, încît adeseori să ne socotim unii pe alții vrăjmași, adevărați vrăjmași.

Să răsfoim tipăriturile, ziarele și revistele care au apărut în Ardeal după cel de al doilea război mondial, atît la vechii ortodocși cît și la foștii gr. cat., la Sibiu și la Blaj, și vom constata cu durere toate formele de manifestare a acestei vrăjmașii. Toate patimile au fost deslănțuite, ura cea mai neagră se propaga de pe amvonul celor două Biserici surori. Fratele era pornit împotriva fratelui pentru motive de prozelitism religios. Mărturia canonicului blăjan I. M. Moldovan este grăitoare în acest sens. Iată ce zice acest mare bărbat al Bisericii unite: „Romînii, care pînă aici au fost una și la bine și la rău, de aici încolo sînt ruși în două și de multe ori împerechiați între sine, ca și cum nu ar fi frați cei de un sînge, cei ce se țin de o biserică, cu cei ce se țin de alta“. Cu toate că ruptura care s-a produs s-a adîncit mai mult prin lupta fratricidă între căpeteniile și conducătorii celor două Biserici, marea masă a credincioșilor fiind streini de tot ce se petrecea, cine ar putea spune cît rău a cauzat această ruptură pentru neamul romînesc întreg? Sufletul romînesc deși a rămas întreg în dorințele și năzuințele lui, s-a frînt totuși, spre bucuria celor ce ne-au împărțit cu urmări grele pentru toți fiii neamului.

Privită ruptura din 1700 prin prisma intereselor naționale ale poporului nostru, desigur că ea a fost o slăbire a forțelor acestui neam, în trecut, în lupta lui pentru cîștigarea libertății și a independenței sale, pentru recunoașterea și consfințirea drepturilor națiunii romîne. Cîte energii nu s-au irosit, cîte forțe ale națiunii nu s-au consumat în luptele desbinătoare dintre frați? Dacă cele două Biserici, cea ortodoxă și cea fostă gr. cat., au bine-meritat de la națiune pentru contribuția dată dezvoltării pe tărîm cultural, social și politic a vieții romînești din Ardeal, această contribuție ar fi fost fără îndoială mai deplină, dacă ar fi existat numai o singură Biserică romînească, cea ortodoxă, iar recunoștința neamului ar fi fost mai fără rezerve.

Să nu ne înțelăm! S-o recunoaștem deschis, că Biserica ortodoxă a fost mama cea bună care a însoțit și a menținut viața neamului nostru de la începuturile formării lui ca neam pe tot drumul istoriei sale zbuciumate, pînă azi. Luptele împotriva cotropitorilor streini, streini de limbă și de credință, turci, tătari, etc., pe timpul lui Ștefan cel Mare, n-au fost duse oare și în numele Ortodoxiei? În numele acestei credințe dreptmăritoare au suferit moarte de mucenic atîția și atîți fii ai neamului acestuia. Dar oare bisericile și bisericuțele și mînăstirile ridicate de voievozii și de

domnitorii romîni din cele două țărișoare romînești, semănate pe tot întinsul Moldovei și Munteniei, nu sînt ele o mărturie, dintre cele mai puternice, a credinței adînci religioase de care a fost stăpînit sufletul neamului nostru în toate timpurile? Ne vom putea oare noi desprinde din aceste mărturii ale trecutului nostru? Putea oare fosta Biserică unită să facă abstracție de aceste mărturii ale istoriei? Ori de cîte ori a încercat s-o facă, a greșit!

Trebuie s-o spunem fără înconjur că în diferitele centre ale fostei Biserici gr. cat. era ponegrită Biserica ortodoxă afirmîndu-se că credincioșii acestei Biserici ar fi oameni fără credință, fără convingeri religioase, preoții oameni fără caracter, materialişti, egoişti, interesați mai mult de ei de cît de lipsurile credincioșilor. Aceasta era linia extremistă, catolicizantă, pornită de tinerii care s-au format în institute curat rom. cat., mai ales la Colegiul de Propaganda Fide din Roma. Aceste afirmații repetate mereu au prins în sufletele multor generații de preoți uniți, determinînd o anumită rezervă în sufletele lor față de preotul ortodox: nu-i căutau prietenia, nu-l cercetau, nu se consultau întreolaltă atunci cînd trebuiau luate hotărîri importante în legătură cu interesele mari ale neamului.

Urmările acestei tendințe extremiste, catolicizante, au fost nefaste. Ele s-au manifestat mai puternic în acte de ostilitate între uniți și vechi ortodocși, care au zădărnicit orice progres pe linie bisericească, națională și culturală. Ce pildă de credință, de dragoste, mai ales de dragoste, au fost preoții romîni printre credincioși (cîte doi într-un sat) care nu făceau altceva de cît să se urască și să se dușmănească toată vremea? Dreptatea era întotdeauna de partea aceluia dintre ei care avea poporeni mai mulți și mai înstăriți. Ce pildă de viețuire creștinească erau acești preoți care se sileau să caute părțile slabe ale fratelui său, să le exploateze pînă la maximum și să-l defăimeze și să-l compromită în fața credincioșilor săi? Dacă la o biserică se lucra ceva credincioșii și preotul de la biserica cealaltă erau gata să strice sau să nesocotească valoarea lucrului făcut. Dacă credincioșii de la o biserică se certau cu preotul lor, fugeau la celălalt preot. Era o continuă nestabilitate. A mai fost și politica, cu toate urmările ei nefaste pentru întreg neamul nostru. N-am putut din cauza aceasta să avem un program măreț de înfăptuiri pe tărîm religios și cultural. Toate forțele vii ale neamului, toate energiile noastre s-au măcinat în aștîrea spiritului de dihonie între frați. Și era bucurie mare pentru preotul de la o biserică, cînd vedea că preotul de la biserica cealaltă a ajuns la vre-un impas, sau e în ceartă cu poporeni.

Cunosc cazul cînd un preot oarecare vechiu ortodox, profesor de Teologie la Sibiu (era prin 1934—36), a colindat unele sate de pe valea Tîrnavelor ca să consolideze poziția Bisericii ortodoxe în aceste părți. Preoții

uniți din aceste sate au pus la cale ca misionarul ortodox să fie bătut. Noroc că omul a înțeles și a plecat. Dar am auzit și întâmplarea când ura aceasta dintre vechii ortodocși și uniți, se manifesta și împotriva morților. Am citit cazul, când din ură confesională împotriva uniților, credincioșii vechi ortodocși, care aveau cimitir comun cu uniții, n-au îngăduit acestora să-și mai îngroape morții în cimitirul comun, ci uniții au trebuit să apeleze la bunăvoința nemților catolici. (Vezi: Cultura Creștină, an. XVI, p. 82.).

Spiritul acesta de învrăjbire s-a cultivat sistematic în școlile teologice. Eram elev la Blaj, după un an am intrat la teologie, (era prin anul 1935—36) când s-a zidit biserica ortodoxă din Blaj. Cu câtă greutate au obținut ortodocșii un teren pentru zidirea bisericii. Au primit un teren accidentat așa încât biserica a trebuit să fie zidită pe stâlpi de beton și ulterior să fie umplut locul cu pământ. La lucrările de amenajare și de nivelare am fost mobilizați toți premilitarii în cadrul premilităriei. Cum însă majoritatea absolută a elevilor de la Blaj erau uniți, câte intervenții nu s-au făcut, câte proteste: nu se putea concepe în Blaj ca tinerii uniți să presteze muncă voluntară pentru o biserică ortodoxă.

Pentru un autentic blăjan cuvântul „ortodox“ însemna tot ceea ce poate fi mai josnic din punct de vedere moral, tot ce poate fi mai redus din punct de vedere intelectual, tot ce poate fi mai fără caracter din punct de vedere al relațiilor sociale.

Poate în aceste prejudecăți au fost crescuți și vechii ortodocși față de preoții uniți.

Nu tot așa s-a manifestat și linia tradiționalistă în fosta Biserică gr. cat. care a avut reprezentanți de seamă printre vlădicii și canonicii fostei Biserici unite. Această linie tradiționalistă bisericească s-a păstrat mai ales în sufletul miilor și miilor de țărani credincioși de pe tot cuprinsul Ardealului. Credincioșii n-au ținut seamă de dogmele catolice care au fost acceptate fără rezervă de fosta Biserică unită, ci au rămas mai departe legați de formele cultice ale Bisericii ortodoxe. Aceștia cu numele erau gr. catolici, în realitate însă erau ortodocși. Direcțiunea aceasta tradiționalistă era potrivnică ori căror inovații în cult și în disciplină. Credincioșii nu înțelegeau să se închine și să se roage lui Dumnezeu chiar dacă erau gr. cat., altfel de cum s-au închinat pînă aci. Ei nu s-au abătut de la credința lor. Chiar dacă formal erau împărțiți în uniți și ortodocși nu s-au certat unii cu alții ci au trăit ca frații în aceleași tradiții strămoșești. În conștiința credincioșilor foști gr. cat. n-au rămas vii și nepieritoare de cît acele figuri de ierarhi și de canonici și de preoți care în viața lor nu s-au îndepărtat de legea strămoșească, n-au nesocotit tradițiile și realitățile Bisericii răsăritene.

Incuscririle și înrudirile n-au ținut nici cînd seamă de aceste deschiliri confesionale. Slujbele și rugăciunile le făceau bucuros și într-o biserică și în alta.

În legătură cu aceasta pot spune că, casa străbunicilor mei din satul Țapu, deși ei erau gr. cat., a fost cedată multă vreme să fie folosită ca biserică ortodoxă, fiindcă ortodocșii nu-și zidiseră încă biserică în sat.

Despre bunica mea îmi aduc aminte de cînd eram copil, că se ruga dimineața și seara așa cum a fost învățată de mamă-sa cu „duh“ și cu „miluește-mă“, măcar că a fost 69 ani credincioasă a Bisericii gr. cat.

Tocmai de aceea aceste stări de lucruri nu mai puteau dăinui, deschilirea dintre frați trebuia ștearsă. Încercări de apropiere între cele două Biserici s-au făcut, dar fără rezultat. O încercare de apropiere s-a făcut chiar pe timpul Mitropolitului Andrei Șaguna pe la anul 1861, măcar că după afirmația unui fost ierarh unit acest lucru ar fi fost foarte ușor, deoarece: „Nu sînt două biserici în lume care să fie atît de apropiate. Noi nu sîntem în stare să aflăm o cale de apropiere între noi“? (Vezi: Cultura Creștină, an. XVI, p. 83).

Cele preconizate de ierarhul unit s-au împlinit după 23 August 1944 cînd vechile orînduiri politice și sociale au luat sfîrșit în țara noastră și cînd poporul și-a luat în mîini propria lui soartă. El singur de acum își va spune dorințele și își va croi făgașul vieții lui viitoare. Principiul libertății și al egalității cultelor și legea pentru regimul general al cultelor din 4 august 1948, au creat condițiunile de dezvoltare pentru toate cultele din R.P.R.

În acest climat, care s-a creat prin regimul de democrație populară din țara noastră, credincioșii gr. cat. aveau un vis neîmplinit: să se rentoarcă acasă, la sînul Bisericii strămoșești, la sînul Bisericii ortodoxe, de care s-au despărțit cu 250 ani înainte. Așa înțelegem chemarea I. P. S. Mitropolit Nicolae pe Cîmpia Libertății de la Blaj, din prilejul aniversării a 100 de ani de la marea revoluție din 1848. „Indrept acum, zicea Înaltul Ierarh, ca și altădată, către voi, cei pe care interese străine v-au amăgit, despărțindu-vă de maica voastră cea bună, de Biserica ortodoxă, o chemare caldă de părinte: „să vă întoarceți acasă“ (Tel. Rom. nr. 9—10, 1948).

Curînd după aceea a urmat apelul Prea Fericitului Patriarh Justinian din 6 iunie același an. Credincioșii uniți au ascultat glasul de chemare al Înălților Ierarhi și la 1, 3, 5 și 21 octombrie acelaș an, prin adunările de la Alba Iulia, Cluj și București, s-au întors acasă.

Astăzi, toți românii sîntem iarăși înfrățiți într-o singură Biserică, Biserica ortodoxă. Avem aceeași limbă, acelaș port, am crescut împreună și

foștii gr. cat. și ortodocșii pe aceste plaiuri ale Ardealului, ne cunosc munții și văile ca pe niște frați, ne-am înfrățit cu codrii și cîntăm acelaș cîntec de frățietate. Se cuvenea deci, să avem și aceeași credință. De acum înainte sfintele slujbe de la biserică sînt aceleași pentru toți, aceleași sînt Sfintele Taine, aceiași preoți, aceleași sfinte altare pe care aducem Sfînta Jertfă după rînduiala Bisericii noastre ortodoxe. Cine ne va mai despărți de dragostea lui Hristos ?

Să luăm seama ca pentru importanța evenimentului pe care-l sărbătorim în fiecare an cu cîntea cuvenită, să nu uităm a pune o piatră de temelie la consolidarea visului care s-a împlinit acum opt ani, din vrerea stăruitoare a întregului popor dreptcredincios. Trebuie mai întîi un permanent auto-control și printre cei mari și printre cei mici, ca să ținem pururea trează ideea că sîntem cu adevărat frați, uniți și neuniți, frați de sînge, frați de credință. Ideea aceasta înlătură toate divergențele, toate micile deosebiri pe care în mod fatal, după 250 ani de despărțire, le mai manifestăm. Trăinicia actului de revenire nu va depinde atît de accepțiunile dogmatice ortodoxe, ci mai ales, de unele principii pe care credincioșii le socotesc foarte importante, și anume: 1. Nivelare a conflictelor religioase dintre preoții vechi ortodocși și reveniți, nivelare care trebuie făcută cu multă înțelegere de partea ambelor părți; 2. Crearea unei mentalități potrivit cu măreția visului împlinit, prin formarea unei educații sănătoase din care să dispară orice prejudiciu, orice bănuială; 3. Întărirea unității religioase în sufletele credincioșilor prin împreună slujirea preoților, prin exemplul bun de bună conviețuire întreolaltă, de dragoste, de ajutor reciproc; 4. Mai presus decît toate acestea însă, e necesar ca să stăpînească iubirea în toate sufletele, în sufletele conducătorilor ca și în sufletele celor conduși, după vorba plină de înțelepciune a Fericitului Augustin: „In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas”, adică: „In cele necesare să fie unitate, în cele dubii să fie libertate, în toate să fie dragoste”.

Preot Dr. ALEXANDRU MOISIU

Asistent la Institutul Teologic Universitar
Sibiu

ACTUALITATEA EPISTOLEI SFÎNTULUI IACOV

Pentru viața bisericească, actualitatea oricărui document inspirat este actualitatea permanentă a Evangheliei Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Intr-un înțeles mai restrâns al cuvântului, despre actualitatea Epistolei Sfântului Iacov se poate vorbi, deoarece această scriere canonică este o adevărată apologie a faptelor bune — și ca atare, ea oferă răspuns creștinesc la număroase probleme pe care le ridică transformările sociale ale vremii noastre în fața cugetului oricărui credincios pătruns de dragoste față de aproapele și Domnului devotat.¹ Belșugul povețelor ei morale, vigoarea și limpezimea cu care ele sînt exprimate, ca și înclinarea ei către aspectul etic-social al învățăturii Mântuitorului, a determinat pe unii comentatori să-l așeze pe autorul acestei epistole alături de Sf. Evanghelist Luca și de Sfîntul Prooroc Amos din Vechiul Testament.²

Aproape absentă în repertoriul preocupărilor Teologiei noastre biblice de pînă acum,³ arareori — și cu totul întîmplător — utilizată în predici de membrii clerului nostru, însași lectura ei asiduă și atentă a fost pînă bine de curînd neglijată, sau de-a-dreptul ignorată chiar de cei ce „ispitesc” de sîrg Scripturile sfinte.

¹ Dat fiind caracterul acestei prezentări, am renunțat la transcrierea textului tradus al Epistolei Sfîntului Iacov. Cititorul poate recurge la el în exemplarul pe care-l are la îndemînă, cînd simte trebuința. E de dorit ca lectura atentă a cuprinsului epistolei acesteia, să premeargă citirii prezentării de față.

² Vezi Diacon prof. N. I. Nicolaescu: Actualitatea parabolilor istorisite în Evanghelia după Sf. Luca; în „Studii Teologice”, nr. 5—6 (1952), p. 275.

³ Vezi lista bibliografică atașată acestei prezentări.

Epistola aceasta — cum s-a dovedit, îmbucurător, mai ales la cursurile de îndrumare a clerului — merită alt tratament din partea slujitorilor bisericești, decît cel de care a avut parte pînă acum.

Operă a unui martor de prestigiu al petrecerii Mîntuitorului în trup omenesc, acest fermecător document de conduită creștinească oferă preoțimii noastre — și, prin ea, credincioșilor luminați — un ajutor de optimă valoare etică-socială în orientarea corectă și eficace a activității ei pastorale și misionare în făgașul îndatoririlor actuale.

Studiul de față a răsărit din considerentul arătat. El nizuiește a fi un indicator fidel către visteriile de învățături creștinești așternute în slova clară și corectă a Epistolei Sfîntului Iacov, „fratele” Domnului, — și un îndemn de-a le valorifica fără preget și fără contenire atît în predici, cît și în convorbirile păstorului de suflete cu credincioșii săi, cari fac parte integrantă din așa-numita „pastorație individuală”.

Înainte de-a proceda la analiza exegetică a cuprinsului ei, este necesar și util să ne rememorăm unele amănunte privitoare la urzirea acestei epistole și la locul de cînte — pe deplin meritat — care i-a fost hărăzit în canonul cărților inspirate ale Noului Testament, prin deciziunile autoritative ale Bisericii creștine cea oarecînd una.

I. CHESTIUNI INTRODUCTIVE

„Iacov, robul lui Dumnezeu și al Domnului Iisus Hristos” (1, 1) — așa se prezintă cititorilor autorul acestei scripturi inspirate.

Trei fruntași ai creștinătății veacului apostolic au purtat acest nume:

1. Sfîntul Apostol Iacov, fiul lui Zevedei și fratele mai mare al Sf. Apostol și Evanghelist Ioan;

2. Sfîntul Apostol Iacov al lui Alfeu (vezi listele Sfinților Apostoli din Mt. 10, Mc. 3, Lc. 6 și F. Ap. 1) și

3. Sfîntul Iacov, „fratele” Domnului (vezi Mt. 13, 55 ș. a.).

Cel dintîi n-a putut fi autorul acestei epistole deoarece a murit de timpuriu — la Paștile anului 44, fiind ucis de Irod Agrippa I (cf. F. Ap. 12, 1 urm.) — iar cititorii epistolei, după cum reiese din cuprinsul ei, erau creștini vechi, situați în împrejurări corespunzătoare stărilor din a doua jumătate a veacului apostolic.

Al doilea n-a avut — sau nu i s-a înregistrat — o activitate deosebită. Dacă era el autorul acestei epistole, s-ar fi descoperit într-un fel oarecare, fie spunîndu-și „apostol”, fie precizînd că e Iacov „al lui Alfeu”.

Majoritatea exegeților socotesc că Sfântul Iacov, „fratele” Domnului, este autorul acestei epistole.⁴

Biserica romano-catolică identifică pe Sf. Apostol Iacov al lui Alfeu cu Sf. Iacov „fratele” Domnului. În calendarul ei sînt prăznuiți, din această pricină, numai doi purtători ai acestui nume: Iacov al lui Zevedei și Iacov „fratele” Domnului. Sinodul din Trident a adus o hotărîre specială în această privință, impunînd identificarea Sfîntului Apostol Iacov al lui Alfeu cu Sfîntul Iacov „fratele” Domnului. Hotărîrea aceasta este greșită și, de aceea, lipsită de valabilitate, deoarece identificarea în chestiune este imposibilă. Într-adevăr, sfintele cărți ale Noului Testament fac deosebire clară între „Apostolii” și „frații” Domnului (cf. Ioan 2, 12; 7, 2 urm.; Mt. 12, 46 urm.; Mc. 3, 31 urm.; Lc. 8, 4. 9. 19 urm.; F. Ap. 1, 13 urm.). Aceștia din urmă, — cel puțin pînă la o vreme — s-au arătat rezervați și chiar ostili față de Mîntuitorul. E posibil ca „ai săi”, cari „au ieșit să-l prindă” socotind că Iisus „și-a ieșit din fire” (Mc. 3, 21), să includă și pe „frații” Domnului, de vreme ce Ioan 7, 5 afirmă că „nici frații lui (Iisus) nu credeau în El”. Ori, în rîndurile Sfînților Apostoli — exceptînd pe Iuda Iscarioteanul — n-au existat astfel de elemente ostile. Dacă Mîntuitorul și-ar fi recrutat apostoli și dintre așa-zii „frați” ai Săi — și, în acest caz, ar putea fi vorba nu numai de Iacov, ci și de Iuda, fratele lui Iacov (cf. Iuda 1) și eventual de Simon — se făcea de sigur mențiunea cuvenită în listele Apostolilor, ca și pentru frații Iacov și Ioan ai lui Zevedei, și Petru și Andrei ai lui Iona.

Exegeții romano-catolici contemporani caută să iasă din impasul în care i-a adus amintita decizie tridentină, afirmînd că argumentele pro și contra acestei identificări au, aproximativ, aceeași putere demonstrativă.⁵ „Oricum ar fi, nu e vorba de un punct de doctrină și această chestiune este independentă de autenticitatea epistolei” — afirmă unul dintre ei.⁶ Aceasta echivalează cu părăsirea punctului de vedere tradițional al teologiei romano-catolice și reprezintă, nemărturisit, o dezavuare a amintitei decizii tridentine, care îi jenează pe specialiștii papali și îi împiedică s-o repudieze fățiș, din motive de ordin disciplinar.

Biserica ortodoxă răsăriteană are bune temeiuri să prăznuiască separat pe Sf. Apostol Iacov al lui Alfeu (la 6 octombrie) și pe Sf. Iacov

⁴ De la fer. Ieronim încoace, susținîndu-se că numele proprii *Alfeu* și *Cleopa* ar fi unul și același lucru. Ei argumentează astfel: Tatăl „fraților” Domnului se pare că era Cleopa, bărbatul Mariei, „sora” (= verișoara) Maicii Domnului (cf. Ioan 19, 25). Cum în unele părți ale Palestinei *Alfeu* s-ar fi pronunțat *Calfeu*, din care ar fi rezultat apoi numele *Cleopa*, se pretinde că Sf. Apostol Iacov al lui Alfeu și Sf. Iacov „fratele” Domnului, ar fi una și aceeași persoană.

Explicația este nesatisfăcătoare. *Alfeu* derivă din cuvîntul semit *Alefa* (= doctus, învățat), iar *Cleopa* este o prescurtare a numelui propriu grecesc *Cleopatros*. „Pretinsa trecere a cuvîntului *Alfeu* în *Cleopa* este nu numai contrară tuturor regulilor fonetice, ci în special contra spiritului limbii ebraice”. V. *Gheorghiu*: Introducerea în N. T. 1929, p. 639.

⁵ Vezi E. *Jacquier*: Histoire des livres du N. T., t. III, ed. 6, Paris 1928, p. 192 urm.

⁶ A. *Brassac*: Manuel Biblique. Vol. IV, 1911, p. 616.

„fratele” Domnului (la 23 octombrie). Datele Noului Testament și ale Tradiției bisericești (Constituțiunile Apostolilor, Pseudo-Clementinele, Sf. Epifaniu, Sf. Grigorie de Nisa, Victorin din Petavium, ș. a.), vorbesc în sprijinul exactității acestei distincții.

Biografia Sfântului Iacov, „fratele” Domnului, este destul de lesne de reconstituit. Mântuitorul i-a apărut după înviere (cf. I Cor. 15, 7) și împreună cu Sfinții Apostoli — după mărturia lui Eusebiu al Cezareei (Ist. Bis. II, 1, 23) și a altora — l-ar fi așezat episcop al Ierusalimului. Este sigur că a îndeplinit această misiune de timpuriu.

Împreună cu Preasfânta Maică a Domnului și cu „frații” Mântuitorului. Sf. Iacov stăruia în rugăciune, așteptînd pogorîrea Mîngăietorului (cf. F. Ap. 1, 14). Pe el l-a înștiințat Sf. Apostol Petru că a fost scăpat din temniță de un înger (cf. F. Ap. 12, 17). Sf. Pavel l-a vizitat în cursul primei călătorii pe care a făcut-o la Ierusalim după convertirea de pe drumul Damascului (cf. Gal. 1, 18—19). La Sinodul Apostolic din Ierusalim (anul 51) a avut un rol de căpetenie (cf. F. Ap. 15, 13—21). Oameni din prejma sa — exagerînd directivele împăciuitoare pe cari Sf. Iacov le dădea privitor la reglementarea raporturilor dintre convertiții iudei și păgîni — l-au determinat pe Sf. Apostol Petru să nu mai participe la mesele creștinilor recrutați dintre păgîni, în Biserica Antiohiei Siriei (cf. Gal. 2, 12). În cursul ultimei sale călătorii la Ierusalim, Sf. Apostol Pavel l-a cercetat din nou (cf. F. Ap. 21, 18). Unul din „stîlpii” Bisericii veacului apostolic fiind (cf. Gal. 2, 9), pentru înțelepciunea, cumpătul și viața sa virtuoasă era stimat chiar și de iudeii neconvertiți la creștinism, cari l-au poreclit „oblias” (=cel drept).

A murit moarte de martir, fiind ucis cu pietre pe la anul 62—63. Arhiereul Annanos, dușman înverșunat al creștinilor — profitînd de faptul că procuratorul Porcius Festus murise, iar succesorul său, Albinus, încă nu se prezentase la post — l-a condamnat la moarte și l-a executat prin lapidare, spărgîndu-i-se apoi capul cu un ciomag, fapt adevărit de Iosif Flaviu (Ant. Jud. XX, 9, 1). Omorul a fost comis la instigațiile cărturarilor și ale fariseilor.

În calitatea sa de „stîlp” al Bisericii, primul episcop stabil al Ierusalimului se simțea, de sigur, îndatorat să se intereseze și de soarta iudeilor convertiți, cari sălășluiau înafara hotarelor Palestinei. Numărul acestora era considerabil. Începînd din veacul VIII î. H., iudeii au emigrat periodic din patria lor; unii, de silă, fiind deportați ca sclavi de către cîmpitorii Țării Sfinte, iar alții, mai puțini, de bunăvoie, spre a se dedica afacerilor comerciale. Strabon spunea că e greu să afli în lume un loc care să nu aibă și locuitori evrei. Iosif Flaviu confirmă spusele sale: Nu există cetate sau semîție (trib), nici la greci și nici la barbari, unde legile și datinile iudaice să nu fi prins rădăcini. Ei locuiesc în toate provinciile romane și dincolo de Eufrat — spune istoriograful iudeu. Afirmția lui Iosif Flaviu este întărită de oaspeții Cincizecimii creștine (cf. F. Ap. 2, 9 urm.). Prin mijlocirea acestor pelerini, Sf. Iacov era informat periodic și fidel asupra situației Bisericii creștine din mediul iudaic extra-palestinean. Trebuința imperioasă de-a dregre lipsurile constatate în conduita lor și de-a-i încuraja să perziste în starea lor de mărturisitori cu cuvîntul și cu fapta

ai Mîntuitorului Hristos, explică pe deplin *motivele* și *scopul* scrierii acestei epistole.

Data scrierii ei nu poate cădea mult înainte de moartea sfîntului autor. Din text, rezultă că destinatarii sînt creștinii vechi, împrăștiați în toată lumea veche. Pînă să se răspîndească Sfînta Evangheliie în spațiul greco-roman, a trecut timp destul de îndelungat. În de obște, se ia ca dată a scrierii ei anul 61 sau 62, în prejma morții mucenicești a sfîntului autor.

Locul scrierii ei este indubitabil Ierusalimul. Acolo și-a petrecut Sf. Iacov cea mai mare parte a vieții sale, fiind întîiul episcop stabil pe care îl cunoaște istoria Bisericii creștine.

Insemnătatea Epistolei Sfîntului Iacov, „fratele” Domnului, zace în normele de conduită — clare, viguroase și număroase — pe care le cuprinde. Din punct de vedere doctrinar teologic, ea se distinge prin hotărîrea cu care afirmă și demonstrează necesitatea și valoarea faptelor bune în procesul de mîntuire și de reglementare pe temeiuri creștinești a relațiilor credincioșilor cu semenii lor, convertiți sau nu.

În grupul celor 7 Epistole Sobornicești,⁷ această epistolă ocupă locul întîi. În apus — din motive de prestigiu confesional — s-a manifestat uneori tendința de-a așeza în fruntea acestui grup Epistolele Sfîntului Apostol Petru (urmate de cele ale Sfîntului Ioan, apoi Iacov și Iuda).⁸ Orînduirea Epistolei Sfîntului Iacov la locul întîi — generalizată din veacul IV încoace — este justificată nu numai de volumul ei (5 capitole, cu 108 versete și, în original, 1.739 cuvinte), superior oricărei alte epistole sobornicești, ci mai ales de faptul că după mărturia Sfîntului Apostol Pavel (vezi Gal. 2, 9), autorul acestei scrisori inspirate se bucura în rîndurile creștinătății veacului apōstolic de considerația și autoritatea cuvenită unuia din „stâlpi” Bisericii creștine.

Cuprinsul Epistolei Sfîntului Iacov — ca și acela al celorlalte Epistole Sobornicești — are caracter eminentemente practic. Autorul urmărește să-i ajutoreze pe cititori să-și organizeze o conduită morală corespunzătoare stării lor de creștini, să justifice prin purtarea lor în lume „numele cel bun”, numele cel frumos (τὸ καλὸν ὄνομα; 2, 7) pe care-l poartă cei ce se află în comuniune de viață cu Hristos.

Sistematizarea cuprinsului e anevoioasă, Epistola Sfîntului Iacov fiind „mai mult un șirag de sentințe, decît o expunere logic înlănțuită”. După îndătinata adresă și salutare (1, 1), intră direct în miezul expunerii, vorbind

1. despre încercări, despre adevărata înțelepciune și despre ispite (1, 2—18); dă

2. îndemnuri la ascultare, blîndețe și viețuire creștinească (1, 19—27); urmează un

⁷ Numirea e veche. Parțial, intrase în uz încă de la mijlocul veacului II (post-apostolic). Majoritatea acestor epistole au caracter de enciclică. „Catholicae vocantur, id est encyclicae” — explică Oecumeniu, episcop de Tricca (Tesalia), spre sfîrșitul veacului X.

⁸ Unii comentatori romano-catolici preferă însă înșiruirea îndătinată (Iacov, I—II Petru, I—II—III Ioan și Iuda), întru cît este reprezentată de Codicele Vatican (B) și de cele mai vechi liste de cărți canonice.

3. *îndemn la dragoste frățească* (2, 1—13); Sfântul auter stabilește apoi
4. *raportul firesc dintre credință și fapte* (2, 14—26); recomandă
5. *înfrînarea limbii și urgisește limbușia* (3, 1—12); reia problema privitoare la
6. *adevărata și falsă înțelepciune* (3, 13—18); indică
7. *obârșia războaielor* (4, 1—3); sfătuiește la
8. *supunere față de Dumnezeu* (4, 4—12); arată că
9. *viața aceasta este trecătoare* (4, 13—17); califică
10. *oprirea plății lucrătorilor ca păcat strigător la cer* (5, 1—6); dă
11. *îndemn la îndelungă-răbdare* (5, 7—11); se rostește
12. *despre jurământ* (5, 12) și despre
13. *conduita creștinească în felurite împrejurări ale vieții* (5, 13); orînduiește să se facă
14. *rugăciuni pentru cei bolnavi* (Taina Sfântului Maslu; 5, 14—15). Epistola încheie, brusc, cu recomandări pentru
15. *exercitarea corecțiunii frățești, săvârșită întru dragoste* (5, 16—20).

II. PREOCUPĂRILE DE BAZĂ ALE EPISTOLEI ȘI ACTUALITATEA LOR

Pentru dreapta înțelegere a cuprinsului Epistolei Sfântului Iacov, „fratele” Domnului, este absolut necesar să se țină seamă de următoarele considerente: Ea este opera unui fruntaș creștin din prima generație, care

1. — a petrecut în imediata apropiere a Fiului lui Dumnezeu întrupat și care

2. — a participat cu rol conducător la experiența de viață creștinească de obște (comunitară), făcută de Biserica-Mamă din Ierusalim îndată după înălțarea la cer a Mîntuitorului (vezi F. Ap. 2, 44—47; 4, 32—5, 11).

Intiul considerent conferă învățăturilor sale *autoritatea apostolică*, iar celălalt explică insistența cu care Sf. Iacov predică aici *un creștinism al faptei*.

În acord cu întreaga creștinătate primară, Sf. Iacov socotește că *credința în Hristos și ascultarea de El* — așa dar *imitarea fidelă a MODELULUI de Dumnezeu dat ca să fie urmat* — constituie modul creștinesc autentic de comportare în viață. Învățătura Epistolei Sfântului Iacov — cum se va vedea — este *un ecou al învățăturii Mîntuitorului*, mai ales în formularea ei din Predica de pe Munte (Mt. 5, 1 urm.), un ecou fidel, cu accente puternice și sincere, cari îi dau o rezonanță cutremurătoare.

Autorul inspirat al acestei scripturi nu vedește predispoziții sau aptitudini speculative deosebite. El *învață* în toată puterea

cuvîntului. Ii învață pe credincioși să cîștige viața, pe cea de-aici și pe cealaltă, care începe după fireasca despărțire a sufletului de trup. Altfel spus, prin viața vremelnică s-o cîștige pe cea veșnică.

Adresa și salutarea (1, 1). — Autorul epistolei se prezintă destinatarilor ei ca serv (*δούλος*) al lui Dumnezeu și al Domnului Iisus Hristos, fără altă titulatură de ordin tehnic-ierarhic, — ceea ce însemnează că este îndeaproape cunoscut de ei. Destinatarii primi sînt creștini dintre iudei, sălășluiți înafara granițelor Palestinei. La vremea aceea cele douăsprezece seminții iudaice din diaspora erau atît de amestecate întreolaltă, încît se confundau.

Expresia „diaspora“ (împrăștiere) are, neîndoielnic, și un înțeles simbolic, înglobînd întreaga creștinătate. Ceea ce autorul spune pentru consînginii săi încreștinați — în rîndurile cărora Sf. Iacov se bucura de-o indiscutabilă autoritate, — este valabil și pentru creștinii recrutați dintre păgîni, chiar și acolo unde sînt valorificate pentru scopuri creștinești situații și afirmații din Vechiul Testament.

Salutarea — simplă și scurtă — este identică aceleia utilizată de epistolografia profană a vremii *χαίρειν* (=bucurați-vă, ca în scrisoarea lui Claudius Lisias către procuratorul Palestinei Antonius Felix; vezi F. Ap. 25, 26). Sf. Iacov nu ignora, de sigur, salutul creștinesc, consacrat de Epistolele Sfîntului Apostol Pavel („dar vouă și pace, etc....“). E posibil să fie la mijloc mîna celui bun elenist, care se simte peste tot în stilizarea epistolei și care va fi făcut oficiul de secretar al Sf. Iacov (sau chiar o acomodare voită a autorului la obiceiurile mediului în care viețuiau primii cititori).

Fără nicio introducere, Sf. Iacov intră direct în miezul expunerii, formulîndu-și învățăturile și îndemnurile independent de vreun plan prestabilit.

1. *Despre încercări, înțelepciune și ispite* (1, 2—18). — La data cînd le scria epistola, cititorii treceau prin încercări grele. Fie că e vorba de anumite prigoane, fie că avem să ne gîndim la obicinuitele și inevitabilele neplăceri pe care le aducea după sine starea de creștin din partea mediului ostil în care viețuiau destinatarii, îndemnul pe care îl dă Sf. Iacov rămîne deopotrivă valabil: să rabde încercările și — mai mult decît atît — să se bucure de ele.

Suferințele pe care creștinii le îndurau atunci, nu erau fără folos. Ele constituiau o probă de rezistență, de tărie a credinței lor, care la rîndul ei dă naștere puterii de răbdare (ὕπομονή).

Răbdarea nu este înțeleasă ca o atitudine pasivă față de suferințe, ci ca un ferment de fapte bune (ἔργον τέλειον). Rabzi încercările fără să contenești a face binele. Te înverșunezi în suferință să faci voia Domnului, ca să fii găsit de El desăvîrșit, fără niciun cusur (v. 2—4.)

Creștinul se cade să fie om înțelept. Înțelepciunea îi vine de la Dumnezeu și de la El se cuvine s-o ceară. Dumnezeu împărtășește înțelepciunea cu mărinimie fără egal și fără să umilească, fără certare. Cu o condiție: S-o ceri cu credință neîndoielnică. Cel ce se îndoiește în rugăciunea sa de cerere îndreptată către Dumnezeu, e asemenea valului mării, pe care-l frămintă tulburîndu-i unda fiecare adiere de vînt. Ajutorul dumnezeiesc se oferă numai celor ce se devotează integral Domnului. Sufletele șovăielnice și nestatornice în năzuințele și acțiunile lor, n-au parte de el (v. 5—8). Insuși faptul că ceri ceva, presupune că cel cărui a te adresezi, poate să te ajute și e dispus să te ajute. Acest adevăr este valabil pe de-a-ntregul mai ales cînd te rogi lui Dumnezeu să te ocrotească și să se milostivească față de tine.

În Biserica creștină, cel avut nu este — și nu trebuie să fie — un privilegiat, iar săracul un urgisit, nesocotit de cei de-o credință cu el. Amîndoi au acces la darurile duhovnicești ale Bisericii și amîndoi au îndatoriri creștineti de îndeplinit. Săracul să se laude cu înălțimea chemării la care l-a chemat Cel ce îmbogățește toate sufletele convertite, iar bogatul să se lapede de îngîmfarea în care-l azvîrle bogăția sa pieritoare. Adevărata și netrecătoarea avuție este smerenia. Credinciosul — bogat sau sărac — nu poate pierde demnitatea pe care o conferă ea, dacă stăruiește în credință și în urmarea Legii lui Dumnezeu. Bogățiile vremelnice sînt ca floarea ierbii: cea dintîi arșiță le nimicește (v. 9—11); de aceea, cel ce-și pune nădejdea în avuții se amăgește.

Din punct de vedere creștinesc, nimeni nu-i „bogat“ în înțelesul curent al cuvîntului. Noi sîntem numai ispravnicii vremelnici ai bunurilor materiale. Le deținem de la Dumnezeu, unicul lor posesor faptic și legiuit. Important este să le valorificăm prin muncă cinstită și statornică, adică să le înmulțim

— ca în Pilda talanților — și să le folosim spre binele tuturor oamenilor.

Pe cel ce înfruntă ispita — rezistînd solicitărilor ei — Sf. Iacov îl fericește, deoarece aceasta lămurește credința și fortifică atitudinea creștinească față de problemele vieții. Răsplata celor tari în ispite este maximă: ei dobîndesc cununa vieții, gătită de Dumnezeu tuturor celor ce îl iubesc pe El .

În ispitele care pun la încercare virtutea noastră, să nu amestecăm pe Dumnezeu. El nu ispitește pe nimeni la păcat. Fie care este îndemnat la păcat de poftele netrebnice (*ἐπιθυμίαι*), care se oștesc aprig întru el, descumpănindu-l lăuntric, întunecîndu-i mintea, slăbindu-i voința și pervertindu-i simțămintele. Aceste pofte dau naștere păcatului, iar păcatul se plătește cu moartea sufletească. Cititorii să fie atenți, căci primejdia de a-și pierde sufletul e mare (v. 12—16). Toată luarea lor aminte să fie îndreptată spre Dumnezeu. El distribuie darurile cele bune, din visiteriile Sale de nesecat. El e mereu consecvent cu Sine însuși. Cine se bizuie pe El, a aflat reazimul de neînfrînt al vieții sale.

Prin cuvîntul adevărului (=propovăduirea Evangheliei), nesilit de nimeni, Dumnezeu i-a renăscut pe cititori la viață nouă, ca să fie pîrgă (=început) al înnoirii tuturor celor ce vor crede în Hristos. Sf. Iacov se referă aici, de sigur, la iudeo-creștini în primul rînd, cărora le revine întîietatea chemării la comuniunea cu Hristos (v.17—18).

2. *Indemnuri la ascultare, blîndeță și viețuire creștinească* (v. 19—27). — Fiecare credincios să fie grabnic a asculta bunele învățături, să nu vorbească în deșert, fără auto-control, și să nu se mînie. Mînia omului nu face să triumfe dreptatea lui Dumnezeu. Lepădînd orice întinăciune și răutate, credinciosul să asculte și să primească întru toată blîndețea cuvîntul lui Dumnezeu, sădit în el ca să-l mîntuiască.

Cuvîntul Evangheliei trebuie să rodească în viața credincioșilor, ca sămînța selecționată așezată într-un sol fertil, transformîndu-se în fapte bune. Altminteri, de nici un folos nu este. Primirea cuvîntului revelat să se desăvîrșească în trăire pe potriiva exigențelor lui. Comparația din v. 23—24 este, în această privință, expresivă și convingătoare. Adevărul creștin este plinitor cu fapta al legii celei desăvîrșite a slobozeniei la care ne-a chemat Hristos pe toți cei robiți păcatului, — și nu „ascultător (auzitor)

uituc“ al acestei legi duhovnicești. Faptele bune hărăzesc fericirea în viață — aici, ca și pe celălalt tărâm, mai ales (v. 25).

Viețuirea creștinească — sau adevărata cucernicie — presupune, printre altele, înfrînarea limbii și săvârșirea de fapte ale milei și dragostei frățești. Impotriva limbuției Sf. Iacov se va pronunța cu asprime în 3, 1 urm. Faptele de iubire sînt indicate în v. 27 : ajutorarea văduvelor și orfanilor întru neputințele lor. Mai presus de toate, creștinul cucernic se va păzi de contaminare din partea mediului corupt, păgînesc, în care viețuiau cei dintîi următori ai lui Hristos.

3. *Indemn la dragoste frățească față de cei săraci și apostrofarea bogaților* (2, 1—13). — Sf. Iacov pretinde cititorilor să dovedească adevărată iubire față de aproapele. În manifestarea acestei iubiri, creștinul trebuie să fie imparțial, să nu caute la fața omului. Această sensibilitate a autorului epistolei față de păcatul social al nesocotirii săracului și al slugărniceii față de cei bogați, este explicabilă la un combatant al creștinismului practic, de talia lui. „Privirea la fața omului“, desconsiderarea unora și favorizarea prin nimic justificată a altora — detestabilă în toate vremurile — era un defect esențial al acelei epoci, în care existau atîtea inegalități și inechități în societatea civilă și în care Biserica își recruta credincioșii nu numai „din toate neamurile“, ci și din toate păturile sociale, sclavii inclusiv.

Intervenția energetică a Sf. Iacov în favoarea săracilor — pe seama cărora pretinde din partea tuturor creștinilor un tratament cu adevărat frățesc — este justificată prin egalitatea lor cu bogații în fața lui Dumnezeu. Bogații sînt sever — și pe drept — apostrofați pentru nedreptățile pe care le fac săracilor lipsiți de apărare, ca și pentru defăimarea „numelui celui bun“ pe care îl poartă creștinii. Sf. Iacov le impută, aci, celor bogați, acte de silnicie comise împotriva săracilor, tîrîrea acestora în fața instanțelor judecătorești ale vremii, cari părtineau de fiecare dată pe cei înstăriți, asuprindu-i pe ceilalți.

Săracii au fost incomparabil mai receptivi la chemările Evangheliei mîntuirii decît îmbuibății antichității. Cititorii epistolei în general — și în special cei învestiți cu funcțiuni de răspundere, cu rol conducător în Biserică — au greșit greu față de cei săraci, nedîndu-le cuvenita cinstire și menajînd slugărnice susceptibilitățile celor bogați (v. 6 a). Greșala aceasta trebuie îndreptată prompt și complet, iar repetarea ei trebuie evitată. Pe

ce cale? Prin reaşezarea poruncii „împărăteşti” — căci de Domnul a fost dată — a dragostei de aproapele în consideraţia care i se cuvine din partea tuturor credincioşilor. „Privirea la faţa omului” este păcat, adică călcarea a legii dumnezeieşti. Dumnezeu nu părtineşte pe nimeni (cf. Rom. 2, 11), ci dă fiecăruia după faptele sale. Creştinii părtinitori îşi agonisesc loruşi osîndă.

Cîtă însemnătate acordă Sf. Iacov păcatului nesocotirii săracului se vede din faptu că el consideră acest păcat ca fiind de natură să primejduiască mîntuirea celor ce îl săvîrşesc. Intr-adevăr — spune el — dacă cineva păzeşte prescripţiile legii dumnezeieşti, dar greşeşte împotriva uneia din prevederile acesteia, el s-a făcut vinovat faţă de toată legea. Legea e un tot unitar. Respectarea ei fragmentară, după gust şi dispoziţie personală, este de neconceput în ordinea de viaţă creştinească. Dumnezeu e autorul legii morale. Nesocotirea unei porunci a legii însemnează vătămarea întregului din care face parte ea. Iar cititorii epistolei — sau, cel puţin, conducătorii bisericilor iudeo-creştine din diaspora — au nesocotit porunca dumnezeiască de a-l iubi pe aproapele ca pe tine însuţi. Printr-un ultim şi drastic avertisment, li se face cunoscut că judecata este necruţătoare pentru cei ce nu fac milă. Mila agoniseşte iertarea păcatelor (v. 13).

La acest loc, a face milă însemnează a face dreptate celui sărac. Înţelesul este acesta: Creştinul trebuie să dea fiecăruia ce-i al său măcar din motive de ordin duhovnicesc — aş zice chiar: sentimental. Să nu-l lase inima — cum se spune în popor — să facă nedreptate cuiva, şi cu atît mai puţin celui neajutorat.

4. *Credinţa fără fapte este moartă* (2, 14—26). — Limpezimea cu care Sf. Iacov dovedeşte necesitatea săvîrşirii de fapte bune pentru mîntuirea personală nu-şi află egal decît în predica Mîntuitorului. Din capul locului, el stabileşte că credinţa fără fapte nu mîntuieşte (v. 14). Afirmăţia aceasta o ilustrează cu două exemple, pe cît de expresive, pe atît de convingătoare.

Întîiul exemplu: Vine la tine un frate flămînd şi gol. Te înduiozezi de starea jalnică în care se află, îl compătimeşti sincer şi te limitezi să-l concedezi cu... urarea de-a se încălzi şi de-a se satura. Iubirea ta de aproapele, în acest caz, n-a funcţionat, căci nu l-ai ajutat cu cele trebuincioase întreţinerii vieţii şi sănătăţii trupului. Te-ai dovedit creştin întru cît nu l-ai alungat cu vorbe de ocară, nu i-ai făcut rău, dar nici nu te-ai grăbit să-i faci bine,

nu l-ai ajutorat efectiv. Sărmanul a plecat de la ușa ta tot așa cum a venit, fără hrană și fără îmbrăcăminte.

O vorbă bună priește totdeauna și oricui, dar nu ajută totdeauna.

Al odilea exemplu: Va zice cineva: Tu ai credință, iar eu am fapte; arată-mi credința ta fără fapte, iar eu îți voi arăta credința mea din faptele mele (v. 18).

Credința celui dintâi este simplă recunoaștere a existenței și atotputerniciei lui Dumnezeu. E o credință limitată la intelect, fără înrîurire asupra inimii și a voinței, fără revărsări sau concretizări în fapte de dragoste față de aproapele. O astfel de credință, incompletă, nelucrătoare, au și dracii. Tăgăduiesc ei, oare, existența și atotputernicia lui Dumnezeu? Nu, deși în rest se împotrivesc ori de câte ori pot planurilor Lui de redresare a sufletului omenesc robii păcatului.

Dilema e necruțătoare: Credința sau e însoțită de fapte corespunzătoare comandamentelor ei morale, — și atunci mîntuiește — sau nu se concretizează în fapte bune, și atunci e moartă.

Cu pilda lui Avraam și a desfrînatei Rahav, Sf. Iacov întărește această prețioasă și instructivă demonstrație (v. 21—25). Argumentul biblic la care recurge aici, constituie o dovadă în plus că destinatarii primi ai epistolei trebuie să fi fost în primul rînd creștini recrutați dintre iudei.

De exemplul cu Avraam se folosește și Sfîntul Apostol Pavel (vezi Rom. 4, 1 urm.), pentru a dovedi că mîntuirea vine din credință. Este, oare, contradicere între acești doi sfinți autori neo-testamentari?

Neputînd să împace conceptul paulin despre credință cu cel reprezentat de Sf. Iacov în fragmentul de față, Luther a sfîrșit prin a repudia această scriere inspirată, opinînd că ea n-ar conține nici o silabă demnă de un fruntaș al creștinătății primare. Pe autorul ei l-a nedreptățit crunt, năpustindu-se asupra lui cu cuvinte de ocară (calificîndu-l „cam mărginit“). Se spune că ocazional — mai în glumă, mai în rîs — ctitorul Reformei ar fi promis boneta lui de doctor în Teologie aceluia care ar reuși să rezolve antinomia acută dintre Sfinții Pavel și Iacov.⁹ Cercetările mai noi¹⁰ au dovedit, cu argumente deplin satisfăcătoare, că antinomia aceasta este numai părută, între cei doi sfinți autori

⁹ Cf. F. Prat: *Théologie de Saint Paul*. Vol. II, ed. 19, Paris 1933, p. 212 urm.

¹⁰ Vezi amănunte la Grigorie Marcu: *Studii Biblice*. Sibiu 1940, p. 14, nota 7.

domnind cel mai desăvârșit acord pe această chestiune, așa că pălăria doctorală a lui Luther ar fi neîndestulitoare să-i premieze pe toți dezlegătorii „enigmei” indicate de el. Astăzi, se pot auzi glasuri de prestigiu, din cercurile protestante, care îi îndatorează pe aderenții lui Luther să-i fie recunoscători Sfântului Iacov pentru iscusința cu care a pus în adevărata ei lumină ideea de credință lucrătoare.¹¹ Protestantul Henri d'Espine¹² se exprimă astfel: „Pe nedrept au fost opuși uneori Pavel și Iacov unul altuia. Ei trebuie ascultați împreună (amîndoi). Dacă primul a primit misiunea de-a vesti Evanghelia, al doilea a primit-o pe aceea de-a împiedeca să fie rău înțeleasă”.

Contradicția dintre Sfinții Pavel și Iacov este numai aparentă. Apostolul neamurilor accentuează în Rom. 3, 28 că „din credință se va îndrepta omul, fără faptele legii”. Afirmarea aceasta i-a plăcut atît de mult lui Luther, încît a deformat-o prin adaosul interpretativ „numai” (sola), adaos prin nimic justificat.

Pentru dreapta înțelegere a acestei probleme, trebuie să se plece de la faptul că Sf. Pavel, cînd vorbește așa cum am auzit, are în vedere credincioși proaspăt convertiți. Față de unii ca aceștia, era necesar și era de așteptat să stăruiască asupra momentului inițial al credinței: negarea trecutului și acceptarea răscumpărării în Hristos. Ne îndreptăm prin credință (cf. Rom. 3, 22, 25 ș. a.), e adevărat și e paulin, dar credința nu ne părăsește, ci continuăm să perseverăm, să viețuim în ea (cf. Gal. 2, 20), să ne hrănim din puterile harice pe care ni le agonisește ea (cf. Rom. 1, 17). Aceasta-i adevărata credință, credința complexă, credința care mîntuiește, credința paulină.

Peste tot, în locurile pe care-și întemeiază protestanții doctrina lor unilaterală despre mîntuirea „sola fide” (=numai prin credință), Sf. Apostol Pavel nu e preocupat de rolul faptelor pe care credinciosul le săvîrșește după îndreptare. Dar aceasta nu însemnează că Sf. Pavel ar nega necesitatea faptelor purcese din credință în Hristos, ci numai atîta că aici el se interesează doar de *credința inițială*, care-l situează pe cel convertit la Hristos într-o nouă condiție de viață, diferită de cea în care se complăcea înainte de-a ajunge la credință.¹³ Atențiunea Sfântului Apostol

¹¹ Așa Friedrich Büchsel: *Theologie des N. T. Gütersloh* 1935, p. 152.

¹² În studiul: *La foi et les oeuvres*, publicat în „*Les Cahiers Bibliques de Foi et Vie*”, anul I, fără dată, nr. 2, p. 71.

¹³ Cf. Grigorie Marcu: *Antropologia Paulină*. Sibiu 1941, p. 230.

Pavel se concentrează, deci, asupra modalității de trecere de la starea de păcat la starea harică. Procesul acesta de convertire personală se săvârșește prin credință. Când se pronunță asupra condițiilor mîntuirii în totalitatea lor, Sf. Pavel vorbește ca în Ef. 2, 8—10, unde apar toate trei treptele (sau condițiile) mîntuirii: *harul, credința și faptele bune*. A le cuprinde și a le ilustra pe toate trei în viața personală a credinciosului, însemnează a fi apt de mîntuire.

Credința constă din două momente: 1. acceptarea lui Hristos și 2. păstrarea calității de mădular al trupului Său (de membru al Bisericii). Din considerente misionare, Sf. Pavel accentuează de obicei primul moment al credinței (*credința antecedentă* încorporării insului în comunitatea sau Biserica lui Hristos). Sf. Iacov îl întregește când stăruie ca această credință să fie valorificată în fapte corespunzătoare stării harice de care s-a învrednicit a se împărtăși convertitul, prin Botez (*credința consecventă*).

Fiecare dintre ei era în drept să citeze, pentru sprijinirea punctului de vedere preferat, credința lui Avraam, mai ales că în cazul de față era vorba de iudei încreștinați. Credința lui Avraam a fost o *credință completă*, întregită de-o atitudine corespunzătoare față de Dumnezeu. Sf. Pavel relevă amănuntul că Avraam a crezut în Mesia cel făgăduit să se nască din coapsa sa, deși știa că nu va mai trăi pînă la întruparea Lui. Sf. Iacov menționează că credinciosul patriarh al Vechiului Testament nu a ezitat să suie pe altarul de jertfă pe propriul său fiu, de vreme ce Dumnezeu îi ceruse aceasta. Pentru el, cuvîntul lui Dumnezeu era lege în toată puterea cuvîntului și mai presus de orice discuție.

Cititorii Epistolei Sfîntului Iacov — creștini vechi fiind, nu neofiți — știau că trupul fără duh este mort, că păcatul îl stăpînește întru totul. De această convingere leagă Sf. Iacov încheierea pericopei în chestiune: „Așa și credința, fără fapte este moartă” (v. 26), adică nu agonisește mîntuirea credinciosului, e ca un pom fără rod.

Sf. Iacov cere insistent fapte bune, în tot cuprinsul epistolei sale. Că nici Sf. Pavel nu gîndește altfel, stă mărturie — printre alte — fragmentul din Gal. 5, 22 urm.: „Roada duhului este...” și înșiră un întreg pomelnic de virtuți cari nu sînt altceva decît

tot atâtea expresii concrete ale credinței îmbrățișate de cel convertit la viață nouă. Acordul între ei doi este, așa dar, complet.

5. *Infrînarea limbii* (3, 1—12). — Se vede că în rîndurile credincioșilor cărora li se adresa Sf. Iacov pasiunea de-a se improviza în „didascali“ (învățători) era cultivată cu excesivă ardore.

Nu e bine — și nu trebuie — ca oricine să fie învățător bisericesc, deoarece acestora le incumbă greua răspundere de-a nu vătăma prin adaosuri, corecturi sau interpretări arbitrare — intenționate și, mai ales, neintenționate — curăția învățaturii revelate. În exercitarea misiunii de învățător bisericesc se cere deosebită atențiune la formularea adevărilor de credință, ca să nu se alunece — chiar fără voie — în greșeli fatale. Învățătorul bisericesc autorizat a învățat — printre alte — meșteșugul stăpînirii limbii. Pe spusele lui te poți bizui, deoarece nu face nici o afirmație necontrolată. El cugetă îndelung, adînc, metodic — și apoi vorbește. În plus, se presupune că e pregătit special să facă față cu succes misiunii sale învățătoarești.

În multe feluri greșim fiecare din noi — constată Sf. Iacov — dar cel ce nu greșește în cuvînt, se dovedește a fi „bărbat desăvîrșit“ (v. 2), capabil să-și înfrîneze „tot trupul“ (v. 2), adică întreaga sa ființă. O afirmație, un îndemn, un sfat pornit din gura unui astfel de învățător, îți poate ușura sau compromite mîntuirea personală. Oamenii simpli, mai puțin instruiți — tocmai pentru că au, în general, sufletul curat, neafectat de pasiuni și preconcepții păgubitoare — sînt totdeauna respectuoși și receptivi față de spusele celor înzestrați cu prerogative dascălești. Pentru ei, afirmațiile acestora sînt oarecum literă de lege. Le primesc fără să le mai ceară prin sîta propriului lor discernămint, fără să le supună în prealabil unui temeinic examen critic. De aceea nu e bine să fie „mulți dascăli“ — adică cei nepregătiți să nu se improvizeze în organe de difuzare a doctrinei creștine, căci pricinuiesc confuzii și desfigurează adevărul. În afară de aceasta, dacă toți ar afișa pretenții de didascali, cine ar mai asculta?

Prin cîteva pilde nimerit alese, Sf. Iacov arată necesitatea și importanța religioasă-morală a stăpînirii limbii, a combaterii limbuției.

Întîiul exemplu: Calul e mai puternic decît omul. Cu frîul și zăbala, omul stăpînește totuși acest nobil animal, cîrmuindu-l încotro vrea (v. 3).

Al doilea exemplu: Cîrmaciul, cu o cîrmă mică, îndreaptă corpul greoi al corăbiei încotro vrea, împotriva vînturilor și a valurilor (v. 4).

Călărețul și cîrmaciul din aceste pilde închipuie pe creștinul matur. „Friul” și „cîrma mică” reprezintă limba omului. Nestăpînită, lăsată fără control din partea dreptej judecăți, limba este asemenea scînteii care incendiază codrii; ea întinează tot trupul (întunecă ființa noastră), și îl arvunește vîlvătailor Gheenei, dacă cel rău acționează prin ea, dacă e limbută. „Ceea ce iese din gură, aceea spurcă pe om” — spune Mîntuitorul (Mt. 15, 11); căci cele ce ies din gură, din inimă ies, și acelea spurcă pe om. Că din inimă ies gîndurile cele rele, uciderile, răsdeshînările, desfrînările, furtişagurile, mărturiile mincinoase, hulele. Acestea sînt cele ce-l spurcă pe om” (Mt. 15, 18—20a).

Inspirîndu-se direct din învățătura Mîntuitorului, Sf. Iacov nu exagerează cîtuși de puțin cînd acordă atîta atenție combaterii limbuției. Echilibrul moral al credinciosului și bunul mers al comunității bisericești din care face parte acesta, atîrnă în covîrșitoare măsură de stăpînirea limbii. Ea este aparatul (organul) de emisiune al ființei noastre, ea este difuzorul sufletului și al minții noastre, ea este tîlmaciul simțămîntelor noastre, ea vădește lumina sau întunerecul care stăpînește omul nostru cel dinlăuntru.

Omul a izbutit să domesticească fiarele sălbatice și păsările cerului, supunîndu-le voinței sale. Numai limba nu poate s-o domolească nimeni dintre oameni. Și totuși, creștinul trebuie să izbutească și-n această direcție, prin educația lui, prin puterea harului care cele neputincioase le întărește și pe cele slăbănogite le înzdrăvenește.

Lăsată de capul ei — adică dirijată de pornirile negative ale ființei noastre — limba e răutate neînfrînată și otravă aducătoare de moarte, cum o caracterizează Sf. Iacov. Cu ea binecuvîntăm pe Dumnezeu și cu ea blestemăm sau calomniem pe oameni, cari sînt facerea mîinilor Tatălui ceresc.

Nu trebuie să fie așa între cei ce au cunoscut pe Domnul și puterea învierii Lui — afirmă cu apăs Sf. Iacov. Nu curge din același izvor apă dulce și apă amară, nici smochinul nu face măslina sau vița de vie smochine, — așa ne învață legea firii, de Dumnezeu orînduită.

Se înțelege de la sine că dacă limba stă în slujba „binecuvântării” (rugăciune, sfat bun, îndemn la virtute, cuvânt de zidire și de încurajare, etc.), — și tot odată în simbria „blestemului” (hulă, calomnie, minciună, sudalmă, etc.), aceasta se datorește invaziei păcatului în lume. Creștinii au rupt-o, însă, cu trecutul lor de păcate. Să arate acest lucru și prin aceea că știu să-și stăpânească limba, oprind-o de la orice răutate și reasezînd-o, statornic, în slujba adevărului. Harul dumnezeiesc, de care s-au învrednicit a se împărtăși prin botez și care se înmulțește prin împărtășirea cu celelalte Sfinte Taine, ne oferă puterea trebuincioasă de a „domestici” acest „mic mădular”, capabil să aprindă lumea cu minciunile și răutățile lui.

6. *Despre adevărata înțelepciune* (3, 13—18). — Creștinul cu adevărat înțelept să-și vădească înțelepciunea prin fapte bune, în bună purtare și blîndeță.

Falsa înțelepciune se manifestează nu numai prin limbuție, ci și prin „rîvna amară” (ζήλος πικρός), prin pizmă, prin spiritul de dispută, prin pornirea bolnăvicioasă spre ceartă, spre contradicere cu orice preț. Aceasta din urmă nu trebuie confundată cu spiritul speculativ, care este o funcțiune normală a unei inteligențe bine dirijată. Sf. Iacov califică această înțelepciune deviata astfel: pămîntească, trupească, demonică. Ea este rezultatul uneltirilor celui rău, e rod al păcatului din lume. Ea nu promovează buna rînduială și binele, ci netezește calea răului; ea duce la trufie și la falsificarea adevărului (v. 13—16).

Altfel este adevărata înțelepciune. Obîrșia ei este la Dumnezeu (= „Sus”, v. 17), iar roadele sale sînt virtuțile care împodobesc statura morală a creștinului: spiritul de bunăvoință (împăciuire), blîndețea, supunerea din convingere, mila, fapta bună, dreptatea și sinceritatea. Adjectivele care corespund acestor virtuți reprezintă înșiși însușirile adevăratei înțelepciuni.

Înțelepciunea cea „de Sus” se concretizează în fapte de dreptate, care — la rîndul lor — seamănă pretutindenea pacea (v. 17—18) cu Dumnezeu, cu semenii și cu tine însuși.

A fi drept, sau a face dreptate, însemnează a da fiecăruia ceea ce i se cuvine.

7. *Obîrșia războaielor zace în lăcomie* (4, 1—3). — Obîrșia încăierărilor periodice dintre felurite seminții ale pămîntului — ca și a discordiilor care se iscă între oameni, creștinii inclusiv — zace în lăcomia după posesiunea de bunuri materiale prisositoare.

Pofta de agonisită necinstită este nelegiuită. Cel cuprins de ea, recurge chiar și la crimă câte odată, pentru a-și satisface setea de câștig, de trai trîndav și de dezmierdări josnice.

Apostrofa din aceste versete este justificată. Cititorii s-au împrietenit cu duhul ușuratic al mediului vremii aceleia, iar această prietenie — spune Sf. Iacov — însemnează vrăjmășie împotriva lui Dumnezeu.

Sf. Iacov îi povățuiește pe cititorii epistolei să ceară de la Dumnezeu ceea ce le lipsetse și să învețe a folosi spre bine cele dobîndite. Dacă de multe ori cererile de natura aceasta rămîn neîmplinite, vina nu o poartă Dumnezeu, ci omul credincios, care nu a știut *cum* să ceară. Mai precis: Cere rău, ca să cheltuiască ceea ce dobîndește pentru scopuri nelegiuite, care duc la păcat (v. 3). Astfel de cereri nu numai că rămîn neîmplinite, dar constituie un ultragiu la adresa lui Dumnezeu.

8. *Supunerea față de Dumnezeu* (4, 4—12). — Alipirea dezordonată față de bunurile pieritoare îndepărtează de Dumnezeu, transformîndu-se cu vremea în vrăjmășie față de El. Cititorii s-au lăsat furați de ușurătate, păcătuiind greu față de Dumnezeu. Asprele calificative cu care-i ceartă Sf. Iacov — „răsdesfrînați și răsdesfrînați” — sînt de sigur justificate nu numai la propriu (prin călcarea poruncii a șaptea din Decalog), ci și la figurat: De dragul „lumii” — înțeleasă aici ca fiind la dispoziția păcatului, sau scenă a păcatului — ei necinstesc legătura pe care au încheiat-o cu Dumnezeu în Botez, calcă fidelitatea cu care sînt îndatorați față de Părintele ceresc.

Citînd cuvintele Scripturii V. T., care le erau familiare primilor cititori ai epistolei, recrutați dintre iudei, Sf. Iacov îi avertizează că Dumnezeu este un aliat gelos. El nu suferă să-ți împarți preferințele între plinirea voi Lui și amăgirile păcatului — și cu atît mai mult nu suferă să-l trădezi. Duhul Său, care sălășluiește în cei credincioși, pretinde fidelitate desăvîrșită (cf. Proverbe 3, 34). El împărtășește un prisos de daruri celor smeriți (=ascultători de Dumnezeu), iar trufașilor li se împotrivește (cf. Iov 22, 29). De aceea, este necesar ca cititorii să se apropie de Dumnezeu din ce în ce mai mult, supunîndu-i-se întru toate. Această supunere necondiționată — și nesilită — este împreunată cu un câștig duhovnicesc îndoit: diavolul fuge, iar Dumnezeu se apropie și mai mult de ei (v. 7—8a). În cuvinte care amintesc avalanșa de apostrofe prăvălite de prooroci împotriva păcătoșilor din Israil, Sf.

Iacov îi ceartă aspru pe cititori pentru fărădelegile lor, lăsându-le deschisă posibilitatea îndreptării și asigurându-i că de se vor smeri, Dumnezeu îi va înălța (v. 8b—10).

Indepărtarea credincioșilor de Dumnezeu duce totdeauna și la nesocotirea aproapelui. Cititorii au greșit și în această privință. A judeca pe aproapele și a-l cleveti, însemnează a defăima legea evanghelică (cf. 1, 25; 2, 8). Cum această lege oprește defăimarea, cel ce grăiește de rău pe fratele său se situează în mod abuziv mai presus de lege, o condamnă faptic și își atribuie prerogative care-i aparțin numai lui Dumnezeu, unicul legislator și judecător (v. 11—12).

9. *Viața, vremelnică fiind, s-o folosim cât mai bine* (4, 13—17). — Viața aceasta e trecătoare ca un abur care umple zarea și apoi se destramă la cea mai sfioasă adiere de vînt. S-o folosim, deci, cât mai bine — adică s-o ținem în legătură statornică cu Dumnezeu. Toate proiectele pe care credincioșii și le fac pentru viitor, sînt valabile din punct de vedere creștinesc numai în măsura în care condiționează îndeplinirea lor de voia și ajutorul lui Dumnezeu, iar nu de gusturile sau ambițiile lor omenești. Adevăratul creștin nu plănuiește nimic ca bogatul nebun din Sf. Evanghelie, căruia rodindu-i țarina peste așteptări, a uitat să cheme la sfatul său și pe Dumnezeu (vezi Lc. 12, 16 urm.). Adevăratul creștin este străin de limbajul celui ce se sumește hotărînd că „astăzi sau mîine vom merge în cetatea aceea și vom petrece acolo un an și vom neguțatori și vom cîștiga“ (v. 13). Face și el proiecte, căci credința lui nu-l condamnă la inactivitate, nu-i seacă puterea de inițiativă personală, nu-i suspendă capacitatea de-a colabora cu semenii săi pentru înfăptuirea unor sarcini de folos obștesc, ci dimpotrivă, dar asupra proiectelor sale, el cheamă de fiecare dată binecuvîntarea lui Dumnezeu, solicitată prin rugăciune și cuget curat: „De va vrea Domnul și vom fi vii, vom face aceasta și aceea“ (v. 15). Astfel de planuri izbutesc totdeauna, pentru că: 1. — nu pot fi decît planuri făcute cu scop bun și ca atare 2. — încuviințate de Dumnezeu în prealabil și 3. — îndeplinite cu sprijinul Lui.

Cititorii epistolei, în starea în care-i surprinde Sf. Iacov, se „laudă“ întru trufia lor. Ori, „toată lauda de felul acesta este rea“ (v. 16), deoarece îl nesocotește pe Dumnezeu, care ține în mîinile Sale viețile noastre.

Creștinul este — trebuie să fie — un om care se pricepe să facă binele. A învățat plinirea lui din legea împărătească (adică,

de Hristos temeluită) a slobozeniei, a dragostei de Dumnezeu și de aproapele (cf. 1, 25 și 2, 8). Legea aceasta este „desăvârșită“ (cf. 1, 25) pentru că e de Dumnezeu dată și cine se călăuzește de directivele ei, nu greșește. Cel ce n-o respectă, păcătuiește (v. 17).

10. *Oprirea plății lucrătorilor e păcat strigător la cer* (5, 1—6). — Încă în 2, 1 urm., Sf. Iacov a luat atitudine împotriva atențiunii slugarnice arătată bogaților în întrunirile creștinești ale obștei dreptcredincioase. De astă dată, îi admonestează sever pe cei avuți, pentru fărădelegile lor. Bogațiile pieritoare pe care le-au îngrămădit în visteriile lor nu-i vor putea scăpa de necazurile ce-i așteaptă. Dimpotrivă, îi acuză în fața lui Dumnezeu, pentru că au fost agonisite prin mijloace necinstite. În concret: Prin oprirea plății lucrătorilor (v. 4), prin osînde nedrepte (de sigur, de ordin justițiar, sau prin acte abuzive de încălcare a legilor cetățenești) și prin omor (v. 6). Nelegiuirile bogaților sînt cu atît mai grave, cu cît victimele avariției și lăcomiei lor erau oameni dreți, cari nu înțelegeau să li se opună cu forța (v. 6).

Bogații certăți de Sf. Iacov slujeau nu lui Dumnezeu, ci lui Mamona (cf. Mt. 6, 24). Comorile strînse de ei le mănîncă moliile, le roade rugina și le fură furii (cf. Mt. 6, 19). În viața cealaltă, parte de iad avînd, aceste comori agonisite din exploatarea celor umili și simpli le vor arde degetele întinate de fărădelegi. „Ați strîns comori în zilele cele de apoi“! — le spune Sf. Iacov, cu graiul muștrător al celui ce-și dă foarte bine seama că toată viața lor a fost greșit orientată. De pe urma averilor strînse în chip nelegiuit, bogații au recoltat deliciile costisitoare ale desfătărilor și dezmierdărilor pămîntești, pe care le hrănește îmbuibarea. Dincolo, îi așteaptă pedeapsa necruțătoare a lui Dumnezeu.

Textul din 5, 4 e temei scripturistic, inspirat, pentru orînduirea păcatului opririi plății lucrătorilor în repertoriul întunecat al păcatelor strigătoare la cer, orînduire operată de Biserică și valorificată, teoretic, de Teologia morală. Unul și același lucru fiind cu exploatarea omului de către om, păcatul strigător la cer al opririi plății celor ce muncesc — fie că e vorba de oprire integrală, sau parțială — este combătut cu energie de Sfînta noastră Biserică. Insuși „Domnul oștirilor“ cerești, Dumnezeu-Savaot, protejează pe cei exploatați de semenii lor și cere socoteală — uneori, încă în această viață — exploatatilor pentru abuzurile

ce le comit împotriva legii dragostei față de aproapele și împotriva sfintei porunci a dreptății.

11. *Indemn la îndelungă-răbdare* (5, 7—11). — Creștinii asupriți de bogați — ca și ceilalți membri ai Bisericii lui Hristos — sînt îndemnați să aibă răbdare, căci Mîntuitorul va răsplăti fiecăruia după faptele sale. Răbdarea birue multe necazuri și evită săvîrșirea unor păcate neprevăzute. Cu alte cuvinte, din punct de vedere creștinesc, nu e admisibil să sancționezi un păcat (resp.: pe păcătos) săvîrșind alt păcat.

Inarmat cu răbdare, plugarul așteaptă sorocul la care va culege roadele de preț ale pămîntului muncit de ele și udat de ploaia trimisă de Dumnezeu (v. 7).

Pildă de răbdare în suferință sînt proorocii Vechiului Testament, cari au grăit întru numele Domnului. Pe unii ca aceștia, îi ferim pentru statornicia lor în virtute. Așijderea și Iov: Pentru îndelungă-răbdarea lui a fost răsplătit de Dumnezeu, încă în această viață fiind, cu un trai îmbelșugat, pe care nu l-a cunoscut înainte de-a fi fost ispitit și devastat în toate ale sale de către diavol (v. 11).

12. *Despre jurămînt* (5, 12), — Sf. Iacov se exprimă aproape cu aceleași cuvinte ca și Mîntuitorul în Predica de pe Munte (cf. Mt. 5, 33—37).

13. *Conduita cititorilor în felurite împrejurări ale vieții* (5, 13) trebuie să fie de fiecare dată o conduită creștinească. De pătimește cineva răul, să se roage lui Dumnezeu ca să dobîndească ușurarea (v. 13 a). De este cineva vesel, să cînte (se subînțelege: Domnului; v. 13 b).

14. *Taina Sfîntului Maslu* (5, 14—15). — Sf. Iacov orînduiește ca de este vreun credincios bolnav, să fie chemați preoții Bisericii să se roage pentru el, ungîndu-l cu untdelemn întru numele Domnului. Efectele acestei rugăciuni, făcută cu credință, nu vor întîrzia să se arate: Bolnavul se va mîntui — și anume, atît de pătimirea sa trupească, întru cît Domnul îl va scula din patul durerii, cît și de cea sufletească, iertîndu-i păcatele ce le va fi făcut.

Textul acesta este un temei inspirat pentru Sfînta Taină a Maslului. Toate elementele acestei Sfînte Taine sînt indicate aci: Materia (untdelemn sfînit, căci ungerea se săvîrșește „întru numele Domnului”), forma (rugăciunea credinței), administratorul („preoții Bisericii”), prîmitorul (creștinul bolnav) și efectele

(mîntuirea sau scăparea bolnavului de pătimirea trupească și de cea sufletească).

Biserica romano-catolică restrînge efectele administrării Sfintei Taine a Maslului la iertarea păcatelor celui ce o primește. Practic, romano-catolicii n-o administrează decît muribunzilor („extrema unctio“).

Poziția romano-catolică în această chestiune este eronată. Ea nu respectă spusele exprese ale Sfîntului Iacov. Maslul nu este „extrema unctio“ (ungerea de pe urmă), cum afirmă romano-catolicii, ci în primul rînd leac pentru pătimirile trupești. Autorul acestei epistole afirmă lămurit că „Domnul îl va ridica“ (v. 15) pe cel bolnav — din boala lui, firește — și abia după aceea adaugă că i se vor ierta și păcatele, „de va fi făcut“ (v. 15).

Protestanții calvini — și, după ei, protestanții extremiști raționaliști — nu văd aici decît un remediu corporal. Ultimele cuvinte ale v. 15 resping, însă, această interpretare. Dacă Sf. Iacov ar fi intenționat să recomande un remediu natural, s-ar fi limitat el oare la *un singur remediu* pentru *toate* boalele? Ce rost ar mai fi avut, în acest caz, chemarea preoților la căpătîiul bolnavului, cînd se știe că și pe vremea aceea existau medici?

Prin interpretarea unilaterală pe care o dau acestui text, atît calvinii, cît și romano-catolicii fac inutilă Taina Pocăinței. Sf. Iacov dispune ca la căpătîiul bolnavului, preoții Bisericii să se roage „Doftorului sufletelor și al trupurilor noastre“, ca să le tămăduiască pe amîndouă.

Epistola se încheie, brusc, cu recomandări pentru:

15. *Exercitarea corecțiunii frățești, săvîrșită întru dragoste* (5, 16—20). — V. 16 nu poate fi invocat în sprijinul Sfintei Taine a Pocăinței. Ceea ce recomandă Sf. Iacov aici nu este mărturisirea propriu-zisă, cu caracter sacramental, ci un schimb curajos și sincer de confidențe duhovnicești între cei credincioși, un examen de conștiință săvîrșit în chip auto-critic, de pe urma căruia folosesc și unii și alții. Prin aceasta, nu este evitată Taina Sfintei Spovedanii, care reprezintă un stadiu superior acestui fel de confidențe ziditoare de suflet.

Unii comentatori văd aci urme despre mărturisirea păcatelor, care în Biserica primară se săvîrșea în public, în fața obștei credincioșilor.

Rugăciunile pe care le facem pentru cei ce bolesc trupește și sufletește, sînt deosebit de eficace. Rugăciunea unui drept este totdeauna ascultată de Dumnezeu, pentru că dreptul știe *ce* să

ceară și *cum* să ceară. Cazul Sfântului Proroc Ilie este concludent: S-a rugat lui Dumnezeu să nu plouă, și n-a plouat 3 ani și 6 luni; și iarăși s-a rugat, și cerul a dat ploaie „și pământul a odrăslit roada sa”. Ilie era om asemenea nouă, cu slăbiciuni (=neputințe; v. 17), dar s-a rugat cu osîrdia dreptului și ceea ce cerea el, sprijinea scopurile lui Dumnezeu în lume: rușinarea idololatriilor.

Practicarea corecțiunii frățești, săvîrșită întru dragoste, este insistent recomandată. Răsplata celui ce întoarce pe păcătos de la rătăcirea lui, este imensă: i se mîntuiește sufletul și păcatele i se iartă. Unul ca acesta a procedat așa cum ar fi făcut Dumnezeu în locul său: pururea oprește de la rău și îndeamnă la săvîrșirea binelui (v. 19—20).

Lipsa oricăror salutări finale este explicabilă prin cercul întins de destinatari ai epistolei.

În unele manuscrise neotestamentare, după textul din v. 20 urmează „Amin”, care ar ținea oarecum locul doxologiei îndătinată a epistolografiei inspirate.

*

Actualitatea Epistolei Sfântului Iacov, „fratele” Domnului, este veșnica actualitate a Evangheliei lui Hristos, pe care o reproduce nu numai în spiritul ei, ci adeseori în înșiși formulările ei stilistice.

Teologi apuseni de școală veche, de apartenență confesională protestantă — ca și rarii lor emuli din vremurile mai apropiate de noi — au insistat cu atîta înverșunare asupra părutului dezacord dintre Sf. Iacov și Sf. Apostol Pavel, încît au trecut cu vederea sau cel puțin au minimizat relația mult mai importantă și mai vizibilă dintre predica Mîntuitorului și cuprinsul acestei fermecătoare epistole. În zilele noastre — notăm cu satisfacție creștinească acest amănunt — unii teologi biblici protestanți recunosc că s-a mers pe o cale greșită în ceea ce privește aprecierea de fond a Epistolei Sfântului Iacov și caută să îndrepte lucrurile.

Dintre cercetătorii consultați de noi, Paul *Feine*¹⁴ și Friedrich *Büchsel*¹⁵ pun față — în zilele noastre — problema luării în considerare a raportului dintre Epistola Sfântului Iacov și învățătura Mîntuitorului. Recunoscîndu-se că Sf. Iacov e cu totul dependent de predica Mîntuitorului, urmează că el nu mai poate fi adus în conflict artificial — cum a susținut Luther — cu Sf. Apostol Pavel, care la rîndul său se mărturișește statornic următor fidel al Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Sf. Iacov înțelege legea „ca Iisus al Evangheliilor sinoptice”, constată Fr. Büchsel.¹⁶ „Porunca dominantă a epistolei sale este iubirea”.¹⁷

¹⁴ *Die Religion des N. T. Leipzig 1921, p. 163—165.*

¹⁵ *O. c. p. 152.*

¹⁶ *O. l. c.*

¹⁷ *O. l. c.*

Ca și Paul Feine, Büchsel îl socotește pe Sf. Iacov cu desăvârșire independent de legalismul formalist al fariseilor, și chiar de acela al „fariseilor creștini”, expresie prin care el înțelege pe iudaizanți. Unica scădere a lui Büchsel, în chestiunea de față, este aceea că exagerează proporțiile teologiei Sfântului Iacov în paguba celei pauline.

Raportul dintre epistola Sfântului Iacov și învățătura Mântuitorului este cercetat îndeaproape de Paul Feine. Această epistolă — constată el¹⁸ — predică un creștinism al faptei. Cititorii ei sînt îndemnați să se țină bine în suferințe și în ispite, să caute adevărata înțelepciune, să nu se îmbulzească la roluri de învățători, pe săraci să-i cinstească, bogăția cea pieritoare s-o disprețuiască, pe văduve și orfani să-i ocrotească, fapte bune să săvîrșească, de mînie să se ferească. Pe scurt: Sf. Iacov nizuiește să facă din fiecare creștin un bărbat desăvîrșit, fără greșală, ireproșabil sub raport moral, neprihănit de duhul ușuratic al mediului înconjurător.

Sf. Iacov scoate înaltele precepte morale ale epistolei sale din viața și învățătura Mântuitorului, și nu din monoteismul legalist iudaic. E drept că numele Domnului nostru Iisus Hristos nu-i amintit decît de două ori în epistola sa (1, 1 și 2, 1), dar referirile la persoana și învățăturile Mântuitorului sînt cu atît mai număroase. *Sf. Iacov repetă etica Predicii de pe Munte.*

Ca și Sf. Pavel și Sf. Ioan — și în deplin acord cu întreaga creștinătate primară — Sf. Iacov vede o deplină unitate între Hristosul întrupat și Hristosul preînălțat întru mărire. *Credința în Hristos și ascultarea de El constituie pentru Sf. Iacov modul creștinesc autentic de comportare, concepția lui de viață.* Credința mărturisită de Sf. Iacov trebuie înțeleasă drept conținutul a tot ceea ce un discipol al Mântuitorului a primit în viața sa și ca ceea ce poate păstra în viață numai în legătură permanentă cu Domnul său aflîndu-se. S-a putut vedea chiar în viața pămîntească a Mântuitorului cum credința lucrează răbdare, iar răbdarea duce la desăvîrșire. În Iacov 5, 15 se cere expres rugăciune făcută cu credință, iar în 1, 6 creștinul este îndrumat să se roage cu credință, neîndoindu-se în rugăciunea sa.

„Numele cel bun”, sau „numele cel frumos” (τὸ καλὸν ὄνομα 2, 7), pe care îl poartă creștinii, adică și cititorii epistolei, este numele lui Hristos. În posesiunea acestui nume cinstitor și vrednic de cinstire se intră prin Botez, iar frumusețea lui se păstrează fără pată, fără umbră de stricăciune, prin săvîrșirea de fapte bune, prin adîncirea progresivă a comuniunii cu Hristos-Domnul.

E sigur că etica Mântuitorului — așa cum este expusă în Predica de pe Munte — a făcut o impresie puternică asupra lui Iacov. Fericirea săracilor este reluată în epistola sa (comp. Matei 5, 3 cu Iacov 2, 1 urm.) cu deosebită energie. Cererea de-a fi plinitori ai cuvîntului, nu numai auzitorii lui (1, 22 urm.), reamintește cele două parabole ale Predicii de pe Munte (cu oamenii cari și-au zidit casă, unul pe stîncă, iar celălalt pe temelie inconsistentă de nisip). Interzicerea jurămîntului (5, 12), ur-

¹⁸ O. I. c.

¹⁹ O. I. c.

gisirea bogăției pieritoare (5, 2), ș. a., sună ca în Predica de pe Munte (cf. Mt. 5, 33 urm.; 6, 19 urm.). Mai presus de toate, Sf. Iacov cunoaște legea desăvârșită a slobozeniei, a eliberării creștinești din cătușele păcatului (1, 25; 2, 12) și legea „împărătească” a iubirii aproapelui (compară din punct de vedere formal 2, 8 cu Marcu 12, 28). Toate acestea le-a învățat de la Mîntuitorul. De la El a primit și puterea de-a le plini fără greș.

Epistola Sfîntului Iacov stă mărturie despre concepția creștinătății primare privitoare la înnoirea morală a omului, pe care o reclamă și o înleznește Evanghelia lui Hristos.

Ideea despre înțelepciunea cea „de sus” — opusă înțelepciunii „pămîntești”, „psihice” (trupești) și „demonice” (cf. 3, 15 urm.) — a împrumutat-o de la Mîntuitorul și din spiritul creștinătății primare, iar nu din gnosticism. Între textele care vorbesc despre însușirile înțelepciunii celei „de sus” și Gal. 5, 22 urm (roada Duhului), este fără îndoială o legătură. Nu s-ar putea spune, însă, că aici Sf. Iacov ar fi influențat de Sf. Pavel, ci mai curînd că ambele expuneri trebuie derivate din învățătura Mîntuitorului și din idealul de viață religioasă-morală care domnea în Biserica creștină primară.

Epistola Sfîntului Iacov se referă uneori la Vechiul Testament (cf. 5, 10, 17 ș. a.). În totalitatea ei, este dependentă însă de Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, a cărui a doua venire este așteptată cu ardore de autorul inspirat care ne-a hărăzit luminile ei (cf. 5, 1 urm. 7 urm.).

Am socotit necesară această subliniere sumară a înrudirii vădite dintre cuprinsul epistolei Sfîntului Iacov și predica Mîntuitorului pentru a se vedea cu atît mai vîrtos *valoarea normativă* a învățăturilor ei creștinești. Ortodoxia răsăriteană n-a pus nici odată în cumpănă *caracterul* autoritativ al acestei epistole și nici n-a așezat-o mai prejos de considerația care se cuvine oricăreia dintre cele 27 de cărți inspirate ale Noului Testament. Înglobarea ei în canonul N. T., săvîrșită după matură chibzuință de Biserica cea oarecînd una, exclude orice discuție pe această chestiune. Dacă învățăturile ei substanțiale și atît de energic formulate n-au fost puse la contribuție atîta cît s-ar fi convenit pentru sporul în virtute al mădularilor Bisericii, cu deosebire în vremile mai noi, vina o purtăm noi, slujitorii sfîntelor altare, cari sîntem îndatorați să „ispitim” de sîrg toată Scriptura.

În împrejurările de viață radical schimbate după cel de al doilea război mondial, la noi și în alte laturi ale planetei, Epistola Sf. Iacov ne vine într-ajutor, ca și cînd ar fi fost descoperită oarecum a doua oară, pentru a da răspuns creștinesc la întrebările arzînde cu care ne împresoară spiritul vremii și trebuința de lămurire corectă și sinceră a credincioșilor.

În ansamblul ei, etica Epistolei Sf. Iacov îl îndatorează pe creștin *să nu fie mediocru*. El viețuiește lui Dumnezeu, dar viețuiește în lume, iar în lume, el își justifică — atît față de Dumnezeu, cît și față de oameni — „numele cel bun”, numele cel frumos pe care-l poartă, numai în măsura în care se poartă așa cum s-ar purta Dumnezeu în locul său. În con-

cret, să ia aminte la indicatoarele de direcție și distanță pe care textul vicios și dens al acestei scrisori inspirate le pune conduitei sale.

Din belșugul de îndemnuri și învățături cari se desprind din textul Epistolei Sf. Iacov, toate de strictă actualitate pentru creștinii tuturor vremurilor, unele interesează în mod deosebit *orientarea* noastră în iureșul de viață nouă, constructivă și pașnică, ce se tâlăzuiește sub ochii generației actuale.

Calitatea de membru al Bisericii creștine se afirmă fără îndoială prin credința neșovăielnică în Dumnezeu și în Fiul Său, Hristos-Domnul, dar mărturisirea credinței creștinești trebuie săvârșită mai ales prin fapte bune. Acestea adevăresc părtășia noastră la Hristos, acestea vădesc capacitatea noastră de a-l urma ca Model de viață în lume, între oameni, pentru oameni. Iubindu-l pe aproapele, sărindu-i în ajutor la nevoie, îl imităm pe Hristos și ne dovedim colaboratori ai lui Dumnezeu.

Aproapele nostru este orice om. Nesocotirea săracului și slugărnicia față de cei avuți, sînt buruieni care trebuie strpite cu rădăcină cu tot din obștea mărturisitorilor lui Hristos. Săracii sînt prietenii lui Dumnezeu și frații noștri. Bogații adeseori se comportă ca inamici nu numai ai celor neputincioși și lipsiți de vază, ci și ai cerului creștinătății. Mijloacele silnice prin care-și agonisesc de cele mai multe ori avuțiile lor, le închid nu numai porțile împărăției cerurilor, ci și calea considerației la care, ca oameni, ar avea dreptul din partea oamenilor. Apostrofele necruțătoare și deplin îndreptățite cu care îi lovește pe bogații răi și înrăiți Sfîntul Iacov, reprezintă un progres vădit în concepția lumii vechi privitoare la categorisirea oamenilor după starea lor materială și socială. Nu mai departe decît la iudei — popor monoteist, cu o concepție de viață superioară — bogatul era socotit de două ori fericit și îndreptățit la stima obștească, pentru că în această viață ducea un trai îmbelșugat, iar pentru cealaltă — așa se credea — e capabil să-și asigure petrecerea în sînul lui Avraam prin jertfele rituale pe care avuția lui îi permitea să le aducă regulat și fără scăzămînt.

Interpretînd corect învățătura Mîntuitorului, Sf. Iacov ia poziție energică împotriva acestei prejudecăți și îi îndatorează pe cititorii epistolei sale să facă la fel, curmînd discriminările dezonorante de care am vorbit în legătură cu textele respective.

Nici unul dintre autorii inspirați ai cărților Noului Testament n-a înfierat, apoi, cu atîta vigoare și curaj creștinesc, păcatul strigător la cer al exploatării omului de către om, al asupririi și stoarcerii săracului de către cel bogat. Munca trebuie răsplătită după dreptate, după cantitatea și calitatea ei. Exploatarea urgisită de Sf. Iacov păcătuiau greu față de această lege de bază a relațiilor de producție: ei furau munca semenilor lor. Exploatarea tuturor vremurilor sînt puși aici în fața unui verdict implacabil și infrangibil: fiecărui lucrător, plată după munca sa.

Trăim vremuri de transformări sociale fundamentale și de viguroasă apărare a muncii de construcție pașnică. Omenirea, dornică de pace, progres și bunăstare, rezistă din răzputeri perspectivelor sumbre ale oricăror războaie cari ar putea să-i tulbure tihna și să-i nimicească agonisita de veacuri. Ce are de spus creștinul față de uneltirile ațîțătorilor la un nou

război? Sf. Iacob dă răspunsul indicat: Să apere pacea din toate puterile, sprijinind orice acțiune dirijată în acest sens, să se alătore celor ce „lucrează pacea” (3, 18). Luptînd pentru pace, creștinul luptă pentru dreptate (loc. cit.). Războaiele nu le provoacă cei umili, cinstiți și simpli, ci lăcomia, pisma și pofta de jaf și de ucidere a celor dornici de mărire deșartă și de agonisită necinstită. Aceștia sînt denunțați și înfierați precum merită în 4, 1 urm.

Încă multe alte sfaturi și îndemnuri așternute în slova acestei scripturi inspirate se pretează de minune celor mai potrivite actualizări, în predici, cuvîntări și discuții de la om la om (pastorație individuală), după stările și împrejurările existente în fiecare parohie. Folosind experiența cursurilor de îndrumare a preoțimii, slujitorii sfintelor noastre altare vor înregistra fără îndoială un spor calitativ din ce în ce mai vizibil al pastorației lor, în măsura în care nu vor trece fără cuvenita luare-aminte pe lîngă fîntîni ale înțelepciunii celei de sus, ca Epistola sobornicească a Sfîntului Iacov, „fratele” Domnului. Ajutați de luminile ei — din lumina Evangheliei lui Hristos aprinse — ei vor găsi răspuns bun, răspunsul lui Hristos, pururea valabil, la toate problemele pe care le ridică vremea noastră în fața conștiinței celor credincioși.

BIBLIOGRAFIE

Pe lîngă cea citată în text:

J. E. Belser: Die Epistel des heiligen Jakobus. Freiburg i. Br. 1909 (rom.-cat.).

M. Dibelius: Jakobusbrief. Ed. 7. Göttingen 1921 (protestant).

J. Chaine: L'Épître de Saint Jacques. Paris 1927 (rom.-cat.).

G. Bardenhewer: Der Brief des Heiligen Jakobus. Freiburg i. Br. 1928 (rom.-cat.).

Abbé Drach: Épîtres Catholiques. Trad. franc. de Bayle. Paris 1928 (rom.-cat.).

Max Meinertz: Die Katholischen Briefe. Der Jakobusbrief, etc. Ed. 4. Bonn 1932 (rom.-cat.).

LUCRĂRI AUXILIARE:

B. Bartmann: St. Paulus und St. Jakobus über die Rechtfertigung. Freiburg i. Br. 1897 (rom.-cat.).

Max Meinertz: Der Jakobusbrief in Schrift und Überlieferung. Freiburg i. Br. 1905 (rom.-cat.).

F. Prat: La Théologie de Saint Paul. Vol. I, ed. 22; vol. II, ed. 19. Paris 1934 și 1935 (rom.-cat.).

Grigorie Marcu: Originea și originalitatea Teologiei pauline; în: Studii Biblice. Sibiu 1940, p. 1 urm.

MENȚIUNE:

Cînd lucrarea aceasta era încheiată, ne-a parvenit manuscrisul Părintelui prof. univ. onorar Dr. Vasile Gheorghiu, la Epistola Sf. Iacov (traducere și comentar). Nu l-am pus la contribuție aci, deoarece nădăjdîm să-l vedem tipărit pe curînd, chiar în această revistă.

Deși explicarea Epistolei Sfîntului Iacov este ca și absentă în preocupările exegetilor noștri, dogmaștii ortodocși răsăriteni au comentat regulat și insistent în lucrările lor, acele texte care se referă la raportul dintre credință și faptele bune, la Taina Sf. Maslu, etc., iar moralistii, textele privitoare la jurămint și la păcatul strigător la cer al opririi plății lucrătorilor.

Prof. Dr. GRIGORIE MARCU
Profesor la Institutul Teologic Universitar
Sibiu

SAMUIL MICU CLAIN-TEOLOGUL

Anul trecut s-au împlinit 150 ani de la moartea lui Samuil Micu Clain. Numele lui ne este cunoscut din istoria literaturii române, ca numele celui dintâi reprezentant al școlii ardelene. Samuil Micu Clain, Gheorghe Șincai și Petru Maior constituie trinitatea nedespărțită, care stă la originile acestui curent, cu roade binefăcătoare pentru literatura și poporul român. Desigur curentul latinist a fost expresia unei noi epoci istorice, epoca de redeșteptare a conștiinței naționale a poporului român, și tocmai de aceea el a fost reprezentat de scriitori uniți și neuniți, din Ardeal și din Principate. Totuși în sânul lui cei trei ocupă un loc de seamă. Temperamente deosebite, ei sînt una în ce privește duhul ce i-a însuflețit, scopul ce l-au urmărit și mijloacele ce le-au folosit. Dacă unitatea lor și meritele lor în domeniul cercetărilor istorice și filologico-lingvistice au fost apreciate după cuviință, despre unitatea lor și meritele lor în domeniul teologic s-a scris mai puțin. Aici este încă mult de făcut.

Intr-adevăr, Petru Maior a avut norocul să-și tipărească „Istoria bisericei românilor” (Buda 1813) și să i se tipărească „Procanonul” în 2 ediții (una la București, una la Sibiu). De aceea teologia lui Petru Maior este mai cunoscută și asupra ei s-au și scris cîteva studii temeinice. În ce-l privește pe Gh. Șincai, dat fiind că el s-a remarcat mai mult ca filolog și istoric, aspectul teologic al operei lui a fost numai tangențial amintit, deși din „Cronica Românilor și a mai multor neamuri” s-ar fi putut extrage mai multe date, decît cele tipărite pînă acum. O soartă și mai rea a avut Samuil Micu Clain— teologul, deși putem spune, fără nici o exagerare, că opera teologică ocupă locul cel mai însemnat în activitatea lui și că această operă teologică este

mai vastă decît opera teologică a lui Petru Maior. Dacă Petru Maior-teologul este destul de cunoscut, Samuil Micu-Clain-teologul este complet ignorat. Cărei cauze trebuie atribuită această nedreptate ce s-a făcut timp de peste 150 ani marelui scriitor, care o foarte mare parte din viața sa a consacrat-o operelor teologice? — Cauza o găsim încă pe vremea cînd Samuil Micu Clain era în viață și aceasta l-a urmărit și după moarte. Intr-adevăr Samuil Micu Clain, ca și Gheorghe Șincai, ca și P. Maior, deși a studiat teologia romano-catolică, totuși a fost un teolog critic, care n-a luat de-a gata tot ceea ce i s-a predat, ci a căutat să-și formeze singur, pe bază de documente și de cercetări, o idee obiectivă despre problemele bisericești-teologice cu care s-a ocupat. De aceea în teologie el stă pe picioare proprii, punîndu-și drept criteriu și scop: „adevărul cel puțin”, indiferent că acest adevăr va fi sau nu pe placul celor ce „le cred toate cîte sînt scrise de scriitori catolicești”.¹ O astfel de teologie critică și obiectivă, care nu preia orbește tezele catolice, ci le trece prin încercarea datelor Sf. Scripturi, Sf. Tradiții și Scrierilor Sf. Părinți, și a documentelor și faptelor istoriei bisericești, a ajuns de sigur la concluzii deosebite de cele oficiale, la concluzii opuse celor catolice. Pentru prima dată un teolog „uniț” român din Ardeal venea și arăta — cu o documentație temeinică — falsitatea anumitor teze catolice și dădea grai teologic adevărului creștin cuprins în tradiția milenară a Bisericii Răsăritului, care era și legea strămoșească a romînilor ardeleni, fie ei „uniți” sau „neuniți”. Vom vedea care sînt aceste concluzii teologice. Deocamdată amintim numai că datorită faptului că opera lui teologică este anti-papistă și pe poziții ortodoxe, Samuil Micu Clain a fost prigonit de episcopul Blajului, Ioan Bob, care l-a acuzat că vrea să treacă la ortodocși și lucrările lui n-au putut vedea lumina tiparului, cu excepția Teologiei Moralicești, — și aceasta retușată de episcopul Ioan Bob, ș. a. Putem așadar vorbi despre o adevărată dramă a teologului Samuil Micu Clain, care toată viața a depus o muncă enormă — transcriind unele lucrări de 2—3 ori, cu nădejdea că ele vor ajunge să vadă lumina tiparului, care însă pentru ele a fost prigonit și a murit cu durerea în suflet că toată această osteneală a lui rămîne în manuscris. Aceste manuscrise s-au păstrat o parte la Blaj, iar partea cea mai mare

¹ Cf. *Samuil Clain de Sad: Istoria bisericească (după Fleury): vol. I. Cuvînt înainte al scriitorului despre istoria bisericească (mss. 74 Oradea).*

la episcopia gr. cat. din Oradea. Ele însă au fost ținute sub cheie, ca nu cumva lumina lor să deschidă ochii preoților și credincioșilor gr. catolici asupra anumitor lucruri. Conducerea catolicizantă a Bisericii gr. catolice a continuat atitudinea episcopului Ioan Bob și a ținut sub obroc opera teologică a lui Samuil Micu Clain, socotind-o periculoasă pentru uniție. Ea s-a temut de forța adevărului, cuprins în această operă, și a ferecat-o în rafturi de bibliotecă, fără a o pune la dispoziția cercetătorilor. Astfel că drama teologului Samuil Micu Clain a continuat și după moarte: opera lui teologică n-a văzut lumina tiparului. „În mai multe rînduri a fost vorba de a se tipări manuscrisele lui Micu, dar toate încercările au fost zădărnice. La 1861 Ministerul Instrucțiunii publice (din Principatele Unite) s-a adresat episcopiei din Oradea-Mare ca să se trimită manuscrisele și să se publice la București. Cererea a rămas fără nici o urmă, cei de la Oradea Mare neconsimțind să înstrăineze manuscrisele. La 1864 cererea a fost reînviată tot de Ministerul Instrucțiunii, și episcopul de atunci (de la Oradea), Silaghi, a răspuns că va numi o comisiune să cerceteze manuscrisele. Comisiunea a fost numită, dar rezultatul a fost că tipărirea a fost refuzată pentru motive, care ne face să surîdem : în procesul verbal al comisiunii se spunea că nu este momentul să se tipărească manuscrisele lui Micu, pentru că ar putea să aibă... consecințe grave politice, ideile lui Micu nepotrivindu-se cu ale vremii, putînd provoca discuții dăunătoare romînilor. Astfel a rămas netipărită o mare parte din scrierile lui Micu“. Acestea le scria în 1920 criticul literar gr. cat. Ovid Densușianu în vol. I din „Literatura romîna modernă“ (p. 25—26). Aceasta a rămas situația pînă în 1948. „Discuțiile dăunătoare romînilor”, ce le-ar fi „provocat” tipărirea manuscriselor lui Micu, „discuții” de care s-a temut episcopul Ioan Bob și s-a temut mereu conducerea catolicizantă a Bisericii gr. catolice, nu erau altele decît discuțiile referitoare la tezele catolice, pe care Samuil Micu le combătea în lucrările lui, dar pe care catolicizanții căutau să le impună preoților și credincioșilor gr. cat.

Astăzi moștenirea teologică a lui Samuil Micu Clain aparține Bisericii ortodoxe romîne, care nu se teme de ea, ci o valorifică. Biserica ortodoxă nu s-a temut niciodată și nu se teme de o teologie critică și obiectivă, ea nu se teme de adevăr, pentru că ea se bazează pe adevăr. De aceea a sosit vremea ca drama teo-

logului Samuil Micu Clain să se încheie și concepțiile teologice ale lui să fie cunoscute tuturor. Cele ce au fost ținute sub obroc peste 150 de ani, să lumineze acum, ca un far călăuzitor, tuturor celor ce caută adevărul.

În cele ce urmează facem cea dintâi încercare de a prezenta opera și concepția teologică a lui Samuil Micu Clain. Săcötăm studiul de față un început, care poate fi completat și desăvârșit prin noi cercetări. În orice caz din materialul ce l-am avut la dispoziție, se desprinde clară figura teologului Samuil Micu Clain, ca a unui teolog răsăritean, a unui teolog român, a unui teolog ortodox, care poate sta cu cinste alături de Petru Maior și de alți teologi români și ortodocși. Dar să lăsăm să grăiască faptele.

1. *Viața lui Samuil Micu Clain* : — Samuil Micu s-a născut în septembrie 1745 la Sadu (lângă Sibiu). Tatăl lui, protopop de Sadu, era frate cu marele episcop Inochentie Micu Klein. După ce termină școala din satul natal, își continuă studiile la seminarul episcopului P. P. Aron, avînd de profesori pe viitorii episcopi Grigorie Maior și Atanasie Rednic și pe călugărul Isaia (Iancu) din Sîncel care studiasse la Chiev și tradusese „vedeniile Sfîntului Grigorie“. În 1762 „cinci prunci, dintre cari nici unul nu plinise șasesprezece ani“ fură anunțați că „vlădicul voiește să ne facă călugări“. Între aceștia era și Micu. „Niciunul dintre noi n-au cutezat a răspunde împotriva“. Așa se trezi Micu călugăr, primind numele de Samuil, „fiindcă Sfîntul Samuil încă n-au băut băutură bețivă“, iar Micu deasemenea nu bea „nici o băutură, afară de apă“. Dar regimul aspru, la care a supus vlădicul pe acești prunci — dîndu-le numai „bucate de post cu oleiu“, iar în postul Păresimilor numai la prînz „mazăre au fasole sau linte fiartă, cu nici un uleiu direasă — și poame“ — avu ca urmare că doi dintre călugări muriră, al treilea se îmbolnăvi, al patrulea leșină de slăbiciune, iar Samuil Micu „încă mai tot bolnav am fost, cît nici la școală nu era să mă mai dea, temîndu-se că voi muri de adeasele bolnăviri“.²

Sub episcopul Atanasie Rednic, Micu ajunse prefect la Mînăstire și la Seminar și eclesiarh și consistorial episcopesc. În 1766 fu trimis — împreună cu Ștefan Pop — la Colegiul pazmanian din Viena, unde studiază teologia și filosofia. În 1772 se în-

² *Samuil Clain* : Istoria Rom. ms. Oradea IV; cf. Iorga N.: Ist. lit. rom. vol. II, p. 164—163.

toarse la Blaj, unde predă matematica și etica. Dar noul episcop Grigorie Maior, îl luă peste câteva luni la Viena, ca să participe la festivitatea consacrării lui. Intors în 1773 la Blaj, curînd pleacă iarăși la Viena, de astădată ca prefect de studii pentru elevii romîni la seminarul gr. cat. Sf. Barbara. Aici îl găsi Gh. Șincai, care venea de la Roma și cu care împreună tipări cunoscuta „Gramatică a limbii daco-romane”. Tot la Viena, încă din 1768, începu și primele traduceri și lucrări teologice, dintre care tratatul despre căsătorie și cel despre posturi în Biserica orientală s-au tipărit în limba latină. La alegerea de episcop din 1782, primi și Samuil Micu Clain un vot. Cele mai multe voturi le-a avut Darabant (63), cu care Micu era prieten, — cele mai puține le-a avut Ioan Bob (37). Fu însă confirmat Bob. Imbolnăvinduse, Micu se întoarse la Blaj (1784) și făcu cerere să fie eliberat de votul monahal. Cererea lui fu respinsă. Aceiași soartă avu cererea din 1785 de a fi numit paroh la Sibiu. Cu toate acestea el venea adeseori la Sibiu, unde trăgea la vărul său „Efrem Clain de Muntiul” și unde sta de vorbă cu „neuniți”.

Micu Clain era pe vremea aceea un om uscățiv, negricios, de înălțime peste mijlocie, cu frunte mare, piept lat, temperament foarte viu și ținută impunătoare. În această perioadă el desfășură o foarte bogată activitate teologică, scriind o mulțime de traduceri și prelucrări din Sfinții Părinți și alți scriitori, ca și lucrări originale. Dar deseori vizite la Sibiu, relațiile ce le avea cu „neuniții” și operele lui teologice, pe lângă prietenia lui cu Darabant, episcopul Oradiei, fură izvorul neînțelegerilor lui Micu cu episcopul Ioan Bob, care și așa nu-l avea la inimă. În 1792 episcopul ceru guvernului aprobare de a tipări Biblia, tradusă de S. Micu și revizuită de Bob. Tipărirea ei a început în 1793 — dar și în 1796 Micu se plînge că nu i s-a dat nici bani, nici exemplare din Biblie, pentru osteneala traducerii și tipăririi ei, deși în 1795 Biblia era gata tipărită. În 1794 guvernul trimise episcopului Bob, lucrarea lui Micu: *Teologia moralicească* (în 2 vol.), pe care guvernul o primise de la Consiliul locotenențial din Ungaria. Episcopul e invitat să-și dea părerea asupra lucrării și s-o revizuiască. Ioan Bob se supără că lucrarea fusese înaintată Consiliului și guvernului fără știrea lui.

Dar ceea ce îl supără mai mult fu prefața, prin care Micu dedica *Teologia Moralicească* episcopului de la Oradea. La cererea lui Bob, consistorul „scărmănă dedicația din fir în fir, întor-

cînd-o pe față și pe dos, arătînd că în ea se atribuie lui Darabant lucruri pe care le-au făcut alții. „Teologia Moralicească” se tipări la Blaj în 1796, dar cu o nouă prefață, în care se laudă rîvna „prealuminatului și prea sfințitului nostru arhipăstor” Ioan Bob pentru „cuvîntătoarea sa turmă” — și cu unele modificări în text.

În 27 iulie 1794 guvernul trimise spre cenzurare episcopului Ioan Bob, lucrarea în 3 vol.: Istoria bisericească, traducere după Fleury. Istoria aceasta era dedicată de către traducător „arhiepiscopului” sîrb ortodox (patriarh) de Carloviț. Guvernul scria că lucrarea e compusă de „preotul *neunit*” Samuil Clain. „Se vede dar, că guvernul însuși văzînd dedicația și cunoscînd conținutul acestei Istorii bisericești, socotea pe Micu drept preot *neunit*. Episcopul Bob găsi de cuviință ca deocamdată să amîie revizuirea lucrării, așteptînd probabil prilej mai bun pentru pedepsirea călugărului „*neunit*”. Mai avea nevoie de Micu pentru tipărirea Bibliei, Teologiei Moralicești și a altor lucrări.

Samuil Micu continuă să aibă relații bune cu ortodocșii și să viziteze deseori Sibiul. După moartea episcopului ortodox Adamovici, Micu pleacă la Sibiu în primăvara anului 1796 pentru a-și îngriji sănătatea șubredă. Într-o zi de tîrg veniră la Sibiu mulți preoți ortodocși, care se sfătuiră să aleagă în locul lui Adamovici un episcop român. Micu luă parte la aceste consfătuiri ale preoților ortodocși și îi întări în hotărîrea de a cere episcop ortodox român. Pentru aceasta Bob acuză pe Micu, că vrea să se facă episcop ortodox la Sibiu și caută să-și facă popularitate între ortodocși. Acum găsi Bob ocazie potrivită să înceapă un atac împotriva lui Micu, prin care să-l înlătore definitiv din calea lui.

La 28 februarie 1797 episcopul ceru lui Micu să arate izvoarele Istoriei bisericești și care e împărțirea materiei. Micu răspunde îndată că „mai cu seamă m-am folosit de Istoria lui Fleury” și alți autori. Îndată ce avu răspunsul (3.III) Bob dădu vol. I din Ist. bisericească spre revizuire capitolului. În 19 iulie 1797 capitolul răspunde că „am aflat (Istoria bis.) cu totul nedemnă de a se publica, ba chiar și *dacă s-ar publica ar produce mare scandal, între învățătorii noștri*, prin anotațiunile adaose la margine”. Pe baza raportului capitolului, episcopul Bob scrie guvernului în 30 noiembrie că Istoria lui Micu, cel „numit *neunit*”, „în mai multe puncte este acomodată religiunii arhiepiscopului de Carloviț (oriental), căruia o dedicase și de a cărui fa-

voare autorul ei vroește a se folosi”, că ea „scoriamque disunionis continent”. Era clar că istoria bisericească, scrisă de Micu, *era o istorie ortodoxă și nu catolică*, cum ar fi dorit-o episcopul Bob. De aceea ea este declarată „imperfectă, defectuoasă și scandaluoasă”.³

La aceasta se adăugară alte acuze, care toate convergeau în părerea că Samuil Micu vrea să treacă la neuniți, ca să devină episcop neunit la Sibiu. Încă în 1784, episcopul gr. cat. croat Iosafat Bastasiciu îi scria lui Bob: „Mă doare că am auzit de mult că Păr. Samuil Clain a scris epistolă Metropolitului de acum al neuniților (de la Carloviț), în care (epistolă) se comanda și ruga ca acela să-l primească între clerul său și că are de cuget a părăsi unirea”. În 1796 guvernul scria lui Bob că „i s-a făcut cunoscut că Basilitul din Blaj, Samuil Clain, după moartea episcopului neuniților, Adamovici, *ar fi umblat să treacă la neunire și să fie ales episcop*” și cerea informații de la Bob, ca și luarea de măsuri ca Micu să fie pus în imposibilitate de a mai conveni cu preoți neuniți. În 29 noiembrie 1797 (deci odată cu raportul despre Istoria bisericească), episcopul Ioan Bob trimise guvernului un raport mai detaliat, în care întărea acuza episcopului croat și a guvernului prin următoarele fapte:

1. La institutul pazmanian din Viena, Clain a citit cu mare zel și curiozitate cărți pline de eresuri de ale grecilor, din care adoptînd unele și fiind el de altmintrea „ingenio praeceps et voluntate in omnem partem mobilis Photianorum opinionum philtro inescatus est”;

2. scrisoarea către arhiepiscopul de Carloviț, ca să-l primească în clerul său;

3. cererea către guvern de a fi numit paroh în Sibiu, pentru „pretextul iluzoriu” că acolo clima e mai sănătoasă, cînd de fapt el „foarte des călătorea la Sibiu... și pe aici întîrzia foarte mult și în timpul acesta umbla ca să cîștige inimile neuniților și voturi de episcop”;

4. Îndată după moartea episcopului ortodox Adamovici, Micu se grăbi să meargă la Sibiu, de unde se întoarse numai după ce i se comunică scrisoarea guvernului din 30 mai 1796 (în care se spune că Micu ar vrea să se facă neunit), iar fiind în drum spre Oradea, la Turda participă „la liturghia neuniților, ibidemque

³ Cf. *Bianu C. Ioan: Viața și activitatea lui Maniu Samuil Micu... București 1876, p. 11—15.*

ex rumore quod Eppatum non unitorum quaerat, pro concione sermonem facere admissus est”;

5. Dedicăția ce o face în Istoria bisericească arhiepiscopului ortodox de Carloviț „a cărui favoare o vîna”.

Episcopul Bob crede că „în van e orice încercare de a-l îndrepta, eo enim temeritatis proventus est, ut per domesticam disciplinam a scopo revocari haud possit”. De aceea își încheie raportul cu cuvintele: „Mult mă tem ca nu cumva des amintitul Păr. Clain, amăgiț de speranța de a se face episcop și îndemnat de consîngeniei lui (care erau ortodocși), să părăsească pe față religiunea greco-catolică și să facă în popor mare perturbare”. El cere guvernului „spre nimicirea scandalului”, ca Micu să fie despărțit de neuniți, prin exilarea lui la Muncaci pentru penitență și să i se interzică de a se mai pronunța, verbal sau în scris, în chestiuni de credință.

La raport, Bob anexează și scrisoarea, amintită mai sus, a episcopului croat I. Bastasiciu.

Guvernul nu aprobă întru totul propunerea lui Bob. El dispuse ca Micu să nu mai aibă voie a se depărta de Blaj și închis în mănăstire, să fie obligat a petrece în preocupări religioase și literare. Dacă nu se va supune, Micu va fi pedepsit mai aspru.

Nemulțumit de această hotărîre, Episcopul Bob trimise pe Micu în fața capitlului (format din călugării mănăstirii Sf. Treimi), spre a fi judecat pentru că vrea să treacă la neunire. În mai 1798 Micu prezintă în scris apologia sa. El arată că sa- dus la Sibiu pentru sănătate, că a sfătuit pe neuniți să-și aleagă episcop român, că dacă vrea poate trece la neuniți, dar el dimpotrivă vrea să-i tragă pe aceștia la uniți. Anexează la Apologia sa un certificat de la Consistorul neuniților din Sibiu (22 aprilie 1798), în care Micu este prezentat ca „hulitor al împărechierii în neamul nostru în rîndul legii”, adică susținător al înfrățirii românești și creștinești dintre uniți și neuniți. Cere să fie lăsat liber să iasă la aer curat, ceeace — după recomandarea doctorului — îi era strict necesar pentru sănătate. Spre a-și dovedi nevinovăția, cere să i se îngăduie trecerea la ritul latin, că atunci neuniții nu-l vor mai alege episcop.

În 13 iulie capitlul prezintă episcopului situația și îi ceru părerea. Acesta răspunse la 16 iulie, că dorința lui Micu de a trece la ritul latin „nu poate spăla macula cu care în realitate a fost înfierat prin voința sa de a trece la neuniți”. Pentru a-și

„spăla crima care o are mai înainte pentru schismă”, Bob pre-
tinde de la Micu „schimbarea totală a purtării”. El cere totodată
părerea capitlului în această privință. Membrii capitlului îi scriu
în 21 august „că ei nu au observat să se fi prins de el sgura
schisme”, știu „însă că *nutrește și unele opinii singulare,*
care nicidecum nu pot servi spre edificarea poporului nostru”.
În 28 august Micu scrisese episcopului, sau să anunțe guvernul de
nevinovăția sa, sau să înainteze chestiunea la forurile mai
înalte, sau dacă va fi declarat acatolic să i se aplice dispoziți-
unile regești, adică „să i se dea un teolog care să-l instruiască 6
săptămîni. (Că pe vremea aceea oricine putea trece de la orto-
docși la uniți fără nici o opreliște, ba se și foloseau diferite mij-
loace pentru această trecere, dar celce voia să treacă de la uniți
la ortodocși era obligat să întrețină pe cheltuiala sa un preot
sau teolog unit sau catolic, care timp de 6 săptămîni să-l instru-
iască întru credința catolică și numai dacă și după aceste săptă-
mîni rămînea hotărît să treacă la ortodocși, era „liber” s-o facă).

Episcopul nu dădu nici un răspuns. Micu rămase închis între
zidurile mănăstirii, privit rău de călugării mănăstirii și prigonit
de episcopul său, din pricina convingerilor lui „singulare”, care
nu erau deloc catolice, ci întru totul ortodoxe. Se mîngăie, con-
tinuînd să scrie la buclucașa Istorie bisericească, din care în
martie 1799 termină vol. IV și în iunie vol. V. și la traducerile
din sfinții Părinți ai Răsăritului. Tipări la Buda, Logica, iar la
Sibiu: Acaftistul, Etica și Dreptul firii. Totdeodată reîncepu stu-
diile de istoria romînilor, pe care le părăsise mai de mult. Sătul
însă de prigoana episcopului și confrăților de călugărie — care
erau catolicizanți — și reușind să fie angajat la Buda revizor
pentru cărțile romînești ce se tipăreau la Tipografia Universității
crăești, Micu părăsi Blajul în 1803. Înainte de plecare, se urcă
pe amvonul catedralei și-și luă rămas bun, zicînd: „n-am crezut
niciodată că am să pot scoate din piatră apă” și întorcîndu-se
spre perete a lăcrămat.

La Buda își revizui toate lucrările, făcu traduceri noi, con-
tinuă lucrul la Dicționar, termină Istoria pe scurt a romînilor, din
care publică începutul în Calendarul de Buda (1806). Micu se
aștepta ca episcopul Darabant de la Oradea care-i fusese prieten
și pe care-l lăudase în prima Prefață a Teologiei Moralicești, să
dea fondurile necesare tipăririi manuscriselor, ce le avea scrise
citeț (a treia oară redactate) gata pentru tipar. Dar Darabant

își uitase de vechiul prieten, iar Micu nu avea cu ce-și tipări lucrările: „la acelea trebuie cheltuială și eu atîta n-am“. Il durea inima, gîndindu-se că munca lui, nevalorificată prin tipar, va rămîne „după sfîrșitul meu fără folos și nimicită“. Căci, deși cu sănătatea nu stătea rău, totuși scrie: „pe zi ce merge îmi slăbesc puterile, ca unul ce în septembrie împlinesc șaiszeci de ani“. Ultima lui nădejde fu în testamentul episcopului Darabant, care muri în 31 octombrie 1805. Dar deși averea lăsată de episcop se ridica la 108.654 florini, totuși Darabant nu lăsase nici un ban „pentru tipărirea unor lucrări făcute pentru binele și cultura neamului“. Trăind greu, mai mult din datorii, cu puținul salar pe care-l avea și muncind fără răgaz, Micu se stinse din viață în seara zilei de 13 mai 1806, cînd avea abia 61 ani. A închis ochii cu regretul că bogata lui operă — rod al muncii de o viață întreagă — a rămas în cea mai mare parte a ei în manuscrise și n-a fost tipărită spre luminarea poporului român. A fost înmormîntat în cripta bisericii sîrbilor catolici din Ratzvaroș. Lucrurile, ce au rămas de pe urma lui, s-au vîndut la licitație, ca să se plătească datoriile ce le contractase.⁴

Aceasta a fost viața marelui scriitor ardelean: o viață sbuciumată, dar o viață de muncă și luptă pentru adevăr și pentru binele poporului român. Căci, mai presus de orice, Micu a pus: adevărul și binele poporului. Adevărul, pentru că singur acesta este mîntuitor, și binele poporului, că în aceasta stă vrednicia celui învățat ca „să gîndească mai întîi să dobîndească binele și fericirea cea de obște a neamului“. Că din „binele cel de obște ...curge binele cel deosebi al unuia fieștecăruia, că binele cel deosebi de nu este întemeiat pe binele cel de obște ieste ca și turnul cel fără de temelie și ca frunza pe apă, și (ca) praful carele-l poartă și-l spulberă vîntul: curînd cade și pierе“. Socoțind că „binele de obște al neamului“ se dobîndește prin învățătură, „că prin învățătură se cîștigă înțelepciunea și prin înțelepciune se dobîndește fericirea“, Micu și-a consacrat toată viața și toate forțele lucrării de luminare a poporului român. De aceea scrie către frații lui romîni: „Dumnezeu vede cît vă iubesc și vă poftesc fericirea, și ziua și noaptea cu stricarea sănătății mele lucrînd. Și mă silesc ca să împărtșesc cu voi talantul învățăturii, care mi-au dat mie Dumnezeu.“⁵

⁴ Cf. *Bianu C. Ioan*: o. c., p. 16—23; *Iorga N.*: *Istoria Literaturii Romine în sec. XVIII* (1688—1821) vol. II. București 1901, p. 168—177; *Arhivul lui T. Cipariu*, p. 715-738.

⁵ *Samuil Clain*: *Scurtă cunoștință a istoriei Romînilor* (mss. Blaj 71), Partea III și *Indemnare neamului românesc* (sfîrșitul p. IV), cf. 77, 89, 90.

Pentru dragostea lui față de adevăr și pentru dragostea lui față de poporul român, Micu a avut de suferit prigoana episcopului Ioan Bob și a confrăților călugări, membri ai capitlului, prigoana Blajului oficial și catolicizant de pe atunci, căci cunoscînd adevărul, el combate prejudecățile catolicizanților. Că — zice Samuil Micu — sînt unii care nu se pot elibera de prejudecăți, pentru că „cu acestea e legat binele lor cel vremelnice” și de aceea „de bună voie închid ochii” asupra neadevărului acestor prejudecăți, socotind „că acela este creștin cucernic, care le crede toate cîte sînt scrise de scriitori catolicești”, „iară eu judec cumcă cucernicia cea adevărată întru aceasta este pusă, ca creștinii să iubească adevărul și curăția credinței, iar mai întîi de toate să păzească poruncile cele din Sfînta Scriptură”⁶. Acest adevăr și această „curăție a credinței” — care nu se împacă cu anumite „prejudecăți” catolice — era adevărul ortodox, bazat pe Sfînta Scriptură, pe tradițiile apostolești și așezămintele patristice. Acest adevăr voia să-l răspîndească Samuil Micu Clain între preoți și credincioși. Pentru el a suferit prigoană și a rămas cu operele netipărite. Pentru el a trebuit să părăsească Blajul și — asemeni lui Gh. Șincai și Petru Maior — să-și caute pîinea între străini și să moară nemîngăiat și departe de cei pe care i-a iubit. O spune clar și cercetătorul greco-catolic Bianu C. I.....: „Șincai, Micu (Clain) și Maior nu puteau nici decum să stea bine cu episcopul Bob, căci pe cînd acesta cerca a vîrî în biserică inovațiuni latine, ei apărau cu însuflețire vechile datine ale bisericii orientale”, și nu numai datinele ei, ci și învățăturile ei de credință, slujbele și așezămintele ei. De aceea — Buda deveni „azilul celor trei luceferi ai romînilor, persecutați de la Blaj”⁷.

Că Micu a voit să treacă la „neunire” e probabil. Condițiunile de atunci erau însă nefavorabile pentru un astfel de pas, de vreme ce conducerea bisericii și guvernul îl urmăreau mereu și îl amenințau cu grele pedepse. În alte condițiuni politice Micu ar fi putut face trecerea la ortodocși, pe care atunci n-a putut-o face. El însă a continuat să susțină în scris învățătura ortodoxă și antipapistă toată viața și a menținut bunele relații cu Sibiul și cu frații lui ortodocși, cu toate necazurile ce i-au venit pentru acestea. El a rămas un luptător consecvent pentru adevărul orto-

⁶ Samuil Clain de Sad: Ist. bis. vol. I Cuvînt înainte... pg. 4, 7, pg. 44, 77.

⁷ Bianu C. Ioan: o. c., p. 11, 21.

dox pînă la sfîrșitul vieții, înfruntînd cu seninătate vrăjmășia episcopului și capitlului catolicizant de la Blaj. Pentru că mai presus de orice el iubia adevărul.

Iar din dragostea pentru poporul român, Micu nu s-a mărginit la munca de luminare a poporului prin cărțile ce le-a scris și le-a tipărit, ci a luptat ca românii despărțiți în două biserici să devină iarăși una. Ca Inochentie Micu Klein, ca Gh. Șincai și Petru Maior, ca toți blăjenii luminați de la începutul secolului XIX, și Samuil Micu Clain „cunoștea tot răul fatal produs prin unire, adică despărțirea națiunii în două părți separate, ba de multe ori inamice” — și doria „să reunească corpul națiunii greu lovit prin acea fatală despărțire”. El își unea apelul la unitate cu D. Țichindeal: „Romîni, nu vă despărțiți între voi înșivă pentru desclinirea legilor nălucite”. Căci, ca Șincai și Maior, și Micu era convins că între uniți și neuniți nu este nici o deosebire, de vreme ce cele patru puncte deosebitoare nu le pricepea și nu le aplica nimeni, nici preoții și nici credincioșii uniți. De aceea, o „desclinire nălucită” nu poate fi motiv de dezbinare între romîni, ci „una trebuie să fie nația romînească”.⁸ Această acțiune pentru unitatea romînilor și pentru înlăturarea certurilor religioase dintre uniți și neuniți era bine văzută de neuniții de la Sibiu, care i-au dat certificat că este „hulitor al împărecherei în neamul nostru în rîndul legii”, dar era suspicionată de episcopul și capitlul de la Blaj, care se temea că această unitate romînească va duce pînă în urmă la refacerea unității bisericești ortodoxe cea dinainte de 1698. De fapt, la 1798, a și existat o încercare de reînviere a unei biserici romînești, cu un singur episcop român (probabil: Petru Maior). Incercarea aceasta, însă, a fost zădărnicită de împăratul de la Viena și de guvernul din Ardeal, pentru că acea Biserică după părerea lor ar fi fost o Biserică romîină ortodoxă. Samuil Micu Clain a combătut pe catolici-zanți, instigatori ai vrajbei confesionale între romîni, și a luptat în scris și cu fapta pentru întărirea înfrățirii dintre uniți și neuniți, pentru unitatea poporului român. El e un om „care vede pe deasupra hotarelor vremelnice și a deosebirilor confesionale, care nu-l pasionează, interesele permanente, nevoile și aspirațiile neamului”. Era „un rău convertit, dar tocmai pentru aceea un bun român”.⁹ De aceea el suferea alături de frații săi, fie ei

⁸ *Bianu C. Ioan*: o. c., p. 24.

⁹ *Iorga N.*: o. c., p. 194, 195.

uniți, fie neuniți, scriind cu multă durere despre „ticăloșia“ la care ajunsese poporul, „cît iese el cel mai de jos neam —, o durere! slugă și rob, prost și neînvățat, sărac și lipsit“. El cerea să se înlăture „pisma“ dintre romîni și toți „în cele ce sînt spre fericirea de obște să ajute“ pe neamul acesta. El se bucura de orice lucru bun, ce slujia la propășirea neamului, fie că venea de la uniți sau de la neuniți. Căci dragostea de neamul său era mai presus decît „nălucita desclinire“ dintre uniți și neuniți.⁹ E caracteristic, în acest sens, alături de bunele relații ce le-a întreținut mereu cu Sibiul ortodox, faptul că „Facerea“ — prima carte a Bibliei — Samuil Micu Clain a revizuit-o a doua oară după textul grecesc împreună cu Dimitrie Eustatievici, director al școlii normalicești neunite din Ardeal.¹⁰

Acesta a fost sufletul mare și nobil al lui Samuil Micu Clain: un suflet împătimit de adevăr și de binele poporului român, gata să sufere — ca altădată unchiul lui, episcopul martir Inochentie Micu Klein — surghiun și prigoană de la cei stăpîniți de „prejudecăți“ papiste și de socoteli egoist-confesionale. Iar aceștia l-au prigonit nu numai în viață, ci și după moarte, lăsînd bogata lui operă teologică și istorică să fie necunoscută poporului român. Din pricina aceasta „cele mai multe și mai însemnate din operele sale nu s-au tipărit, ci unele s-au păstrat ca manuscrise, iar altele s-au pierdut“, rămînînd la Oradea și Blaj numai fragmente. Ministerul Instrucțiunii publice (1853—1865) nu le-a putut tipări, pentru că episcopia Oradiei n-a vrut să predea manuscrisele, iar promisiunea că Blajul va tipări manuscrisele (pe care episcopia Oradiei se învoise să i le predea) a rămas și ea neîmplinită (1876), deși Cipariu scria că se vor tipări curînd.¹¹

Părerea protopopului Iacob Radu, că manuscrisele de la Oradea, ar fi bine să se tipărească (1923), spre a se da la lumină atîtea comori n-a avut nici un rezultat.¹² Oradea și Blajul s-au lăudat mereu cu marile merite ale lui Samuil Micu Clain, dar au uitat să spună că aceste merite le-a dobîndit în luptă împotriva Blajului oficial, luptă pentru adevărul ortodox și pentru

⁹ Cf. *Samuil Clain: Scurtă cunoștință a Istoriei Romînilor*, f. 71—90.

¹⁰ Cf. *Cartea Facerii* mss. 74 Blaj: Et secundo visa et cum graeco collata per eundem Samuelem Klein et Demetrium Eustatiovits, Directorem Scholam normalium in Transylvania non unitorum.

¹¹ *Bianu C. I.*: o. c. p. 34.

¹² *Radu Iacob: Manuscrisele Bibliotecii episcopiei gr.-cat. romîne din Oradea Mare. București 1923, p. 3.*

unitatea creștinească și românească a uniților și neuniților și au uitat deasemenea că ele au zădărnicit continuu tipărirea operei lui teologice și istorice. A trebuit să vină reîntregirea bisericească din 1948, ca surghiunitului Samuil Micu Clain să i se facă dreptate, opera lui teologică să fie scoasă la lumină și el să fie reîncadrat în unitatea creștinească și românească, pe care a dorit-o, pentru care a suferit și a luptat o viață întreagă. Acum poate odihni în pace în cimitirul de la Buda, deși ar fi bine ca osemintele lui să fie aduse în țară, că urmașii lui Ion Bob și ai capîtlului lui nu mai stau la conducerea Bisericii și romînii ardeleni sînt cu adevărat una, nu numai în munca pentru binele poporului, ci și întru adevărul credinței cei dreptmăritoare, întru Biserica și legea strămoșească.¹

Ierom. Prof. Dr. NICOLAE MLADIN

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

¹ În anul trecut s-a împlinit un veac și jumătate de la săvîrșirea din viață a lui Samuil Micu-Clain, cel dintîi reprezentant al Școalei ardeleni. Părtășia lui — alături de Gheorghe Șincai și Petru Maior — la pornirea și dezvoltarea curentului numit „latinist”, curent care a dat roade binefăcătoare pentru cultura și literatura poporului român din Ardeal, este îndeobște cunoscută și apreciată după cuviință.

Dar Samuil Micu-Clain a fost și un mare teolog al vremii sale, fapt care pînă acum nu a fost relevat precum se cădea. De aceea, folosindu-se de prilejul arătat, P. C. Ieromonah Dr. Nicolae Mladin, profesor la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, a studiat temeinic opera teologică a lui Samuil Micu-Clain, pe bază de documente originale, inedite, și a alcătuit o lucrare de dimensiuni remarcabile, care așteaptă să vadă lumina tiparului. Publicarea ei va fi de un real sprijin lucrării de consolidare a unificării bisericești a rominilor din Ardeal.

Pe de altă parte, P. C. Sa a prezentat pe teologul Samuil Micu-Clain în cadrele unei conferințe publice care a avut loc în aula Institutului Teologic Universitar din Sibiu Duminecă 16 decembrie 1956, în prezența I. P. Sf. nostru Arhiepiscop și Mitropolit Iustin și a numărîi slujitori bisericești, credincioși și studenți teologi.

Studiul despre Samuil Micu-Clain teologul, care apare în acest număr al revistei noastre, face parte din lucrarea amintită.

REDACTIA

DISTRACTIILE ÎN LUMINA MORALEI CREȘTINE

1. Religia creștină — religia bucuriei.

Religia creștină este religia vieții și bucuriei. Însăși noțiunea *Evangeliei* înseamnă *veste bună*. Ea ne aduce mesajul bucuriilor vieții întru Domnul, în viața de aici și în viața viitoare, de aceea zice Sfântul Apostol Pavel: „Bucurați-vă întru Domnul și iarăși zic bucurați-vă”.¹

Religia creștină nu întoarce spatele acestei lumi, îndreptându-se exclusiv spre viața de dincolo de mormânt. În spiritul acestei învățături, viața pămîntească este alergare în stadion”,² spre cîștigarea cununii biruinței, pentru viața de dincolo. Viața de aici este prilej de gustare, atît a bucuriilor fizice, cît și a celor spirituale, înveștmîntîndu-le și nimbîndu-le pe toate într-un înalt înțeles al purității și sfințeniei. Să trăiești clipa, să te bucuri de ea, învață creștinismul, dar s-o trăiești — cum zice Sf. Ioan Gură de Aur — sub unghiul sfințitor al eternității.

Privind lucrurile din perspectivă creștină, bucuria vieții este întru totul justificată. Frumusețea lumii este opera lui Dumnezeu, Părintele nostru al tuturor. Mantaua de flori a naturii înconjurătoare este urzită pentru desfătarea noastră. Animalele n-au nici o tresărire, nici un sentiment de încîntare în fața florilor. Nici un izvor de bucurie nu vine de la diavolul, ci orice bucurie porcede de la Dumnezeu, pentru om și a lui îndestulare. Ca atare, este reprobabilă atitudinea unor creștini rigoriști, cum ar fi adepții ascetismului exagerat și ai pietismului, care, chipurile,

¹ Fil., IV, 4.

² Fil., III, 14.

pentru a fi pe linia autentică a adevărului evanghelic, ies în lume cu fața veșnic posomorîță. Evlavia nu este manifestație funebră, ci bucurie în a-ți potrivi viața cu vrerea Ziditorului. Comuniunea cu Dumnezeu, atît în rugăciune, cît și în rîvna neostoită după pîine, este însoțire, seninătate, optimism, strigăt de bucurie.

Bucuria în sine nu este păcătoasă, după cum nu există vin sau măr păcătos. Mărul, însă, poate fi furat și atunci păcătuim; vinul, luat în cantitate prea mare, oricît ar fi de nobil, îți ia mintea, te duce în stare de păcat, bineînțeles prin vrerea ta. Poți să abuzezi de bucurie, după cum poți să abuzezi de bunătatea și îndelunga răbdare a lui Dumnezeu. În cazul acesta, păcătuiești, săvîrșind un atentat împotriva propriei tale fericiri. „Cel care gustă bucuria socotind-o ca pe un dar primit din mîna Tatălui celui din ceruri, acela nu păcătuiește, pentru acela bucuria nu devine niciodată slujbă adusă diavolului, ci este totdeauna slujbă adusă lui Dumnezeu”.³

Sfințind și consfințind bucuriile vieții, bineînțeles cele compatibile cu demnitatea și idealul prin excelență al desăvîrșirii umane, implicit, creștinismul recunoaște și legitimează distracțiile, ca mijloc de destindere și de reconfortare a omului.

2. Noțiunea, necesitatea și utilitatea distracțiilor

Distracția se întîlnește sub diferite numiri, ca: *destindere* (ἀνεσις) *desfătare* (τέρψις), *petrecere* (διασκέδασις), *recreere* (ψυχαγωγία).

În limbile moderne o întîlnim sub numirile de divertisment, amuzament, plăcere, înviorare, etc... Toate numirile ce se dau distracției în diferite limbi, exprimă o întrerupere a unei activități încordate și obositoare. Ele redau ideea recuperării energiei consumate, crearea unei stări de bună dispoziție, a celui „*iucundi acti labores*”.

În majoritatea cazurilor, sensul etimologic al cuvintelor se acoperă cu sensul real, logic. Așa este și cu noțiunea distracție, desfătare, destindere, divertisment sau oricum i s-ar spune, ea exprimă, fără circumscriseri aproximative, ideea întreruperii unei activități și executarea alteia care nu cere efort, ci este izvor de ușurare și de bună dispoziție.

Distracția este o necesitate inexorabilă pentru viața omenească. Se știe că una dintre îndatoririle fundamentale ale omului este munca. Ea este mijlocul prin care ne agonisim cele necesare existenței și transfigurăm viața. Ori, puterile omenești sînt

³ Emil Fiedler: *Omul cel nou*, trad. Păr. Nicolae, Cluj, 1941, pag. 15.

firave și mărginite, după o muncă încordată slăbesc, atît cele trupesti, cît și cele sufletești. Pentru refacerea lor, e necesară odihna, recreerea. Întîi, somnul, de aceea zice Ecclesiastul: „Dulce este somnul lucrătorului”.⁴ În al doilea rînd, e repaosul conștient, *distracțiile* sau *petrecerile*, ocuparea trupului și a sufletului cu acte care nu cer o încordare prea mare și care aduc cu ele o plăcere. Iisus Sirah le găsește pe acestea necesare și folositoare, bineînțeles cu respectarea chibzuinței și buneicuvîințe. „La vreme te scoală și nu fii cel mai de pe urmă ; aleargă acasă și nu fii leneș. Acolo fii mulțumit și-ți fă dorințele tale și să nu grăiești cuvînt trufaș. Și pentru acestea binecuvîntează pe cel ce te-a făcut și te veselește din bunătățile lui”.⁵ „Să nu întîrziezi în ziua cea bună, și partea poftei celei bune să nu te treacă. Au nu altuia vei lăsa trudele și ostenelile să le împartă cu sorți? Dă și ia, și sfințește-ți sufletul; că în iad nu este a căuta desfătări”.⁶

Distracțiile sînt ceva firesc, nici decum ceva nedemn de om, cum eronat susține filozofia stoică. În chip natural, organismul înclină spre destindere și recreiere, spre a-și reîmprospăta energia pierdută în vremea îndeplinirii unei activități. Dealtfel, destinderea se poate observa și în viața animală; adeseori, animalele pot fi văzute făcînd mișcări neobișnuite, scoțînd sunete deosebite, alungîndu-se între ele, sau giugiulindu-se reciproc. Pîna și pămîntul, pentru a deveni cît mai productiv, are nevoie de odihnă. După ce lucrează și produce roade spre folosul omului, intră în perioada de iarnă a odihnei, pentru ca să reînvie primăvara și să-și reia lucrul cu puteri proaspete și sporite. Ceva analog se petrece și cu ființa umană, care încă are nevoie de răstimpuri de odihnă, spre a se înzdrăveni, după vreme mai îndelungată de muncă intensă.

Distracțiile — ori de ce natură ar fi ele — *sufletești* (ascultarea unui concert, citirea unei cărți, o discuție instructivă, etc.), *fizice* (sport, mîncarea în comun, etc.) și *mixte* (plimbare, excursii, etc.), sînt un dar al lui Dumnezeu, oferit omului în interesul propriei sale sănătăți. „Drept aceea, dacă un om mănîncă și bea și trăiește bine de pe urma muncii lui, acesta este un dar al lui Dumnezeu”.⁷

⁴ Eccles., V, 11.

⁵ Is. Sir., XXXII, 12—14.

⁶ Is. Sir., XIV, 14—16.

⁷ Eccles., III, 3.

Mîntuitorul, cunoscînd, ca nimeni altul, fragilitatea naturii umane, a considerat destinderea ca ceva firesc și demn de această creatură deosebită care este omul. Dovada o constituie diferitele prilejuri de bucurie pe care El ni le îmbie cum este ospățul de nuntă, participarea la nunta din Cana Galileii, unde a ridicat la înălțimea de taină însoțirea dintre bărbat și femeie, mulțimea parabolilor în care vorbește de desfătare și voie bună (ex. în parabola fiului risipitor ne vorbește despre ospățul bucuriei). Iisus a îngăduit ospățul, a gustat vinul, a întrebuințat vestmîntul, a acceptat nardul, a recomandat îngrijirea corpului, condamnînd postul fariseic și toată acea asprime înăcrîtă a vieții, cu care fariseii și cărturarii căutau să încarce și să complice viața. În creștinism totul plutește într-un aer de calmă bucurie, iubire și lumină, începînd cu Intruparea și terminînd cu Invierea. Tragedia crucificării n-a fost decît o etapă între cele două mari bucurii, care au luminat deopotrivă cerul și pămîntul: Nașterea și Invierea Domnului, cum foarte nimerit se exprimă un distins teolog ai bisericii noastre.

Biserica, prin instituirea *agapelor*, a recunoscut valoarea morală a unui prînz comun.⁸ Un ospăț, privit din toate punctele de vedere, e ceva moral și numai de urmările lui depinde dacă corespunde cerințelor moralei creștine. Trecerea de la un ospăț decent la unele extravagante nepermise de morala creștină, se face foarte ușor.⁹

Fiind o necesitate a firii, distracțiile preîntîmpină extenuarea și surmenajul. Recreierea oferă trupului și sufletului liniștea, care, la rîndul ei, odrăslește ușurare și destindere. Experiența fiecăruia dintre noi este dovada cea mai concludentă că după o distracție bine aleasă și înțelept folosită, ne simțim reconfortați trupest și sufletește, cu bună dispoziție pentru reluarea muncii întrerupte. O distracție care se încadrează în legile demnității și moralității, pe lîngă reîmprospătarea energiei risipite, aduce și o îmbogățire morală, fiindcă omul stăpînit de bucurie, în bună dispoziție, este mai curînd făptuitor al binelui decît cel posomorît și trist.¹⁰

Distracția este necesară și proprie oricărei categorii de oameni, inclusiv celor consacrați vieții contemplative, fiindcă spi-

⁸ I Cor. XI, 20—34.

⁹ Dr Anton Koch: *Lehrbuch der Moralthologie*, Freiburg im Breisgau, 1910, p. 236.

¹⁰ H. Andrusos: *Sistem de morală*, trad. I. Lancrăjan și E. Mudopoulos, Sibiu, 1947, pag. 23

ritul obosește cînd este concentrat vreme îndelungată asupra acelorași probleme. Chiar dacă ne decidem să sistăm activitatea, făcînd o pauză, nu vom reuși să statornicim o totală pasivitate spirituală, întrucît ne năpădesc gînduri, altele, la care nu ne așteptăm. Ținînd seamă de aceste considerente, Biserica a organizat viața celor fără de familie în așa fel încît să îndeplinească munci variate. Spre exemplu: în mănăstire, călugării sînt ocupați nu numai cu rugăciunea, ci sînt deprinși să-și însușească și să exercite o mulțime de îndeletniciri manuale, ca: agricultura, apicultură, sculptură, pomicultură, țesătorie, compactorie, tipografie, etc. De aceea, bine zice Sf. Antonie, că pentru omul care are mult de lucru și e muncit în fel și chip, pentru a nu fi strivit de greutatea muncii, e necesar să se ușureze cu lucruri care-l distrează. Un arc întotdeauna încordat își pierde puterea, pînă la urmă se rupe, zice Schiller, de aceea trebuie din cînd în cînd destins. Așa este și cu omul, pentru a evita extenuarea, trebuie să-și găsească o distracție corespunzătoare, demnă de chemarea lui.

3. *Valoarea distracțiilor*

Distracțiile în sine nu sînt vătămătoare, ele își au rostul lor bine definit în economia vieții noastre. Ele constituie izvorul din care ne stîmpărăm setea ce ne stăpînește. Cine va căuta să-și stîmpere setea dintr-un izvor liniștit, luînd apa cu atenție, se va învrednici de o apă excelentă și limpede. Dimpotrivă, cine se aruncă cu lăcomie asupra izvorului, îl va tulbura și nu-și va potoli setea, expunînd organismul la consecințe neplăcute. Cine va gusta din distracții cu măsură, va simți binefacerea lor. Folosirea distracțiilor, cu nesocotirea legilor rațiunii și credinții, devine o adevărată catastrofă pentru om, îi vatămă sănătatea, fizică și morală deopotrivă. Spre exemplu: dacă sîntem obosiți fizicește și recurgem la distracții ce obosesc trupul, cum ar fi băutura, dansul, etc., comitem un atentat la sănătatea noastră, ne punem în primejdie însași viața noastră. Dăunătoare sînt și piesele, în care tema centrală o formează amorul liber, fiindcă tulbură și ațîță simțurile, promovînd desmățul și degringolada morală. Vătămătoare sînt și discuțiile, în care birfim pe semenii noștri, precum și jocurile de noroc pe bani. Cît privește sporturile, ele au un rost bine determinat în destinderea și întărirea organismului. Pot, însă, fi transformate în prilej de lovire și ră-

nire a adversarului. În cazul acesta, ele sînt condamnabile, întrucît s-au abătut de la scopul lor esențial, nesocotind pe deasupra și iubirea față de aproapele. Aici, nu mai poate fi vorba de desfătare, ci de abdicare de la cel mai elementar simț de demnitate umană.

Cum ajung distracțiile să devină dăunătoare vieții umane, fiindcă nimeni nu se distrează să-și pricinuiască sie-și durere și amărăciune? În felul următor: inițial, prin distracții, vrem să gustăm doar plăcerea, fără să bănuim că aceasta ar avea — prin repetare nesăbuită — consecințe dezastruoase pentru noi. Simțim nevoia distracțiilor, cum simțim nevoia de a intra în apă pe căldură, pentru a îndepărta de la noi oboseala, apăsarea și gîndurile despre lucrurile ce ne întristează. Ele sînt, însă, înșelătoare, fiindcă plăcerea care le însoțește se transformă din mijloc accesoriu în scop în sine, în patimă. Ca atare, cere să fie mereu repetată, ademenindu-ne cu făgăduința fericirii, asemenea valorilor în care ne aruncăm pentru a ne potoli fierbințeala și care, fără voia noastră ne aruncă la fund, înecîndu-ne. Evident că dorința repetării plăcerii, exclusiv de dragul ei, e un miraj ipocrit, fiindcă după ce îți oferă o bună dispoziție, la început, pe încetul, se preschimbă în desgust și regret, aducînd zile cu cer ploios de toamnă, mucegăite și roase de plictiseală. Abuzul cu distracțiile, cînd nervii sînt puși într-o încordare neobișnuită, aduce, în mod inevitabil, o slăbire, o epuizare a lor, care grăbește moartea. Desfătarea peste măsură aduce cu sine urmări păgubitoare, uneori chiar catastrofale, ca: desgust, scîrbă, amărăciune, vid sufletesc, întunecarea minții, demență, precum și tot felul de perturbări sguuitoare în mersul normal al vieții obștești. De aceea, bine zice Sf. Apostol Pavel: *„Toate îmi sînt îngăduite, dar nu toate îmi sînt de folos; toate îmi sînt îngăduite, dar eu nu mă voi lăsa biruit de nimic”*.¹¹ Cu alte cuvinte, îngăduite și binevenite sînt și distracțiile, dar numai în măsura în care nu știrbesc bunăcuviința și morala, nu vatămă nici pe cel ce se folosește de ele și nici pe ceilalți oameni. Deși îngăduite, ele pot deveni catastrofale, prin folosirea lor nechibzuită, fie că provoacă ruina morală, fie că pricinuiesc ruina materială, sau pe amîndouă deodată. „Nu te veseli cu multă desfătare, nici te lega cu îngreunarea ei, zice Iisus Sirah. Nu te face sărac făcînd ospețe din împrumutare, cînd n-ai nimic în pungă”.¹²

¹¹ I Cor., VI, 12.

¹² Is. Sir., XVIII, 32—33.

4. Tineretul și distracțiile

Tinerețea este, prin definiție, exuberanță. Bucuriile și plăcerile fac parte integrantă din repertoriul vieții tinerești. De aceea, ți se pare ceva nefiresc să vezi un tânăr veșnic trist, melancolic și posomorît.

Tinerețea este ținșnire de energie, de veselie și de optimism. Ochii celui tânăr se desfătează în fața lumii noi a plăcerilor și bucuriilor ne mai întâlnite de el pînă aci. Ii este îngăduit și util să se împărtășească din darul lor, cu condiția însă de a nu se lăsa prins și ferecat de puterea lor întunecoasă. „Veselește-te, tînărule, *cu cele bune* în zilele tinerețelor tale; umblă *în căile inimii tale fără de prihană*, dar nu după vederea ochilor tăi, pentru ca să știi, că pentru toate acestea te va duce Dumnezeu la judecată“, zice înțeleptul Solomon.¹³

Greu este însă tînărului să se desfăteze totdeauna cu cele bune și să umble în căile cele fără de prihană. Greu îi este să vadă punctul luminos și punctul negru al distracțiilor, din cauza puternicei sale receptivități oricăror impresii, fie bune, fie rele. Acestea din urmă găsesc mai curînd ecou și prind rădăcini în viața tînărului, din cauza felului mieros în care se apropie de el, pentru ca în cele din urmă să-l subjuge și să-l desfigureze. E epoca cînd omul încă nu s-a deprins cu lupta împotriva pornirilor josnice din el, a ispitelor cu glas de sirenă, cînd încă n-are energia trebuitoare să stăvilească înclinarea spre păcat, mai ales că păcatul îi surîde și-l momeste cu tot felul de delicii înșelătoare. E epoca cînd imaginația incendiază ușor și preface în scrum floarea neprihanei tinereții. În cartea lui *Jean de la Brète: Mon oncle et mon curé*, ne este redată următoarea discuție, plină de învățăminte, dintre un paroh și o tînără dornică să cucerească viața. Pentru a o feri de-o aventură costisitoare, parohul îi spune fetei: „...nu te încrede în imaginație. Eu o compar cu o flacără frumoasă care luminează, dă viață inteligenței care o alimentează discret; dar dacă i-a dat prea multă hrană, ea devine un foc de bucurie care împresoară casa, incendiind-o și lăsînd în urma ei cenușa și sgura.

— Eu mă voi strădui să stăpînesc flacăra cu înțelepciune; vă mărturisesc, însă, că iubesc mult focul bucuriei, răspunde fata.

— Dar ferește-te de foc! Să nu ne jucăm cu focul, Reîne, (numele fetei), îi zice preotul.

¹³ *Ecles.*, XI, 9.

— Nimic nu este mai fermecător ca un foc de bucurie. Dacă ți-e frică de foc, arunci nițică apă rece pe vatră.

— Dar unde găsești apă rece, mica mea?

— Ah! Nu știu nimic încă, dar poate voi învăța într-o zi.

— Facă Dumnezeu să fie!, zise preotul. *Apa rece, draga mea, copilă mică, sînt deziluziile și amărăciunile; eu mă voi ruga fierbinte, în fiecare zi ca ele să nu se ivească în drumul tău*.¹⁴

Lupta împotriva apetiturilor josnice — în perioada tinereții — n-o pot duce cu succes decît cei înzestrați cu o înaltă factură morală. Aceștia știu că virtutea înzdrăvenește, iar viciul slăbește. Ei știu că abuzul cu distracțiile se răzbună pe oricine. Însăși natura se răzbună pe cel ce a călcat legile ei, prefăcînd lucruri destinate a fi un izvor de veselie și liniște, într-un izvor de chin și tortură. Aceștia știu că distracțiile nesăbuite timpesc pe om, îl îmbătrînesc fără vreme și aduc mare sărăcie, de aceea adoptă ca linie de conduită principiul solomonic, de a nu umbla după vederea ochilor și aprinderea simțurilor, ci „în căile inimii fără de prihană”. Știind că bucuriile sînt un dar al lui Dumnezeu, expresia iubirii Părintelui ceresc față de fiii Săi pămînteni, aceștia vor ține calea cugetului curat și a virtuții, folosindu-le spre lauda și slava lui Dumnezeu. Întreaga lor ființă se va resimți de această legare a vieții lor de izvorul bucuriei depline. Vor fi împăcați cu ei înșiși și cu aproapele, folosind distracțiile îngăduite spre a se destinde pe ei și pentru a face și pe alții să scape de apăsarea desnădejdiei și a tristeții. Mulțumirea își vor găsi-o în liniștea conștiinței și în risipirea a tot ce este bun și folositor aproapelui. Avînd pe Dumnezeu ca tată iubitor, creștinul este senin, trăiește bucuria vieții plin de înțelepciune, dăruind din ea și altora. Lumea e casa lui părintească, în care e liber și dator să facă binele și să se bucure de roadele lui.¹⁵ Devine rob, în cazul abuzului ce-l face cu libertatea sa morală, fiindcă: „tot cel ce face păcatul, e rob păcatului”.¹⁶ Păcatul împresoară întreaga lui făptură într-un nor de tristețe și de depresiune. Cel ce folosește libertatea nu spre slujirea exclusivă a trupului, ci spre facerea de bine, este independent de păcat, este în afara oricărei robii, trăiește o viață luminoasă, veselă, încălzită de soarele

¹⁴ Jean de la Brète: *Mon oncle et mon curé*, Paris, pag. 133—134.

¹⁵ Rom., XIII, 3.

¹⁶ Ioan, VIII, 34.

Dumnezeirii. În felul acesta, distracțiile nu vor fi curse viclene spre a-l subjuga, ci prilejuri de a sfinți clipa în baia efluviiilor harice, în scopul atingerii idealului suprem: desăvârșirea, fericirea în comunitate cu Dumnezeu.

5. Concluzie

Distracțiile au o fundamentare rațională și scripturistică. Ele sînt îngăduite ca mijloace de reînviore a ființei umane după o muncă încordată și constructivă. Au însă limite, peste care nu se poate trece decît cu sacrificarea demnității și sănătății omului. Valoarea lor recreativă depinde de tactul și înțelepciunea cu care știm să le alegem și să le folosim. Aici, pentru a nu aluneca în rătăcire și a intui totdeauna drumul ce duce la ținta superioară a vieții, e necesar să ne conducem după povața înțeleaptă a Sf. Apostol Pavel, care zice: „*Ori de mîncați, ori de beți, toate spre slava lui Dumnezeu să le faceți*”.¹⁷ În aceste cuvinte e cuprinsă norma pe care trebuie s-o respectăm și în folosirea distracțiilor. *Totul să fie cu măsură*, adică conform rînduiei morale instituită de Dumnezeu în lume, pentru buna desfășurare a vieții și fericirea omului. Cînd distracțiile depășesc măsura, devenind patimi, s-au abătut de la rostul lor înalt, rănind ordinea morală și prejudiciind fericirea după care jinduiește orice ființă umană. În cazul acesta, distracțiile, din divertismente îngăduite, devin nelegiuiri, care, după vorba prorocului Isaia, așează o barieră între noi și Dumnezeu, îi ascund fața și nu-L lasă să ne mai asculte.¹⁸

Pentru a fi folositoare trupului și sufletului, creștinul trebuie să privească distracțiile în lumina principiilor evanghelice, subordonîndu-și voința sa voinței lui Dumnezeu, prin hotărîrea de a nu se lăsa stăpînit de arzătoarele dorinți ce ușor ademenesc și afundă sufletul și trupul în prăpăstioasele întunecimi ale pieririi. „*Purtarea de grijă a trupului vostru să nu o prefaceți în poște*”.¹⁹ „*Orice faceți cu cuvîntul sau cu lucrul, toate întru numele Domnului Iisus să le faceți, prin El mulțumind lui Dumnezeu și Tatălui*”.²⁰ În felul acesta, bucuria va fi deplină, fiindcă Dumnezeu, a cărui lege o urmăm, nu e hotarul îngust al dorului după bucurie, ci izvorul pururea viu și nesecat din care bînd, nu vom înseta niciodată.

Preot Profesor IOAN BUNEA
Seminarul Teologic, Cluj

¹⁷ I Cor., X, 31. ¹⁸ Isaia, LIX, 2. ¹⁹ Rom., XIII, 14. ²⁰ Col., III, 17.

CERCETĂRI NOI PRIVIND ISTORIA RELIGIILOR

Săpături galo-romane în munții Ceveni

Greu încercat probabil pe la finea veacului prim î. H., edificiul templului de la Colombières a fost restaurat și ușor modificat. Pentru spiritul învingătorului, faptul acesta constituia maniera de a afirma, că divinitatea respectivă era definitiv cîștigată pe seama panteonului roman. Intocmirea generală a sanctuarului nu fu schimbată.

Odată statuia divinității reparată, templul a fost frecventat pînă la decadența romană, dar într-un mod din ce în ce mai puțin cunoscut. Tulburările din anul 70, după Nero, precum și acelea ale lui Commodus (180—192), mărturisesc despre climatul de alarmă întreținut în Galia.

Obiectele de ceramică aflate aici, și care prezintă o varietate bogată, vorbesc suficient despre *diversitatea predilecțiilor religioase*. „Am putea spune — afirmă un cercetător — că un templu, ori care ar fi titularul său, aparține tuturor zeilor”. Dar donatorii au izbutit totuși, pe placul preferințelor lor, să adune personagiile și animalele familiare cultului izvoarelor, al divinităților chtoniene și al lui Aesculap.

Venus, zeiță-mamă, vecină cu *Minerva*, sînt înconjurată de porumbițe și porumbei. *Epona*, singura zeiță care a rezistat în fața învingătorului, își avu credinciosul său, care îi oferi mai mulți cai goi. *Isis*, nou venită din Orient (la finea secolului prim î. H.), fu de îndată adoptată de un gal, care regăsi — odată cu ea — și învățămîntul filozofic, care lipsea de la dăruiri încoace. El alese pentru ea mai mulți lei în formă de vas — statueta, aco-

perită cu o tencuială de plumb. Un altul adoptă pe *Telesphora*, sosită în același furgon, și îi consacră numeroși cocoși și găini. Cocoșul nu era decât un atribut „scump divinității” căreia i se oferea ca sacrificiu. De la sacrificiul direct, s-a trecut la ofranda unei statuete, mai puțin oneroasă.

Un oarecare țaran ceru protecție lui *Bacchus* sau lui *Apis* în cursul unei febre rele, care atinsese și pe boii săi.

Printre figurinele găsite, apar mulți câini, fie în poziție de culcare, fie în picioare, avînd colier și clopoțel. Este știut, că Galia exporta pînă la Roma faimoșii săi câini de vînătoare. Dar aici câinii sînt ofrande aduse divinității războinice, precum și lui Aesculap, Venus și Isis. Romanii asociau câinii la Lari și sacrificiile de câini erau aduse la 25 aprilie, precum și la Lupercalii. După unii cercetători, animalul joacă la romani un mare rol atît în ceremoniile magice cît și în medicină.

Cît privește dispariția templelor galo-romane, aceasta nu-i un fapt ușor de precizat, nici ca timp nici ca pricini. Ruinele de la Colombières par a fi fost descoperite pe încetul. Micul oraș roman de la Balarue, aproape de Sète, a fost — după cît se pare — distrus între anii 362—375, în cursul invaziilor barbare. Cercetările trebuiesc continuate, pentru a acoperi această lacună istorică. (După Claude Pascal : Colombières retrouve son temple, în „Les Lettres françaises”, Nr. 584 — du 8 au 14 septembre 1955, p. 11).

Descoperirea unui important centru arheologic în apropierea Parisului

La 45 de km de Paris, s-a descoperit un important centru arheologic. E vorba despre actualul centru industrial *Creil*, în regiunea căruia civilizațiile vechi au lăsat așa de numeroase vestigii, încît se poate vorbi despre Creil ca despre un centru arheologic important. În cele ce urmează, vom reține și consemna numai ceea ce prezintă importanță din punct de vedere religios.

Lucrările desfășurate aici au dus la constatarea, că în împrejurimile actualului Creil a ființat o așezare preistorică, și anume una din neolitic. Într-o grotă neolitică, s-au găsit îngrămadite 90 de schelete. Unul din craniile acestor schelete prezintă un caz foarte curios și rar întîlnit de cercetători, și anume : fiind găurit pe cînd individul respectiv era încă viu, acesta a supraviețuit operației, ceea ce se dovedește prin creșterea peretelui

osos. Pînă acum, nu s-a ivit nici o discuție în sensul vreunei semnificații religioase a acestui caz.

Lucrările din cursul anului 1949 au descoperit un mormînt neolitic. Într-o groapă în formă de con răsturnat, mortul fusese așezat în poziție de ședere, avînd alături de el două unelte : un mîner de pumnal din corn de cerb și un obiect de os ce n-a fost încă identificat. În împrejurimile acestui mormînt, au fost găsite alte instrumente de piatră : topoare, tîrnăcoape și cuțite (de cismar), precum și o frumoasă unealtă de împuns în formă de frunză de laur.

Din perioada preistorică, s-au descoperit între altele mai multe morminte. Dintre acestea unul este remarcabil în chip deosebit, căci scheletul, și anume acela al unei femei, era încă împodobit cu brățări și cu salbă de bronz.

Civilizația ce caracterizează Galia independentă din timpul ultimului secol de dinainte de lupta împotriva lui Cezar, este reprezentată — între altele — printr-o așezare celtică, în cadrul căreia se găsește, sub pămînt, un sanctuar destinat înmormîntării prin incinerare. Acest monument este alcătuit dintr-o sală aproape patrată de aproximativ șase metri. Pentru a o construi, s-a săpat adînc pămîntul la picioarele versantului. E un sanctuar subteran. Accesul la el se făcea printr-o cărare îngustă. Ușa, care trebuie să fi fost de lemn, era încadrată într-o deschizătură, tot de lemn, încleștată în scobituri făcute în piatră.

Pragul se compunea din trei pietre mari. În fața ușii, el are o margine adăugită, care se continuă și se mărește ieșind spre dreapta și devine un jghiab. Servia el, oare, la scurgerea unei ape ce venea din interior, de unde țîșnea, în acest caz, un izvor ? Simplă ipoteză !...

Spre stînga, intrînd în sală, se remarcă un contrafort puternic, ale cărui pietre sînt sprijinite în interiorul însuși al zidului. Spre fund, în peretele din dreapta, la înălțimea omului, apare o firidă săpată cu grijă în masa unui bloc mare.

Descoperirea unui astfel de monument în nordul Galiei pare a demonstra, că, înainte de cucerirea lui Cezar, civilizația mediteraneană își întindea deja influența sa pînă în Galia belgică de apus.

Suferind stricăciuni în timpul invaziunii romane, sanctuarul acesta a fost restaurat și flancat de o locuință foarte frumoasă, care servea probabil de ospătărie.

Pe câmpiile roditoare ce acopăr platourile din jurul actualului centru industrial Creil, se găsesc — între altele — urmele evidente ale unei mari vile galo-romane, în centrul curții căreia se afla un mic templu, la care se ajungea coborînd o semiduzină de trepte de piatră. (După comunicarea semnată de dl. Pierre Durvin, în revista „Les Lettres françaises” Nr. 595 du 24 au 30 novembre 1955, p. 9).

Fenomenul etrusc. Studii noi despre etrusci

Există încă și azi o „enigmă” sau o „problemă” etruscă nedelegată. Acum câțiva ani, și anume în anul 1950 la Baden, savantul german *F. Altheim* a publicat studiul: „*Der Ursprung der Etrusker*” (Originea etruscilor). Nu știm, însă, la ce concluzii a ajuns și în ce lumină nouă a pus problema mult dezbătută a începuturilor etrusce.

Despre greutățile pe care le comportă studierea a ceea ce putem numi cu tot dinadinsul „fenomenul etrusc”, Dl. Claude Roy se pronunța astfel acum doi ani: „Este cert, că etruscii n-au lăsat după ei nici o carte, și că fragmentele de texte pe care ni le-au lăsat, îi lasă pe etruscologi mai degrabă perplexi. Etruscologii se supără dacă li se spune că n-au reușit să descifreze scrierea etruscă. Ei au dreptate. Se citește foarte bine etrusca. Dar aceste cuvinte, ce se citesc fără mare greutate, nimeni nu știe ce vor să zică, afară de numele proprii, care desemnează oameni, despre care, în rest, nu știm mare lucru. Deci, dacă cărțile, literatura, cuvintele pot singure să ne facă a pătrunde și a înțelege o civilizație, atunci există, în adevăr, *un mister etrusc*”.

Dar cu toate aceste greutăți, pasionații etruscologi nu-și conțin eforturile întru a dezlega enigma etruscă. Dovadă în acest sens este nu numai mai sus pomenita lucrare, ci și altele mai noi decât aceasta. Între acestea, două atrag în chip deosebit luarea aminte. E vorba despre cele două cărți, care au apărut în anul 1955 la Paris asupra Etruriei, și anume eseul d-nei *Cles-Reden, les Etrusques* (Arthaud) și albumul pe care l-a prefăcut Massimo Pallotino, marele specialist italian, căruia îi datorăm textul cărții despre „Pictura etruscă” apărută în anul 1954 (Skira), album inspirat de expoziția recentă de la Zürich și care se intitulează „*l'Art des Etrusques*” (Braun). Ambele cărți constată și ele existența misterului etrusc, a enigmelor în legă-

tură cu fenomenul etrusc și pun multe chestiuni extrem de interesante, fără a pretinde să dea răspuns la toate.

„Se pare totuși că, pînă la urmă, etruscii nu ne sînt așa de străini, așa de indescifrabili, cum am fi ispitiți să credem” — așa se exprimă dl. Claude-Roy în prezentarea celor două cărți mai sus amintite. Apoi continuă : „Nu se știe precis de unde veneau, și este un frumos subiect de discuție pentru erudiți începînd cu Dionisie de Halicarnas, care era nedecis“. — După cum ni-i prezintă virtușii istorici romani, se pare că etruscii erau frivoli, luxoși și afemeiați ; altfel spus, „fibra morală” a lor lăsa de dorit. În adevăr, este un lucru mai presus de orice discuție, că etruscii iubeau mult viața, plăcerile și dansul. Ori, asta nu-i chiar puțin lucru din ceea ce știm despre ei. De aceea, dl. Claude-Roy se simte obligat să sublinieze : „Cînd o civilizație lasă, după secole de ocupație romană, masacre, arheologie și chestiuni puse, un oarecare gust de fericire pe buze, *este exagerat a zice că nu știm nimic despre oamenii care o concepură*. Știm ce savoare avea bucuria pentru etrusci, precum și ce față aveau zeii lor. Asta este poate lucru esențial”.

În ori ce caz, contribuția etruscă la constituirea faimoasei civilizații romane, nu poate fi trecută cu vederea. Căci se pare că tot ceea ce au înfăptuit romanii într-un chip demn de remarcat, au învățat de la etrusci. Pe cînd alte popoare au purtat războaie, au construit apaducte sau au lăsat omenirii prețiosul patrimoniu pe care-l numim „drept” (să nu ne gîndim numai la romani, ci și la arabi sau la chinezi, de pildă), etruscii au învățat pe sculptorii romani să facă portrete admirabile și — prin aceștia — pe italieni, pînă la Donatello. Tot etruscii i-au învățat pe romani un oarecare mod de a cînta din flaut, de care s-a folosit cu multă plăcere mai ales Virgiliu. De asemenea, se datorește etruscilor o moștenire gravă și hazlie totodată, și anume : un tip de fețe și de profil (acela al lui Dante), care mai persistă încă și azi la unii săteni din munții Apenini. Chiar și numai aceste elemente ar fi fost suficiente, pentru a trezi interesul cercetătorilor. Dar ele nu se reduc la atît. Alte asemenea elemente se pot descoperi citind cartea d-nei Cles-Reden, privind frumoasele reproduceri care îi împodobesc și ilustrează cartea, dar mai ales reproducerile mai mari ale albumului d-lui Pallotino.

În patrimoniul negativ al moștenirii etrusce, se pare că trebuie să rînduim felul în care e conceput *diavolul*. Ce-i drept, el

a trebuit să vină din Asia centrală, dar fața mai degrabă aspră și respingătoare, pe care o are diavolul în legendele occidentale, este aceea a demonilor etrusci. În ale sale „Promenades étrusques” (Gallimard), David-Herbert Lavrence trece sub tăcere următorul fapt important: — Lucifer și Infernul sînt, sub forma lor mediteraniană, dacă nu născociri, cel puțin puneri la punct etrusce. Dante, descendent din Etruria, precum și Virgil, alt mantuan, au zugrăvit un infern, care datorează enorm de mult unei culegeri religioase etrusce: „*Disciplina etruscă*”, al cărei text este azi pierdut, dar a circulat — tradusă în limba latină — în timpul unei bune părți a Evului mediu. Campo Santo de la Pisa și frescele lui Signorelli de la Orvieto, pictează un infern, pe care etruscii l-ar fi recunoscut bine. Prin urmare, etruscii ne-au lăsat figuri de dans, melodii de flaut și alte cîteva elemente, pe baza cărora îi putem cunoaște destul de bine: știm ce îi însuflețea, precum și ce le producea teamă.

De fapt, sensibilitatea etruscă nu-i așa de sensibilă și nici așa de îndepărtată de noi. Despre această sensibilitate, creațiile lor artistice ne dau mărturii destul de clare. În această privință, etruscii sînt mult mai puțin misterioși decît oarecari popoare (ca babilonienii de pildă), ale căror mitologii, epopei și coduri le cunoaștem destul de bine, dar ale căror moduri de a fi și de a simți, de a vibra și de a iubi, de a urî și de a se bucura, ne sînt mult mai neasimilabile. Căci etruscii ne oferă un surîs, care pînă la urmă este tot așa de familiar ca și acela de la Reims, ca surîsul lui Apollon de la Vésiès, ca și acela al muncitorilor sau al portretelor de patricieni, precum și o maternitate tot așa de rece și de nobilă ca și fecioarele romane sau ca și „statuia femeii ce ține în brațele sale un copil”, aflătoare în muzeul vilei Giulia de la Roma.

Intemeindu-se pe toate aceste elemente, d-l Claude Roy respinge categoric, ca pe o opinie cu totul subiectivă — teza savantei Cles-Reden, care, într-un exces de modestie, socotește că etruscii sînt un „popor și o lume morală care ne rămîn străine pe veci”.

Există un alt element în arta etruscilor, care îi pune pe istorici în grea cumpănă, cînd se găsesc în fața picturilor, sculpturilor sau bijuteriilor etrusce. Massimo Pallotino, căruia nimic din ceea ce-i etrusc nu-i este străin, îl explică foarte clar. În fața unor produse ale artei grecești sau egiptene, recunoașterea se

face ușor. Nici greșală, nici spărtură și nici surprize. Există o continuitate a artei egiptene, pe care revoluția lui Akhenaton n-o compromite pînă la urmă. Există o școală greacă, o școală egipteană, o școală romană. Dar, ținuta artistică a etruscilor este mai greu de definit și categorisit. Ceea ce este deosebit de interesant în cazul lor, este faptul că stabilind — cu un pic de teamă — diagnosticul boalei lor cronice, s-ar spune că Massimo Pallotino descrie civilizația artistică în care trăim noi cei de azi.

Ceea ce stupefiază în cazul creației artistice etrusce, sînt salturile de humor și de stil, coexistența de temperamente, de forme și de influențe, care n-au aerul de a se contraria, ci de a se stimula reciproc. „Nici dezvoltare istorică internă — scrie renumitul etruscolog — nici linie de evoluție stilistică coerentă..., ci un fel de anarhie... Ei caută temele lor în mișcare, în tensiune, în patetic, în monstruos; ei le izolează, le subliniază, le exaltă (ei crează), un univers plastic proteiform și insenzisabil”. Se întîlnește la etrusci un quasicubism alături de realismul cel mai violent, artiști aproape abstracți alături de artiști „de un naturalism spontan și popular”. În fața acestei creații artistice cu aspecte atît de complexe, de variate și în continuă mișcare, misiunea istoricilor de a rosti un cuvînt de apreciere, nu-i ușoară.

În fața unei astfel de situații destul de delicate, spiritul cercetător s-a lăsat uneori cuprins de tentativa de a rezolva cazul prin maniera de a vedea aici o artă coerentă, un frumos și ferm arhetip liniștitor de artă, o artă care să fie categorisită „arta unui nou Ev Mediu”. Cei ce sugerau o astfel de rezolvare a problemei, își ziceau comod: „Destule discordanțe și disonanțe, destul haos și destule contradicții! Înapoi la clasicism, înapoi la egipteni, la greci, înapoi la ordine!” Acestei soluții, dl. Claude Roy îi dă următoarea replică ingenioasă și poate în deplină concordanță cu realitatea de fapt: „Dar etruscii sînt aici, pentru a ne da o lecție ironică de înțelepciune, precum și un superb exemplu de *polifonie*. Există culturi mari, care — ca a noastră — sînt mai întîi (să ni se ierte jocul cuvintelor) *policulturi*”. (Prelucrarea în cea mai mare parte după articolul d-lui Claude Roy: *L'art des Étrusques. Les Livres d'Art*”, în revista „Les Lettres françaises”, Nr. 581- du 18 au 24 août 1955, p. 7).

Pentru cunoașterea aceleiași mult discutate arte etrusce, este deosebit de bine venită cîrticica d-lui Renato Bartocchini, intitulată „*Les Peintres étrusques de Tarquinia*”, apărută în anul

1955 la Paris în colecția „Bibliothèque des Artes”. Fără a avea pretenția de a înlocui lucrările recente consacrate artei etrusce, această cărțică este una din cele mai bune ale unei noi colecții populare. Un număr de 24 de reproduceri cinstite în culori, o scurtă prefață și notițe explicative în fața fiecărui detaliu reprodus, introduc — cu deosebit succes — pe cei interesați în pictura etruscă. (După „Les Lettres françaises”, Nr. 584 — du 8 au 14 septembre 1955, p. 10).

Firește, lipsa de deplină competență în materie, precum și spiritul de prevedere științifică, nu ne îngăduiesc o rostire cu caracter definitiv asupra rezultatelor acestor noi cercetări în legătură cu mult discutata problemă etruscă. Cu toate acestea, ele merită să fie nu numai înregistrate cu satisfacție, ci și considerate ca o contribuție de seamă în domeniul din care fac parte.

Pe urmele primilor strămoși ai incașilor

Periodicul francez „L'Humanité Dimanche”, 9-e année, Nr. 287, din 26 februarie 1956, ne-a comunicat importanta știre că „*La izvoarele Amazonului, exploratorul (francez) Bertrand Flornoy a întâlnit urmele primilor strămoși ai incașilor*”. Amănuntele ce se dau apoi la pagina 6, poartă titlul următor: Bertrand Flornoy: „*Asiatici au descoperit izvoarele Amazonului acum mai bine de 3000 ani*”.

Stăpînit puternic de spiritul aventurii în înțelesul bun al cuvîntului și de pasiunea de a scormoni urmele trecutului, exploratorul francez Bertrand Flornoy — de îndată ce vine primăvara — părăsește Parisul, traversînd pe nerăsuflăte jumătatea globului pămîntesc și dispăre, singur — pentru șase luni sau mai mult — în necunoscutul populat de legendele țării misterioase a incașilor, unde urcă secol după secol cursul istoriei. Apoi revine la Auteil, una din suburbiile Parisului, unde își aranjează extrem de interesantele amintiri sau vestigii, cu care se întoarce. În timpul ultimului popas, făcut la Paris între două expedițiuni, dl. Bertrand Flornoy a binevoit a face redacției periodicii mai sus pomenit, pasionanta istorisire a descoperirilor sale celor mai noi.

„Încă în anul 1947 — arată pasionatul explorator — văzusem acolo ruine foarte frumoase, făcusem oarecari planuri, luasem cîteva fotografii, raportasem cîteva vestigii pentru muzeul

arheologic din Lima. M-am reîntors de mai multe ori de atunci. În anul 1955, voiam să fac o hartă precisă a bogățiilor arheologice ale regiunii. Voiam, de asemenea, să studiez căile de trecere dintre pădurea virgină și șirul de munți al Anzilor“.

Apoi, pentru a preîntîmpina mirarea celor ce-i urmăresc activitatea, dl. Bertrand Flornoy adaugă imediat următoarea explicație: „Această regiune fu la început populată de triburi venite din Asia. După ce au trecut strîmtoarea Behring, ele au atins — prin Aleutine — coasta Pacificului. *Ele sînt acelea care au descoperit în felul acesta America* (sublinierea este a noastră). Apoi acești navigatori neobosiți au mers de-a lungul coastei de la nord la sud, au atins istmul Panama. Unii și-au continuat călătoria spre vest. Alții luînd-o spre est, au urmat coasta guineie. Amazonul gigantic i-a tentat. Pe această deschizătură prin pădurea virgină, ei au ajuns la șirul de munți al Anzilor, unde s-au așezat”.

Pentru o cît mai bună orientare, notăm că regiunea explorată de neobositul Bertrand Flornoy este aceea în care unul din aceste valuri de asiatici s-a stins.

„Astăzi — continuă exploratorul firul deosebit de interesantei sale expuneri — se poate merge de la Lima la izvoarele Amazonului într-o zi. Acolo, se cumpără catîri și călătoria începe. Exploratorul trebuie să se adapteze condițiilor de viață foarte particulare ale țării. La această altitudine ridicată, — 3000 pînă la 4900 metri — vîntătorul găsește puține ținte, afară de iepurii mari ai Anzilor, pe care locuitorii îi împușcă cu o țeavă lungă pentru aruncat proiectile mici. Pescarul descopere păs-trăvi la cele mai mari înălțimi și se găsesc în lacul Titicaca păs-trăvi enormi de 50 cm lungi. Dar exploratorul lasă indienilor grija de a pescui cu liane otrăvite. El trăiește din ceea ce găsește prin sate. Cumpără orez, porumb, făină. Pentru mîncările de rezistență, el trebuie să se mulțumească cu carnea de oaie despicată în fîșii și uscată la soare. Așa numitul „cui” (porcul Indiei), care fu baza hranei indienilor, este o carne luxoasă...”

Cît privește așezările omenești din regiunea cercetată de d-sa, și modul lor de viață, dl. Bertrand Flornoy ne comunică următoarele: „Satele sînt cuibărite în adînciturile văilor. Ele posedă adeseori școlile lor, în care elevii sînt silitori.

Restul populației este împrăștiat pe înaltele platouri sau în pădurea virgină.

Indianul platourilor înalte trăiește în baracă, în condiții foarte modeste. Când soarele se culcă în șirul de munți, se resimte aici o impresie de frig, de părăsire. Natura e ostilă : ploi torențiale devastează adeseori țara ; avalanșele ucid ; în timpul furtunilor, fulgerele se înverșunează asupra ciobanilor. Oamenii resimt în chip aspru singurătatea lor. Ei se sgîrcesc, sînt taciturni, melancolici, secreți. *Ei perpetuează numeroase legende de altădată.*

Din contră, în poienile pădurii virgine, la căderea serii, se aud hohote de rîs. Indienii trăiesc aici în case comune. Ei au învățat să lupte împotriva primejdiei vii : șerpilor, fiarele sălbatice, păianjenii uriași...”

Dar și mai important lucru este să știm ce anume urme ale trecutului a descoperit neobositul explorator. În această privință, din comunicarea făcută de numitul periodic francez, desprindem următoarele : Pe înălțimile care domină văile, dl. Bertrand Flornoy a descoperit cele mai prețioase vestigii ale unei civilizații uitate.

În grote, d-sa a văzut picturi pe stînci, uneori foarte vechi, și în tot cazul din epoca pre-inca. Motivele inca tradiționale — soarele, luna — nu figurează aici. Acestea sînt desene de animale adeseori greu de identificat. Aici se găsesc animale cu colți. Pentru celelalte, dl. Bertrand Flornoy nu s-a putut încă pronunța. „Ceea ce se știe — a menționat d-sa — e că oarecari animale preistorice s-au menținut pînă mult mai tîrziu în America decît în restul lumii. Este această situație datorită faptului că omul — sosit aici foarte tîrziu — nu le-a distrus ?...”

Din călătoria sa, exploratorul francez a adus, între altele, un soi de cotei (cîine) îmbrăcat în solzi de crocodil, care, uitat de secole, pare a mărturisi despre preistoria aceluia ținut straniu, în care această fază din viața omenirii a persistat atît de mult.

Dar dl. Bertrand Flornoy a studiat cu deosebire ruinele extrem de bogate din provincia huamalienilor. Există, în această provincie, un sat mic cocoțat la 3.400 m înălțime, numit Tanta Mayo. Pe o întindere de 5 km prin prejur, d-sa a constatat prezența a vre-o douăzeci de unități, care probează existența odinioară, în acel ținut, a unei colectivități foarte numeroase, și anume de probabil 50.000 locuitori. Toate acestea sînt întărituri făcute împotriva nu se știe cărui dușman. Se întîlnesc aici mai ales case mortuare, în care morții nobili dorm de mai mult de zece secole.

Craniile au forme curioase de căpăîni de zahăr extrem de înalte: deţinătorii lor au avut, încă de pe cînd erau foarte tineri, capul strîns între scîndurici şi astfel craniul n-a putut să se dezvolte decît în înălţime. Statuetele întîlnite sînt, după imaginea lor — deformat, neverosimile.

De desubt de aceste ruine, dl. Bertrand Flornoy nădăjduieşte să descopere vestigii şi mai vechi şi probabil cheia enigmei pe care o constituiesc încă primele vîrste ale omului aşezat în acest şir de munţi.

Printre cele mai preţioase suveniri, pe care dl. Bertrand Flornoy le-a adus din ţara incaşilor, sînt două statuete. Una făcută dintr-un fel de porcelan poros şi uşor, a fost descoperită pe coastă ; cealaltă, mai primitivă, are capul straniu deformat în formă de căpăîină de zahăr. Ea provine din împrejurimile satului Tanta Mayo.

În fine, mai remarcăm faptul că printre cele cîteva fotografii reproduse în periodicul pomenit, cea mai interesantă este aceea sub care se află următoarea explicaţie : „Aceste monumente funerare ascund mumii de notabili indieni din perioada preinca. De desubt, stîncă a fost tăiată perpendicular, pentru ca nimeni să nu poată veni să tulbure veşnicia lor”.

Nu ştim (din resursa informativă de care ne-am servit, nu reiese nimic în acest sens), dacă dl. Bertrand Flornoy e subvenţionat sau lucrează pe cont propriu. Oricum, este cu totul de reţinut efortul atît de susţinut al d-sale de a explora o parte de lume, în care cercetările au în faţă un cîmp vast, iar ştiinţa e chemată să umple un mare gol. De aceea, succesul deplin al muncii pe care o depune cu atîta statornicie şi dăruire îndrăzneţul şi pasionatul explorator francez, ar însemna o contribuţie de mare preţ la cunoaşterea unei civilizaţii, care stăruie încă atît de mult în atenţia oamenilor de ştiinţă.

Preot Dr. CORNELIU SÎRBU
Profesor la Institutul Teologic Universitar
Sibiu

ÎNGRIJIREA PASTORALĂ A CREDINCIOȘILOR BOLNAVI

I. Importanța păstoririi bolnavilor și îndatoririle preotului față de ei

Ceea ce face în primul rînd ca această problemă să aibă o importanță cu totul excepțională pentru pastorația creștină este faptul că bolnavi trupește și sufletește au existat în toate timpurile, la toate popoarele și în toate bisericile din lume. Bolnavi sînt și în zilele noastre și cu toate descoperirile moderne ale științei și cu tot progresul actual al medicinei bolnavi vor exista cu certitudine și de acum înainte. De sigur, descoperirile moderne și progresul științelor medicale contribuie mult la micșorarea numărului bolnavilor.

Importantă este această problemă și pentru faptul că îngrijirea bolnavilor și îndeplinirea tuturor lucrărilor necesare pentru însănătoșirea lor este astăzi una dintre cele mai mari îndatoriri ale omenirii întregi. Aceasta este o teză generală și nimeni nu mai contestă astăzi valabilitatea ei.

Mîntuitorul Iisus a subliniat importanța acestei probleme în urmă cu aproape două mii de ani și încă într-un mod foarte clar și precis, atunci cînd a arătat îndatoririle tuturor creștinilor de a cerceta, de a ajuta și a îngriji pe cei bolnavi.¹ El a așezat această lucrare între faptele milei creștine. Mîntuitorul a mers atît de departe încît a identificat pe cei bolnavi și pe cei lipsiți și avizați în orice formă la ajutor din partea altora cu persoana Sa divină-umană, spunînd că tot ceea ce se face pentru ajutorarea

¹ A se vedea pe larg Matei XXV, 34—46 și Pilda Samarineanului milostiv, Luca X, 3 —37.

acestor nenorociți se face direct pentru Iisus Hristos.² Mântuitorul a făcut această identificare tocmai pentru motivul că a acordat o importanță cu totul deosebită cercetării și tămăduirii bolnavilor.

Data fiind această concepție creștină despre bolnavi și despre ajutorarea lor reiese că cercetarea și îngrijirea bolnavilor este una dintre cele mai mari îndatoriri pastorale ale fiecărui păstor de suflete. Îndatorirea aceasta mare și importantă reiese foarte clar din următoarele adevăruri ale vieții :

a) Preotul este urmașul și reprezentantul lui Iisus Hristos în mijlocul credincioșilor creștini. În această calitate preotul trebuie să urmeze întru totul exemplul lui Iisus Hristos și în ceea ce privește tratamentul și îngrijirea bolnavilor. Se știe că în această privință Mântuitorul a avut o dragoste nemărginită și a arătat un interes deosebit față de oamenii bolnavi. Se știe apoi că Iisus Hristos a întreprins o acțiune continuă și sistematică pentru tămăduirea tuturor bolnavilor. Sfintele evanghelii vorbesc foarte des despre cercetările, despre vizitele, despre convorbirile și despre tămăduirile săvârșite de Mântuitorul în lumea bolnavilor.³

În calitatea lor de urmași și reprezentanți ai lui Iisus Hristos în lume, preoții creștini trebuie să aibă aceeași dragoste curată față de toți oamenii care se găsesc în suferință și trebuie să depună toate eforturile posibile pentru tămăduirea lor. Fără o asemenea dragoste, fără o asemenea preocupare și fără o asemenea lucrare de fiecare zi preotul nu poate să fie un adevărat urmaș al lui Iisus Hristos.

b) Intemeietorul creștinismului a dat în privința cercetării și îngrijirii bolnavilor chiar o dispoziție pozitivă, poruncind apostolilor și prin ei tuturor preoților următoarele: „*Pe cei bolnavi vindecați, pe cei leproși curățiți...*”⁴ Această poruncă trebuie îndeplinită cu sfințenie zi de zi și clipă de clipă de către toți preoții creștini din lume.

c) Durerile trupești influențează totdeauna în chip defavorabil asupra sufletului omenesc și mulți credincioși bolnavi devin nervoși, deprimați, descurajați și uneori revoltați chiar și împotriva autorității divine pentru durerile care îi încearcă. Unii dintre ei ajung foarte ușor la o totală disperare. Stările acestea sufle-

² Matei XXV, 34—40.

³ Matei IV, 24; VII, 14—16; IX 35; XV, 29—30; XIX, 2; Marcu VI, 54—56, etc.

⁴ Matei X, 8.

tești influențează la rîndul lor în chip negativ asupra organismului bolnav. S-a dovedit că în asemenea cazuri tămăduirea bolilor trupești devine o imposibilitate chiar și pentru medici, dacă nu se acționează puternic și asupra sufletului bolnavilor. Cine anume este mai chemat și cine anume poate mai bine decît preotul să influențeze în chip pozitiv asupra sufletului credinciosului bolnav, pentru a-l liniști, a-l mîngăia, a-l încuraja, a-i da nădejdi noi de sănătate și de viață fericită? Cine altul în afară de preot poate să împace pe bolnavul credincios cu Dumnezeu și să-l asigure de bunăvoința, de iertarea, de dragostea și ajutorul Părintelui ceresc?

d) Experiențe foarte bogate și cazuri foarte frecvente dovedesc și aceea că în multe familii creștine preotul n-a fost niciodată atît de bine primit și atît de dorit ca atunci cînd a venit să cerceteze pe cei bolnavi. Credincioși care atîta timp cît au fost sănătoși n-au fost prea religioși și n-au dat prea des pe la preot și pe la biserică, se dovedesc acum foarte dornici să stea de vorbă cu preotul, să fie cercetați, mîngăiați și ajutați în suferințele lor de către părintele lor sufletesc. Se întîmplă adeseori ca tocmai durerile să fie acelea care vorbesc bolnavului despre nimicnicia acestei vieți trecătoare, despre nesiguranța și efemeritatea plăcerilor trupești, despre neputința bogățiilor materiale, despre nestabilitatea gloriei și a puterii, despre gravitatea păcatelor săvîrșite și chiar despre Dumnezeu. În asemenea cazuri prezența preotului în jurul bolnavului nu este numai dorită, dar ea este necesară, chiar indispensabilă. Adeseori în asemenea împrejurări excepționale din viața unui om se fac adevărate convertiri religioase, cu urmări pozitive pentru tot restul existenței.

e) „Nimic nu leagă atît de puternic pe oameni întreolaltă și nimic pe lume nu deschide atît de ușor ușa pătrunderilor la inimă ca participarea sinceră la durerea și suferința semenilor noștri”.⁵ Cercetarea și îngrijirea bolnavilor face să crească stima și încrederea credincioșilor în preotul lor. Credincioșii privesc cu bucurie opera samariteană a preotului lor și sînt nemulțumiți totdeauna cînd păstorul lor sufletesc se dovedește a fi indiferent, cînd el este o piatră a nesimțirii în fața durerilor și nenorocirilor care încearcă pe credincioșii săi. Cercetarea și îngrijirea bolnavilor face să crească autoritatea, stima și buna prețuire a preotu-

⁵ *Pruner-Seitz, Pastoraltheologie. Paderborn 1928. Vol. II, p. 64.*

lui în parohie și invers dezinteresarea lui de încercările dure-roase ale credincioșilor îl înstrăinează de aceștia și îi micșorează influența binefăcătoare. Cercetarea și îngrijirea bolnavilor deschide totdeauna inimi, deschide suflete, deschide casele credincioșilor pentru activitatea pastorală a preotului.

f) Casa credinciosului bolnav este un amvon al vestirii creștine și activitatea pastorală a preotului în această casă are influențe binefăcătoare asupra tuturor membrilor familiei și asupra tuturor celor ce locuiesc sub acoperișul aceleiași case. La fel rămân puternic influențați de bunătatea, de interesul arătat, de grija și de munca depusă de preotul zelos și conștiincios rudeniile bolnavului, prietenii lui, vecinii lui și toți aceia care află despre această activitate pastorală. Deci, păstorirea bolnavilor are o înrîurire binefăcătoare asupra tuturor credincioșilor care ajung în contact cu acești bolnavi.

g) Această activitate pastorală are urmări binefăcătoare chiar și asupra preotului. Ea ține mereu trează în conștiința preotului problema vieții și a morții, problema relativității valorilor trecătoare în comparație cu bunurile veșnice și problema răspunderilor viitoare ale tuturor credincioșilor.

În cadrul acestei activități preotul întâlnește adeseori și exemple de răbdare, de credință profundă și de înaltă resemnare și prin asemenea exemple activitatea pastorală a preotului devine o școală, în care el învață să cunoască pe credincioși, să descopere și să aprecieze virtuțile creștine și preotul însuși câștigă și crește în tărie și virtute prin asemenea exemple.

Iată o serie de motive care fac ca problema păstoririi bolnavilor să fie deosebit de importantă nu numai pentru bolnavi ci pentru toți credincioșii din parohie și chiar și pentru păstorul de suflete și pentru întreaga lui activitate pastorală.

II. Scopul cercetării pastorale a bolnavilor

Omul este alcătuit din trup și suflet. Psihologia, medicina, teologia și în general toate științele sînt astăzi de acord asupra faptului că starea sufletească a omului influențează în măsură mare asupra corpului și invers, sănătatea sau boala organismului influențează puternic asupra sufletului. Dată fiind această corelațiune, această dependență a trupului de suflet și a sufletului de trup, vom spune că scopul cercetării pastorale a bolnavilor

este acela de a influența în sens favorabil, în chip pozitiv atât asupra trupului cât și asupra sufletului credinciosului bolnav. Pentru ca această influență binefăcătoare să fie cât mai puternică și cu rezultate cât mai bune, preotul va întreprinde atât o lucrare de îngrijire sanitară asupra corpului credinciosului bolnav cât și o lucrare de tratare a sufletului acestuia.

1) *Ingrijirea sanitară a bolnavului*

Preotul nu este medic și nu trebuie niciodată să încerce să înlocuiască pe medic întru tratarea bolnavilor. Oricât de multe cunoștințe medicale ar avea un preot, el trebuie să știe că ar fi o mare greșală pastorală încercarea de a substitui pe medic.

Ingrijirea trupească și amănunțită a bolnavilor este totdeauna de competența medicului. Cu toate acestea, o datorie elementară obligă pe fiecare preot să cunoască regulile generale de igienă și să impună credincioșilor săi respectarea acestor reguli. Preotul e dator să învețe pe credincioși modul cum trebuie îngrijit fiecare bolnav pînă la sosirea medicului. În special, în parohiile rurale, în sate și cătune, în localități unde nu există medic, preotul e dator să impună pretutindeni observarea regulilor generale de igienă și anume:

a) Casa bolnavului trebuie să fie totdeauna bine aerisită. Este știut că aerul curat și cât mai bogat în oxigen este foarte necesar pentru redobîndirea sănătății fiecărui bolnav. De aceea, odaia bolnavului trebuie bine aerisită de mai multe ori pe zi. De asemenea, credincioșii trebuie să fie îndrumați să nu permită aglomerări de persoane în odaia bolnavului. Aglomerările sînt întotdeauna în detrimentul aerului curat și prin urmare sînt vătămătoare bolnavului.

b) Se recomandă ca după posibilități odaia bolnavului să fie expusă razelor solare și ferită de praf și zgomot. Fiecare bolnav are nevoie de liniște completă pentru că liniștea ajută la refacerea organismului bolnav.

c) Odaia bolnavului trebuie să fie încălzită normal avînd o temperatură de 18—20°C.

d) Albiturile și toate hainele patului trebuiesc să fie curate, aerisite în fiecare zi și schimbate cât mai des.

e) Corpul bolnavului și în special gura, fața și mîinile trebuiesc spălate zilnic. Albiturile corpului trebuie să fie de asemenea curate.

f) Hrana bolnavului trebuie limitată pînă la sosirea medicului exclusiv la lichide, la ceai, lapte și supe de legume. Băuturile alcoolice trebuiesc interzise cu desăvîrșire. Medicul va prescrie apoi modul de alimentare a bolnavului.

g) Primele ajutoare reclamate de bolnavi trebuie să le dea tot preotul. De aceea, el trebuie să aibă la casa lui întotdeauna materialele necesare acordării primelor ajutoare sanitare, ca de ex. vată, bandaje, aspirină, chinină, piramidoane, tinctură de iod, sulfamide, lisoform, apă oxigenată, etc., etc.

h) Tot între îndatoririle pastorale ale fiecărui preot se numără și necesitatea de a îndemna pe fiecare bolnav să se supună examinării și tratamentului medicului. Preotul trebuie să combată fatalismul unor credincioși, care nu vor să audă de medic. Trebuie arătat acestor bolnavi cu texte din Sfînta Scriptură că și medicamentele ca și medicii de Dumnezeu sînt lăsați și rînduiți, cu scop precis de a tămădui neputințele trupești ale oamenilor.⁶ Dumnezeu este acela care a înzestrat lumea cu atîtea plante și atîtea elemente naturale, din care se pregătesc medicamentele și tot Dumnezeu a dat omului puteri și aptitudini ca prin cercetări științifice să descopere cauza bolilor și să întrebuițeze medicamentele necesare tămăduirii organismului. Omul este dator să facă uz de aceste descoperiri ale științei rînduite de Dumnezeu spre folosul nostru al tuturor.

i) În cazuri speciale preotul trebuie să facă anumite jertfe personale de ordin material, sau să acorde ajutoare din partea parohiei, spre a aduce pe medic la patul bolnavului, spre a procura medicamentele prescrise, hrana, îmbrăcămintea, combustibilul, etc., necesare tratării unor credincioși bolnavi, lipsiți de posibilități materiale.

j) Întotdeauna preotul trebuie să colaboreze amănunțit cu medicul pentru tămăduirea bolnavului. Preotul trebuie să cunoască amănunțit prescripțiunile medicului și să supravegheze executarea lor precisă. Adeseori bolnavii trebuiesc lămuriți asupra necesității îndeplinirii prescripțiilor medicale. Mai mult,

⁶ Iisus Sirah XXXVIII, 1—12: „Cinstește pe doftor cu cinstea lui la trebuință, că și pe el l-a făcut Domnul. Că de la Cel preainalt este leacul... Știința doftorului înălța-va capul lui, și înaintea celor mari va fi minunat. Domnul a zidit din pămînt leacurile, și omul înțelept nu se va scribi de ele. Și el (Domnul) a dat oamenilor știință, ca să se mărească întru minunile lui... Și doftorului dă-i loc, că și pe el l-a făcut Domnul, și să nu se depărteze de la tine, că și de el ai trebuință”.

ei trebuiesc ajutați, supravegheați și controlați pentru că altfel neglijează îndeplinirea dispozițiilor medicului.

Nici un fel de jertfă și nici un fel de osteneală nu trebuie precupețită de către preot pentru ajutorarea celor bolnavi și pentru redobândirea sănătății lor.

2. *Ingrijirea sufletească a credincioșilor bolnavi*

Preotul pășește în casa fiecărui credincios bolnav ca păstor de suflete, ca părinte, ca trimis al lui Dumnezeu. De aceea, scopul cel mai înalt al cercetării bolnavilor de către preot este totdeauna acela al îngrijirii sufletului. Salvarea și mântuirea sufletului este deci scopul ultim al pastorației bolnavilor și în general al oricărei pastorații creștine. Realizarea acestui scop reclamă însă totdeauna o muncă sistematică și conștientă, reclamă stăruință și răbdare continuă, reclamă îndeplinirea etapelor indispensabile atingerii scopului ultim. Drept asemenea etape în cadrul păstoririi credincioșilor bolnavi sînt :

a) *Mîngăierea bolnavului*

Pe cît este de frumoasă lucrarea de mîngăiere sufletească, de consolare a bolnavului pe atît este ea de grea. Nu este lucru ușor să poți să redai unui om bolnav liniștea sufletească, pacea adevărată, resemnarea în dureri și încrederea în puterile lui trupesti și sufletești. De sigur, pentru motivul acesta s-a spus că în această lucrare preotul trebuie să aibă multă sensibilitate sufletească, mult tact pastoral și adeseori aci are să treacă el examenul cel mai greu, examenul adevăratei lui preoții.

În pastorația bolnavilor preotul trebuie să facă diagnosticul fiecărui suflet, pentru ca să poată să aplice apoi mijloacele cele mai potrivite pentru mîngăierea și întărirea bolnavului. De aceea, e bine ca preotul să cunoască de mai înainte pe bolnav, să-i cunoască felul de viață, părerile și concepțiile lui despre lume și viață. Cînd preotul nu cunoaște aceste lucruri, e necesar să se informeze de la persoane care cunosc bine pe cel bolnav. Numai dacă posedă această cunoaștere poate să influențeze în sens pozitiv și să determine o adevărată mîngăiere a celui bolnav.

În tratarea pastorală a credinciosului bolnav preotul nu se va limita numai la utilizarea motivelor naturale, pentru mîngăierea celui în cauză, motive pe care în mod obișnuit le folosesc toți care vin în contact cu cel bolnav. Preotul va trece mai ales

la utilizarea motivelor supranaturale. Convorbirea păstorului de suflete cu cel bolnav trebuie să se înalțe treptat și în mod cât se poate de natural de la lucrurile pămîntești la cele cerești, de la lucrurile trecătoare la cele veșnice, de la realitățile materiale la cele spirituale, de la oameni la Dumnezeu. Aici este un teren vast și sînt infinite posibilități de a aduce mîngăiere celui bolnav. Depinde totul însă de priceperea, de abilitatea, de răbdarea și dragostea preotului.

De sigur, orice boală este o durere, este o suferință, este un rău în viața omului. Dar acest rău are adeseori anumite cauze, uneori cunoscute, alteori ascunse.

Lipsa de cumpătare în satisfacerea plăcerilor trupești, diferite abuzuri, diferite patimi, nesocotirea regulilor elementare de igienă, nesocotirea principiilor morale creștine, etc., etc., sînt adeseori cauzele îmbolnăvirilor. Pe plan religios moral aceste lucruri sînt păcate.

Prin intervenția păstorului de suflete, bolnavul trebuie adus pînă la punctul de a recunoaște greșelile din trecut, pînă la punctul de a-și da seama că este vinovat de starea în care se găsește acum și că este absolut necesar să se îndrepte, să-și schimbe felul de viață, să devină cumpătat în toate, corect și virtuos. Este necesar ca această îndreptare să înceapă chiar de acum din patul suferințelor sale. Trebuie insuflat bolnavului încredere desăvîrșită în „Părintele îndurărilor și Dumnezeu mîngăierilor”,⁷ care va trimite ajutorul Său ceresc și va răsplăti cu iertare și sănătate hotărîrea bolnavului de îndreptare a vieții.

Trebuie avut în vedere și faptul că bolile trupești nu sînt totdeauna o consecință a greșelilor personale. Ele pot fi adeseori o consecință a păcatelor antecesorilor bolnavului. În asemenea cazuri bolnavul trebuie povățuit la credință vie, la rugăciune stăruitoare și la nădejde tare în bunătatea și atotputernicia lui Dumnezeu, care poate să facă să înceteze durerile și să dispară boala.

Sînt foarte frecvente și cazurile acelea cînd boala este trimisă ca un sol al cerului, cu rostul unei pedagogii divine superioare, de a feri pe om de unele nenorociri mai mari, sau de a-l face să mediteze asupra vieții trăite, asupra morții care uneori nu mai poate fi evitată și asupra îndatoririlor viitoare ale credinciosului. În cazuri de acestea boala devine o binefacere în viața

⁷ II Cor. I, 3

credinciosului, făcîndu-l să abandoneze căile greșite din trecut și să adopte căile mîntuirii sufletului.

În sfîrșit, boala poate să fie și o încercare a credinței, a tăriei omului în virtute, așa cum a fost b. o. cazul dreptului Iov din Sfînta Scriptură.

Arătînd păstorul de suflete bolnavului cauzele și rosturile pe care le pot avea bolile în viața unui credincios, arătînd învățătura creștină care trebuie desprinsă din asemenea încercări și stăruind asupra hotărîrilor pe care trebuie să le ia fiecare om bolnav, păstorul de suflete săvîrșește cu adevărat operă de mîngăiere, de consolare, de îmbărbătare, de mare asistență trupească și sufletească, lucrare atît de necesară fiecărui bolnav.

În cazuri mai grele preotul trebuie să pună în fața ochilor sufletești ai bolnavului tablouri vii, exemple mărețe din istoria creștinismului despre eroismul cu care au fost înfruntate nenorocirile, despre eroismul cu care au fost înfruntate durerile și chiar moartea. Mîntuitorul Iisus Hristos a îndurat umiliri, torturi îngrozitoare și răstignire pe lemnul infamiei pentru adevăr, pentru dreptate și pentru mîntuirea tuturor creștinilor din lume. Deci, El a primit să îndure cele mai cumplite dureri pentru greșelile și pentru mîntuirea altora, în timp ce noi oamenii sîntem încercați de dureri pentru greșelile noastre și pentru mîntuirea propriei noastre vieți. Durerile Sfintei Fecioare Maria, chinurile cumplite, îndurate de toți martirii și de toți mucenicii creștinismului, sînt pilde mărețe care au darul să mîngăie, să ajute, să încurajeze pe cei bolnavi în suferințele lor. Nu rămîne decît ca preotul să știe să utilizeze cu măiestrie aceste exemple mărețe din trecutul creștinismului și din întreagă istoria omenirii pentru consolarea, pentru îmbărbătarea și pentru ridicarea moralului tuturor bolnavilor din parohie.

b) *Intensificarea vieții de rugăciune a bolnavului*

Între obiectivele pastorației bolnavilor se enumără și intensificarea vieții de rugăciune a acestora. Rugăciunea este pentru sufletul bolnavului ceea ce sînt medicamentele pentru trupul lui.

Datorită stării în care se găsește bolnavul, el nu mai poate să participe la slujbele dumnezeiești de la biserică, el nu mai este permanent la rugăciunile comune și nu se mai împărtășește de darurile supranaturale, transmise credincioșilor prin mijlocirea cultului divin public. Lipsurile acestea trebuiesc suplinite

prin rugăciuni speciale, făcute de cel bolnav, de preot și de cei care se găsesc în jurul bolnavului.

În timpurile primare ale creștinismului se trimitea tuturor bolnavilor acasă Sfânta Euharistie, după terminarea liturghiei, socotindu-se că prin această participă și ei la slujbele dumnezeiești. Lipsurile de astăzi din viața sufletească a bolnavilor trebuie suplinite prin intensificarea rugăciunilor.

De aceea, preotul trebuie necondiționat să învețe pe bolnavi să se roage mult, să se roage stăruitor, să se roage cu căldură și cu convingere deplină în ajutorul trupesc și sufletească pe care Dumnezeu îl poate trimite asupra lor. Pe cei care nu cunosc rugăciuni preotul e dator să-i învețe. Celor care pot să citească, preotul le va pune în mână o carte bună de rugăciuni și îi va povățui să se roage continuu. Un mare ajutor este pentru bolnavi citirea Psaltirei și a Testamentului Nou, precum și Viețile Sfinților.

Pentru a sublinia importanța rugăciunilor în viața bolnavilor preotul se va ruga el însuși la patul bolnavului. Fiecare vizită făcută de către preot la bolnavi trebuie începută cu binecuvântarea bolnavului și a casei lui și trebuie încheiată cu rugăciuni, făcute în genunchi la patul bolnavului. Luând epitrahilul, preotul va citi din molitvelnic și din alte cărți religioase toate rugăciunile pentru iertarea păcatelor, pentru tămăduirea neputințelor și pentru însănătoșirea celui bolnav. Aceste rugăciuni au darul să coboare în viața bolnavului ajutorul lui Dumnezeu și ele apropie foarte mult sufletește pe bolnav de preot și pe preot de bolnav.

Preotul se va ruga pentru bolnavii din parohia sa și cu prilejul săvârșirii cultului divin în biserică. Este de mare importanță pastorală ca preotul să se roage lui Dumnezeu din inițiativă proprie și să pomenească la sfintele daruri, etc., pe cei bolnavi. Problema redobândirii sănătății acestor bolnavi trebuie să depășească totdeauna măruntele interese de ordin material ale preotului și rugăciunile și pomenirile lor în cadrul cultului divin trebuie făcute fără nicio considerare la contribuțiuni de ordin material, fără să se aștepte obolul familiei bolnavului.

Cu prilejul vizitării bolnavilor preotul este dator să învețe și pe cei din jurul bolnavului, pe membrii familiei respective, să se roage zilnic pentru ușurarea și tămăduirea celui bolnav. Casa fiecărui bolnav trebuie transformată într-un altar de rugăciuni

comune, de rugăciuni calde, de rugăciuni stăruitoare și continue adresate „Doftorului sufletelor și al trupurilor noastre“.

c) *Mărturisirea și împărtășirea bolnavilor*

De o importanță foarte mare este atât pentru viața trupească cât și pentru cea sufletească a bolnavului mărturisirea păcatelor și împărtășirea lui cu sfintele taine.

Taina mărturisirii este baia de curățenie a sufletului, este lacul Vitezei Testamentului Nou, care se tulbură ori de câte ori dorește penitentul, care primește și tămăduiește sufletește în orice clipă de zi și de noapte sute, mii și milioane de bolnavi. Mărturisirea păcatelor înnoiește și înviorează viața sufletească a bolnavului și ea înrîurește puternic și binefăcător asupra trupului.

Împărtășirea bolnavului cu trupul și sângele Mântuitorului este hrănire și adăpare cu elementele vieții adevărate, cu Hristos cel care este pentru fiecare creștin sănătate, putere și veșnicie.

Credincioșii trebuiesc lămurii din vreme prin predici și bolnavii trebuiesc convinși în chip special că mărturisirea păcatelor și împărtășirea cu sfintele taine nu se face niciodată pentru moarte, ci se face totdeauna pentru viață, pentru sănătate, pentru putere, pentru iertarea păcatelor și pentru fericirea credincioșilor. Iisus Hristos nu este moarte. Iisus Hristos este viață, este putere, este ajutor în toate necazurile omului și de aceea trebuie abandonat obiceiul acela greșit de a se mărturisi și împărtăși bolnavul numai atunci când se găsește pe patul de moarte. Chiar în interesul dobândirii sănătății trupesti este bine, este foarte recomandabil ca credinciosul să se mărturisească și să se împărtășească imediat cât începe boala. Mărturisirea păcatelor și împărtășirea cu sfintele taine nu ajută numai sufletului ci și trupului. Niciodată nu se simte bolnavul credincios atât de bine, atât de mulțumit și atât de împăcat cu sine, cu semenii săi și cu Dumnezeu ca atunci când a fost împărtășit cu sfintele taine.

De sigur, nimeni nu poate să știe numărul zilelor și sfârșitul omului, în special al omului bolnav. Se știe însă că împărtășirea cu sfintele taine este totdeauna o merinde sigură și pentru calea veșniciei. De aceea, din punct de vedere pastoral, fiecare preot este dator să se îngrijească și să lucreze în așa fel ca nici un bolnav, nici un credincios să nu moară fără a fi fost în prealabil mărturisit și împărtășit cu sfintele taine.

În cazul cînd bolnavul nu este pregătit, sau nu este dispus să facă mărturisirea păcatelor și să primească sfînta împărtășire preotul nu trebuie să forțeze nota. Adeseori sînt motive reale pentru o asemenea atitudine, ca b.o. existența unor păcate grele, nemărturisite de timp îndelungat, atitudine potrivnică față de biserică, față de preot, etc. Toate acestea îl fac oarecum pe cel bolnav să se jeneze de a da față cu preotul său și mai ales de a-și destăinui sufletul, de a se mărturisi. În cazuri de acestea preotul trebuie să sesizeze situația și trebuie să procedeze cu foarte mult tact pastoral, cu multă înțelepciune, cu mare dragoste și bună-tate, pentru a apropia pe cel bolnav de sine, pentru a-i cîștiga încrederea și a înlătura din sufletul lui orice teamă, orice jenă și toate rezervele pe care le are. Scopul acesta poate fi atins numai prin discutarea sinceră și prin lămurirea completă a tuturor problemelor care interesează mîntuirea sufletească a bolnavului. La mărturisirea păcatelor și la împărtășirea bolnavului cu sfintele taine preotul va trece numai după ce a reușit să înlătore toate piedecile și să spulbere toate îndoielile și toate rezervele din sufletul bolnavului.

În anumite cazuri preotul va trebui să facă apel și la rude-niile apropiate, care se găsesc în jurul bolnavului, pentru ca acestea să intervină, să încerce să influențeze și să determine pe cel bolnav să ceară mărturisirea păcatelor și împărtășirea cu sfintele taine.

Toate mijloacele trebuiesc folosite pentru ajungerea scopului urmărit și anume: iertarea păcatelor și aducerea bolnavului la unire cu Hristos Mîntuitorul sufletelor și al trupurilor noastre. În privința îndeplinirii acestor îndatoriri față de cei bolnavi edițiunile mai vechi ale molitvelnicului (euhologiului) dădeau instrucțiuni precise preoților asupra modului de procedură. Iată b.o. anumite părți din asemenea povățuiri:

Să-l facă (preotul pe bolnav) să-și mărturisească păcatele și să ia aminte preotul, ca pe bolnavi de aceștia, ori cît de mari păcate ar avea, de le pare rău pentru ele, să le dea canon *care ei singuri înainte de moarte să-l poată plini*, zicîndu-le că de le va mai da Dumnezeu sănătate, iară să-și mărturisească acele păcate, ca apoi putînd, și canonul mai mare să poată face pentru acele păcate.

Iar de cumva cel bolnav nu ar vrea să-și mărturisească păcatele sale preotului, tot nu trebuie a-l părăsi, ci prin sine preo-

tul și prin prietenii, prin rudeniile și casnicii bolnavului să-l îndemne, puindu-i înaintea muncile cele de veci celor ce nu se întorc, și mila lui Dumnezeu și bunătățile cele făgăduite celor ce se întorc și le pare rău de păcate....

Iară de cumva bolnavul nu ar vrea să-și mărturisească păcatele zicînd că nu va muri încă, atunci preotul și prin sine și prin altul se cade să-l învețe, cumcă de se va mărturisi, pentru aceea nu va muri mai curînd ci îi va ajuta Dumnezeu să se ridice mai curînd din boală. Apoi să gîndească, că mulți socotind că n-au boală așa de grea, cît să moară curînd, tot în aceeași zi au a doua zi au a curînd au murit au le a stătut vorba și nu au mai putut grăi.⁸

d) *Taina sfîntului maslu*

Mîntuitorul Iisus Hristos a rînduit o taină specială pentru cei bolnavi, pentru cei ce sufăr timp mai îndelungat. Aceasta este taina sfîntului maslu. Noul Testament spune: *„Este cineva bolnav între voi? Să cheme pe preoții bisericii și să se roage pentru el, ungîndu-l cu untdelemn în numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mîntui pe cel bolnav și îl va ridica pe el Domnul și de va fi făcut păcate i se vor ierta“*.⁹

Din aceste cuvinte ale sfîntului apostol Iacov reiese că taina sfîntului maslu are darul și puterea de a tămădui durerile trupеști ale celui bolnav și de a face să i se ierte lui păcatele săvîrșite. Taina aceasta are deci influențe binefăcătoare atît asupra trupului cît și asupra sufletului credincios.

De aceea, îndatoririle pastorale obligă pe fiecare preot să țină seamă de aceste cuvinte ale Noului Testament și mai ales acolo unde boala stăruie timp mai îndelungat să săvîrșească necondiționat taina sfîntului maslu. De sigur, taina aceasta nu poate fi săvîrșită — după cum se știe — de un singur preot, ci de cel puțin doi preoți.

Rugăciunile, excepționale de frumoase și de pătrunzătoare la suflet, cele șapte evanghelii alese în chip special pentru cazuri de boală și în general întreagă rînduiala sfîntului maslu are darul să deschidă porțile binecuvîntărilor lui Dumnezeu, să reverse harul cel binefăcător al Părintelui ceresc peste cel bolnav și în același timp mîngăie și încurajează pe bolnavul credincios.

⁸ Nicolae Brînzeu, *Păstorul și turma*. Lugoj 1930, p. 409—410.

⁹ Iacov V, 14—15.

De aceea, săvîrșirea sfîntului maslu are totdeauna rosturi adînci în pastorația bolnavilor credincioși și ajută trupește și sufletește acestora.

Reiese, deci, din cele arătate pînă acum că scopul pastorației credincioșilor este acela de a-i ajuta trupește și sufletește, de a contribui prin toate mijloacele care stau la dispoziția preotului și a Bisericii la tămăduirea durerilor care îi încearcă, de a îndruma pașii lor pe făgașul unei vieți mai superioare, mai virtuose și a stimula toate strădaniile pentru a rămînea continuu într-o asemenea viață.

Pentru atingerea acestui scop superior Biserica ortodoxă are — după cum am putut vedea — nenumărate mijloace și posibilități. Nu rămîne decît ca preoții să se străduiască și să facă viu și roditor acest tezaur neprețuit al Bisericii lui Iisus Hristos.

Prot. Dr. SPIRIDON CÂNDEA

Profesor la Institutul Teologic Universitar
Sibiu

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

SFATURI OMILETICE ȘI PASTORALE IN OPERA SF. GRIGORIE DIALOGUL

Cea mai de seamă dintre operele Sf. Grigorie Dialogul este cartea „Regulae pastoralis liber” sau Cartea regulei de păstorire. Scrisă pentru păstorii de suflete și pentru duhovnici, cartea vrea să arate cât de înaltă este demnitatea slujbei de păstor și cât de mari sînt greutățile împreunate cu această slujbă. Cartea cuprinde 4 părți. În cele ce urmează ne vom ocupa numai cu partea a treia, în care Sf. Grigorie arată cum trebuie să învețe păstorul. Partea aceasta cuprinde 40 de capitole și este cea mai importantă din toată lucrarea. Este importantă nu numai prin varietatea temelor pe care Sf. Grigorie le expune într-o formă ușoară, sugestivă, plăcută, ci mai ales, prin scopul pe care-l urmărește: instruirea păstorului de suflete în arta propoveduirii cuvîntului.

În predicarea cuvîntului și în călăuzirea sufletelor, păstorul trebuie să dovedească foarte mult tact și foarte multă iscusință, deoarece conducerea sufletelor este „arta tuturor artelor”.¹ Convinși fiind de aceasta și căutînd să convingă și pe alții, Sf. Grigorie, în cele 40 de capitole, caută să fixeze norme și să dea sfaturi de îndrumare pastorală, mai ales de propoveduire, conforme cu caracterul și cu demnitatea slujbei preoțești.²

Sf. Grigorie precizează de la început că: „Oricare învățător, pentru ca să poată întări pe toți ascultătorii săi în aceeași virtute a iubirii, trebuie să miște inimile lor cu una și aceeași învățătură, dar nu cu unul și același îndemn”. Chiar de aceea Sf. Grigorie pretinde ca în predicarea cuvîntului dumnezeesc, să existe o anumită varietate. „Căci nu pentru toți oamenii se potrivește aceeași îndemnare — zice Sf. Grigorie —, deoarece nu toți

¹ Mă folosesc de textul publicat în Migne, P. L. tom. 77, col. 49—126.

² Sf. Grigorie pretinde ca cel ce este rinduit a fi preot, pentru ca propoveduirea lui să fie rodnică, să aibă o viață morală ireproșabilă. Așa de mult — zice sf. Grigorie — trebuie să întreacă faptele păstorului pe acelea ale simplilor credincioși, pe cât de mult întrece viața păstorului pe aceea a turmei.

sînt stăpîniți de același fel de deprinderi. De multe ori ceea ce pentru unul este de folos, pentru altul este spre pagubă". Cuvîntul dumnezeesc în propoveduirea preotului este asemenea cu iarba cîmpului care nu folosește tuturor animalelor la fel. Nici un fel de iarbă nu hrănește toate animalele, căci adeseori aceea care pentru unele animale este de folos, pentru altele este dăunătoare și stricăcioasă. Sf. Grigorie zice: „Tot astfel, același fel de ierburi care pentru unele animale slujește de hrană, pentru altele este aducător de moarte; sau fluerătura cea domoală îmblînzește pe cai iar pe cîini îi asmuțește, și medicina unele boale le alină, iar pe altele le înrăutățește, pînea întărește viața celor tari, iar viața celor mici o ucide”.

Din această prețioasă observație pe care o face Sf. Grigorie, concludem: Cuvintele învățătorilor trebuie să fie potrivite cu firea ascultătorilor, pentru a se potrivi cu nevoile sufletești ale fiecăruia, și totuși să nu se abată de la meșteșugul artei de edificare comună.

În continuare, Sf. Grigorie se folosește de o asemănare și zice că inimile cele pline de ascultare ale credincioșilor sînt asemenea cu strunele cele întinse ale chitarei. Cel priceput nu le izbește pe toate în același fel, ca să nu sune în dizarmonie. Corzile scot sunete armonioase atunci cînd cu toate că sînt lovite cu același bețișor, nu sînt lovite cu aceeași putere. Asemănarea este potrivită și Sf. Grigorie o transpune din cadrul mai restrîns al muzicii în cadrul mai larg al propoveduirii cuvîntului. Și propoveduirea cuvîntului este tot o deprindere, o artă, un meșteșug. Pentru a deprinde bine această artă, pentru a rosti o predică cu mult folos sufletesc, trebuie să cunoști pînă în adînc toate stările sufletului omenesc, să cunoști sensibilitatea acestui suflet, întocmai cum cîntărețul de la chitară cunoaște sensibilitatea strunelor pe care le izbește cu o anumită artă, pentru ca să nu sune în dizarmonie. Pe de altă parte, trebuie să se țină seama în predicare că și în lumea sufletească observăm această varietate pe care o observăm în natură și că tocmai din acest motiv, oricare învățătură mîntuitoare pe care o propoveduim, numai atunci va prinde și va rodi în sufletul credinciosului, dacă va fi intim adaptată cu caracterul, cu exigențele și cu lipsurile fiecărui suflet, căruia îi vorbim în dorința de a-l cîștiga pentru cuvîntul nostru.

De fapt, Sf. Grigorie, ocupîndu-se cu varietatea de care trebuie să țină seama propoveduitorul în predicarea cuvîntului, deo-

sebește 36 de categorii de oameni cărora trebuie să li se vorbească în chip deosebit pentru ca cuvîntul predicării să fie cu folos. Categorisirea aceasta o face Sf. Grigorie ținînd seama de: vîrstă, sex, starea socială, convingerile morale de care este stăpînit credinciosul, de nevoile, de lipsurile, de patimile, de ispitele, de instinctele, de defectele și de capacitățile intelectuale ale fiecăruia. Cu fiecare din aceste feluri de oameni, Sf. Grigorie se ocupă în cîte un capitol separat. Primele două categorii se cuprind în cap. I). Iată și ordinea pe care o urmărește Sf. Grigorie în desfășurarea materiei pe capitole: Bărbații trebuie sfătuiți într-un fel, femeile în altul; altfel tinerii, altfel bătrînii; altfel săracii, altfel bogații; altfel cei întristați, altfel cei supuși, altfel cei ce sînt conducători; altfel slujitorii; altfel stăpînii; altfel înțelepții lumii acesteia; altfel cei neștiutori; altfel cei nerușinați; altfel cei rușinați, altfel cei rușinoși; altfel cei îndrăzneți, altfel cei fricoși; altfel nerăbdătorii, altfel cei răbdători; altfel cei binevoitori, altfel cei invidioși (pizmuitori), altfel cei sinceri, altfel cei nesinceri; altfel cei sănătoși, altfel cei bolnavi; altfel cei ce se tem de pedepsele lui Dumnezeu și trăiesc din această pricină întru nevinovăție, altfel aceia care sînt atît de împietriți în răutate, încît nici chiar prin pedepse nu se lasă îndreptați; altfel cei tăcuți, altfel cei limbuți; altfel cei leneși, altfel cei harnici; altfel cei blînzi, altfel cei mînioși; altfel cei smeriți, altfel cei mîndri; altfel cei încăpăținați, altfel cei nestatornici; altfel cei lacomi, altfel cei cumpătați; altfel cei ce-și împart bunurile ca milostenie, altfel cei ce caută să smulgă pentru ei bunurile altora; altfel aceia care nici nu smulg pentru sine bunurile altora, dar nici nu le împart pe ale lor, altfel aceia care împart bunurile lor, dar totuși nu încetează să-și însușească bunurile altora; altfel cei certăreți, altfel cei împăciuitori; altfel urzitorii de zîzanie, altfel făcătorii de pace; altfel aceia care nu înțeleg cum se cuvine cuvîntul poruncii dumnezeiești, altfel aceia care deși îl înțeleg cum se cuvine, totuși nu-l rostesc cu smerenie; altfel aceia care ar fi în stare să propoveduiască în chip vrednic, dar care dintr-o smerenie prea adîncă, nu îndrăznesc să facă aceasta, altfel aceia pe care nedesăvîrșirea și tinerețea ar trebui să-i oprească de la propoveduire, dar pe care totuși zelul lor prea grăbit îi împinge la aceasta; altfel aceia care sînt norocoși în lucrurile trecătoare, altfel aceia care deși rîvnesc după bunurile lumii acesteia, au de luptat cu potrivnicia pînă la istovire; altfel cei însurați, altfel cei singuri; altfel cei încurcați în cele trupești, altfel cei care nu le cunosc; altfel cei

care trebuie să se căiască pentru păcate cu fapta, altfel cei cu păcate cu gîndul; altfel cei care se căiesc pentru păcatele lor, dar totuși nu le părăsesc, altfel aceia care le părăsesc dar totuși nu se căiesc; altfel aceia care sînt dintr-odată stăpîniți de poftă, altfel aceia care cu bună știință se lasă înlănțuiți de păcate; altfel aceia care săvîrșesc adesea greșeli, chiar dacă sînt foarte mărunte, altfel aceia care se păzesc de greșeli mărunte, dar cad adeseori în altele mai mari; altfel aceia care nici măcar nu încep, altfel aceia care nu duc la sfîrșit cele începute; altfel aceia care săvîrșesc păcate în ascuns iar faptele bune în public, altfel aceia care țin ascunse faptele bune pe care le fac, dar care din pricina unor fapte rele cunoscute de toți îngăduie să se creadă rău despre ei.

În prezentarea acestor categorii atît de variate de oameni, Sf. Grigorie se dovedește un foarte bun și adînc cunoscător al sufletului omenesc. Analizele adînci pe care le face fiecărui viciu și fiecărei stări sufletești, ne descopăr cadrul vast sub care privea acest maestru al vieții spirituale problema desăvîrșirii în viața duhovnicească prin propoveduirea cuvîntului dumnezeesc. Și apare limpede că după Sf. Grigorie, scopul oricărei predici este de a determina voința acelor care ne ascultă la săvîrșirea de acte interioare, lăuntrice, de trăire intensă a credinței, de a aprinde în inimi nădejdea viitoarelor bucurii ale vieții celei bune trăite în Hristos și de a deștepta gîndul pentru ridicarea și depășirea morală.

Fiecare capitol cuprinde un sfat sau un îndemn. Pentru temeinicirea sfaturilor pe care le dă, folosește adeseori autoritatea Sf. Scripturi a Vechiului și a Noului Testament. Se folosește și de principii raționale și de observațiuni cîștigate din experiența vieții.

În cele ce urmează, înfățișez cîteva din aceste sfaturi așa cum au fost date de Sf. Grigorie. Iată, cap. IV, cu titlul: „*Cum trebuie să sfătuiți cei supuși și cum cei ce sînt orînduiți conducători*” (Sfatul 5).

Altfel trebuie să sfătuiți cei supuși, altfel cei ce sînt conducători. Pe aceia nu trebuie să-i descurajeze starea lor de supuși, pe aceștia, nu trebuie să-i înalțe locul lor de cinste pe care-l ocupă. Aceia nu trebuie să împlinească mai puțin decît ceea ce li se poruncește, aceștia să nu poruncească a fi împlinit mai mult decît ceea ce este cu dreptate a fi împlinit. Aceia trebuie să se

supună cu smerenie, aceștia să se folosească cu cumpătare de înțietatea lor. Acelora li se poate spune ceea ce poate fi înțeles și în chip figurat: „Copiilor, ascultați de părinții voștri întru toate“, iar acestora li se poruncește: „Părinților nu întăriți pe copiii voștri“ (Colos. 3, 20). Aceia trebuie să învețe cum trebuie să-și rînduiască cele lăuntrice ale lor în fața judecătorului ascuns, aceștia cum să dea pildă de viață cinstită celor încredințați lor în cele dinafară.

Conducătorii trebuie să știe deci că de cîte ori săvîrșesc ceea ce e rău, de atîtea ori se fac vinovați morții, căci de atîtea ori dau pildă de pierzanie celor supuși. De aceea, cei supuși, trebuie sfătuiți să nu fie pedepsiți mai aspru decît sînt vinovați în legătură cu propria lor persoană, iar conducătorii să nu fie judecați pentru greșelile supușilor dacă sînt fără teamă din pricina greșelilor lor. Aceia să vădească o atît de mare grijă față de propria lor viață, cu cît trebuie să se grijească mai puțin de alții; iar aceștia să se îngrijească în așa fel de alții, încît să nu-și întrelase propria lor mîntuire, și așa fel să se înflăcăreze de grija pentru propriul lor suflet încît să nu slăbească în paza pe care au primit-o asupra celor încredințați lor. Căci acelaia care nu se îngrijește de sine, i s-a spus: „Du-te leneșule la furnică și te uită la hărnicia ei ca să ajungi înțelept“. (Prov. 6, 6). Acestuia i se cuvine înfruntarea cea aspră cînd i se zice: „Fiul meu, dacă te-ai pus chezaș pentru aproapele tău, dacă ai bătut palma pentru un străin, dacă te-ai legat prin cuvintele gurii tale, dacă te-ai prins prin graiul buzelor tale...“ (Prov. 6, 1). A fi chezaș pentru un prieten însemnează a primi sufletul altuia din cauza primejdiei purtării lui. De aceea se dă mîna unui străin, pentru că sufletul se leagă de grija unei îndatoriri care mai înainte nu era. S-a legat prin cuvintele gurii sale și s-a prins prin cuvintele proprii, căci cîtă vreme celor încredințați lui este obligat să le spună cele bune, el însuși este dator mai întîi să păzească cele ce le-a spus. De aceea el este constrîns de cuvintele gurii sale pentru că după cuvintele înțelepciunii, este silit să nu îngăduie vieții sale o libertate mai mare decît aceea care se potrivește cu propriile sale îndemnuri. De aceea el este constrîns în fața asprului judecător să săvîrșească cu fapta atîta cît a cerut altora cu graiul. De aceea potrivit urmează și îndemnarea ca să i se zică: „Fă, deci, ceea ce zic, fiul meu, și scapă-te de ele, fiindcă ai căzut în mîna aproapelui tău. Somnul să nu prindă ochii tăi, nici

ațipirea genelor tale”. (Pilde 6, 3). Oricine deci, este dat ca pildă de viață pentru alții, nu numai că este sfătuit să fie el însuși treaz, ci trebuie să-și trezească și prietenul. A fi treaz nu-i de ajuns numai ca să duci o viață bună, ci trebuie să te străduiești ca și pe acela peste care ești pus să-l ridici din moleșala păcatului. De aceea bine se spune: „Somnul să nu prindă ochii tăi, nici pleoapele tale ațipirea”. (Ibid. 4). Ochilor li se dă somn atunci când încetează gândul și când se lasă cu desăvârșire grija față de cei supuși. Pleoapele ațipesc cu adevărat atunci când gândurile noastre sub apăsarea lenei nu mai țin seama de cele ce se socotesc a fi vrednice de muștră la cei supuși. A dormi cu desăvârșire însemnează a nu recunoaște și a nu îndrepta faptele celor încredințați. Căci nu însemnează a dormi, ci a ațipi, atunci când se cunosc cele ce trebuiesc muștrate și totuși nu se îndreaptă prin dojeni meritate din cauza scârbei sufletești. Ochiul însă care ațipește cade în somnul cel mai adânc, fiindcă atîta timp cît conducătorul nu înlătură greșelile recunoscute ajunge pînă la urmă atît de departe, din pricina întrelăsării sale, încît nici să nu mai vadă greșelile supușilor săi.

Așadar, conducătorii trebuiesc îndemnați să fie cu multă luare aminte, să fie cu ochi veghetori, atît înăuntru cît și în jur de sine, și să tindă a urma „ființelor vii din ceruri” (Ezechil 1, 18). Ființele acestea arătate din ceruri, sînt descrise ca fiind pline de ochi și înăuntru și împrejur (Apoc. 4, 6). Se cuvine deci, ca toți conducătorii, să aibă ochii și înăuntru și în afară, încît să caute a fi plăcuți și judecătorului celui lăuntric și sufletelor lor și ca să dea pildă bună de trăit în afară, descoperind ceea ce trebuie dojenit la alții.

Un alt sfat cuprinde capitoul al IX-lea: *Cum trebuiesc sfătuiți cei nerăbdători și cei răbdători* (sfatul 15). Altfel trebuiesc sfătuiți cei nerăbdători și altfel cei răbdători. Celor nerăbdători trebuie să li se spună că din pricina înfrînării scăzute a sufletului ei se vor lovi de multe stînci ale nedreptății pe care ar vrea să le ocolească, căci mînia împinge sufletul acolo unde nu vrea și în tulburare omul săvîrșește fapte fără să-și dea seama, de care apoi se căiește atunci cînd își vine în fire. De aceea trebuie să li se spună celor nerăbdători că în timp ce săvîrșesc în inima lor fapte în mod pripit, e ca și cum ar ieși din fire; ei își cunosc faptele lor abia după ce au fost săvîrșite. Fiindcă nu-și pot stăpîni chibzuința strică și ceea ce au făcut bine cu inimă liniștită

și prăbușesc prin râvnă nechibzuită ceea ce poate au clădit vreme îndelungată cu grijă și trudă. Căci virtutea care este mama și păzitoarea tuturor virtuților, adică iubirea, se irosește prin greșala nerăbdării. Căci scris este: „Iubirea este îndelung răbdătoare (I Cor. 13, 4). Deci unde nu este răbdare acolo nu este nici iubire.

Prin acest viciu al nerăbdării se pierde însași învățătura despre hrănitoarea virtuților, adică despre iubire. Căci scris este: „Învățătura bărbatului se cunoaște prin răbdare“ (Prov. 19, 11). De aceea cu atât mai puțin apare cineva învățat, cu cât se arată mai nerăbdător. De asemenea nici nu poate face cineva bine cu adevărat altuia prin învățătura lui bună, dacă nu știe să sufere cu răbdare greșelile altora.

Din cauza acestui păcat al nerăbdării, sufletul este adesea cuprins și de păcatul mândriei, căci cîtă vreme cineva nu poate răbda să fie disprețuit în lumea aceasta, încearcă să-și invedereze calitățile bune pe care le are ascunse și în felul acesta, nerăbdarea îl duce la mândrie. Fiindcă nu poate răbda disprețuirea, se mîndrește, vădindu-se că este un lăudăros. De aceea este scris: „Mai de preț este un duh răbdător, decît un duh semeț“ (Eccl. 7, 9). Căci un răbdător mai bucuros răbdă orice rău decît să-și arate ceea ce are el bun mîndrindu-se. Cel mîndru dimpotrivă, caută să arate lumii ceea ce are el bun, ba chiar scornește unele numai să nu sufere nici o neplăcere. Și fiindcă atunci cînd se pierde răbdarea, se pierd și celelalte fapte bune săvîrșite, se poruncește pe bună dreptate la Ezechiel (43, 13) să se sape lîngă altarul lui Dumnezeu o groapă pentru păstrarea darurilor jertfite. Dacă nu s-ar afla această groapă la altar, atunci suflarea vîntului ar împrăstia toate jertfele de pe el. Ce trebuie să înțelegem prin altarul lui Dumnezeu dacă nu sufletul celui drept, care păstrează în sine atîtea daruri, jertfite înaintea ochilor lui Dumnezeu, cîte fapte bune săvîrșește? Ce înseamnă groapa de la altar, decît răbdarea celor buni, care și-au smerit sufletul, încît sînt în stare să îndure suferințe și să le înfățișeze în acest fel ca aflîndu-se oarecum într-o groapă, adică în smerenie? Așadar să se sape o groapă lîngă altar pentru ca vîntul să nu împrăstie jertfele, adică sufletul celor aleși să păstreze răbdarea și vîntul nerăbdării să nu sufle peste ele și să le risipească faptele lor bune. De asemenea nu fără temei se arată că această groapă trebuie să fie adîncă de un cot (ibid.), căci numai prin răbdare se păstrează adevărata măsură a unității. De aceea zice Sf. Pavel:

„Purtați-vă sarcinile unii altora și veți împlini astfel legea lui Hristos” (Galat. 6, 2). Legea lui Hristos este iubirea pentru unitate, pe aceasta o împlinesc numai aceia care nu se dau înapoi chiar și atunci când au de purtat sarcini grele. Să audă cei nerăbdători ce spune Scriptura: „Omul domol la mînie e mai cu vază decît un viteaz și cel ce-și înfrînează duhul este mai de preț decît cuceritorul unei cetăți”. (Prov. 16, 32). Căci prin asemănare, puțin lucru este cucerirea și subjugarea cetăților, deoarece este un lucru exterior, mult mai strălucită este însă izbînda răbdării, căci dacă răbdarea îndrumează sufletul să se înfrîneze, atunci sufletul se biruește pe sine și se supune propriei sale înălțimi. Să audă cei nerăbdători ce grăiește Adevărul către cei aleși ai Săi: „Intru răbdarea voastră veți dobîndi sufletele voastre” (Luca 21, 19). Căci minunată este rînduiala facerii noastre ca mintea să stăpînească sufletul, iar sufletul să stăpînească trupul. Însă sufletul își pierde dreptul de stăpînire asupra trupului, atunci când el însuși nu este ținut în stăpînire de minte. Deoarece Domnul a învățat că noi ne stăpînim prin răbdare, el a socotit-o ca păzitoarea alcătuirii noastre firești. De aici înțelegem cît de mare este păcatul nerăbdării, deoarece prin aceasta noi ne pierdem și nu mai stăpînim însași ființa noastră. Să audă cei nerăbdători ce spune Solomon în altă parte: „Omul nebun dă drumul mîniei, iar cel înțelept își înfrînează mînia” (Prov. 29, 11). Căci din pornirea nerăbdării se întîmplă ca sufletul întreg să fie atras în afară unde furtuna repede îl risipește, fiindcă înfrînarea înțelepciunii nu-l ține înăuntru. Înțeleptul însă se înfrînează în mînie și o păstrează pentru viitor. Dacă-l jignește cineva atunci nu caută să se răzbune îndată, deoarece el își dorește și sie-și cruțare, așa cum îi rabdă pe ceilalți; totuși nu este necunoscut faptul că la judecata de apoi toate vor fi judecate după dreptate.

În schimb, cei răbdători, trebuiesc îndemnați să nu se supere înăuntru lor pentru cele ce rabdă în afară, căci altcum jertfa unei astfel de virtuți, pe care o duc în afară în chip desăvîrșit, se strică înăuntru prin veninul răutății. Căci tocmai pentru că oamenii nu știu, ci se păcătuiește înaintea îndurătorului Dumnezeu, păcatul acestei răutăți este cu atît mai mare cu cît ne pricepem să păstrăm înaintea oamenilor aparența virtuții.

Trebuie deci să le spunem celor răbdători să caute să iubească pe cei ce și altfel trebuie să-i rabde pentru ca nu cumva

în răbdarea lipsită de dragoste, virtutea cea vădită să decadă în greșala dușmăniei. Când deci Sf. Pavel zicea: „Dragostea îndelung rabdă”, el a și adăugat îndată: „Dragostea e plină de bunătate” (I Cor. 13, 4), pentru a arăta că din bunătate nu încetează a iubi pe aceia pe care-i suferă din răbdare. De aceea când același strălucit învățător îi îndeamnă pe ucenicii săi cu blîndețe zicînd: „, orice amărăciune, supărare și mînie și izbucnire și defăimare să piară de la voi” (Efes. 4, 31), el se îndreaptă către cele lăuntrice, ca și cum cele din afară ar fi de acum în rînduială, adăugînd: „împreună cu orice răutate” (ibid). Căci înzadar se îndepărtează din viața din afară mînia, izbucnirea și defăimarea, dacă înăuntru stăpînește răutatea, mama viciilor, și în zadar tăiem crengile păcatului în afară, dacă înăuntru rămîn rădăcinile ca să crească din nou și să se înmulțească. De aceea adevărul grăiește cu gura proprie: „Iubiți pe vrăjmașii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc pe voi, binecuvîntați pe cei ce vă blestemă, rugați-vă pentru cei ce vă aduc vătămare” (Lc. 6, 27). Căci este virtute înaintea oamenilor cînd înduri pe vrăjmași și virtute înaintea lui Dumnezeu cînd îi iubești; căci Dumnezeu primește numai acea jertfă, care aprinde pe altarul faptelor bune, flacăra iubirii înaintea ochilor lui. De aceea spune Domnul unora care sînt răbdători, dar care nu au iubire: „De ce vezi paiul din ochiul fratelui tău și de bîrna din ochiul tău nu-ți dai seama?” (Matei 7, 3, Lc. 6, 41). Tulburarea lipsită de răbdare este paiul, iar răutatea inimii bîrna din ochi. Pe aceea vîntul ispitelor o ridică în înălțimi, iar aceasta este purtată aproape nemișcată de fărădelegea săvîrșită. Cu dreptate se spune acolo: „Prefăcutule, de ce vezi paiul din ochiul fratelui tău, și de bîrna din ochiul tău nu-ți dai seama” (ibid.), ca și cum s-ar grăi către inima cea rea, bolnavă înlăuntrul ei, dar care se arată sfîntă prin răbdare în afară: lapdă mai întîi povara răutății de la tine și apoi dojenește pe alții, pentru păcatul ușor al nerăbdării, ca nu cumva din pricina prefăcătoriei neînlăturate să-ți fie ție mai rău, să suferi răutățile altora.

Uneori se poate întîmpla celor răbdători ca atunci cînd sufăr nedreptăți și aud ocări, nu se supără și dovedesc răbdarea astfel încît nu-și pierde liniștea din inimă; cînd însă, după cîtăva vreme își amintesc cele suferite, se aprind de focul supărării, caută motive de răzbunare și blîndețea, cu care au primit ocara, o schimbă în răutate. Aici, păstorul de suflete le vine acestora

mai repede în ajutor dacă le arată cauza acestor schimbări. Împotriva amîndurora poartă război un dușman viclean : Pe primul îl ațîță mai întîi să jignească, pe al doilea îl îmboldește ca fiind jignit să jignească și el. Adeseori însă, după ce a izbutit să adauge jigniri împotriva altuia, care s-a lăsat ispitit, este biruit de acela care rabdă jignirea adăugată cu nepăsare. După ce a ajuns astfel biruitor asupra aceluia pe care l-a adus astfel sub puterea sa, se întoarce cu toată puterea împotriva celui alt, de care îi e ciudă că se împotrivește atît de vitejește și că-l biruiește, și deoarece nu-l poate ațîța la mînie, aruncînd ocări împotriva lui, încetează deocamdată lupta deschisă, se așează în gîndurile sale cu șoapte ascunse și caută prilejul potrivit să-l prindă. Deoarece a pierdut lupta deschisă el se poartă cu gînduri aprinse și întrebuintează lațuri ascunse. În vreme de liniște se apropie iarăși de sufletul biruitorului și-i amintește ori de pierderea averii, ori de jignirea îndurată, exagerînd toate cîte i s-au făcut și înfățișîndu-le ca ceva de nerăbdut. El îi zăpăcește sufletul încît adeseori bărbatul răbdător, care însă a fost prins după izbîndă, se rușinează c-a răbdut atîta, încît se căiește că nu s-a împotrivit ocărilor și-și propune să răspundă la cel dintîi prilej cu răutate mai mare. Nu se aseamănă oare aceștia cu acei luptători care deși pe cîmpul de luptă dobîndesc izbînda prin vitejia lor, însă după aceea, din delăsare, se lasă prinși între zidurile cetății? Cu cine sînt asemenea aceștia, dacă nu cu aceia cărora boala grea nu le-a luat viața, dar care sînt uciși atunci cînd boala revine din cauza fierbințelii care se reaprinde? Trebuie să le atragem luarea aminte acelor răbdători ca să-și supravegheze inimile după izbîndă și să țină seama de dușman, care biruit fiind în luptă deschisă, caută să se strecoare între întăriturile sufletului. Trebuie să se teamă aceștia de revenirea boalei, ca nu cumva vrăjmașul viclean să se bucure cu atît mai mult de înșelăciunea care i-a reușit cu cît mai neaplecați au fost mai înainte grumajii învingătorilor pe care a pus acum piciorul său.

Iată și sfatul cuprins în cap. XIV-lea: *Cum trebuiesc sfătuiți cei tăcuți și cum cei vorbăreți* '(sfatul 10). Altfel trebuiesc sfătuiți cei prea tăcuți, altfel cei vorbăreți. Celor tăcuți trebuie să li se dea de înțeles că în fuga lor nechibzuită după unele greșeli ei ajung pe neștiute la altele mai grele. Căci adeseori, din pricina înfrînării nemăsurate a limbii, ei poartă în inima lor un murmur și mai mare de cuvinte, deoarece gîndurile din suflet

clocotesc cu atît mai mult, cu cît acela, prin păstrarea impusă cu sila, a unei tăceri lipsite de modestie, sînt strîmtorate. Și atunci, gîndurile zboară cu atît mai departe, cu cît se socotesc mai sigure, deoarece ele nu sînt văzute de aceia pe care-i ascultă vorbind. În timp ce gura trupului rămîne închisă el nu observă cum se deschide pentru vicii mîndrindu-se. Limba este ținută în frîu, însă spiritul devine trufaș și deoarece nu se ține seama de propria greșală, învinuește cu atît mai mult pe toți oamenii, cu cît aceasta se petrece mai în taină. De aceea trebuie să îndemnați cei prea tăcuți să încerce a se convinge cît mai cu grijă cum trebuie să fie purtarea lor exterioară și cea interioară, și să se teamă mai tare de judecata cea ascunsă a lui Dumnezeu pentru gîndurile lor, decît de muștrarea oamenilor pentru cuvintele lor. Căci scris este: „Fiul meu, ia aminte la înțelepciune și la sfatul cel bun pleacă urechea ta, ca să poți păstra povețele (Prov. 5, 1). Căci nimic nu este mai nestatornic la noi decît inima care ne părăsește cu atît mai adesea, cu cît se risipește în gînduri păcătoase. De aceea zice psalmistul: „Inima mea m-a părăsit”. (Ps. 39, 13). De aceea zice, reîntorcîndu-se către sine: „Robul tău și-a regăsit inima ca să se roage de tine” (II Sam. 7, 27). Deci, dacă se veghează și se înfrînează gîndurile, atunci se regăsește inima atît de nestatornică.

Adeseori, celor prea tăcuți, cîtă vreme trebuie să îndure ceva pe nedrept, durerea le devine cu atît mai adîncă cu cît vorbesc mai puțin despre ea. Dacă ar vorbi în liniște despre nenorocirile îndurate atunci ar fugi durerea din sufletele lor. Căci atunci germenii boalei care produce fierbințeala lăuntrică se îndepărtează, și atunci se deschide spre vindecarea bolnavului o rană. De aceea, cei prea tăcuți, trebuie să știe că cei care tac mai mult în timpul suferințelor, pe care trebuie să le îndure, prin înfrînarea limbii, își sporesc suferințele. Trebuie să-i îndemnăm pe aceștia să iubească pe aproapele lor ca pe ei înșiși și de aceea să nu tacă înaintea acelora pe care ar trebui să-i dojenească pe bună dreptate. În acest caz pentru ambii cuvîntul devine leac, oprind de la lucrarea cea rea pe cel care jignește, iar celui jignit îi potolește greutatea durerii deoarece îi deschide o rană. Căci aceia care văd răul la semeni și totuși stăruiesc în tăcere, este ca și cum ar fi văzut rana, dar au îndepărtat leacul. Și cu atît mai mult devenim pricina morții altora, cu cît nu am voit să vindecăm răul deși am putut-o face. Trebuie deci să ținem cu înțe-

lepciune limba în frîu, însă să nu o strîngem în cătușe de nedes-făcut. Căci scris este: „Omul înțelept tace pînă la timpul potrivit” (Sirah 20, 7), iar atunci cînd socotește că e potrivit leapădă opreliștea tăcerii și se face folositor prin cuvinte potrivite. De aceea este scris: „Vremea este să taci și vremea este să vorbești”. (Ecl. 3, 7). Căci trebuie să alegem cu înțelepciune vremea potrivită ca nu cumva vrînd să înfrîmăm limba să vorbim fără folos, dar nici să nu ne învăluim în tăcere atunci cînd ar trebui să vorbim cu folos. În această privință psalmistul se roagă cu drept cuvînt: „Pune, Doamne, strajă gurii mele și ușa de îngrădire împrejurul buzelor mele” (Ps. 140, 3). El nu se roagă pentru zid împrejurul buzelor sale ci pentru ușa de îngrădire, care să poată fi închisă și deschisă. De aceea trebuie să învățăm și noi cu grijă să ne deschidem gura pentru a vorbi modest și la timp potrivit și de a o aduce la tăcere, în vremea cuvenită.

Cei limbuți trebuiesc în schimb sfătuiți să ia bine seama cît de departe rătăcesc de la calea cea dreaptă atunci cînd se slobozesc în vorbării deșarte. Sufletul omenesc se aseamănă cu apa care se înalță numai cînd este închisă în toate părțile, deoarece ea tinde într-acolo de unde a venit; în schimb, dacă se lasă să curgă, ea se pierde deoarece se varsă între lucrurile cele de jos fără folos. Așadar, prin cuvinte nefolositoare cheltuiește cineva seriozitatea tăcerii, prin tot atîtea părăie se revarsă conținutul său lăuntric. Atunci nu este de ajuns să ne întoarcem iar la sinea lăuntrică, la cunoașterea de sine, căci prin multa vorbărie sufletul s-a îndepărtat de la intimitatea contemplației interioare, în schimb, s-a dat pradă loviturilor dușmanului său, care stă la pîndă, fiindcă-i lipsește orice apărare și orice pază. De aceea este scris: „Omul care nu are stăpînire de sine, este ca o cetate cu zidurile dărîmate” (Prov. 25, 25). Deoarece cetatea sufletului nu are zidul tăcerii, ea rămîne descoperită săgeților dușmanului și fiind izgonită din sine însași prin vorbire zadarnică, se vădește lipsită de orice apărare în fața dușmanului său. Pe aceasta cu atît mai ușor o biruiește dușmanul cu cît chiar și ea, deși învinsă, se mai luptă cu sine însași prin vorbăriile sale multe.

Adeseori, fiindcă sufletul lăsător este împins treptat în greșală, cîtă vreme nu se ferește de vorbele deșarte, ajunge și la cuvinte vătămătoare. La început se vorbește cu plăcere despre treburile altora, apoi se pune stăpînire pe viața acelora care sînt

atrași în convorbire, iar la urmă, limba se sloboade la insulte și batjocuri pe față. În felul acesta se seamănă urile, se nasc certurile, se aprinde focul dușmăniilor, se stinge pacea inimilor. De aceea nimerit zice Solomon: „Cel ce slobozește apa este căpetenia certurilor” (Prov. 17, 14). Căci a slobozi apa înseamnă a lăsa frâu (liber) slobod la vorbire. În schimb se spune, în înțelesul părții celei bune: „Vorbele care ies din gura unui om sînt ape fără fund” (Prov. 18, 4). Așadar, acela care dă drumul apei deschide cearta, deoarece tulbură înțelegerea. Este acela care nu-și înfrînează inima. De aceea se spune în schimb: „Acela care îl silește pe nebun să tacă, potolește mînia” (Prov. 26, 8). Însă faptul, că limbutul nu se poate ține pe calea cea bună a dreptății o dovedește proorocul prin cuvintele: „Piară de pe pămînt omul cleветitor” (Ps. 26, 8). De aceea și Solomon spune în alt loc: „Cel ce vorbește mult nu este scutit de păcat” (Prov. 10, 19). De aceea zice Isaia: „Roada dreptății va fi tăcerea” (Is. 32, 17). El vrea să spună cu aceasta că dreptatea sufletului se pierde atunci cînd ne lăsăm duși sau purtați de vorbe nesocotite. De aceea Sf. Iacob zice: „Cînd cineva socotește că e cucernic dar nu-și ține limba în frâu, ci își amăgește inima, cucernicia acestuia este deșartă” (Iacob 1, 26). De aceea iarăși zice: „Orice om să fie grabnic să asculte și zăbavnic să vorbească” (ibid. 19). De asemenea el precizează ce-i în stare să facă limba cînd zice: „Rău fără astîmpăr, ea este plină de venin aducător de moarte” (Ibid, 3, 8). De asemenea ne îndeamnă însuși Adevărul cu gura Lui zicînd: „Vă spun că pentru orice cuvînt deșert pe care îl vor rosti oamenii, vor da socoteală în ziua judecății” (Mt. 12, 36).

Cuvîntul deșert este acela căruia îi lipsește ori temeiul adevăratei necesități, ori intenția de a fi folositor. Așadar, dacă se va cere socoteală pentru fiecare cuvînt nefolositor, atunci să ne gîndim ce pedeapsă își atrage limbuția prin care greșim atît de des prin cuvinte nefolositoare.

În forma aceasta expune Sf. Grigorie toate cele 36 de principii sau sfaturi pe care le dă în primele 35 de capitole ale cărții sale. De aceste sfaturi trebuie să țină seamă propoveditorul atunci cînd: „Vrea să administreze cu bună grijă medicina potrivită pentru rănilor fiecărui ascultător”. Este un fel de a vorbi despre fiecare păcat în chip deosebit. Acest fel de propoveduire prezintă oarecare greutate, deoarece „se cere multă grijă ca să venim în ajutorul lipsurilor fiecărui ins atunci cînd îl sfătuim —

zice Sf. Grigorie — și este foarte greu lucru ca să-l instruim pe fiecare cu înțelepciune după trebuințele lui”.

Mai grea însă decît acest fel de propoveduire este al doilea fel despre care vorbește în capitolul XXXVI-lea. Această formă de predicare trebuie s-o deprindă preotul atunci cînd voiește să învețe prin același cuvînt și în același timp, pe mai mulți credincioși care sînt stăpîniți de patimi deosebite. Iată ce zice Sf. Grigorie în legătură cu aceasta: „Atunci trebuie să ne potrivim cuvîntarea cu atîta iscusință încît să găsim ceea ce este potrivit pentru fiecare cu toate deosebirile de greșeli ale ascultătorilor. Cuvîntul trebuie să înainteze pe calea cea dreaptă, prin mijlocul patimilor și să taie ca o sabie cu două tăișuri în boala gîndurilor trupești, cînd într-o parte cînd în alta. Așa să propoveduim smerenia pentru cei trufași încît cei sfioși să nu devină mai sfioși; astfel trebuie să dăm curaj celor sfioși încît să nu se nască neînfrînarea la cei trufași. În așa fel să propoveduim pentru cei leneși și pentru cei trîndavi rîvna pentru faptele bune, încît cei neliniștiți să nu persevereze în faptele lor necuviincioase. Să punem celor neliniștiți măsură și țintă în așa fel încît cei leneși să nu se simtă bine în moleșeala lor. Așa să se stingă mînia celor nerăbdători, încît cei delăsători și îngăduitori, să nu devină și mai delăsători. Astfel să-i înflăcărăm pe cei îngăduitori pentru rîvnă, încît cei mînioși să nu se piardă mai tare. Astfel să învățăm pe cei zgîrciți cum să devină darnici, încît cei risipitori să nu-și piardă frînele în risipă. Astfel să propoveduim chiverniseala celor risipitori, încît zgîrciții să nu vegheze cu și mai mare grijă asupra comorii lor trecătoare. Astfel să fie lăudată înaintea celor desfrînați căsătoria, încît cei înfrînați să nu fie îndemnați la desfrînare. Astfel să fie lăudată fecioria trupească celor înfrînați, încît prin aceasta să nu se nască la cei căsătoriți disprețuirea fecundității trupești. Așa să fie propoveduite faptele bune, încît să nu fie ajutate faptele rele. Așa trebuie să fie lăudate bunurile cele mai înalte, încît să nu se disprețuiască, din această pricină, bunurile cele mici. Așa să fie cultivate virtuțile cele mai mici, încît să nu fie socotite în deajuns și să nu scadă rîvna spre desăvîrșire”.

În capitolul al XXXVII-lea Sf. Grigorie se ocupă cu modul în care trebuie îndemnat și sfătuit omul singur atunci cînd este stăpînit de patimi contrare. Dacă „e o sarcină grea, zice Sf. Grigorie — pentru propoveduitor, ca să vegheze în cuvîntarea co-

mună asupra nevoilor și frământărilor ascunse ale fiecăruia, deoarece trebuie să aibă în cuvîntare abilitatea de a se întoarce cu dibăcie în toate părțile ca un luptător, este istovitoare munca atunci cînd se vede silit să vorbească numai unui singur om care este stăpînit de vicii opuse. Adeseori se poate întîmpla ca cineva să fie de fire foarte veselă, și dintr-odată îl stăpînește întristarea, care-l copleșește chinuitor. Cel care vorbește trebuie să se îngrijească să stîrpească în așa fel întristarea trecătoare, încît să nu sporească veselia care provine de la natură, iar pe aceasta s-o înfrîneze în așa fel încît întristarea trecătoare să nu crească și ea. Altul este stăpînit de grabă nemăsurată, dar dintr-odată îl oprește de la ceea ce ar trebui să facă puterea unei temeri ivite pe neașteptate. Altul este stăpînit de prea mare temere, însă totuși uneori graba ușuratică îl împinge spre lucrul pe care-l dorește. Acestuia trebuie să-i înăbușim imediat temerea izvorîită pe neașteptate, în așa fel, încît, graba înrădăcinată să nu depășească orice măsură. Aceluia trebuie să-i înăbușim în așa fel graba ivită pe neașteptate, încît temerea izvorîită din starea lui sufletească să nu crească prin aceasta. Este oare de mirat — zice mai departe Sf. Grigorie — ca tămăduitorii sufletelor să fie siliți să poarte atîta grijă de acestea cîtă vreme aceia care vindecă nu inimile, ci trupurile, lucrează cu atîta iscusință? Căci adeseori, trupul slăbit, este cuprins de o boală grea și ar trebui să-l ajutăm cu mijloace puternice, însă trupul prea slăbit nu suportă medicamentele prea tari. Medicul caută atunci să îndepărteze boala în așa fel încît, slăbiciunea firească a trupului, să nu sporească, ca boala să aducă cumva moartea. El își potrivește leacurile cu atîta înțelepciune încît să poată să lucreze în același timp și împotriva bolii și împotriva slăbiciunii trupesti. Astfel, deci, leacurile trupesti folosite deodată își pot face lucrarea în chip deosebit. (Căci atunci sînt cu adevărat leacuri cînd ajută nu numai bolii ci corespund și alcătuirii trupului). Pentru ce nu ar putea lucra deci și leacurile sufletești, date în aceeași propoveduire, împotriva bolilor morale de feluri diferite, de vreme ce sînt pregătite cu mult mai multă grijă și se potrivesc la lucruri nevăzute?”

În capitolul al XXXVIII-lea Sf. Grigorie precizează că uneori propoveduitorul trebuie să îngăduie unele greșeli mai mici la credincioșii săi, pentru a putea îndepărta altele mai mari. „În cazul unei boli îndoite — zice Sf. Grigorie — de cele mai multe

ori un rău ascunde primejdii mai mici, iar altul poate unele mai mari. În cazul acesta venim în ajutorul acelui rău care duce la moarte. Iar dacă nu putem îndepărta mai repede puterea ucigătoare a aceluia în alt chip decât prin sporirea celui alt rău opus, atunci propoveduitorul trebuie să facă în chip iscusit, ca prin îndemnul său să îngăduie pe mai departe răul acela, pentru a putea împiedeca moartea apropiată, pe care celălalt rău amenință să o aducă. Dacă face aceasta, atunci de fapt nu sporește boala, ci salvează viața rănitului său, căruia îi aduce un leac pentru a câștiga timpul cuvenit pentru continuarea vindecării sale. Adeseori găsim oameni care nu știu să fie cumpătați la mîncare, sau care sînt stăpîniți de înfrînare, care aproape îi biruiește. Atunci, aceștia, se înspăimîntă de grozăviile luptei pe care trebuie s-o dea și caută să se potolească prin înfrînare și prin posturi. În forma aceasta însă ei sînt încercați, pînă la istovire de ispita mării deșarte. La aceștia de pildă, nu se poate înnăbuși un viciu fără să se fi întărit celălalt. Oare nu trebuie să stîrpicăm mai întîi molima care amenință cu primejdii mai mari? Trebuie să îngăduim ca prin virtutea cumpătării să sporească deocamdată mîndria în care timp bolnavul să rămînă în viață ca nu cumva desfrînarea să-l răpească cu desăvîrșire prin înfrînare”.

În capitolul al XXXIX-lea Sfîntul Grigorie oprește de a se vorbi sufletelor slabe despre lucrurile cele înalte: „Propoveduitorul — zice Sf. Grigorie — să știe că nu poate să încordeze sufletele ascultătorilor săi peste puterile lor, ca nu cumva, prin încordarea prea mare, să se rupă, ca să zicem așa, corzile sufletelor lor. Față de mulți ascultători trebuie să trecem peste lucrurile cele înalte și abia dacă le putem propune în fața unora puțini. De aceea Adevărul însuși ne spune cu gura Sa: „Cine este iconomul credincios și înțelept pe care stăpînul îl va pune peste slugile sale ca să le dea tainul la timpul cuvenit?” (Mt. 24, 45). Tainul cuvenit însemnează potrivirea cuvîntului, căci dacă dăm unei inimi mici ceva ce nu poate cuprinde atunci se varsă. De aceea zice Sf. Pavel: „Și eu fraților, nu am putut să vă vorbesc ca unor oameni duhovnicești, ci ca unora trupești, ca unor prunci în Hristos. Cu lapte v-am hrănit, nu cu bucate” (I Cor. 3, 1—2). De aceea Moise și-a ascuns față de popor chipul său luminat de petrecerea împreună cu Dumnezeu (Ieșire 34, 33), deoarece nu voia să descopere mulțimilor tainele care i s-au încredințat în timpul petrecerii tainice cu Dumnezeu. De aceea poruncește prin

el vocea lui Dumnezeu (Ibid. 21, 33), ca acela care sapă o groapă și o lasă neacoperită, în caz că va cădea în ea un bou sau asin, să răsplătească prețul aceluia. Căci acela care a ajuns pînă la izvoarele adînci ale științei și nu știe să le țină ascunse față de inimile neînțelegătoare ale ascultătorilor săi, acela este vinovat de pedeapsă, dacă s-a poticnit din pricina cuvintelor sale un suflet curat sau necurat. De aceea ne spune fericitul Iov (38, 36): „Cine a dat cocoșului pricepere?”. Căci dacă un propoveduitor sfînt își înalță glasul în aceste vremuri atunci el strigă ca un cocoș în timpul nopții și zice: „Acum este deja ceasul să ne sculăm din somn” (Rom. 13, 11). Și iarăși: „Grăbiți-vă cei drepecți și nă păcătuiți”. (I Cor. 15, 34). Cocoșul obișnuiește să-și înalțe glasul său puternic în ceasurile adînci ale nopții, iar dacă se crapă de ziuă, cîntatul lui devine scăzut și slab. Căci adevăratul propoveduitor vorbește inimilor încă întunecate, lucruri vădite, dar nu vorbește nimic despre tainele ascunse pentru ca atunci să audă lucruri mai înalte despre împărăția cerurilor cînd se vor apropia de lumina adevărului”.

În ultimul capitol, în capitolul al XL-lea, Sfîntul Grigorie vorbește despre legătura care trebuie să fie între cuvîntul și fapta propoveduitorului. „Acum trebuie să ne reîntoarcem — zice Sf. Grigorie — din rîvna dragostei iarăși la cele spuse mai înainte și să înțelegem că orice propoveduitor trebuie să se facă simțit mai mult prin faptele sale decît prin cuvintele sale. El trebuie să lase urmele pașilor săi acelora care-l urmează, mai mult prin viața lui frumoasă, decît datorită faptului că le-a fost arătată prin cuvinte. El trebuie să le arate acestora încotro să meargă. Căci și cocoșul, despre care vorbește Domnul în cuvîntarea Sa, pentru a arăta chipul unui bun propoveduitor, își scutură mai întîi aripile atunci cînd vrea să-i răsune cîntecul și se bate pe sine pentru a-și spori teavă, căci trebuie ca aceia care au în gură cuvintele sfîntei propoveduiri, să fie mai întîi ei înșiși trezi, prin rîvna faptelor bune, ca nu cumva să trezească pe alții prin cuvintele lor, în timp ce ei înșiși dorm prin faptele lor. Ei trebuie să-și scuture mai întîi aripile spre faptele cele înalte și numai după aceea să îndemne pe alții la viață frumoasă. Mai întîi să se lovească pe ei înșiși cu aripile gîndurilor lor. Ceea ce este leneș și nefolositor în ei, să cunoască prin cercetarea plină de grijă, să se îndrepteze prin pocăință aspră și abia atunci să facă rînduială prin cuvîntul lor în viața altora. Mai întîi să caute să ispășească

prin lacrimi propriile lor greșeli și abia apoi să vestească ce trebuie pedepsit la alții. Înainte de a răsună îndemnurile lor prin cuvinte ei să fie gata să vestească prin faptele lor ceea ce vor să spună”.

Sfaturile omiletice și pastorale pe care Sf. Grigorie Dialogul le-a dat conducătorilor de suflete, duhovnici, preoți și episcopi, care pe la sfârșitul veacului al VI-lea își luară asupra lor greua sarcină de propoveduitori ai cuvântului dumnezeiesc, ne-au rămas și nouă celor de azi ca o sfântă moștenire. Aceste sfaturi își păstrează chiar după 14 veacuri întreaga lor actualitate. Și atunci, ca și în timpurile noastre, munca preoțească era grea, fiindcă în multe suflete ale credincioșilor din acele timpuri stăpâneau aceleași patimi care stăpînesc și în sufletele credincioșilor din zilele noastre, mințile lor erau frământate de aceleași îndoieli ca și ale noastre, inimile lor erau cuprinse de aceleași dorinți după deșertăciunile lumii. Cartea Sf. Grigorie a fost un ajutor prețios în această muncă grea a apostolatului pentru preoțimea timpului său. Ea este folositoare și azi tuturor acelor slujitori ai altarului care vor să cunoască aceste sfaturi ale Sf. Grigorie și vor să le aplice în misiunea lor nobilă de îndrumători și călăuzitori de suflete.

Preot Dr. ALEXANDRU MOISIU
Asistent la Institutul Teologic Universitar,
Sibiu

I. Munca — dată de Dumnezeu omului

1. Toată lumea muncește. Unora însă, li se pare munca o povară sau un blestem. De aceea se cuvine să ne întrebăm: este munca o rînduială dată de Dumnezeu sau nu? Este ea o binecuvîntare sau un blestem?

2. Sfînta Scriptură ne spune că Dumnezeu dintru început i-a dat omului minte și putere și l-a așezat în Eden ca să-l păzească și să-l lucreze (Gen. 2, 15). Dumnezeu a zise primei perechi de oameni: „creșteți și vă înmulțiți și stăpîniți pămîntul” (Gen. 1, 28). Cum puteau oamenii stăpîni pămîntul, dacă nu prin muncă?

Munca este, așadar, o rînduială dată de Dumnezeu omului încă de la început. Și omul a și muncit, punînd nume tuturor viețuitoarelor și îngrijind de Eden (Gen. 2, 20). Nici nu se putea ca Dumnezeu, care a făcut cerul și pămîntul, să-l lase pe om nelucrător, să stea și să nu facă nimic, să nu muncească.

3. Omul însă a păcătuit: el a voit să ajungă fără muncă, fără ostenală, ca Dumnezeu. Urmarea păcatului a fost că omul, de atunci înainte, își va cîștiga pîinea „cu multă trudă”, „întru sudoarea frunții”. (Gen. 3, 17—18). Ce-nsemnează aceasta?

— Aceasta vrea să ne arate că înainte de a păcătui, omul muncea cu bucurie și roadele muncii lui le culegea cu ușurință. Pentru el munca nu era o povară. Datorită păcatului, munca apare ca o povară, ca „trudă” și roadele ei se dobîndesc cu greu. De ce truda aceasta? — Pentru că pămîntul dă „spini și pălămidă”, care trebuiesc înlăturate; pentru că în om a pătruns — prin păcat — înclinarea spre o viață comodă, viață de plăceri, care face pe unii oameni să li se pară munca grea și să se ferească de ea. Cu vremea cei stăpîniți de lăcomie, au pus stăpînire pe moșii întinse și au început să trăiască pe spinarea celorlalți, pe care îi mînau cu biciul la muncă de dimineața pînă seara. Așa a ajuns omul să i se pară munca un blestem.

Munca însă a rămas tot o rînduială dumnezeiască.

Deși acum era împreunată cu „sudoarea frunții”, totuși munca da singura mulțumire omului, care prin brațele și mintea lui producea bunuri materiale și spirituale pentru îmbunătățirea și înfrumusețarea vieții omenești.

De aceea Vechiul Testament laudă bărbatul muncitor și femeia harnică și îi dă ca pildă pentru cei leneși. Muncitorul e cîinstit, pe cînd leneșul este rușinat.

4. A venit Fiul lui Dumnezeu în lume. El a crescut sub ocrotirea Sf. Iosif, care era teslar. Dă mic s-a obișnuit cu munca. Iar, după ce a pornit

la propoveduire, a ostenit zile și nopți învățînd și îndrumînd poporul și tămăduindu-i boalele și suferințele. Pe Sfinții Apostoli i-a ales dintre muncitori : cei mai mulți pescari, un vameș (Matei) și un cărturar (Pavel). Sf. Apostol Pavel știm că — deși ar fi avut dreptul să trăiască din osteneala lui de apostol — totuși își câștiga pîinea prin munca brațelor, împletind corturi.

Ce ne învață această pildă a Mîntuitorului și a Sfinților Apostoli ? — Că munca este după voia lui Dumnezeu. Ea e legată de viața omenească și fiecare om trebuie să muncească. Cine nu muncește nu e creștin, căci nu urmează pilda Mîntuitorului și a Sf. Apostoli.

Mîntuitorul spune : „Tatăl Meu lucrează și Eu lucrez”. Dacă Dumnezeu lucrează, și noi se cade să lucrăm. Iar Sf. Apostol Pavel mustră aspru pe creștinii din Tesalonic, care, socotînd că e aproape sfîrșitul lumii, nu mai munceau, ci își pierdeau vremea în vorbe și adunări. El le scrie că le-a dat pildă de muncă, spre a fi urmat de credincioși și îndrumează pe cei ce umblă „fără rînduială, nimic lucrînd, ci iscodind”, „ca lucrînd, în liniște să-și mănînce pîinea lor”. Iar cine „nu vrea să muncească, nici să nu mănînce” (II Tes. 3, 6—12).

5. Ca următori ai Mîntuitorului și ai sf. Apostoli, se cade să socotim munca drept o rînduială dumnezeiască și să muncim cu mintea și cu brațele pentru a bine plăcea lui Dumnezeu și pentru a aduce partea noastră de muncă la propășirea vieții omenești.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

II. Rostul muncii

1. Munca este o rînduială dumnezeiască. Se-nțelege că dacă Dumnezeu a dat omului această rînduială, El i-a dat-o cu un anumit rost. Ca tot ceiace vine de la Dumnezeu, și rînduiala muncii își are rostul ei. Să vedem numai cîteva lucruri, care dau muncii un rost.

2. Mulți oameni se opresc la rostul acesta al muncii : muncim ca să trăim. Intr-adevăr, omul are nevoie de alimente, de îmbrăcăminte, de locuință și de alte lucruri ca să trăiască. Toate acestea nu le poate dobîndi decît prin muncă. O spune sf. Apostol Pavel : „cine nu vrea să muncească, nici să nu mănînce”, iar celce muncește „să-și mănînce în pace pîinea sa”. Numai aceea este pîinea ta, pe care ai dobîndit-o prin munca ta. Munca e necesară nu numai pentru bunurile materiale ce hrănesc trupul, ci și bunurile spirituale — care hrănesc sufletul — se dobîndesc tot prin muncă (știință, artă, etc.).

Așadar unul din rosturile muncii este asigurarea unei vieți omenești, producerea de bunuri materiale și spirituale necesare vieții.

3. Munca are și rostul de a ne feri de păcat și a ne întări în virtute. Celce muncește n-are vreme de fărădelegi. În chefuri și destrăbălări trăiesc cei ce nu muncesc, ca bogații din Luca 12 și 16. Celce muncește își folosește puterile trupului și ale sufletului pentru a face lucruri bune, pe cînd leneșul le risipește în nimicuri și lucruri rele. Lenevia e ca o apă stătută, în care crește putregai, se înmulțesc viețuitoarele vătămătoare, și care e izvor de boale diferite. Pe cînd cel ce muncește, e ca apa curgătoare, care înviează, care mîină mori și uzine electrice, pe care umblă vapoare și în care

trăiesc pești de toate felurile. Muncitorul își împodobește viața cu o mulțime de fapte bune, o mulțime de virtuți, pe cînd leneșul și-o umple de răutăți.

De aceea nu poate fi plăcut lui Dumnezeu decît celce muncește. Leneșul este urgisit de Domnul.

4. Celce muncește se aseamănă cu Mîntuitorul, care a muncit toată viața. Cine nu vrea să muncească nu se poate numi creștin, adică următor al lui Hristos. El ne-a dat pildă, ca și noi să facem la fel. El a muncit, ca și noi să muncim. Așa au și făcut Sf. Apostoli și primii creștini.

Deci noi, creștinii, muncim și pentru ca să ne asemănăm Mîntuitorului, să ne dovedim adevărați ucenici ai Lui, cum au fost Sf. Apostoli și primii creștini.

5. Munca are și rostul de a uni pe oameni întreolaltă. Nimeni nu poate să-și facă singur toate cele de trebuință: unul muncește ogorul și produce grâu, porumb, cartofi ș.a.; altul îngrijește vitele și produce carne, lapte, brînză etc.; altul muncește în fabrică și produce mașini, unelte, haine, materiale de construcție, medicamente ș.a. Așadar ceice muncesc au nevoie unul de altul, trebuie să se ajute unul pe altul. Ei se simt înfrățiți prin munca lor și munca fiecăruia e spre folosul tuturor.

Ce bucurie ai cînd știi că munca ta nu-ți aduce folos numai ție și familiei tale, ci și altor oameni, altor familii, poporului întreg! Munca ta e o parte din munca poporului, o parte din munca tuturor oamenilor de pe pămînt. Ea e spre folosul poporului, spre folosul omenirii întregi.

6. Creștinul mai știe că munca stă în slujba iubirii. Mîntuitorul ne învață să dăm de mîncare celui flămînd, îmbrăcăminte celui gol, ajutor celui bolnav. E vorba aici de acei oameni care, fiind bătrîni sau bolnavi, nu pot munci, ca să-și cîștige cele de trebuință. Pe aceștia trebuie să-i ajutăm din ceea ce cîștigăm prin munca noastră. Dacă facem acest lucru vom dobîndi fericirea cea veșnică. Și Sf. Ap. Pavel ne spune ca fiecare să muncească pentru cele de trebuință, dar ce-i prisosește să dea celor ce nu pot munci și n-au cu ce trăi.

Chiar dacă aceștia sînt îngrijiți de stat, noi tot trebuie să-i ajutăm, prin împlinirea datoriei noastre față de stat, prin sprijinirea așezămintelor spitalicești, azilelor de bătrîni și a căminelor de copii orfani.

7. Iată dar, ce rost bogat are munca: prin ea cîștigăm cele trebuincioase traiului; prin ea înlăturăm păcatele și înmulțim faptele cele bune; prin ea ne asemănăm cu Mîntuitorul și Sf. Apostoli; prin ea sîntem înfrățiți cu toți oamenii și sîntem folositori tuturor; prin ea împlinim porunca iubirii. De aceea se cuvine să muncim cu tragere de inimă, ca pentru Dumnezeu și ne vom bucura de lauda Domnului, care zice: Bine slugă bună și credincioasă, intră întru bucuria Domnului tău.

III. Răsplata muncii

1. Se știe că fără muncă nu se produce nimic: toate rodesc prin muncă. Omul, care muncește, așteaptă să culeagă rodul muncii lui, adică să fie răsplătit după munca sa. Lucrul acesta este după rînduiala lui Dumnezeu. Să vedem acum ce ne învață Sf. Scriptură despre răsplata muncii.

2. Încă de la început, Dumnezeu spune oamenilor să stăpînească pămîntul, folosind toate cele ce sînt pe el. Ei însă nu vor folosi toate acestea, decît dacă vor munci. Și după căderea în păcat, le spune că „între sudoarea frunții“ își vor cîștiga „pîinea“, adică tot ce e trebuitor pentru viață.

De aici rezultă că cine muncește, cine produce bunuri materiale și spirituale, trebuie să fie răsplătit după munca sa. O spune în mod clar Mîntuitorul: „Vrednic este muncitorul de hrana sa“, „de plata sa“. Celce ară, samănă, secără trebuie răsplătit pentru munca sa; celce face haine, mașini, unelte etc. trebuie plătit pentru munca sa; celce se trudește cu mintea, scrie cărți, pictează, construiește, împrăștie lumină, vrednic este de plata sa; celce ostenește în cîmpul apostoliei, călăuzindu-și turma spre mîntuire, este vrednic iarăși de plata sa.

Aceasta e rînduiala lui Dumnezeu, rînduiala finii: ca munca să fie răsplătită după dreptate.

3. Mîntuitorul ne dă pilda talanților, din care vedem că toți cei ce au muncit și au înmulțit talanții primiți sînt răsplătiți, pe cînd celce n-a muncit și-a îngropat talantul și a fost osîndit.

Cine muncește are drept la răsplată. El însă, dacă muncește așa cum îi place lui Dumnezeu, va fi răsplătit nu numai în lumea aceasta, ci și în viața cea veșnică.

4. Dacă Sf. Scriptură ne arată că munca trebuie răsplătită, tot ea mustră aspru pe aceia care jefuiesc pe muncitori și nu-i plătesc după dreptate. Sf. Apostol Iacov zice despre bogații, care au oprit plata secerătorilor, că nedreptatea lor a ajuns la „urechile Domnului Savaot“, care îi va pedepsi cu asprime. Iată „acum, bogaților, plîngeți și vă tînguți de necazurile, ce vor să vină asupra voastră“ (Iac. 5, 1—6). Oprirea plății lucrătorilor este un păcat strigător la cer, care-și primește răsplata încă în viața aceasta. De aceea Dumnezeu răstoarnă pe cei bogați de pe scaune și îi aduce în sărăcie, că au jefuit pe cei ce au muncit și nu le-au dat plata cuvenită. —

5. E adevărat că munca își are plata în ea însăși. Celce muncește duce o viață sănătoasă și plăcută lui Dumnezeu: El are bucuria muncii împlinite. Și nici o bucurie nu-i așa de curată ca bucuria muncii. Aceasta e răsplata, pe care ți-o dă munca însăși, pentru că munca e o binecuvîntare de la Dumnezeu. De aceea au fost oameni cari au continuat să muncească, deși nu au fost răsplătiți pentru munca lor. Așa: mulți inventatori, scriitori ș.a., care au trăit și murit în sărăcie. Munca lor a folosit altora.

Totuși nu e destul atît. Afară de răsplata bucuriei, munca trebuie să se împărtășească din roadele ei, să fie plătită după dreptate. De aceea orice om se revoltă, dacă nu primește plata muncii sale. De aceea orice om are dreptul să ceară plata cuvenită.

6. După voia lui Dumnezeu este ca omul să muncească. După voia lui Dumnezeu este ca omul să fie răsplătit. Neplătirea muncii este pedepsită și de Dumnezeu și de oameni. Să căutăm dar, a munci cu dragoste și a recunoaște fiecăruia dreptul ce-l are după munca sa.

„O ȚIR DE SCHIT...” CA UN GRĂUNTE DE MUȘTAR

„...este mai mic decît toate semințele, iar dacă crește este mai mare decît toate legumele și se face pom, încît vin paserile cerului și se sălășluiesc în ramurile lui”.

Mattei 13, 32

Urmele trecutului sînt de două feluri: existente sau dispărute. Și unele și celelalte, sînt urme *neșterse*, căci dacă ar fi altfel, n-am mai vorbi despre ele, neputînd a le cunoaște.

Schitul despre care scriem, nu mai există de mult. Amintirea lui trăiește în documentele vremii și în conștiința romînilor ortodocși din Ardeal, precum se va vedea din cele ce urmează.

*

La 21 mai 1757, romîinii ortodocși din Ardeal alcătuiau o plîngere către „întru Hristos sfințit mitropolit al Carloveșului și arhiepiscop a tot norodul sîrbesc și romînesc, a bisericii răsăritului, legii grecești, celui ce să află întru stăpîniile cesarai-crăiești mărini și amîndouăra cesară crăieștilor măriri tainice sfătuitoare, Domnul Pavel Nenadovici al nostru preamilostiv patron și făcător de bine...”

„Văitarea” lor e lungă și demnă. E „văitarea” unor oameni care știau să lupte pentru credința lor din străbuni și pe cont propriu, dar în împrejurarea aceea, cuțitul la os ajungîndu-le, găsit-au de bine că se cade a cere ajutor celor ce li-l puteau da, ca să se mai ușureze strînsorrea întru care erau împresurați.

„De aceasta jeluim și plîngem noi romîinii, care ne aflăm în Ardeal și ne trudim să ținem legea răsăritului și de atîtea pedepse nu știm ce să mai facem, care dintr-însele vom și mai iscăli (scil.: scrie), că toate nu le putem iscăli (scrie), nice nu putem să înștințăm...”

Așa începe plîngerea lor, în care e vorba de biserici „sparte” și „stricate”, de călugări și preoți care stau pustiiți prin codri „de frica vrăjmașilor și a pizmașilor”, de gospodari alungați de la vetrele lor, de case devastate de „cătanele” împărătești în care au „tunat cîinii și porcii de a stricat tot ce a fost în casă”; de sate pustiite „de frica prînsorilor”, în care cătanele

„au tot împuşcat şi au mâncat ce s-a găsit tot”, „toată cătana cu o puşcă şi două piştoale şi cu sabie“ fiind. Documentul, al cărui text original se află în arhiva mitropolitană din Carloviţ (nr. 72 din 1757, reprodus de Silviu Dragomir : Istoria desrobirii religioase a românilor din Ardeal în secolul XVIII. Vol. I. Sibiu 1920, p. 163—166) înregistrează mărturia celor ce săvârşeau aceste acte de barbarie : „...ei au răspuns că cu porunca crăiesii strică”. Crăiasa era Maria Terezia.

Scopul cu care a fost „iscălită” (scrisă) această plîngere, este arătat în următorul fragment :

„Şi ne rugăm şi iarăşi ne rugăm să-şi facă milă preaînălţata crăiasa noastră şi de o preasfinţia ta arhiepiscop şi mitropolit Pavel să ni se dea arhieriu de la Carloviţ pe legea noastră a răsăritului, a să ne deschidă vămile să ne ducem care încotro vom putea să ne ţinem legea noastră că cite ne vin de la înălţata crăiasa noastră toate le primim cu drag şi iarăşi le vom primi numai să-şi facă milă să ne dea arhieriu pe legea noastră cea grecească de la Carloviţ”.

Obştea dreptcredincioasă romînă din Ardeal, rămasă fără păstor în urma „trădaniei” lui Atanasie Anghel, în termenii cei mai corecţi cu putinţă, cere crăiei vlădică de legea răsăritului, sau să deschidă graniţele spre a se putea pustii în alte ţări. De trecerea la uniaţie, nici vorbă.

Indată după acest fragment, în documentul amintit scrie aşa :

„Alta (scil. : despre alte samavolnicii a fost vorba mai înainte) că fiind un călugăr neuniat în hotarul Cioarai din varmeghia Bălgradului făcîndu-şi călugărul o fir de schit în mijlocul codrului mai la un mil de departe de sat locuind acolo şi rugîndu-să lui Dumnezeu pentru sufletul lui, nice aceasta n-a putut îngădui ci cînd a fost în Dumineca Floriilor spre Luni au sculat fibirău de la Vinţi doisprăzece soldaţi şi a venit în puterea nopţii în Tărtăria şi a legat pe birău şi juraţi şi a venit în Cioara şi iară a legat pe birău şi pe juraţi şi i-a făcut de frică de i-a dus la schitul acela şi fiind călugărul în frică a avut straje şi simţind straja a alergat de a dat veste şi fiind în pădure a scăpat călugărul în pădure şi cu care a mai fost, care cu ce a putut, că era vro trei a patru copilaşi la învăţător de po-mană şi întorcîndu-să unul a doua oară să ia sfintele icoane a sosit şi prin-zătorii şi a curs tot cu puştile tecăruite cînd de cînd să-l puşte, ci numai a apucat în pădure şi n-a putut prinde pe nime şi a venit la sfînta biserică şi a suit întîi pe sfîntul altar şi a început a descoperi şi a-l strica, a doborî şi a sparge cerîul şi a doborî pereţii, după aceea a tunat în biserică şi iară a făcut aşa, după aceea a tunat în chilii şi iară a făcut aşa, după aceea a venit ispravnicul moşi(i) aceia pe care-i biserică, că este pe loc nimişesc a domnii Sălădoai din Timişoara şi Măria sa a pus felelat nime pe acel loc să nu calce ci cine va avea vreo nevoie să caute la curte şi dacă a sosit ispravnicul şi a zis cu a cui poruncă strică şi pentru ce strică, ei au răspuns că cu porunca crăiesii strică şi aşa a rămas sfînta lui Dumnezeu biserică spartă şi stricăta şi în ziua de astăzi aşa este, iară călugărul fiind om slab pentru bătrîneţe, că este ca de optzeci de ani înainte, zace ascuns că nice prietînii nu-l ştiu pentru frica vrăşmaşilor şi a pizmaşilor”.

Cine era ctitorul acestui schit ?

Nimeni altul decât fenomenalul călugăr Sofronie, pe care Biserica noastră l-a rînduit cu cinstea cuvenită în şiragul Cuvioşilor Mărturisitori ai drepte credinţe ortodoxe răsăritene, la 21 octombrie 1955, în cadrele solemnităţilor religioase de la Alba Iulia.

Din actele oficiale ale vremii, lacunare şi în parte tendenţioase, sursele din care emanau fiindu-i ostile, rezultă că s-ar fi născut din familia preotească Popovici (sau Oana), în satul Cioara din părţile Hunedoarei. La botez, ar fi primit numele Stan. După ce a păstorit vre-o două decenii în Cioara, a intrat în monahism — probabil la Sfînta Mănăstire Cozia din Oltenia — luînd numele lui Sofronie, patriarhul Ierusalimului, înflăcăratul apărător al Ortodoxiei din veacul VII. Inapoiat în Ardeal, şi-a durat schitul de care e vorba în fragmentul citat mai sus.

Sfîntul locaş era de proporţii modeste. Avea, însă, dependenţele trebuincioase pentru cîţiva vieţuitori mănăstireşti.

Călugărul Sofronie se bucura de nume bun prin părţile locului. Ducea viaţă de rugăciune şi de muncă, după orînduirile de veacuri ale călugăriei ortodoxe răsăritene. Strînsese în jurul său cîţiva copii, cărora le împărtăşea „învăţătură de pomană”, adică gratuită.

În schimnicia sa, pătrundeau mereu ştiri înfricoşătoare despre năpăstuirile care s-au abătut asupra romînilor ortodocşi din Ardeal din partea stăpînirii habsburgice şi a vlădicilor uniţi de la Blaj.

Urgia s-a abătut curînd şi asupra acestei paşnice aşezări călugăreşti, pricinuindu-i pieirea în condiţiile dramatice arătate de documentul citat.

Schitul de la Cioara a căzut victimă campaniei de nimicire brutală a aşezămintelor noastre mănăstireşti, care deveniseră tot atîtea fortăreţe ale proscrisei Biserici ortodoxe romîne din Ardeal.

Iniţiativa distrugerii acestor sfînte aşezăminte o luaseră vlădicii uniţi de la Blaj. Cu executarea operaţiei, s-a însărcinat guvernul Principatului Ardealului, avînd în acest scop agreementul făţiş al curţii habsburgice de la Viena.

Episcop unit la Blaj era atunci Petru Pavel Aaron (1752—1764). Călugăr aspru cu el şi cu alţii — cum îl caracterizează un istoriograf contemporan nouă (vezi Şt. Meteş : Mănăstirile romîneşti din Transilvania şi Ungaria. Sibiu 1936, p. LII) — după părerea lui, naţiunea romînă din Ardeal cuprindea numai pe uniţii cu Roma. Pătruns de un „zel amar” (cum zice Sf. Iacov, în Epistola sa, 3, 14) faţă de tot ceea ce era ortodox, acest fanatic filo-papistaş asalta „secţia catolică” a guvernului transilvan, încă pînă era vicar, cu denunţuri împotriva mănăstirilor şi schiturilor de lege răsăriteană, cerîndu-i „să îngrijească cu religiositate (!!...) şi de remedii externe” împotriva lor.

După ce i-a fost distrus schitul, Cuviosul Sofronie şi-a pierdut urma vreme de doi ani şi mai bine. Se pare că între timp a fost pe la Carloviţ, poate şi în Ţara Romînească.

În toamna anului 1759, el reapăru în părţile Hunedoarei, stîrnind cea mai puternică mişcare de mase împotriva unirii cu Roma papală, pe care o cunoaşte istoria Ortodoxiei romîne. Vreme de doi ani de zile, Cuviosul

Sofronie a fost stăpînul necontestat al jumătății de sud a Ardealului. Guvernul transilvan tremura la auzul numelui lui. Episcopul unit Petru Pavel Aaron, amenințat de poporul înfuriat cu arestarea, s-a refugiat din Blaj la Sibiu, unde a stat la adăpostul baionetelor guberniale din primăvara și pînă în toamna anului 1760.

Cel mai de seamă istoriograf al bisericii unite, canonicul Augustin Bunea, recunoaște că „în urma acestei revoluții cumplite biserica românească unită din Transilvania se părea cu totul nimicită” (la Metes: o. c. p. LXXII).

Curtea din Viena căzuse la griji. A trimis în Ardeal pe odiosul general Buccow, să salveze uniția. Acesta și-a îndeplinit întunecatul mandat împărătesc, prăpădind și ceea ce mai rămăsese din așezămintele noastre mănăstirești. El s-a încredințat, însă, la fața locului, că Viena se înșela în credința că Ortodoxia ardeleană ar fi încetat să mai existe. Constatarea aceasta a comunicat-o mai sus, cu recomandările de rigoare, în urma cărora românii ortodocși din Ardeal și-au redobîndit ierarhul lor legiuit, în persoana episcopului Dionisie Novacovici (1761—1767).

Cuviosul Sofronie a trecut munții în Țara Românească, unde s-a săvîrșit din viață ca arhimandrit la Curtea de Argeș.

Poporul român din Ardeal vedea în el „un Moise trimis de Dumnezeu”, spre a izbăvi de vrăjmași „ritul și religia grecească, care stă sub puterea Ierusalimului”.

*

„O țir de schit”, ca un grăunte de muștar, lovit de urgie, l-a făcut pe ctitorul său să încingă sabia pentru apărarea credinței din străbuni. Duhul care sălășluia în curțile acestui smerit așezămînt călugăresc, a crescut ca pomul din Evanghelie: tot Ardealul ortodox încăpea sub ramurile lui.

Pe vatra lui, osîrdia localnicilor — stîrnită la treabă de un preot inimos, părintele Constantin Oancea din Cioara — a durat locaș nou de închinare, care pomenește peste ani și peste vremi fapta plămădită acolo pentru dezrobirea bisericească a românilor ortodocși din Ardeal.

GRIGORIE MARCU

BISERICA BRÎNCOVENEASCĂ DIN FĂGĂRAȘ

Actuala biserică protopopească din Făgăraș prezintă o întreită însemnatate istorică: ea stă mărturie a) despre legăturile statornice, frățești dintre românii de pe cele două versante ale Carpaților, b) despre rîvna pilduitoare pentru „podoaba casei Domnului” care l-a însuflețit pe binecredinciosul voievod și mucenic al legii strămoșești Constantin Brîncoveanu și c) despre înverșunatele lupte purtate de înaintașii noștri din veacul 18 pentru conservarea Bisericii ortodoxe ardeleni, lovită în ființa ei și amenințată cu nimicirea de coaliția iezuito-habsburgică.

Stăpînind întinse domenii dincoace de munți și în bună pace viețuind cu ocîrmuitorii de-atunci ai Ardealului, Constantin Brîncoveanu n-a precupețit nici bani, nici osteneli pentru a ridica număroase locașuri de închinare și a sprijini în diferite chipuri pe românii ardeleni. Biserica din Fă-

găraș s-a înălțat și s-a împodobit ca o mireasă din această rîvnă neistovită pentru Ortodoxie a pururea pomenitului „domn creștin” al Țării Românești.

Pentru construirea ei, Constantin Brîncoveanu a cerut cuvenita învoire principelui ardelean Mihail Apafi II. A obținut-o desne, dar nu fără condiții. Condițiile prevedeau că biserica proiectată să nu prejudicieze prin nimic acțiunea de calvinizare a românilor ardeleni. Constantin Brîncoveanu să nu lipsească cultul calvin din Ardeal de prietenia, ocrotirea și protecția sa, iar clădirea să nu aibă ziduri prea groase și prea înalte din respect față de cetatea Făgărașului, al cărei turn se cuvine să stăpînească toată împrejurimea.

Lucrările de construcție au început în iunie 1697. În septembrie 1698, biserica era gata și a fost dată în folosință, avînd hramul Preasfintei Treimi și al Sfîntului Nicolae, fapt adeverit de inscripția de la intrare, care se păstrează pînă astăzi.

Binecredinciosul ctitor i-a asigurat și mijloacele materiale de întreținere. Prin hrisovul domnesc din 17 octombrie 1699, biserica din Făgăraș a căpătat dreptul de-a lua anual, de Sfîntul Dumitru, cîte 250 taleri din venitele vămii de la Rucăr și Dragoslavele, „ca să fie preoților de hrană și îmbrăcăminte”. Prevăzător, preciza că de „mila” aceasta slujitorii bisericii se vor împărtași numai „pînă vor ține legea aceasta pravoslavnică, iar de care cumva ar schimba legea și n-ar fi întru a răsăritului biserică și credință, să fie lipsiți de această milă, ce am făcut”. Pe urmașii săi, Constantin Brîncoveanu i-a îndatorat să nu lipsească de cuvenita purtare de grijă această biserică. Voința i-a fost respectată. Șerban Cantacuzino (la 21 noiembrie 1714) și apoi Nicolae Mavrocordat (la 16 martie 1719) au întărit prevederile hrisovului brîncovenesc dat acestei ctitorii domnești.

Asupra acestui sfînt locaș s-a abătut curîndurgia „deschilînirii” bisericicești a românilor ardeleni, pusă la cale în 1698—1700. Iată, pe scurt, desfășurarea evenimentelor.

În 1713, s-a săvîrșit din viață apostatul Atanasie Anghel, cel de trei ori afurisit (de Patriarhul Ierusalimului, de Patriarhul Constantinopolului și de Mitropolitul Ungrovlahiei). În locul lui a fost ales episcop al uniților din Ardeal Wenceslas Frantz, om de treabă și învățat, care însă n-a fost confirmat de patronii uniției. Preferințele acestora mergeau către Ioan Giurgiu Patachi, teolog unit trecut la romano-catolici, om ambițios, lipsit de caracter, pătruns de arșița rîvnei neostoite după mitră vlădicească. Protopopii uniți îl disprețuiau și se temeau de el. La alegerea de episcop care s-a săvîrșit în 24 noiembrie 1714, Patachi a primit un singur vot, dat de protopopul Ionașcu din Veneția Făgărașului, care era notar (secretar) al sinodului electoral. Simțind că se pune la cale ceva necurat, protopopii uniți au protestat în scris pe lîngă statul catolic și pe lîngă vice-cancelarul Kászoni împotriva uneltirilor lui Patachi și ale protectorilor lui, spunînd printre altele că: „În acest chip, onoratul Domn Patachi nu intră pe ușă în staul, ci pe aiurea”.

Fapt este că în cele din urmă, Patachi a ajuns totuși vlădică. S-a purtat ca cel ce intră în „staul” nu pe ușă, ci „pe aiurea”. Fostul preot ca-

tolic din Făgăraș, ajuns episcop al Ardealului, și-a schimbat încă odată ritul, ca să fie în formă, trecând în rîndurile ordinului călugăresc basilitan.

Confirmarea „alegerii” lui Patachi s-a făcut abia în 1721, iar instalarea în scaun la sfîrșitul verii anului 1723. N-a avut însă haznă de mitra vlădicească, pe care o obținuse în mod fraudulos, căci în toamna anului 1727 (29 octombrie) a încetat din viață. Scurta lui păstorie a fost însă suficientă ca să pricinuiască amărăciuni grele celor ce au avut de lucru cu el, în primul rînd romînilor ortodocși din Făgăraș.

La 3 februarie 1721, prin bulla „Rationi congruit”, papa Clement XI a decretat înființarea episcopiei unite de Făgăraș, pentru grecii, rutenii, romîinii și sîrbii din tot cuprinsul Ardealului și a ridicat biserica brîncovenească din acel oraș la rangul de catedrală. Urmașul lui Clement XI, papa Inocențiu XIII, la 15 iunie 1721, a dat o nouă bullă — numită tot „Rationi congruit”, după cuvintele de început — prin care confirma alegerea lui Patachi ca episcop de Făgăraș. Ambele bulle au fost expediate deodată la destinație.

La sfîrșitul verii anului 1723, Patachi a fost instalat în scaun „după ritul lui cel popistășesc”, cum notează renumitul preot brașovean Radu Tempea.

Indată după săvîrșirea acestui act, Patachi s-a dus cu suita la biserica brîncovenească. Acolo, un preot romano-catolic l-a bineventat în limba maghiară, iar parohul ortodox al bisericii, preotul Toma, a săvîrșit Sfînta Liturghie, după rînduiala răsăriteană, primindu-i ca pe niște oaspeți — și nu altfel.

Se părea că biserica rămăsese în stăpînire ortodocșilor. Patachi, deocamdată, nu forța lucrurile, temîndu-se de reacția populară. A încercat să-l înduplece pe preotul Toma să treacă la uniție. Acesta, înisă, nici nu voia să audă de așa ceva. Atunci, aprins de mînie, a pus la cale arestarea lui și a curatorului Vasilache Pop, grec de origine. Amîndoi au fost închiși în temnița cetății și ținuți acolo, în obezi, pînă cînd comandantul general Königsegg i-a eliberat împotriva voinței lui Patachi, poruncindu-le să predea odoarele bisericii în mîinile uniților. Intre timp, Patachi numise un alt preot pe seama acelei biserici, dintre apropiații săi. La slujbele acestuia nu lua parte nici un credincios.

Făgărășenii, rămași statornici în dreapta credință răsăriteană, cercetau sfintele slujbe într-o casă particulară, improvizată în biserică. Patachi i-a scos însă și de-acolo, prin mijloace silnice. Ei au continuat să se zbată pentru dreptate, amenințînd că mai bine ies din țară decît să treacă la uniți.

Patachi își înăsprea măsurile de asuprire a romînilor ortodocși. Le-a răpit ambele cimitire pe care le aveau în oraș. Oamenii nu mai aveau unde să-și îngroape morții. Unii au fost înmormîntați în grădini particulare. Alții au murit necuminecați. Pruncii rămîneau nebotezați. Preotul Toma fusese oprit să mai slujească, peste zi nu mai cuteza să iese în oraș, noaptea dormea cînd la unul, cînd la altul dintre păstoriții săi, iar cînd se întorcea acasă, era însoțit în permanență de cîțiva oameni de încredere.

Plîngerile împotriva acestor samavolnicii curgeau gîrlă la autoritățile principatului. În ajutorul jălbarilor făgărășeni au sărit romîinii din Brașov

și companiile grecești din alte nouă orașe. Văduva lui Constantin Brîncoveanu, Maria Doamna, folosea toate legăturile pe care le avea în Ardeal și la Viena în același scop. Autoritățile de stat ale vremii, recunoșteau că biserica brîncovenească din Făgăraș avea o situație cu totul specială, fiind ctitorită și susținută materialicește de peste munți. Ele păreau înclinate să o restituie ortodocșilor, însă cu o perfidie specifică birocrăției habsburgice, afirmau că nu pot face acest lucru pînă cînd papa nu o va „degrada” de la rangul de catedrală, pe care i-l conferise prin bullă amintită. Interesele unirii cu Roma au făcut să cadă și de astă dată orice considerent de elementară dreptate. Biserica brîncovenească a rămas pierdută pentru românii ortodocși.

...Dar nu pentru totdeauna.

Abia s-a aflat de inițiativa grupului de preoți uniți care în 3 octombrie 1948, la Cluj, și-au afirmat hotărîrea lor neclintită de-a se întoarce „acasă”, și românii din Făgăraș au și procedat la săvîrșirea actului de reparație istorică rîvnit de altele generații de precursori ai lor.

Răspunzînd invitației ce i-a fost adresată, Mitropolitul Nicolae al Ardealului a preluat sărbătorește, la fața locului, biserica brîncovenească din Făgăraș, în 10 octombrie 1948.

Inimosul protopop Aurel Brumboiu, sufletul acestei acțiuni, s-a prezentat la solemnitățile care au avut loc la Alba Iulia, în 21 octombrie 1948, cu o ofrandă deosebit de elocventă: trecuseră 11 zile de cînd sfîntul locaș în care a slujit neam de neamul lui după rînduiala ortodoxă răsăriteană, răzbise la lumina libertății.¹

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

GRIGORIE MARCU

¹ Istoria pe larg a bisericii brîncovenești din Făgăraș este arătată în valoroasa lucrare: „Istoria desrobirei religioase a românilor din Ardeal în secolul XVIII”, de Silviu Dragomir. Vol. I, Sibiu, 1920, p. 96—107, iar isprăvile lui Patachi, tot acolo, înainte și după paginile arătate aci.

Am mai folosit la întocmirea acestei evocări și broșura pururea pomenitului Mitropolit Nicolae al Ardealului: „Suntem iarăși una”. Două cuvîntări. Sibiu 1948. Prima din aceste cuvîntări, a fost rostită la 10 octombrie 1948, cu prilejul preluării bisericii brîncovenești din Făgăraș.

VASILE MITROFANOVICI

Intre teologii români care au contribuit mai mult la dezvoltarea și progresul științei teologice române, ocupă un loc de frunte cel ce a fost preotul demn și distinsul profesor VASILE MITROFANOVICI.

Fiu de preot, s-a născut în comuna Crasna din Bucovina, la 1 aprilie 1831. După terminarea liceului clasic din Cernăuți, în 1850 s-a înscris la Institutul Teologic din același oraș, și, fiind dotat cu excepționale facultăți spirituale, a terminat studiile teologice, cu strălucit succes, în anul 1854. În același an a fost trimis la Universitatea din Viena pentru a se specializa în Teologia practică. Inapoiindu-se de la Viena, în anul 1856 este hirotonit preot și numit profesor suplinitor de Teologie practică la Institutul Teologic, iar în anul 1858 i se încredințează și postul de spiritual la Seminarul clerical din Cernăuți. Pentru a-și însuși și practica păstoriei sufletești, în 1859 a fost trimis ca administrator parohial în comuna Vicovul de sus, raionul Rădăuți, unde timp de 2 ani a lucrat cu zel și devotament în via Domnului.

După o temeinică pregătire teoretică și practică în ale Teologiei pastorale, Vasile Mitrofanovici a fost numit, în anul 1861, profesor extraordinar (agregat), iar apoi, în anul 1864, profesor ordinar (titular) de Teologie practică la Institutul Teologic din Cernăuți.

În 1875 a fost chemat și numit profesor universitar la nou înființata Facultate de teologie din Cernăuți, la catedra de Teologie practică, pe care a ilustrat-o pînă la moarte. În anii 1866 și 1875 a suplinit și catedra de Teologie morală.

În scurta, dar rodnică sa activitate universitară, s-a învrednicit de următoarele demnități academice: Pentru anul de studii 1875-76 a fost ales și numit primul decan al Facultății, apoi a mai fost decan și în anul 1882-83; între anii 1876—1888 a funcționat ca președinte al comisiei de examinare a studenților în teologie exegetică-istorică; în anul de studii 1877-78, numai în al treilea an al înființării universității, el a fost ales și numit „rector magnificus” al acesteia, și în mai multe rînduri a fost ales delegat în senatul universitar.

Pentru deosebitele sale merite în activitatea didactică și științifică, el a fost cel dintîi profesor teolog român căruia Universitatea i-a conferit titlul de „doctor theologiae honoris causa”, în anul 1879; pentru activitatea preoțească, autoritatea superioară bisericească l-a distins cu demnitatea de arhipresviter-stavrofor, cel mai înalt rang bisericesc pentru clerul de mir.

Mai remarcăm că profesorul Dr. Vasile Mitrofanovici a fost activ și pe terenul obștesc politic, în calitate de deputat în parlamentul din Viena (1880—1885) și consilier comunal în Cernăuți (1886—88).

Deși a fost un bărbat sănătos, în urma activității sale neobosite pe tărîmul vieții publice, a contractat o maladie de cord. Plecînd la Marienbad (Ceho-Slovacia) ca să-și caute de sănătate, muri acolo în 21 august 1888 și fu înmormîntat în cimitirul protestant de-acolo în 23 august 1888.

Profesorul Dr. Vasile Mitrofanovici, bărbat cinstit, cumpătat în toate, prudent și înțelept, cu frica lui Dumnezeu și înzestrat cu talente deosebite, printr-o uimitoare sîrguință s-a înavușit în știința pe care a folosit-o pentru binele oamenilor și al culturii noastre.

Ca slujitor al altarului a fost un preot demn în toată puterea cuvîntului. Ca profesor s-a distins prin rodnică activitate didactică și științifică.

Prelegerile sale de teologie practică se distingeau prin claritate și temeinicie academică, cîștigînd Bisericii și neamului generații întregi de păstori de suflete zeloși și conștienți de chemarea sublimă a preoției.

În ce privește lucrările științifice, puține la număr au putut fi tipărite, din două motive: 1. Eminentul profesor a fost un neînfricat propovăduitor și păzitor al credinței noastre strămoșești, iar politica catolică era nefavorabilă și publicării de lucrări teologice ortodoxe romîne; 2. atunci cînd ar fi putut tipări, l-a răpit moartea. Cu toate acestea însă, ca și pilda vieții sale, puținele sale lucrări, tipărite în timpul vieții și cele tipărite după moartea sa, dau mărturie de dragostea lui mare pentru știința Teologiei practice, de stima înaltă pentru chemarea preoției și de zelul lui pentru cultivarea științifică a clerului.

Prima lucrare mai mare, pe care însuși a tipărit-o, în limba romînă, este manualul despre elocința sacră, intitulat: OMILETICA BISERICII DREPTCREDINCIOASE RĂSĂRITENE (Cernăuți 1875). Cu acest volum de 771 pagini, el a îmbogățit știința teologică a Bisericii noastre. Mai mult decît atît: Omiletica lui Mitrofanovici, fiind prima încercare de a înfățișa materia omiletică după principii științifice moderne, merită, după vechimea ei, un loc de frunte între operele literaturii noastre teologice. Despre această lucrare monumentală, Arhimandritul I. Scriban spune următoarele: „Omiletica lui Mitrofanovici e ca o peatră de hotar între omileticile romînești vechi și noi,... o omiletică în care avem nu numai întrebuițarea slovei celei noi, ci este și o noutate prin ea însăși, un mare tratat de omiletică, cu o desfășurare amănunțită a materiei, un curs universitar care a stat apoi la temelie a tot ce s-a mai scris la noi după aceea în materie de omiletică. Aceasta e pînă acum tot ce s-a scris la noi mai amănunțit în această materie, unul din aceste cursuri prin care Facultatea de Teologie de la Cernăuți, și-a însemnat cu vîrednicie ființa ei, prin multe largi tratate, în felurite ramuri de învățătură ale Teologiei” (Priveliști din cîmpul Omileticii, București, 1929, p. 5).

În afară de această operă, Mitrofanovici a dezvoltat o activitate literară mai rodnică abia de la anul 1882 înainte, cînd a fost numit primredactor al nou înființatului jurnal bisericesc „Candela” din Cernăuți, pe care l-a diriguit între anii 1882—1884, publicînd un număr considerabil de predici frumoase și mai multe articole de cuprins liturgic și pastoral.

În prefața jurnalului „Candela” (anul I 1882 nr. 1, p. 1) arată scopul principal al acestui periodic: „De a face pe păstori de suflete cunoscători cu progresele cele mai alese pe terenul științei teologice, a le da hrană cu

care să crească pe credincioși în adevărata religiune și moralitate". Drept aceea toate predicile sale arată că autorul era pătruns de chemarea sublimă a preoției și că prin ele căuta să însușească pe credincioși pentru Dumnezeu și pentru legea strămoșească a Bisericii. Toate articolele sale științifice se caracterizează prin tratarea temeinică a obiectului și prin tendința de a fi de folos practic cetitorilor.

Mitrofanovici a mai publicat câteva articole și în „Foaia societății pentru cultura și literatura română din Bucovina”, în al cărei comitet a fost membru de la înființarea ei. Aici însă vom aminti numai pe cele publicate în „Candela”, și anume :

1. MISIUNEA PREOTULUI ORTODOX ÎN SOCIETATEA OMENEASCĂ (1882, p. 25—31). 2. DESPRE LUMINAREA POPORULUI (1882, p. 233—239 și 276—280, și 1883, p. 30—35). 3. DESPRE CONVIETUIREA FRĂTEASCĂ A PREOȚILOR ÎNTREOLALTA ȘI CONȚUCRAREA ARMONICĂ ÎN CHEMAREA LOR (1883, p. 134—139 și 197—204). 4. DESPRE ÎNVĂȚATURA RELIGIOASĂ CATEHETICĂ (1883, p. 542—547). 5. DESPRE DISCIPLINA PENITENȚIALĂ ÎN BISERICA ORTODOXĂ, DIN TIMPURILE CELE MAI VECHI PÂNĂ ÎN ZIUA DE AZI (1883, p. 426—435, 473—482, 529—541 și 1884, p. 26—37, 83—94, 149—160, 222—233 și 281—287). Incontestabil că acest tratat este cel mai extins și totodată cel mai însemnat din cele publicate în „Candela”. Autorul e primul teolog român care ne înfățișează cu spirit critic-istoric o expunere sistematică a disciplinei penitențiale, descriind pe larg obligațiile duhovnicului, în calitate de judecător, învățător și medic, la administrarea Sfintei Taine a Pocăinței, în Biserica Ortodoxă.

6. Deasemenea interesant mai este și articolul „DESPRE PROBLEMELE TEOLOGIEI ÎN GENERE, ȘI ALE TEOLOGIEI PRACTICE ÎN PARTE” (1884, p. 1—16). Este discursul pe care l-a ținut la instalarea sa ca rector al Universității (4 oct. 1877). Autorul arată mai întâi caracterul științific al teologiei creștine în general, apoi demonstrează progresul în știința teologiei practice și schițează obiectul disciplinelor acesteia : Catehetica, Omiletica, Liturgica și Pastorală.

În afară de scrierile înșirate pînă aici, în biblioteca teologului Mitrofanovici au fost aflate, după moartea lui, mai multe manuscrise, gata de tipar : 1. CURS DE PASTORALĂ, litografiat, pe care mult mai târziu l-a prelucrat și completat fostul profesor D. Ieremiiu și l-a publicat sub titlul „Pimenica Ortodoxă” (Cernăuți, partea I, 1926, partea II, 1929, pp. 271, XI). 2. PRELEGERI DE LITURGICĂ ȘI ODIGETICĂ PASTORALĂ, care au fost litografiate într-un volum de 681 pp. + XIV, tabla de materii, sub titlul „Liturgica și Odigetica Pastorală, de repausatul profesor Vasile Mitrofanovici, revăzute și completate de profesorul Dr. Teodor Tarnavski, Cernăuți, 1897.

După mai bine de un deceniu au fost tipărite apoi separat numai prelegerile de Liturgică, sub titlul : PRELEGERI ACADEMICE DESPRE LITURGICA BISERICII DREPT CREDINCIOASE RĂSĂRITENE, de Dr. Vasile Mitrofanovici, fost profesor p. o. de Teologie practică la Facultatea de Teologie C-ți, prelucrate, completate și editate de prof. Dr. Teodor Tarnavski, Cernăuți, 1909, pp. XVI și 482.

In fine, acest epocal manual de Liturgică a fost publicat din nou, sub titlul : LITURGICA BISERICII ORTODOXE, Cursuri universitare de Dr. Vasile Mitrofanovici, fost profesor pentru catedra de Teologie practică la Facultatea de Teologie din Cernăuți, prelucrate, completate și editate de Prof. Dr. T. Tarnavski, și acum din nou editate și completate de Dr. în Teologie și Filozofie Nectarie-Nicolae Coltariuc, Arhiepiscop și Mitropolit al Bucovinei, fost profesor universitar pentru Teologia practică, (Cernăuți, 1929, pp. XXXII+926).

Liturgica aceasta, a doua creație literară mai mare a lui Mitrofanovici, este în adevăr, cum spune ultimul ei editor, o „adevărată enciclopedie pe terenul liturgic ortodox și literatura nu numai la români, ci și la toate națiunile ortodoxe, nu cunoaște alt manual mai complet, mai sistematic și de mai mare valoare științifică decât acesta”.

La această caracterizare facem paranteza că manualul de Liturgică de Mitrofanovici, cel puțin la noi a rămas neîntrecut pînă azi, și întrucît în general lucrările sale din domeniul liturgic-pastoral au stat la temelia celor apărute mai tîrziu, Vasile Mitrofanovici cu drept cuvînt poate fi socotit ctitorul Teologiei practice la romîni.

Prof. Dr. P. PROCOPOVICIU

HR. ANDRUTSOS

Dogmatistul cel mai reprezentativ al teologiei grecești contemporane este fără îndoială Hristu Andrutsos. In epoca noastră, Biserica greacă poate iarăși să numere în sinul ei mai mulți teologi de seamă, care stau pe înălțimi în mai toate ramurile teologiei, iar printre aceștia, în ramura sistematică, de o autoritate cu totul deosebită continuă de cîteva decenii să se bucure Hr. Andrutsos. Prin el, teologia sistematică greacă a atins din nou strălucirea de odinioară a acelei cugetări teologice care constituie mîndria de totdeauna a Bisericii ortodoxe de limbă greacă.

Hristu Andrutsos s-a născut în Kios din Bitinia (Asia Mică) în 1869. Studiile și le-a făcut la școala clericală centrală din Constantinopol (1882—1887), la Facultatea de Teologie din Halchi (1887—1892) și la Universitatea din Leipzig (1893—1895), obținînd acolo doctoratul în filozofie. Intre 1895 și 1912 a funcționat ca profesor în mai multe locuri (Halchi, Creta, Galați, Atena); iar în 1912, în urma votului unanim al Consiliului Facultății de Teologie din Atena (14 ian. 1912), a fost numit pe data de 7 februarie 1912 profesor titular de Dogmatică și Morală creștină la acea Facultate. In timpul frămîntărilor politice din Grecia din 1918, a fost revocat printr-un decret din 24 ianuarie 1918, apoi readus la catedră pe data de 1 decembrie 1920. Ceva mai tîrziu, la 16 iulie 1923, a demisionat din motive de sănătate, apoi a revenit la catedră în 8 decembrie 1925 și a murit în 3 noiembrie 1935, în Atena.

Hr. Andrutsos a fost o personalitate cu pregnante trăsături caracteristice. Ca om, în viața obișnuită, manifesta vădită naturalețe și rară simplitate, neacordînd decît foarte mică importanță și foarte puțină atenție lucrurilor materiale, chiar și celor personale; iar în raport cu lumea, firea lui îl mîna obișnuit spre singularizare, nu din egoism și nici din mîndrie, ci

din tendința de a se concentra și a se retrage în intensă viață interioară și poate și dintr-o oarecare incapacitate naturală de adaptare la forme exterioare, ca și din vreun tănuț dispreț față de convențiile sociale, nu totdeauna întemeiate pe sinceritate; tăios, adesea ironic și puțin cruțător cu defectele oamenilor, a devenit de multe ori incomod pentru alții și, desigur știindu-se pe linia adevărului și a afirmării demnității personale, a păstrat pentru toată viața o intransigență particulară, ceea ce i-a creat multe opoziții și dușmăanii chiar. Inzestrat cu o inteligență de o excepțională agerime și fiind spirit mereu iscoditor și neobosit, a reușit ca cercetător să stăpânească de cu vreme un imens material de informație atât în domeniul teologic, cât și în cel filozofic. Iar ca profesor a avut continuu strălucite succese de catedră, prin competența desăvârșită, prin largul orizont ce-l deschidea și prin expunerile totdeauna antrenante și de o rară frumusețe, acestea atrăgându-i mulți auditori nu numai din cadrul Universității ateniene, ci și de dinafară.

Bibliografia lui Hr. Andrușos este compusă întreagă din lucrări substanțiale. Principalele sînt: Cuvînt de introducere în Apologetică, 1895; Răul la Platon I—II, 1896—1897; O lecție despre păcatul strămoșesc și A doua lecție despre păcatul strămoșesc, 1896; Incercare de Simbolică, 1901, ed. 2-a, revăzută, cu titlul Simbolică din punct de vedere ortodox, 1930; Teoria cunoașterii la Platon, 1902; Validitatea hirotoniilor anglicane, 1903; Bazele unirii Bisericilor, 1905; Dogmatica Bisericii ortodoxe răsăritene, 1907; Studii dogmatice I—II, 1907—1908; Psihologia și Logica, 1908; Patriarhii Alexandriei și metohul sinaitic, 1907; Critica doctrinelor fundamentale ale filozofiei stoice, 1923; Familia și Statul, 1911; Cuvîntare despre Tolstoi, 1911; Fr. Nietzsche, 1911; Teoriile atenției, 1911; Clerul și teatrul 1913; H. Bergson, 1917; Biserica și Statul din punct de vedere ortodox, 1920; Sistem de Morală, 1925; Dicționar de filozofie, 1929; Tolstoi, Nietzsche și Bergson, ed. 2-a, 1930; Psihologia lui Freud (fără dată); Rîsul, 1933.

Încă primele lucrări publicate ale lui Andrușos l-au arătat ca pe teologul care desvăluia mari posibilități de afirmare și creație și care, nedismințindu-se, avea să se ridice treptat spre locuri de frunte în lumea teologică; iar lucrările de maturitate, care au urmat, în deosebi Dogmatica, Morala și Simbolică, l-au așezat definitiv printre marii teologi ai Bisericii Ortodoxe. Aceste lucrări au devenit călăuze de o valoare excepțională pentru cunoașterea concepției dogmatice și morale ortodoxe, chiar dacă unele puncte mai periferice și unele vederi particulare din cugetarea lui Andrușos se impun să fie reconsiderate.

Dogmatica lui Andrușos excelează în deosebi prin sistemul ei desăvârșit încheiat, întru totul unitar și organic prin strînsele legături interne dintre dogme, sistem nezdruincinabil în armonia lui arhitectonică. Expunerea întregului material dogmatic este făcută după o împărțire originală a Dogmaticii, anume în două părți: Premizele mîntuirii în Hristos și Mîntuirea în Hristos, avînd astfel ca idee centrală mîntuirea în Biserică, împărțire cu totul corespunzătoare hristocentrismului ortodox. Vederea de ansamblu a sistemului este impunătoare, deși în interpretări de amănunt se pot întîlni, rar, și opinii poate prea personale; iar modul de expunere nu este o rece tratare rațională a dogmelor, cum pe nedrept i s-a obiectat, ci o senină în-

fățișare a lor, întemeiată pe convingerea de nezdruccinat a adevărului ce-l cuprind, și numai stringența logică „more geometrico” în argumentare și conciziunea frazei au putut să dea impresia unei tratări prea scolastice. La Andrutsos, adevărurile dogmatice nu sînt prezentate ca într-un lung catalog, într-o înșirare de suprafață care să acopere și să facă greu de sesizat unitatea adîncă și esențială, ci sînt trecute prin laboratorul gîndirii personale sistematizatoare și oferite într-un sistem perfect rotunjit, în care ideea centrală care luminează întreaga construcție nu-i niciodată pierdută din vedere.

Sistemul de morală al lui Andrutsos se impune și el ca un sistem ortodox deplin încheiat. Caracteristic pentru acesta este faptul că problemele de morală nu sînt tratate nici numai sub unghi teologic, nici numai sub unghi filozofic, ci se înfățișează în același timp o viziune creștină a principiilor etice și o interpretare filozofică a problemelor morale, viața morală și normele ei fiind puse astfel în același timp în perspectivă filozofică și creștină. Prin aceasta se pune în lumină lărgimea atotcuprinzătoare a concepției ortodoxe și caracterul ei esențial organic, unitar și armonic, după care harul care amplifică puterile naturale ale omului, nu se așează peste sau lîngă aceste puteri, ci le pătrunde și le devine intrinsec, astfel că, în viață, el își arată roadele tocmai prin mijlocirea acestor puteri ale omului, unitar și armonic și el, nu etajat sau divizat ca în alte sisteme teologice exterioare ortodoxiei. Principiile moralei creștine, revelate și ele, și în general revelația nu trebuie cercetate și înfățișate în totală desprindere de realitatea concretă a vieții de aici, pe care trebuie s-o normeze și s-o ridice. Cercetarea revelației în separație de viață duce la idealism teologic, care poate pune la îndoială și chiar în primejdie eficiența concepției creștine de viață. Și dacă morala creștină nu trebuie să se trateze fără legătură cu morala naturală, aceasta înseamnă a spune că morala creștină trebuie tratată nu fără considerare la morala filozofică, rămînînd firește în cadrul unui autentic umanism creștin, așa cum și face Andrutsos în *Morala sa*.

Simbolica poate chiar mai mult decît celelalte lucrări îi exprimă și-i obiectivează deplin spiritul științific al lui Andrutsos, prin distinsa ținută intelectuală, prin obiectivitatea neturburată, prin informația vastă dar fără pierdere sau împrăștiere în amănunte inutile. Simbolica lui Andrutsos este cel mai bun tratat de teologie simbolică ortodoxă.

În general, în opera sa, Andrutsos s-a dovedit un cugetător cu o mare putere de pătrundere, de stăpînire și de sistematizare a materialului supus investigațiilor sale. Preocupările multiple deschizătoare de largi orizonturi spirituale, cum arată varietatea problemelor din domeniul speculației filozofice și teologice pe care Andrutsos le-a cercetat și cărora le-a propus soluții în duh ortodox, perspective cuprinzătoare și temeinicia raționamentelor, strînsa înlănțuire a ideilor și consecvența susținută în cugetare, înaltul nivel științific și sistematizarea fără lacune a problemelor, ordinea și claritatea rațională în expunere, densitatea și conciziunea, sobrietatea și măsura, toate acestea sînt înalte valori pozitive, prezente în opera lui Andrutsos și vrednice și de a fi admirate și de a se năzui spre ele totodată.

Prof. Dr. I. TODORAN

Recenzii

DEUTSCHE THEOLOGEN BESUCHTEN DIE SOWJETUNION.
Union Vlg. Berlin 1955, p. 64.

În 1954 și 1955 două grupuri de teologi germani luterani au vizitat Uniunea Sovietică, invitați fiind de I. P. S. Patriarh Alexei. Cartea aceasta cuprinde impresiile ce le-au avut teologii în special despre viața Bisericii ortodoxe ruse. În prefața cărții se accentuează că ele sînt mărturii, ce reflectă „adevărul despre starea comunităților religioase din U.R.S.S.”, care „trebuie studiate de orice creștin, care vrea să știe ce fel de posibilități pentru dezvoltarea vieții religioase sînt date într-o țară, a cărei ordine socială stă sub semnul socialismului”. (p. 5).

Articolele sînt scrise de H. Grüber și Günter Heidtmann, care fac parte din grupul teologilor din 1955, și de Dr. Kurt Aland, Dr. Johannes Leipoldt și D. Emil Fuchs, din grupul teologilor din 1954. Toate articolele sînt scrise într-un stil viu, oglindind cu sinceritate impresiile culese în Moscova, Leningrad, Chiev, Odesa, Riga, Zagorsk, etc. Scopul acestor vizite a fost nu numai pentru a cunoaște viața religioasă din U. R. S. S. ci mai ales pentru a stabili legături mai strînse între teologia luterană germană și teologia ortodoxă rusă, între Biserica luterană germană și Biserica Ortodoxă Rusă, între teologii și credincioșii acestor Biserici. De fapt în timpul acestor vizite s-a căzut de acord să se organizeze: un schimb de studenți teologi în semestrul de vară din 1956, schimbul de literatură teologică și trimiterea de docenți ortodocși în Bonn, Wuppertal și Münster, care să țină cursuri despre Biserica Ortodoxă și învățătura ei de credință (p. 35); editarea în colaborare a peste 250 manuscrise grecești ale N. Testament, ce se află în Bibliotecile din Uniunea Sovietică (p. 51). Prin acestea și alte mijloace, se realizează o cunoaștere reciprocă mai bună și o mai mare apropiere frățească.

Dealtfel discuțiile de orientare teologică generală, ce au avut loc între teologii luterani și teologii ortodocși la Zagorsk, la Moscova și la Leningrad, au pus temelia acestei cunoașteri reciproce. Teologii luterani au arătat evoluția teologiei protestante, care a depășit faza teologiei liberaliste și raționaliste, teologia contemporană bazîndu-se din nou pe Cuvîntul lui Dumnezeu. Iar teologii ortodocși ruși au prezentat învățăturile dogmatice fundamentale ale Bisericii ortodoxe. (p. 35—37, 50—52).

Dar pîlîngă aceste discuții teologice, care au restabilit contactul mai viu între teologia luterană și teologia ortodoxă rusă, o deosebită impresie a produs asupra teologilor luterani credința profundă a preoților și credincioșilor manifestată în special la sf. slujbe și în dragostea cu care și-au îmbrățișat oaspeții, ca și personalitatea I. P. S. Patriarh Alexei și a celorlalți

conducători ai Bisericii ortodoxe Ruse. Academiiile teologice și seminariile teologice, bine organizate și bine înzestrate, unde studenții teologi sînt întreținuți gratuit, sînt centre de cultură teologică și de formare a clerului, atît pentru parohii și pentru mănăstiri, cît și pentru ierarhia conducătoare (p.41—62—54). Prezența credincioșilor la sf. slujbe, care umpleau bisericile, participarea lor activă la răspunsurile liturgice, profunda lor evlavie este remarcată în toate articolele (p. 13—14, 38—40, 48—49, 53—54). Dar, deși rugăciunea, participarea la sf. slujbe e un aspect esențial al vieții religioase ortodoxe ruse, „Biserica aceasta nu este numai o Biserică rugătoare, o Biserică a cultului și Sf. Taine, ci este și o Biserică învățătoare, o Biserică a predicii”. Intr-adevăr nu numai la slujbele de Dumineca se predică, ci și peste săptămîna se țin îndrumări despre catehism și despre Sf. Scriptură, cu „un număr de ascultători, pe care la noi (în Germania) și l-ar dori orice paroh de oraș”. (p. 49).

Biserica în rugăciune, Biserica învățătoare, este totodată ancorată în realitățile vieții: ea e o Biserică lucrătoare, care este alături de munca poporului și de lupta lui pentru pace. „Această biserică trăiește! Ea trăiește, nu îndreptată spre trecut, ci trăiește în prezent pentru prezent și pentru viitor”, (p.49). Ea slujește poporul și pacea, iar conducătorii și credincioșii ei sînt cetățeni devotați și participă la munca și succesele întregului popor, care construiește socialismul (p. 61—62), „Statul și Biserica sînt despărțite”, dar „între stat și Biserică nu există nici un zid”. Statul acordă Bisericii libertatea de a-și desfășura viața după credința și rînduiele ei, acordă membrilor Bisericii toate drepturile cetățenilor Uniunii Sovietice, iar Biserica sprijinește noua ordine socială „pentru că ea face pe oameni mai fericiți” (p. 53—54).

Se vede din aceste cîteva spicuri, cît de bogate sînt impresiile ce le-au cules teologii luterani în vizita lor din viața Bisericii ortodoxe Ruse. În articole sînt amintite și comunitățile luterane (Riga) și baptiste (Moscova), dar locul principal îl ocupă Biserica ortodoxă. De aceea e justă afirmația unui teolog luteran, că „experiențele și cunoștințele” dobîndite în această vizită „vor da roade nu numai pentru ambele Biserici, ci și pentru toți oamenii, care în aceste două Biserici mărturisesc pe Hristos ca pe Domnul lor” (p. 52). Iar apropierea între Biserici este și apropierea între credincioși din popoare diferite, deci o contribuție la înfrățirea și lupta pentru pace (p. 28).

Contactul personal, direct cu realitățile vieții religioase din sînul Bisericii ortodoxe ruse, a fost pentru teologii germani prilejul unor experiențe multilaterale. El a dezvăluit viața intens creștină a unor credincioși, cari totodată sînt și făuritori — alături de sutele de milioane de oameni ai muncii — ai unei noi ordini sociale. De aceea vizita aceasta n-are numai valoare bisericească, ci și socială: ea confirmă adevărul că Biserica, că creștinismul nu trebuie să rămînă în urmă, legîndu-se de un trecut ce apune, ci trebuie să privească înainte, pășind cu hotărîre spre viitorul luminos, pe care și-l făuresc popoarele prin muncă și luptă, viitor de pace și de prosperitate generală.

Prof. N. MLADIN

Pr. Prof. Sp. Cândea : LIMBA VECHE LITURGICĂ ȘI INOVAȚIILE INTRODUSE ÎN EA DE FOSTA BISERICĂ UNITĂ, Sibiu, Tipografia „Reîntregirea, 1954, p. 48.

Lucrarea aceasta este, la înfățișare, modestă și scurtă. Conținutul ei, însă, este de o excepțională importanță, încît merită să fie cunoscut de credincioși. Folosind o bogată bibliografie, adecvată titlului de mai sus, autorul a reușit să aducă o prețioasă contribuție la consolidarea unității religioase a romînilor din Ardeal.

În primele pagini (1—9), autorul amintește de hirotonirea în București a lui Atanasie Anghel, ca mitropolit al romînilor din Ardeal, la 22 ianuarie 1698, precum și de jurămîntul solemn, că „orice i s-ar întîmpla va rămîne neclintit în credința ortodoxă și o va apăra de orice pericol”. Autorul mai pomeneste de darurile cu care a fost înzestrat mitropolitul Atanasie din partea mitropolitului Teodosie al Ungro-vlahiei, și dă un rezumat al documentului prin care principele Constantin Brîncoveanu și urmașii săi se angajau să dea mitropoliților din Alba Iulia un ajutor anual de bani. Cu toate acestea chiar în același an, mitropolitul Atanasie se unește cu calvinii, apoi, amăgit de iezuitul Paul Bárányi, încheie la Alba Iulia, la 7 octombrie 1698, actul de unire cu biserica Romei. Din acest act reiese însă că unirea au făcut-o semnatarii nu din convingere religioasă, ci din interes material, și totodată mai reiese dorința de a nu face nici un fel de schimbare în credință, în slujbele și în tradițiile lor religioase, așa încît, cum spun N. Den-sușianu, unirea cu biserica Romei a fost „o simplă alianță bisericească”, în care „romîni uniți și-au păstrat intactă întreagă religiunea răsăritului și întreagă autonomia bisericească”.

Drept aceea, în continuare (p. 9—27), autorul constată că în urma hotărîrii sinodale din anul 1700, s-a păstrat în fosta biserică unită, împreună cu credința ortodoxă, și limba veche a cărților bisericești și liturgice, atît în cărți, cît și în cultul ei. Cercetînd 77 cărți bisericești și liturgice, tipărite la Blaj pînă în jurul anului 1865, autorul ajunge la concluzia că „blăjenii n-au făcut nici un fel de inovație în aceste cărți”, ci limba romînească populară, vorbită de credincioși, limba liturgică, ctitorită de mitropolitul Dosofteiu al Moldovei, așa cum era folosită la anul 1697 în întreaga Biserică romînească, a fost păstrată nealterată și în cărțile și în cultul romînilor uniți, pînă la anul 1865.

Abia după anul 1865, aderenții curentului latinist, ce era în floare, au căutat să latinizeze poporul romînesc mai ales în Transilvania, unde generația nouă de preoți uniți, în dorința de a face o catolicizare totală, considerau cuvintele latine, introduse în cultul greco-catolic, drept dogmă catolică și începură să stîlcească limba veche liturgică, prin introducerea de inovații lingvistice în cărțile liturgice.

Pe p. 30—42, autorul înșiră cîteva exemple de felul acesta și remarcă, că îndeosebi expresiile „Sfîntul Spirit”, în loc de „Sfîntul Duh” și „Doamne îndură-te spre noi”, în loc de „Doamne miluește-ne”, au fost întrebuintate în chip sistematic și exclusiv în cele 26 cărți bisericești și liturgice tipărite la Blaj între 1865—1934, cu scopul vădit de a arăta deosebirea imaginară religioasă dintre frații romîni uniți și neuniți. În fine, este interesantă și

chiar amuzantă reproducerea reflexiunilor unor autori români greco-catolici împotriva latinizării forțate a limbii românești și mai ales împotriva întrebuintării expresiilor de mai sus la slujbele liturgice. Autorul le reproduce zicînd că face aceasta „pentru a prezenta preoților reveniți argumente de la cei ce au fost greco-catolici și a le dovedi, în felul acesta, că n-au nici un motiv de a ține orbește unele forme goale, care n-au nici o valoare, n-au nici un rost, care nu sînt corecte și nu sînt nici frumoase” (p. 45).

În încheiere, autorul observă cu deplină dreptate că revenirea la Ortodoxie a fraților noștri români, foști uniți cu biserica Romei, trebuie să însemneze și o sinceră revenire la vechea și frumoasa noastră limbă liturgică. Mai ales expresiile „Spirit Sfînt” și „Doamne îndură-Te spre noi”, deși în fond sînt identice cu „Duh Sfînt” și „Doamne miluiește-ne”, ar trebui să dispară din limbajul liturgic, pentru că nu favorizează unitatea noastră religioasă, ci dimpotrivă, sînt o notă discordantă și supărătoare la slujbele noastre liturgice și pentru că unii frați preoți români inconștienți le folosesc căutînd să pescuiască în apă tulbure și să mai alimenteze și acum dureroasa dezbinare între frați, care a durat 250 de ani.

Pr. Prof. Dr. PETRE PROCOPOVICIU

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN ANUL 1956

Ecoul festivităților religioase

ale Bisericii Ortodoxe Române din octombrie 1955, festivități prilejuite de aniversarea a 70 de ani de autocefalie, de generalizarea cultului unor sfinți cu moaște în țara noastră și de canonizarea celor dintâi sfinți români, s-a prelungit și a stăruit cu putere multă, cu frumusețe și măreție duhovnicească peste primele zile, săptămâni și chiar peste mai multe din lunile anului 1956. Și, fără îndoială, ecoul acesta va continua să încălzească, prin duhul care îi aparține numai lui, sufletul fiilor Bisericii noastre, încă mulți și mulți ani. Credincioșii acestei Biserici, care încă, poate, nu știau, au putut afla acum cu bucurie curată, că și din mijlocul nostru au născut, pot naște și crește mărturisitori, mucenici și sfinți.

Icoanele sfinților români canonizați au pătruns prin casele credincioșilor noștri și, în ceasuri de reculegere duhovnicească, mulți din fiii Bisericii noastre își vor înălța gândul către cei ce au pătimit pentru triumful Ortodoxiei, rugându-i să le fie solitori înaintea lui Dumnezeu.

Dar ecoul acestor festivități a trecut și a stăruit cu multă putere și peste hotare. El și-a verificat expresia în nenumăratele și „entuziastele scrisori pe care vrednicii soli ai Bisericilor Ortodoxe surorii le-au trimis, după plecarea din țară, în dările de seamă prezentate ocîrmuitorilor Bisericilor pe care le-au reprezentat și în articolele publicate în unele reviste bisericești de peste hotare”. (B. O. R. nr. 1—2 1956, pag. 28).

Pentru noi, festivitățile religioase amintite și aprecierile făcute asupra lor constituie o mîndrie cu totul îndreptățită. Și mîndria aceasta își îmbogățește conținutul cînd ne dăm seamă, că „Biserica Ortodoxă Română, după mărturiile sincere, se găsește într-o stare înfloritoare și trebuie luată ca pildă de alte Biserici Ortodoxe Autocefale”. (Dr. I. Moisescu : B. O. R. nr. 1—2 1956, pag. 35).

Mărturii ale păcii confesionale

s-au arătat cu limpezime și în curgerea anului 1956, demonstrînd astfel că la baza raporturilor dintre Biserica noastră și celelalte culte religioase din Republica Populară Romînă stau armonia și respectul reciproc. Consfătuirile interconfesionale au prilejuit luări de contact și schimb de idei între slujitorii diferitelor culte, precum și adîncirea prieteniei dintre ei ; ele s-au dovedit însă utile nu numai relațiilor dintre culte, ci și pentru contribuția pe care laolaltă au adus-o pe tărîmul sprijinirii luptei pentru apărarea păcii

și a muncii însuflețite dusă de poporul nostru pentru înflorirea patriei noastre dragi.

La consfăturile interconfesionale nu au fost față și nu au ridicat suvînt numai preoții din parohii și deservenții altor culte, ci și capii acestora. Ceea ce, în chip firesc, a accentuat însemnătatea lor. Iar în ziua de 2 noiembrie 1956, cînd episcopul Bisericii Reformate din Cluj, dr. Ioan Vásárhelyi, a împlinit 20 ani de păstorie, din partea Bisericii noastre a participat activ și „distingător”, la festivități, I. P. S. Sa Dr. Iustin Moisesescu, Mitropolitul Ardealului, fapt care constituie o mărturie deosebită și în plus a bunelor raporturi dintre cultele din țara noastră.

Acțiunea irenică

așezată în chiar ființa Bisericii creștine deodată cu întemeierea ei de către Hristos Domnul, s-a desfășurat cu stăruință neîmpuținată în tot cursul anului trecut; sf. slujbe au scos-o zilnic pe întîiul plan, din predicile preoțimii noastre s-au țesut îndemnuri pentru continuarea și intensificarea ei în suflute și în fapte zilnice, iar pastoralele și scrisorile P. S. Ierarhi ai Bisericii noastre au făcut ca ea să fie vestită pretutindeni. Alături și împreună cu nenumărații luptători pentru biruința păcii în suflute și în lumea întreagă, Biserica noastră și-a dat deci contribuția-i prisoselnică.

La cîrma Bisericii ardelene,

ca punct al cîrjii marelui Șaguna și a neuitatului vlădică Nicolae Bălan, ca Arhiepiscop al Arhiepiscopiei ortodoxe romîne de Alba Iulia și Sibiu și Mitropolit al romînilor ortodocși din Ardeal, Crișana și Maramureș, a fost chemat dîstinsul profesor-cărturar Dr. Iustin Moisesescu de la Institutul Teologic Universitar din București. Chemarea aceasta de o însemnătate deosebită pentru Biserica Ortodoxă a Ardealului s-a făcut cu unanimitatea de voturi a Colegiului Electoral Bisericesc și ea tilcuiește din plin încrederea și nădejdea pe care Biserica noastră le leagă de energia tinerească, de pregătirea teologică și de voința pentru realizări a noului ales.

Vlădica Nicolae își poate dormi în liniște somnul de veci. Căci gîndul lui s-a făcut faptă: la cîrma Bisericii ardelene tot un profesor a fost chemat. Iar fiii Bisericii noastre își pot spori bucuria duhovnicească, pentru că la 26 februarie 1956, Colegiul Electoral Bisericesc l-a ales vlădică al Ardealului pe bărbatul care trebuia.

Intr-adevăr, gîndurile tuturor celor ce căutau și cumpăneau să aplece pe cel mai înzestrat și pe cel mai de nădejde dintre fiii sf. noastre Biserici, care să fie urmaș și să nu desmîntă întru nimic pe marii săi înaintași, să întruchieze pe cîrmuitorul Bisericii ardelene prin vechi și pilduitoare însușiri de dragoste și de jertfă pentru turma cuvîntătoare și să poarte cu vrednicia aceluiași înaintași o cîrjă vlădicească (cîrjă „greă și la propriu și la figurat”, — cum obișnuia să se exprime înțeleptul vlădică Nicolae) — gîndurile acestea s-au împlinit și ele la 26 februarie 1956.

Dacă alegerea Mitropolitului Ardealului s-a făcut cu unanimitate și în mijlocul unei rare însuflețiri, nu cu mai puțină căldură sufletească și cu mai puțin entuziasm curat a fost întîmpinată și învăluită instalarea I. P. S. Mitropolit Iustin, în 18 martie, la Sibiu. Pe lîngă împrejurarea că la mă-

reața festivitate religioasă de la Sibiu a participat însuși Dl. Dr. Petru Groza, președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, apoi P. F. Patriarh Justinian cu membrii Sf. Sinod, șefii cultelor religioase din țara noastră, mulțime de protopopi și preoți, alți mulți oaspeți aleși veniți de pretutindeni, — nenumărați credincioși, unii în pitorești costume naționale românești, au făcut să tresalte de bucurie tot sufletul creștin ortodox de pe plaiurile istorice ale mult pătimitorului Ardeal. — Cuvântările rostite cu acel prilej au conturat din plin însemnătatea zilei, iar răspunsul I. P. S. Mitropolit Iustin a subliniat că, deodată cu instalarea în scaunul șagunian, I. P. S. Sa aduce cu sine omagiul și recunoștința plaiurilor natale, „pentru toată aceea falangă strălucită de prelați, de cărturari și de luptători, pe care veac după veac, Ardealul i-a dat istoriei, Bisericii și Patriei noastre”. (B. O. R. nr. 3—4 1956, pag. 254).

„Pentru a izbîndi în lucrarea mea, — mai adăuga Înaltul Ierarh — mă voi strădui să aud din mine însumi, ca și din afară, glasul adevărului și al dreptății, să-mi supun voința legilor lui Dumnezeu și legilor vieții. Cu tradițiile frumoase și vrerile drepte ale clerului și credincioșilor din Ardeal mă voi identifica în întregime străduindu-mă să păstrez pe cele dintîi și să dau viață celorlalte. Imbrățișîndu-mi fiii duhovnicești cu toată căldura sufletului meu” voi sta în mijlocul turmei mele binecredincioase cu inima deschisă, pentru a simți cît mai aproape bătăile inimii lor. Mă voi face tuturora toate, în bucurii și necazuri, pentru a putea grăi într-un glas cu marele Apostol Pavel : „Cine este slab și eu să nu mă simt slab cu el ? Cine se zdruncină în credință și eu să nu mă aprind de focul lui ?” (II Cor. 11, 29).

I. P. S. Mitropolit Iustin al Ardealului a și pornit, îndată după instalare, la trecerea în faptă a făgăduințelor arătate mai sus ; și-a vizitat fiii duhovnicești din Or. Stalin, Blaj, Mediaș, Alba Iulia, Rășinari, etc. ; a ostentat la tîrnosirea bisericilor din Ciurnic, Intorsura Buzăului, etc. și a „simțit cît mai aproape bătăile inimii” mulțimii de preoți și credincioși, care au venit zi de zi, la reședința mitropolitană, după sfaturi, îndemnuri și povață.

Intru mulți ani, Stăpîne !

S-au împlinit,

în curgerea anului 1956 : 55 de ani de viață ai P. F. Patriarh Justinian al Romîniei și 8 ani de patriarhicească arhipăstorire ai P. F. Sale ; 30 de ani de cînd P. S. dr. Andrei Magieru a fost hirotonit întru arhieru și 20 de ani de cînd P. S. Sa cîrmuiește cu înțelepciune și blîndețe Eparhia Aradului ; 20 de ani de cînd P. S. Episcop Nicolae Colan stă la cîrma reînființatei cîtorii a lui Ștefan cel Mare, de cînd păstorește Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului.

Cu gînd curat, le urăm încă îndelungată arhipăstorire !

† *Mitropolitul Sebastian al Moldovei și Sucevei,*

vlădică atît de mult iubit și stimat de preoțimea Bisericii noastre și de credincioșii ei, atît de bine cunoscut nouă — căci între noi a păstorit ca preot, dintre noi cei mulți s-a ridicat și a urcat la arhipăstorire fericită — s-a mutat la cele veșnice în ziua de 15 septembrie 1956. — A fost prohodit la 20 sept.

de soborul ierarhilor în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, care a rostit și cuvântarea ocazională, de mulțime de preoți și de diaconi din Iași și a fost petrecut la locul de veșnică odihnă, de nenumărați credincioși moldoveni. Acum, trupul lui zace în mormânt lângă biserica Sf. Gheorghe din Iași, pe care a rectitorit-o.

Vlădica Sebastian ni s-a înfățișat, — în toată vremea vieții sale — ca un chip luminos, bun și înțelegător, gata în orice moment și prilej să împărtășească un sfat de nădejde și să risipească orice supărare; a nutrit toată viața un optimism sănătos și a trecut același simțămînt și celor din jurul său; a fost temător de Dumnezeu și ierarh priitor de norod, norod pe care l-a păstorit cu dragoste și înțelepciune bătrînească.

Dumnezeu să-l odihnească în laturea celor vii, ușile raiului să-i deschidă și moștean împărăției Sale să-l arate, pe acest iubitor de Hristos!

Prea Sfinția Sa Andrei Moldovan,

Episcopul romînilor ortodocși din cele două Americi, însoțit de dl consilier Alexandru Suci, ne-a fost oaspe drag în lunile octombrie și noiembrie 1956.

După ce mai întîi a făcut popas la Sf. Patriarhie, unde a fost întîmpinat cu simțăminte de creștinească frățietate din partea P. F. Patriarh Justinian și de membrii Sf. Sinod, de preoțimea capitalei și de mulțimea credincioșilor, în 20 octombrie P. S. Sa a trecut în Ardeal, în Ardealul unde a văzut lumina zilei, a păstorit ca preot de enorie și de pe ale cărui mealeaguri a plecat, înainte vreme, să păstorească turma dreptcredincioșilor noștri frați din America.

Îndată ce a pus piciorul pe pămîntul Ardealului, în Or. Stalin, P. S. Episcop Andrei a fost înconjurat de dragostea clerului și credincioșilor Bisericii noastre, iar la Sibiu a fost primit călduros de I. P. S. Mitropolit Iustin, consilierii și funcționarii Centrului eparhial, de profesorii și studenții Institutului Teologic Universitar și de mulți credincioși. Aceeași dragoste l-a însoțit pe alesul oaspe și la Alba Iulia, cu prilejul vizitei ce a făcut P. S. Episcop Policarp și cu ocazia Sf. Liturghii arhieresti din Catedrala „Reîntregirii”, la 21 octombrie; apoi la Sf. Liturghie din biserica sf. Patriarhiei, în 26 oct., în mănăstirile pe care le-a cercetat și, cu totul deosebit, la Sf. Liturghie din 28 octombrie, în Catedrala mitropolitană din Sibiu. Simțămintele tuturor le-a țîlcuit magistral, la Sibiu, I. P. S. Mitropolit Iustin, iar P. S. Episcop Andrei, cu grai bătrînesc și blînd, a arătat mulțumire adîncă pentru toate cîte i-a fost dat să vadă și audă în popasurile făcute prin țară.

După ce a poposit la mormîntul marelui Șaguna, în Rășinari, apoi la Sighișoara și în satul natal, P. S. Episcop Andrei, cu sufletul plin de nepătată amintiri și cu hotărîrea de a lucra pentru mîntuirea în Hristos a fiilor săi duhovnicești, s-a întors în eparhia sa. Dragostea noastră îl însoțește și acolo, ca și pe toți frații noștri întru credință din acele părți ale lumii.

O delegație a Bisericii Evanghelice din Danemarca,

alcătuită din episcopul dr. Cristian Julius Skat Hoffmeyer (Aarhus), proto-presbiterul rural Alf Vilhelm Johansen (Salling pr. Løgstør) și pastorii: Svend Borregaard (Copenhaga), Mogens Vilhelm Zenthen (Krogsbölle pr. Offerup) și Paul Hansen (Ryslinge), a vizitat Biserica noastră la sfîrșitul lunii octombrie 1956.

La sf. Patriarhie, în mănăstiri, în mai multe centre eparhiale din țară — între care și la Sibiu — aleșii oaspeți au rămas adânc impresionați de pietatea și trăirea religioasă manifestate de credincioșii Bisericii noastre. Desigur, ducînd în sufletele lor o asemenea impresie, își vor aminti de noi, todeauna, cu un sentiment de dragoste creștinească.

Canonizarea sf. Iosif cel Nou de la Partoș

s-a făcut la Timișoara, în 7—8 octombrie 1956, după ce se împliniseră 300 de ani de la trecerea lui în lumea dreptilor, 300 de ani de cînd amintirea vieții lui trăite în și pentru Hristos a continuat să rămînă și să crească în sufletul dreptcredincioșilor creștini din părțile Banatului. Festivitatea religioasă de la Timișoara a contribuit la sporirea vieții duhovnicești a credincioșilor creștini din acele părți și le-a arătat celor ce, poate, nu știau, cît de puternic trăiește amintirea celor buni și drepti în conștiința celor mulți.

Școlile Bisericii noastre :

Institutele teologice universitare, Școlile de cîntăreți-seminarii și Semnariile monahale și au dezvoltat activitatea cu rodnicie și cu spor vădit în cursul anului, continuînd astfel să rămînă în centrul vieții noastre cultural-religioase și să constituie o mîndrie pentru sf. Biserică.

Publicații religioase :

revistele sf. Patriarhiei și cele de la centrele mitropolitane, precum și alte lucrări de cuprins religios au adus, prin ținuta lor, un spor de prestigiu pentru Biserică, profesorii de Teologie și preoțime. Revista „Mitropolia Ardealului” a pornit la drum și sîntem siguri că și ea va îmbogăți mult patrimoniu spiritual ortodox.

Cînd intrăm în anul 1957

cădem cu smerenie înaintea lui Dumnezeu și-L rugăm să ne învrednicească de tot mai altele și mai multe bucurii duhovnicești, în toată întinderea lui.

D. CĂLUGĂR

COMEMORAREA LUI ȘAGUNA ȘI VIZITAȚIE CANONICĂ

An de an, la 30 noiembrie, suflarea creștină ortodoxă din Sibiu — ca și din alte sate și orașe ardelen — cinstește, prin cîte o serbare comemorativă ori printr-o sfință slujbă religioasă, memoria celui ce a fost marele și în veci neuitatul mitropolit Andrei Șaguna, și cu care prilej virtuțile creștinești ale fiilor de azi ai Bisericii noastre se hrănesc, cresc și se îmbogățesc din personalitatea covârșitoare a neîntrecutului vlădică.

La Sibiu, în 30 noiembrie 1956, comemorării propriu zise i-a premers un parastas slujit în Catedrala mitropolitană din Sibiu de un mare sobor preoțesc și la care au luat parte : I. P. S. Mitropolit Iustin al Ardealului, consilierii și funcționarii Centrului Eparhial, profesorii și studenții Institu-

tului Teologic Universitar și mulți credincioși ai Bisericii noastre din acest oraș. După aceea, în aula Institutului Teologic, s-a desfășurat programul comemorativ.

P. C. Prot. Dr. Sofron Vlad, rectorul Institutului, a arătat, într-o cuvântare cuprinzătoare, care era situația Bisericii noastre din Ardeal în preajma venirii lui Șaguna în fruntea ei. A subliniat apoi strădaniile marelui arhiepiscop pentru reorganizarea acestei Biserici prin dăruirea „Statutului Organic”, prin așezarea învățământului teologic pe temelii noi și spre creșterea unui cler luminat și devotat întru totul misiunii sale înalte. Mitropolitul Andrei a contribuit la ridicarea culturală a poporului român din Ardeal prin înființarea a sute de școli primare confesionale, pentru care a pregătit și trimis învățători din ce în ce mai proprii chemării lor. Iar prin înființarea Tipografiei „Arhidiecezana” — azi „Reîntregirea” — și în care a tipărit o mulțime de cărți, ca și prin ziarul „Telegraful Român”, a stăruit cu putere în aceeași direcție a ridicării poporului român pe o treaptă culturală superioară.

Studentul teolog *Coriolan Mureșan* din anul IV a ținut de asemenea o scurtă disertație, în care a conturat personalitatea mitropolitului Andrei sub diferitele ei aspecte, iar corul studenților în Teologie, condus de pr. prof. *Gh. Șoima*, a executat, magistral, următoarele: La mormântul marelui Andrei (D. Cunțan), Cerurile spun (Davidov), Și era la ora șase (Mandicevschi), Psalmul 50 (G. Cucu) și Noël (A. Adam).

Festivitatea a prilejuit o atmosferă de reculegere și de întărire duhovnicească pentru toți ce au luat parte la ea.

În 2 decembrie 1956, *I. P. S. Mitropolit Iustin* a făcut vizitație canonică în Rășinari (Sibiu), fiind însoțit de *P. C. vicar T. Belasçu*, de consilieri eparhiali și de profesori de la Institutul Teologic Universitar. La intrarea în comună, *I. P. S.* Sa a fost întâmpinat de tradiționali „călărăși”, iar la ușa sf. biserici de către un mare sobor de preoți și de mulți credincioși. *P. C. pr. I. Brote* a rostit cuvântul de bun venit.

S-a slujit apoi sf. Liturghie arhiepiscopală, la sfârșitul căreia *I. P. S. Mitropolit Iustin* a rostit o predică înălțătoare, reliefând momente esențiale din trecutul plin de măreție al rășinărenilor. Aici, în Rășinari, s-a purtat luptă dîră și susținută pentru păstrarea credinței strămoșești în toată curăția sa; aici s-au păstrat datinele străbune în toată frumusețea și puterea lor; aici, iar nu în „Scheii-Brașovului”, s-au așezat administratorii și episcopii sîrbi trimiși să ne călăuzească întru ale credinței, tîrziu după ruptura dureroasă de la 1700; aici se găsește casa modestă, „reședința episcopescă”, dinaintea lui Vasile Moga, care mărturisește și azi despre umilințele și silniciile la care a fost supus poporul nostru pentru credința sa ortodoxă rășăriteană; și tot aici și-a rînduit marele mitropolit Andrei Șaguna loc de odihnă. Acestea toate sînt mărturii despre vrednicia rășinărenilor.

I. P. S. Mitropolit Iustin i-a îndemnat pe credincioși să rămînă strîns legați de Biserică, de credința strămoșilor lor, să se adîncească într-o viață de rugăciune curată, să cerceteze regulat sf. biserică, să trăiască în pace și în bună înțelegere.

P. C. preoți I. Suciș și V. Pinciș au tălmăcit bucuria credincioșilor pentru vizita Înaltului Ierarh.

După sf. Liturghie s-a slujit parastas întru pomenirea mitropolitului Andrei și apoi a fost depusă o coroană de flori în mausoleul lui, cu inscripția: *Marelui Mitropolit Andrei. Pioasă amintire și veșnică recunoștință. Dr. Iustin Moisescu, Mitropolitul Ardealului*".

Vizitația canonică, împreună cu comemorarea și la Rășinari a mitropolitului Andrei Șaguna, s-a încheiat cu o agapă modestă. Ea a lăsat urme ce vor rodi cu prisosință în viața religioasă a credincioșilor bisericii din Rășinari.

D. CĂLUGĂR

† PROF. Dr. G. G. STĂNESCU

La 4 noiembrie 1956 a încetat din viață profesorul Dr. Gheorghe G. Stănescu de la Seminarul Teologic ortodox din Cluj, în urma unei grele suferințe.

Născut în 1897 în Brașov, dintr-o familie de negustori alipiți de Biserică, a urmat liceul „Andrei Șaguna” din orașul natal, iar studiile teologice și le-a făcut la Sibiu, luându-și doctoratul în Teologie la Facultatea de Teologie din Cernăuți. La Viena, unde a făcut studii de specialitate, a audiat printre alte cursurile renumitului profesor J. Strygowsky.

Înapoiat în țară, în 1924 a fost numit profesor de Istorie Bisericească la fosta Academie Teologică ortodoxă din Cluj. Venind la Sibiu în 1940 împreună cu Universitatea clujană, a fost utilizat la catedra de Istorie Universală a Facultății de Litere, condusă de prof. Dr. Romul Cîdea. În anii 1948—52 a funcționat ca profesor de teologie la Cluj, iar după aceea a trecut la Școala de cântăreți bisericești și la Seminarul Teologic.

Profesorul G. G. Stănescu a fost un om de-o deosebită distincție sufletească, dascăl priceput, educator destoinic și cărturar harnic. Lucrările sale de Istorie Bisericească privesc îndeosebi epoca lui Constantin cel Mare, viața și opera lui Eusebiu al Cezarei, ș. a. A colaborat la redactarea manualului de Istorie Bisericească Universală pentru studenții Institutelor Teologice de grad Universitar, editate de Sf. Patriarhie, la numeroase reviste teologice și la alte periodice bisericești.

Prohodirea rămășițelor pămîntești ale defunctului profesor s-a săvîrșit în sala festivă a Seminarului Teologic din Cluj, în prezența P. Sf. Episcop Nicolae Colan. Păr. prof. Dr. I. Zăgreanu, directorul Seminarului Teologic, Păr. prot. Dr. Liviu G. Munteanu și elevul Fărcașiu Gavrilă au rostit cuvîntări funebre.

Înmormîntarea a avut loc la biserica „Sf. Treime” (fostă grecească) din orașul Stalin, care numără între binefăcătorii ei pe membrii familiei defunctului profesor. În numele preoților și credincioșilor parohiei, Păr. Dr. Vasile Coman a adus un ultim omagiu celui ce a fost profesorul de teologie Dr. G. G. Stănescu.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

V. C.

ZILE DE PRAZNIC CREȘTINESC

Sfintele sărbători ale Crăciunului, Anului Nou și Bobotezei au fost prăznuite în cetatea de scaun a Mitropoliei Ardealului cu solemnitățile îndătinate.

În cadrele pregătirilor pentru întâmpinarea cu cuviință a praznicului Nașterii Domnului și Mintuitorului nostru Iisus Hristos, Corul mixt al Catedralei mitropolitane, dirijat de P. C. Prof. Gheorghe Șoima, a dat Duminică 23 dec. 1956 concertul îndătinat de colinde și cîntece de stea. Concertul a stat sub semnul pomenirii neuitatului preot profesor de muzică Timotei Popovici, cel ce a pornit înainte cu trei zeci de ani seria acestor manifestări religioase.

Luni 24 dec., în ajunul Crăciunului, în aula Institutului Teologic Universitar, a avut loc serbarea pomului tradițional. După un mic program de colinde, cîntece de stea și recitări, au fost împărțite daruri și premii în bani slujitorilor instituțiilor bisericești și membrilor familiilor lor, din partea I. P. S. Mitropolit IUSTIN.

În prima zi de Crăciun, Sfînta Liturghie arhierească a fost săvîrșită de I. P. S. nostru Arhiepiscop și Mitropolit IUSTIN, înconjurat de un sobor de 18 preoți și diaconi, iar a doua zi de către P. S. Arhiepiscop TEODOR. Înaltii Ierarhi au rostit și predicile praznicului. De fiecare dată, Corul Catedralei a executat cîte o parte din programul concertului de colinde și cîntece de stea.

În ziua de Anul nou, Sfînta Liturghie arhierească a fost săvîrșită de I. P. S. Mitropolit IUSTIN. A predicat, la priceasnă, P. C. Prof. Dr. SOFRON VLAD, rectorul Institutului Teologic Universitar, iar la sfîrșitul Sfintei Liturghii I. P. S. Mitropolit IUSTIN.

În cadrele recepției care a avut loc după aceea la Reședința mitropolitană, în numele clerului și credincioșilor din Arhiepiscopie, P. C. Vicar arhiepiscopesc TRAIAN BELAȘCU a rostit următoarea cuvîntare:

Încă un an și-a încheiat vîleatul în viața omenirii. Anul 1956 — cu izbînzile și poticnirile lui, cu luminile și umbrele lui, cu bucuriile și durerile lui, cu nădejtile și rănilile lui, cu plîngerile și lăsamintele lui, — a intrat molcom, ca un moșneag, în arhiva istoriei.

Ce a fost anul 1956 pentru viața omenirii, căror speranțe ale popoarelor le-a dat contur, cîte doruri neîmplinite a lăsat el, cîte biruințe a înregistrat el, ce perspective deschide el viitorului spre care privesc toate popoarele pămîntului — iată atîtea întrebări care se pun atunci cînd se face bilanțul anului 1956.

Ca oricare an, de cînd omul a început socotirea timpului, împărțindu-l în etape de viață, viață care pururea curge spre noi destine, — și anul 1956 a fost o arenă deschisă a luptei permanente dintre forțele binelui și ale răului, ale luminii și ale întunerecului, ale vieții și ale morții, ale războiului și ale păcii. Sîntem încredințați și credem cu tărie, în calitatea noastră de clerici, că Lumina va învinge întunerecul, viața va birui moartea.

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Viața religioasă în Arhiepiscopia noastră s-a desfășurat normal, cu rezultate pline de roade duhovnicești pentru clerul și credincioșii Sfintei noa-

stre Biserici dreptmăritoare. Prin trecerea la cele veșnice a marelui Mitropolit Nicolae Bălan în anul 1955, Arhiepiscopia Sibiului și Mitropolia Ardealului au rămas văduvite aproape 8 luni de zile. Mult regretatul Mitropolit Nicolae a lăsat un mare gol la conducerea Bisericii Ardealului. Providența divină s-a îngrijit ca la timpul potrivit, prin voința Sfântului Sinod al Bisericii noastre ortodoxe și a Adunării Naționale Bisericești, în ziua de 26 februarie 1956, să fie ales cu unanimitate de voturi profesorul erudit în persoana Înalt Prea Sfinției Voastre, ca Arhiepiscop al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu și Mitropolit al Ardealului.

Prin această alegere, Sfântul Sinod al Bisericii noastre și Adunarea Națională Bisericească, au respectat dorința marelui Mitropolit Nicolae, exprimată în testamentul său, ca tot un profesor de teologie să-i urmeze în scaunul de la Sibiu.

Cuvîntarea sobră și plină de înțelepciune pe care ați rostit-o după alegere în fața Sfântului Sinod și a Adunării Naționale Bisericești, a impresionat adînc pe cei de față, fiind socotită ca o cuvîntare program pentru Arhiepiscopia Sibiului.

În ziua de 18 martie 1956 — ați fost înscăunat ca Arhiepiscop și Mitropolit al Ardealului, clerul și credincioșii Arhiepiscopiei noastre, v-au primit cu entuziasm și cu multă dragoste. Încăunarea Înalt Prea Sfinției Voastre la Sibiu, s-a transformat în mare sărbătoare a clerului și a poporului dreptcredincios, din această de Dumnezeu păzită Arhiepiscopie. În timpul celor 9 luni de arhipăstorire ați reușit să redați liniștea în eparhie. Dumnezeu v-a înzestrat cu frumoase calități, prin elan tineresc ați înviorat viața administrativ-bisericească și cea economică. Pe plan spiritual-cultural, cu sprijinul efectiv al Înalt Prea Sfinției Voastre, s-a adus la ființă mult așteptata revistă „Mitropolia Ardealului”, care prin ținuta ei de doctrină teologică, satisface cu prisosință exigențele clerului nostru din Mitropolia Ardealului. Între preocupările de arhipăstor, ale Înalt Prea Sfinției Voastre, desigur că ați dat înțîietate monumentalei noastre Catedrale, căreia îi lipsește în bună parte haina cea mai frumoasă: pictura. Prin străduința Înalt Prea Sfinției Voastre la București, Comitetul de Stat pentru Construcții și Arhitectură, a luat în plan pe anul 1957 executarea acestei lucrări.

Problema Reîntregirii Bisericii Ardelene, este o preocupare permanentă pentru Înalt Prea Sfinția Voastră, problemă în care puneți mult suflet și dragoste părintească, fapt care dovedește revenirea și acum a unor frați preoți la Ortodoxie.

Tîrnosirea Bisericii de la Ciurnic (prot. Or. Stalin) a lăsat urme adînci în sufletul credincioșilor din acele părți ale Arhiepiscopiei noastre. Vizitele canonice ale Înalt Prea Sfinției Voastre, făcute la Blaj, Mediaș și Rășinari, mult timp nu vor fi uitate de credincioșii din aceste centre, fiind socotite ca momente importante de zidire duhovnicească.

Relațiile firești dintre Biserica noastră Ortodoxă și Statul nostru democrat popular, sînt bune și normale. Între clerul Bisericii noastre și Organele Puterii de Stat, sînt relații de colaborare loială în toate problemele cu caracter obștesc. Pe linia luptei pentru pace, slujitorii Bisericii noastre sînt activi și colaborează cu celelalte culte din patria noastră, Republica Populară Romînă.

Inalt Prea Sfințite,

Activitatea anului trecut o cunoaștem. Ce ne aduce noul an este greu de prevăzut. De un lucru însă sîntem siguri : că și anul care vine, cu toate tainele ce le ascunde, este în mîna lui Dumnezeu și va fi așa cum Dumnezeu hotărăște. Noi, ca slujitori ai lui Hristos, avem datoria să muncim și în viitor, în conformitate cu voia Providenței dumnezeiești. În felul acesta vom fi colaboratori modești în realizarea marilor dorințe și speranțe ale omenirii, speranțe de pace, de bună înțelegere și dragoste între popoare.

La acest început de an, îngăduiți-mi ca în numele Consiliului Arhiepiscopesc, a Corpului profesoral de la Institutul Teologic, a Clerului și dreptmăriturilor noștri creștini, să vă dorim din tot sufletul ca noul an 1957 să Vă aducă multă sănătate și înalte bucurii sufletești, în arhipăstoria credincioșilor, ca în felul acesta, plin de tinerețe să conduceți Mitropolia Ardealului pe căile marilor izbînzii, așa cum au dus-o marii înaintași ai Inalt Prea Sfinției Voastre.

Intru mulți și fericiți ani, Inalt Prea Sfințite Stăpîne !

A răspuns I. P. S. Mitropolit IUSTIN. Cuvîntarea I. P. S. Săle, cuprinde o caracterizare a Bisericii Ortodoxe Romine din Ardeal, cu relevarea specificului ei.

Pînă în anul trecut, nu am cunoscut Biserica Ardeleană decît din cărți și din spusele unora sau altora dintre prietenii mei de-aici.

Auzisem că românii ardeleni sînt evlavioși și nutresc față de Sfînta Biserică o dragoste pilduitoare. Mărturisesc astăzi că venind în Ardeal ca arhiepiscop și mitropolit, am constatat cu deplină mulțumire că toate așteptările mele au fost depășite. Nu știu dacă se poate întîlni în multe părți ale țării noastre o evlavie asemănătoare aceleia pe care o vădesc credincioșii din Ardeal ai Sfintei noastre Biserici. Aici, la sate ca și la orașe, sufletele credincioșilor sînt adînc stăpînite de alipirea față de Biserică și sînt pătrunse de-o evlavie adîncă și luminată. Nu e vorba de un „bigotism” confuz, ci de-o înclinare față de viața religioasă-bisericască mai rațională, mai conștientă și, de aceea, mai temeinică decît în multe alte părți ale țării noastre.

De lucrul acesta mi-am dat seama văzînd afluența de credincioși la sfintele slujbe din Catedrala noastră mitropolitană și din bisericile parohiale orășenești și satești, pe care le-am cercetat.

În al doilea rînd, mi-am dat seama de dragostea adîncă pe care ardelenii o nutresc față de Sfînta noastră Biserică. În Ardeal, orice s-ar spune, viața bisericască nu este străină de nici unul dintre credincioși. Fiecare credincios se interesează îndeaproape de desfășurarea vieții bisericești, fiecare credincios își dă silința să afle tot ce se petrece în acest tărîm al vieții noastre deobște, fiecare este pătruns de năzuința și voința de-a contribui personal la bunul mers al vieții noastre bisericești.

În deosebi am constatat o dragoste deosebită față de Biserică aici, la Centrul Mitropoliei Ardealului. Toți ostenitorii de-aici — de la Părintele vicar și pînă la cel mai mic slujitor bisericesc — țin să trăiască intens și permanent toate devenirile legate de buna desfășurare a vieții noastre bisericești. Faptul acesta este cît se poate de îmbucurător, căci o Biserică

ce stă sprijinită pe aceste două pîrghii rezistente — EVLAVIA și DRAGOSTEA — nu poate decît să propășească.

Dar viața Bisericii noastre, iubiții mei, nu se desfășoară independent de viața poporului nostru harnic și cuminte. Biserica ardeleană, printr-o tradiție de veacuri este o Biserică a poporului, o Biserică profund legată de popor. Acum, ca și în tot trecutul ei, această Biserică își aduce ofranda ei de participare efectivă la orice acțiune care înlesnește sușul poporului nostru spre tot ceea ce este mai bun și mai frumos, spre înfăptuirile viitoare.

Aici, în Ardeal, Biserica noastră a trăit și trăiește întinzînd o mînă frățască și loială celor de altă credință sau fără nici o credință religioasă, încredințată fiind că numai prin osîrdia tuturor se poate realiza o viață din ce în ce mai bună și sub raport material.

Eu sînt fericit că pot face aceste constatări la început de an.

Rog pe bunul Dumnezeu să călăuzească Biserica ortodoxă romînă din Ardeal spre noi culmi de propășire, spre a fi mereu pildă celorlalte eparhii ale Bisericii noastre.

Dumnezeu să ne ajute în plinirea a tot lucrul bun !

Inconjurat de dragostea tuturor celor prezenți — cam 200 persoane, între care se distingeau membrii Corului Catedralei — Înaltul Ierarh a petrecut cîteva clipe plăcute cu oaspeții săi.

La praznicul Botezului Domnului, I. P. S. Mitropolit IUSTIN a săvîrșit Sfînta Liturghie arhierească, precum și Sfîntirea Apei cea mare și a stropit cu aghiasmă pe credincioși.

De fiecare dată, spațioasa noastră Catedrală mitropolitană s-a dovedit neîncăpătoare pentru mulțimea credincioșilor care au participat la Sfintele slujbe.

R.

NOUL MITROPOLIT AL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI, I. P. S. SA Dr. IUSTIN MOISESCU

Săvîrșirea din viață a celui ce a fost Mitropolitul Sebastian al Moldovei și Sucevei, întîmplată în noaptea de 15 spre 16 septembrie 1956, a pricinuit văduvirea celui de al doilea scaun al Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Romîne.

Potrivit prevederilor Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Romîne, membrii Colegiului Electoral Bisericesc s-au întrunit la palatul patriarhal din București, în 10 ianuarie 1957, spre a proceda la alegerea unui nou arhiepiscop pe seama Mitropoliei Moldovei și Sucevei.

Actul alegerii

a fost precedat de o Doxologie, săvîrșită în paraclisul palatului patriarhal.

Trecînd apoi în sala de ședințe, Colegiul Electoral Bisericesc a invitat pe Prea Fericitul Patriarh JUSTINIAN să prezideze actul alegerii. Prea Fericirea Sa a intrat în sala de ședințe împreună cu Dl Dr. PETRU GROZA, președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Ro-

mîne, Dl Gh. Hossu, vice-preşedinte al Consiliului de Miniştri, ca delegat al Dlui Chivu Stoica, preşedintele Consiliului de Miniştri, Dl Mihail Mujic, vice-preşedinte al Marii Adunări Naţionale a R. P. R., Dl Acad. Prof. P. Constantinescu-Iaşi, Ministrul Cultelor, şi cu I. P. S. Mitropoliti Iustin al Ardealului, Firmilian al Olteniei şi Vasile al Banatului, fiind întâmpinaţi cu aplauze însufleţite.

După deschiderea şedinţei, s-a făcut apelul nominal, constatîndu-se că înaltul for electiv este legal constituit şi poate proceda la săvîrşirea actului alegerii, fiind prezenţi 80 din cei 81 membri îndreptăţiţi a-şi exprima votul.

La rugămintea Prea Fericitului Patriarh Justinian, Dl Ministru al Cultelor, Acad. Prof. P. CONSTANTINESCU-IAŞI, a dat citire Decretului Prezidiului Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Romîne pentru deschiderea Colegiului Electoral Bisericesc.

După aceea, Prea Fericitul Patriarh JUSTINIAN a salutat prezenţa în mijlocul membrilor Colegiului Electoral Bisericesc a înaltilor demnitari de stat, în frunte cu Dl Dr. PETRU GROZA. Prea Fericirea Sa a spus, între altele: „În aceste înalte prezenţe, noi sîntem îndreptăţiţi să vedem încă o dovadă a bunelor raporturi ce există între Biserica Ortodoxă Romînă şi statul nostru democrat-popular şi a colaborării sincere dintre conducerea Bisericii şi conducătorii ţării noastre”.

În continuare, Prea Fericitul Patriarh Justinian a arătat răspunderea ce revine membrilor Colegiului Electoral Bisericesc de a desemna prin votul lor un ierarh vrednic de marii săi înaintaşi pe scaunul străvechii Mitropolii a Moldovei şi Sucevei.

Şedinţa a fost apoi suspendată pentru o jumătate de oră, spre a se da posibilitatea membrilor înaltului for electiv de-a se sfătui în vederea alegerii.

La redeschidere, au fost desemnaţi ca bărbaţi de încredere P. C. Pr. Alexandru Ionescu şi Dl Acad. Prof. Dr. V. Răşcanu, s-a dat citire art. 130 din Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Romîne, cu privire la alegerile de ierarhi şi au fost distribuite buletinele de vot. Fiecare membru al Colegiului Electoral Bisericesc şi-a exprimat voinţa prin vot secret.

După numărarea voturilor şi despuierea scrutiniului, Prea Fericitul Patriarh Justinian a anunţat rezultatul votării: Au votat 80 membrii ai Colegiului Electoral Bisericesc, toate voturile fiind întrunite de Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit IUSTIN al Ardealului.

Proclamînd ales cu unanimitate de voturi pe I. P. S. Mitropolit Iustin ca Arhiepiscop al Iaşilor şi Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, Prea Fericitul Patriarh Justinian a felicitat pe noul ales şi i-a urat păstorire rodnică, spre binele Bisericii şi al patriei noastre.

A răspuns I. P. S. Mitropolit IUSTIN, rostind următoarea cuvîntare:

MĂRIT COLEGIU,

Încă nu s-a împlinit un an din ziua, în care, dînd urmare chemării Colegiului electoral bisericesc, am început lucrarea mea de ocîrmuitor al Arhiepiscopiei de Alba Iulia şi Sibiu şi de Mitropolit al Ardealului, Crişanei şi Maramureşului.

Rupîndu-mă de catedra mea de la Institutul teologic universitar din București, unde, după a mea socotință, năzuîam să-mi închin întreaga mea viață slujirii bisericești pe tărîmul teologiei, am plecat anul trecut în Ardeal, după vrerea lui Dumnezeu pentru a fi propovăduitor al dreptei credințe, iconom al harului divin și păstor al unei părți din turma dreptcredincioasă de peste munți.

Biserica ardeleană, această ramură viguroasă a ortodoxiei românești, și-a dăltuit și și-a călit ființa în împrejurări grele de viață pentru clerul și credincioșii ei. Stăpînirea prinților feudali și apăsarea nemiloasă a Habsburgilor pe de o parte, apoi nedreptele orînduiri sociale, pe de altă parte, au pricinuit poporului român din Ardeal suferințe amare și îndelungate, care s-au resfrînt și asupra bisericii lui. Acestea însă, cu toate frămîntările luptelor interconfesionale sau național-șovine, în care a fost tîrită vremelnice și biserica, n-au izbutit să-i desfigureze ființa. Păstrîndu-se în adevăratul duh al ortodoxiei, biserica ardeleană a rămas strîns legată de popor, identificîndu-se cu vrerile lui drepte și cu năzuințele lui înalte. Conștiința unității de neam, în Ardeal, este strîns împletită cu conștiința unității de credință. Această conștiință a făcut cu puțință și săvîrșirea actului istoric al unificării bisericești, de îndată ce s-au ivit zorile unei vieți noi pentru poporul nostru.

Luminați la minte, dîrzi în vrerile lor și harnici în munca lor, românii ardeleni își iubesc cu ardoare „moșia” și „legea”, patria și credința. Ei simt rădăcinile lor adînc înfipte în pămîntul românesc al Ardealului și trăiesc cu toată ființa lor duhul ortodoxiei străbune. Nu sînt însă șovini, în domeniul național, nici exclusiviști pe tărîm bisericesc. Ei cinstesc credințele celor de altă „lege” și întind frățește mîinile spre cei de alt neam colaborînd cu ei la tot binele obștesc. În același timp, credincioșii ardeleni se simt strîns legați de biserică, interesîndu-se de aproape de bunul ei mers.

Tradiția șaguniană de participare efectivă a mirenilor la activitatea bisericii a pătruns adînc în obștea dreptcredincioșilor ardeleni, vădindu-se atît în hotărîrea lor de a-și spune cuvîntul în toate problemele bisericești, cît și în acte de jertfelnică dragoste, care îmbracă uneori forme de-a-dreptul mișcătoare.

Cu două săptămîni în urmă, un preot dintr-un sat din țara Oltului arăta credincioșilor săi că un calendar de perete se vinde cu 3 lei, întrucît o parte din această sumă va fi folosită pentru pictarea Catedralei din Sibiu. Auzind acestea, un credincios a declarat preotului următoarele: dacă din suma încasată pentru calendar se folosesc bani la zugrăvirea Catedralei din Sibiu sau pentru vre-o altă lucrare mare a bisericii, eu plătesc pentru un calendar, nu 3 lei ci 100 lei. Peste cîteva zile, la Sibiu s-a primit prin mandat poștal suma de 100 lei pentru un calendar. — Cazuri asemănătoare s-au petrecut și în alte centre din eparhie.

La rîndul său, celălalt mare ctitor al înfățișării actuale a bisericii ardelenene, pururea pomenitul meu înaintaș de scaun, Mitropolitul Nicolae Bălan, urmînd vechea tradiție a ortodoxiei Ardealului, a veghiat la pregătirea unui cler luminat, a cărui știință de carte și zel pastoral a dus luminile învățaturii teologice pînă în cele mai îndepărtate sate. În această privință merită cuvînt de laudă Institutul teologic din Sibiu, care vreme de aproape

un veac și jumătate a ținut nestinsă flacăra învățaturii teologice și a culturii bisericești din Ardeal.

Credincioși luminați, păstoriți de un cler învățat, ardelenii nutresc o evlavie înaltă, pozitivă, neaplecată spre manifestări îndoelnice. La orașe ca și la sate, ei participă în mare număr la sfintele slujbe, arătându-se adânc pătrunși de adevărurile drepte credințe.

Cum voi putea uita vreodată pioasa primire pe care mi-au făcut-o rășinărenii, așteptându-mă în genunchi, în biserica sub streășina căreia se află mormîntul marelui Șaguna, sau mulțimile de credincioși ce vin din zeci de sate la mănăstirea Simbăta, unde odihnește mitropolitul Nicolae Bălan. Neșterse din memorie îmi vor rămîne de-asemena adunările de credincioși la slujbele religioase din Catedrala din Sibiu ori din Catedrala de la Blaj, din Alba Iulia ori din Mediaș, din satele dintre Buzaie sau din țara Birsei.

Dacă la toate acestea adăugăm și dragostea fierbinte pe care clerul și credincioșii o nutresc față de ierarhul lor se va înțelege deplin greutatea ce simt astăzi cînd mă rup de eparhia pe care am păstorit-o pînă acum.

MĂRIT COLEGIU,

Prin votul DV. de astăzi, mă văd purtat de mina cerească spre scaunul de păstor al Bisericii Moldovei.

Îmi dau seama că odată cu înălțarea pe scaunul de mitropolit al Moldovei, grijile mele cresc, îndatoririle sporesc. Mă plec însă smerit în fața rînduieilor tainice ale lui Dumnezeu, făgăduind să împlinesc voia Lui cu toată dragostea și rîvna mea fierbinte, spre mărirea sfintei noastre biserici ortodoxe. Acesta este legămîntul pe care îl fac în ceasul alegerii mele ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei. Este unicul legămînt pe care-l am și pentru înflorirea scumpei noastre patrii.

MĂRIT COLEGIU,

Despărțindu-mă de scaunul bisericii ardelene, în a cărei visterie duhovnicească rămîne ferecată pentru totdeauna o parte din inima mea, mă îndrept spre altă podoabă a ortodoxiei romînești, spre Mitropolia Moldovei și Sucevei.

Increderea DV. mă trimite astăzi în falnica Moldovă a marilor voievozi și domni, a lui Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare și sfînt, a lui Rareș și Lăpușneanu, a lui Vasile Lupu, Dimitrie Cantemir și Alexandru Cuza.

În această țară au trăit, au muncit și s-au stins bătrînii cronicari Gri-gore Ureche, Miron Costin și Ion Neculce; pe aceste plaiuri au viețuit Creangă, Alexandri și Eminescu; din acest pămînt au odrăslit marii noștri istorici, Kogălniceanu, Xenopol și Iorga; aici a fost leagănul fermecătorului George Enescu și al neîntrecutului scriitor de azi Mihail Sadoveanu.

Întîii mei ani de activitate didactică în învățămîntul teologic universitar, după întoarcerea din străinătate, în Moldova i-am petrecut. Cunosc însemnătatea străvechiului scaun mitropolitan din Iași; cunosc mărirea trecutului său istoric; cunosc legăturile lui frățești cu biserica Ardealului, cu biserica țării romînești, cu biserica ortodoxă rusă și cu celelalte biserici orto-

doxe surori; cunosc mulțimea așezămintelor sale mănăstirești — vetre de lumină și popasuri roditoare ale singurătății —; cunosc viața de muncă, rugăciune și cultură ce clocotește de veacuri, între zidurile lor sfințite; cunosc preoțimea moldoveană conștientă de îndatoririle ei pastorale; cunosc, în sfârșit, evlavia adâncă și omenia pilduitoare a blîndului și bunului popor credincios moldovean.

Chipuri de urmat în lucrarea mea de arhipăstor voi avea întreg șirul de ierarhi, care au bine plăcut lui Dumnezeu, începînd cu Iosif Mușat, dîrzul apărător al autocefaliei bisericii moldovene, trecînd apoi la bătrînul Teoctist, ierahul care a binecuvîntat și a sfătuit domnia cuminte și îndelungată a lui Ștefan cel Mare, la iscusitul Varlaam și la mult învățatul Dosoftei, la harnicul Veniamin Costache, la milostivul Iosif Naniescu, la cărturarul Nicodim, la dascălul de teologie Irineu, la ocrotitorul celor năpăstuiți de urgia rășboiului, vlădica Justinian și încheind cu Sebastian, mitropolitul harnic și plin de omenie, al cărui glas înflăcărat pentru apărarea păcii, ca sol al bisericii noastre, s-a auzit departe peste hotarele țării.

Pășind pe urmele lor, voi păstra frumoasele tradiții ale ierarhilor moldoveni, care au știut să țină strîns legată viața bisericii de viața poporului, legîndu-mă să călăuzesc biserica Moldovei spre culmi de slavă și să sprijin înflorirea scumpei noastre patrii.

Pentru trimiterea mea la această binecuvîntată lucrare în ogorul bisericii și al patriei noastre iubite, exprim mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian, Înalt Prea Sfințiților Mitropoliți, Prea Sfințiților Episcopi, Prea Cucernicilor Preoți și Domnilor membrii ai Colegiului Electoral Bisericesc, rugîndu-i să-mi fie îndrumători și sfătuitori spre dreapta împlinire a misiunii ce mi-a fost hărăzită astăzi.

Mă leg înaintea Măritului Colegiu Electoral Bisericesc să închin Bisericii moldovene toată osîrdia, priceperea și rîvna mea curată. Neîncetat voi sta alături de poporul nostru muncitor, în eroicele sale eforturi de făurire a vieții celei noi în frumoasa noastră țară.

Mulțumitor vădindu-mă față de Părintele ceresc, întru frîngere de inimă îl rog în acest ceas și-l voi ruga pururea: „Doamne, Doamne, caută din cer și vezi și cercetează via aceasta, biserica Moldovei, pe care a sădit-o dreapta Ta și o desăvîrșește pe ea”.

După aceea, Dl. Ministru al Cultelor, Acad. Prof. P. CONSTANTINESCU-IAȘI, a dat citire Decretului Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. R. pentru închiderea ședinței Colegiului Electoral Bisericesc.

În cadrele agapei care a întrunit la orele 14, în palatul patriarhal, pe membrii Colegiului Electoral și numeroși invitați. Prea Fericitul Patriarh Justinian a toastat pentru continua întărire a conlucrării dintre Biserică și statul nostru democrat-popular și pentru sănătatea ocîrmuitorilor patriei noastre.

Sîmbătă 12 ianuarie 1957, în splendida sală de ședințe a palatului patriarhal din Capitală, s-a desfășurat

Solemnitatea investiturii

noului Mitropolit al Moldovei și Sucevei, cu ceremonialul îndătinat, în prezența membrilor Sfîntului Sinod, a înalților demnitari de stat și a numeroși invitați.

Inmîinînd cîrja arhipăstorească noului Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Prea Fericitul Patriarh JUSTINIAN a rostit o cuvîntare.

In cuvîntarea de răspuns, I. P. S. Mitropolit IUSTIN a spus următoarele :

PREA FERICITE PĂRINTE PATRIARH,

Două simțăminte puternice îmi stăpînesc sufletul acum cînd îmi înmînați cîrja arhipăstorească a Sfintei și de Dumnezeu păzitei Arhiepiscopii a Iașilor și a Mitropoliei Moldovei și Sucevei.

Intiul simțămînt este acela de mulțumire și recunoștință pentru cîntea ce mi se face prin săvîrșirea acestui act solemn de investitură, iar celălalt este simțămîntul de covîrșitoare răspundere, legată de înalta vrednicie la care am fost chemat, fiind ridicat pe scaunul al doilea al ierarhiei noastre bisericești.

Prin încrederea Colegiului electoral bisericesc, sînt chemat să păstresc din vlădicescul scaun, pe care l-a cîstit un lung șir de ierarhi harnici și pricepuți. Simt povara acestei sarcini și mă înșior la gîndul că mi s-a pus în mîină cîrja arhipăstorească pe care au purtat-o cu aleasă vrednicie IOSIF MUȘAT, destoinicul apărător al autocefaliei Bisericii Moldovenești, pe vremea lui Alexandru cel Bun ; TEOCTIST și GHEORGHE, sfetnici apropiați ai lui Ștefan cel Mare ; mult înzestratul ATANASIE CRIMCA, ctitorul Mănăstirii Dragomirna ; iscusitul VARLAAM, care a adunat la Iași un sinod de seamă al Ortodoxiei, pe vremea lui Vasile Lupu ; învățatul DOSOFTEI, care a îmbrăcat în versuri romînești Psalmii lui David ; mult încercatul IACOB PUTNEANUL, apărătorul țărănimii sărace de biruri și poveri ; luminatul VENIAMIN COSTACHE, întemeietorul de școli pentru popor și cler ; milostivul IOSIF NANIESCU, cărturarul NICODIM MUNTEANU, teologul IRINEU, Prea Fericirea Voastră și pururea pomenitul meu înaintaș SEBASTIAN RUSAN, chip ales de bunătate și blîndețe.

Prin neostenita lor rîvnă și necurmata strădanie, biserica Moldovei a dobîndit un loc de frunte în Ortodoxie, lăsînd mărturii neșterse de luptă pentru apărarea dreptei credințe și de păstrarea independenței Patriei, de strădanii pentru luminarea clerului și de ridicarea culturală a poporului.

Alături de celelalte mari Biserici Ortodoxe, Biserica Moldovei a luat parte prin solii ei la cele două soboare din Apus, în 1414 la Constanța Elveției și în 1438 la Florența Italiei.

Pentru jertfele făcute întru apărarea Ortodoxiei, cînte deosebită s-a făcut Bisericii Moldovei, acum trei veacuri și jumătate, cînd se plănuia ridicarea ei la treapta de patriarhie, sau cînd Mitropolitul Varlaam a fost trecut între cei trei candidați vrednici de scaunul patriarhiei ecumenice, în anul 1639.

Nume bun și prețuire aleasă și-a agonisit Biserica Moldovei, nu numai prin păstrarea și trăirea duhului adevăratei ortodoxii de către fiii ei, ci și prin strînsele și înțeleptele legături, pe care le-a ținut cu celelalte Biserici Ortodoxe surori, de-a lungul veacurilor. Indreptîndu-și privirile spre Ardeal, Mitropolia Moldovei a ținut sub oblăduirea ei duhovnicească Episcopia Vadului — ctitorie a viteazului domn Ștefan cel Mare, Ierarhii Moldovei năzuiau cu simțăminte de nespasă dragoste către cîrmuitorii Bisericii Orto-

doxe Ruse, de la care au primit sfat și ajutor frățesc. Către celelalte Biserici Ortodoxe surori s-a revărsat din belșug evlavia moldovenească prin danii și ctitorii, care dăinuiesc pînă în vremurile noastre, în întreg răsăritul ortodox.

PREA FERICIREA VOASTRĂ,

Cronicile și hrisoavele noastre vechi vorbesc neîncetat de bunele legături dintre vlădicii și domnitorii Moldovei de pe vremuri.

Pe scaunul înalt de judecată, alături de domni se aflau totdeauna și vlădicii moldoveni. De aici ei sînt chemați în divanul domnesc, luînd parte la treburile de cîrmuire a țării.

Uneori, ierarhii Moldovei primeau sarcina de soli domnești peste hotare, contribuind în acest chip la statornicirea legăturilor de prietenie dintre poporul nostru și popoarele vecine.

La rîndul lor, domnitorii au răsplătit această rîvnă a Bisericii, ca să se organizeze și să-și împlinească rostul ei sfînt în mijlocul credincioșilor. Voevozii Mușatini au sprijinit Biserica Moldovei să-și dobîndească autocefalia. Alexandru cel Bun i-a hărăzit scaunul mitropolitan în Suceava și a înființat Episcopia Romanului. Ștefan cel Mare a întemeiat Episcopia Rădăuților și a dat Bisericii Moldovei întocmire statornică. În urmă, ceilalți cîrmuitori ai Moldovei au sprijinit în felurite chipuri bunul mers al treburilor bisericești.

Numeroase biserici, mănăstiri și schituri de pe tot întinsul Moldovei au fost întemeiate de evlavioșii donatori. Ei le-au ajutat cu mîna largă pentru a-și împlini rostul lor în mijlocul credincioșilor.

Mănăstirile Moldovei au fost în trecut smerita școală a poporului nostru, de unde s-au împrăștiat razele învățăturii de carte. Chiliile lor au adăpostit pe cei dinții dascăli dintre călugări și pe ucenicii lor din țară sau de peste hotare. În aceste sfînte așezăminte, străjuite de codrii munților ori de ocolul apelor, la lumina candelii de sub icoane s-au copiat, pe lîngă letopisețele țării, cărțile de slujbă bisericească și pravilele de judecată. Călugării moldoveni, cu aleasă iscusință, au împodobit scrisul lor cu miniat-uri, chenare și litere inițiale, făurind această minunată artă a scrisului frumos, care stîrnește uimirea și prețuirea tuturor cercetătorilor. În această privință, Evangheliarul cu text slavon și grecesc lucrat de monahul Gavriil, la mănăstirea Neamțu, în anul 1429 este cea mai strălucită dovadă.

Pe lîngă aceste mănăstiri au înflorit toate artele vechi românești: arhitectura, pictura, sculptura, broderia, ferecătura în aur și argint. Dintre acestea stă la loc de cinste pictura veche bisericească. Frescele de pe zidurile din afară ale mănăstirilor Voroneț, Sucevița, Humorul și Vatra Moldoviței sînt mărturie netăgăduită de înalta treaptă de înflorire la care se ridicase meșteșugul zugrăvirii în Moldova de odinioară.

Din toate acestea se vede limpede că peste tot trecutul Moldovei stă pecetea ortodoxiei. În toate laturile, Biserica s-a arătat ca factor de progres, fiind călăuzitoarea poporului spre viață culturală înaltă.

*

Dacă, veacuri de-a rîndul, în trecut, în condiții vitrege de viață pentru poporul și Biserica noastră, a fost cu puțință o colaborare atît de rodnică

în folosul Bisericii și al Statului, cu atât mai mult poate fi înfăptuită ea astăzi, în împrejurările prielnice în care se desfășoară viața religioasă din Patria Noastră.

Nutrind convingerea neclintită că bunele legături între Biserică și Stat, astăzi ca și în trecut, înlesnesc o colaborare folositoare atât Bisericii cât și Patriei, ne vom strădui să sprijinim și să întărim fără șovăire această colaborare. În acest chip socotim că împlinim cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel, care spunea odinioară Episcopului Tit, să povățuiască pe creștini : „Să se supună stăpînirilor și dregătoriilor, gata fiind spre tot lucrul bun“ (Tit III, 1), fiindcă numai așa vor putea petrece „viață lină și tihnită, întru temere de Dumnezeu și bună cuviință“ după cuvîntul aceluiași Apostol către Episcopul Timotei (I Tim. II, 2).

Cunoscînd acestea voi jertfi fără șovăire toată puterea mea de muncă și toată osîrdia inimii mele de slujitor al lui Hristos, spre folosul Bisericii și propășirea Patriei.

În același timp, urmînd tradiția înaintașilor mei, voi fi dirz susținător al bunelor legături de dragoste și împreună lucrare cu toate Bisericile ortodoxe surori, căci din trecutul luminos al Bisericii noastre am desprins acest adevăr nepieritor: roade bune și de folos au încununat bunele legături dintre poporul nostru și popoarele vecine, ori de cîte ori aceste legături s-au desfășurat sub semnul dragostei și al încrederii, al ajutorului neprecupețit și al sprijinului frățesc.

Nu voi uita nici o clipă că apărarea păcii nu este numai o trebuință a firii omenești, ci și o poruncă sfîntă lăsată nouă de Mintuitorul Hristos. Ea izvorește din însăși menirea Bisericii care este chemată să îplinească pe pămînt, fără încetare, lucrarea săvîrșită de Fiul lui Dumnezeu, la venirea Sa în lume. Astfel, dacă mîntuirea însăși este împăcarea omului căzut, cu Dumnezeu și, ca urmare, înscăunarea liniștei în sufletele credincioșilor și statornicirea bunei înțelegeri între oameni, iar noi, slujitori ai mîntuirii fiind rînduiți, nu vom conțeni să împlinim lucrul Domnului, FĂCĂTORI DE PACE arătîndu-ne și noi, cu cuvîntul și cu fapta, în toate zilele vieții noastre.

Cu toată sîrguința voi desfășura o lucrare statornică de ocrotire și păstrare a sfîntelor locașuri, biserici, mănăstiri și schituri — minunate opere de artă — care alcătuiesc diadema Mitropoliei Moldovei ; iar din cei ce se nevoesc în aceste comori ale evlaviei străbune mă voi strădui să fac slujitori harnici și devotați Bisericii, Patriei și binelui obștesc.

Neîncetat voi priveghea la buna îndrumare a preoțimii eparhiei mele întru îndeplinirea cu prisosință a îndatoririlor ei către Biserică și Patrie, Voi urmări cu toată luarea aminte ca roadele lucrării preoților să se vadă din buna chivernisire a lăcașurilor dumnezeiești, din propovăduirea dragostei între toți fiii Patriei și din jertfelnică dăruire pentru binele obștesc.

Sufletul îmi voi pune pentru turma cea cuvîntătoare, ca păstorul cel bun, silindu-mă să păstrez în jurul meu pe preoți și credincioși, prin dragoste și înțelepciune, să sădesc în inimile tuturor credința cea dreaptă, nădejdea cea mărturisitoare și dragostea nepieritoare. Pe cei slabi în credință îi voi întări, iar pe cei alunecați de la pravila ascultării, îi voi îndrepta.

PREA FERICIREA VOASTRĂ,

Cu nădejde nețărmută în ajutorul Domnului Dumnezeu, care toate spre folosul zidirii le orînduiește, cu sprijinul frățesc al Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericirea Voastră, cu binevoitoarea înțelegere a înaltului guvern al Țării, pornesc azi pe drumul hotărît al înfăptuirilor pe țărîm bisericesc și de folos obștesc, în Mitropolia Moldovei.

Am deplină conștiința marilor și grelelor răspunderi care apasă asupra mea de acum înainte. Incredător însă în harul Sfîntului Duh, care pe cele slabe le întărește și pe cele de lipsă le împlinește, pășesc cu hotărîre, pe urmele marilor mei înaintași, făgăduind că drumarul păstoriei mele va fi: credința neclintită și dragoste nețărmută, muncă nepregetată și dreptate nemitarnică.

Cu acest prilej, aduc mulțumiri Domnului Ministru al Cultelor academician P. Constantinescu-Iași, pentru că, pe temeiul votului Colegiului electoral bisericesc m-a recomandat înaltului guvern al Republicii noastre Populare, care m-a propus Prezidiului Marii Adunări Naționale spre confirmare în vrednicia de Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei.

Primind această confirmare, mulțumesc cu recunoștință Domnului Dr. Petru Groza, Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, făgăduind SĂ-MI INDEPLINESC cu toată dragostea și rîvna misiunea mea spre mărirea Bisericii noastre sfînte și înflorirea Patriei noastre scumpe R. P. R.

Așa să-mi ajute Dumnezeu.

În seara aceleiași zile, au pornit cu trenul spre Iași — însoțind pe I. P. S. Mitropolit Iustin — oficialitățile bisericești și de stat, precum și invitații, spre a participa la

SOLEMNITATEA ÎNSCAUNĂRII

Arhipăstorului Mitropoliei Moldovei și Sucevei

Știrea înzestrării Bisericii moldovene cu ocîrmuitorul dorit s-a răspîndit la Iași încă în ziua alegerii. Pregătirile pentru primirea I. P. S. Mitropolit Iustin au început fără preget, potrivit planului făcut încă la București, îndată după alegere, de către membrii permanenței Consiliului Eparhial și după indicațiile noului Arhipăstor. La Catedrală și la reședința mitropolitană, în tot cursul zilei de sîmbătă 12 ianuarie a. c., sosesc fără întrerupere protopopi, stareți, membri ai Adunării Eparhiale, preoți, monahi și monahii din așezămintele mănăstirești moldovene, precum și numeroși credincioși, spre a întâmpina cu cuget înălțat pe I. P. S. Mitropolit Iustin. Vitrina amenajată la magazinul de obiecte bisericești al centrului eparhial, înfățișa credincioșilor portretul noului Arhipăstor al Bisericii moldovene, precum și operele sale teologice.

Sîmbătă după masă, la Catedrala mitropolitană, s-au săvîrșit sfintele slujbe îndătinute. Un numeros sobor de slujitori bisericești, în frunte cu I. P. C. Arhim. Melchisedec Dimitriu, starețul Sfintei Mănăstiri Neamțu, au înălțat rugăciuni fierbinți către Prea Cuvioasa Maică Paraschiva, ocrotitoarea credincioșilor moldoveni, pentru sănătatea și mîntuirea tuturor.

Duminică 13 ianuarie a. c., dimineața la orele 9, pe o vreme senină și luminoasă, în gara Iași a avut loc primirea I. P. S. Mitropolit Iustin și a oaspeților veniți de la București. Erau de față numeroși reprezentanți ai autorităților bisericești regionale, raionale și orașenești, în frunte cu Dnii: C. Nistor, președ. Sfatului Reg. Iași, Emil Mazilu, din partea regiunii P. M. R. Iași, Prof. Univ. Ion Creangă, rectorul Universității „Al. I. Cuza” din Iași, Mircea Neicov, director în Ministerul Cultelor, ș. a.

În aplauzele oficialităților locale, a membrilor clerului și credincioșilor, din vagoanele garate în fața sălii de recepție au coborât: Prea Fericitul Patriarh *Justinian*, Dl Acad. Prof. *P. Constantinescu-Iași*, Ministrul Cultelor, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Iustin* al Moldovei și Sucevei, I. P. S. Mitropoliți *Firminian* al Olteniei și *Vasile* al Banatului, P. S. Episcopi *Antim* al Buzăului, *Chesarde* al Dunării de Jos, *Iosif* al Argeșului, *Nicolae* al Clujului, *Teofil* al Romanului și Hușilor, *Valerian* al Oradiei, *Antim* și *Teoctist*, Episcopi-Vicari patriarhali, Dl I. Bărbulescu, director general în Ministerul Cultelor, Dnii I. Dogaru, I. Onțanu și Mireanu, directori în același minister. P. C. Pr. Al. Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Prof. Dr. I. Coman, rectorul Institutului Teologic Universitar din București, numeroși consilieri patriarhali și profesori de teologie, membri ai familiei I. P. S. Mitropolit Iustin, ș. a.

Arhiepiscopia Sibiului era reprezentată la festivități de o delegație alcătuită din: P. C. Prof. stavr. *Traian Belasçu*, vicar arhiepiscopesc, P. C. Prof. univ. Dr. *Sofron Vlad*, rectorul Institutului Teologic Univ. din Sibiu, P. C. Prof. univ. Dr. *Sp. Cindea*, pro-rectorul aceluiași Institut. P. C. Consilieri arhiepiscopesci *Gheorghe Secaș* și *Ioan Velțan*, Dl Prof. Dr. *Iorgu Ivan* și P. C. Prof. Dr. *P. Procopoviciu* de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu.

Dl *C. Nistor*, președintele Sfatului Popular Regional Iași, a oferit înalților oaspeți tradiționala pâine și sare, după care — în sala de recepție a gării — le-a urat cordial bun venit în străvechea cetate de scaun a Moldovei.

În numele clerului și credincioșilor din Arhiepiscopia Iașilor, înalții oaspeți au fost salutați de către P. C. Pr. *Constantin Nonea*, vicar arhiepiscopesc.

A răspuns I. P. S. Mitropolit *Iustin* mulțumind pentru primirea făcută, arătând simțămintele și năzuințele de care este însuflețit față de Biserica moldoveană și împărțind arhieresti binecuvântări tuturor.

Către orele 10, când primirea de la gară era pe sfârșite, clopotul cel mare al Catedralei mitropolitane, secondat de clopoțele celor peste patruzeci de biserici din orașul Iași, umpleau văzduhul cu dangătul lor prelung. Convoiul de mașini a pornit spre Mitropolie, salutat pe traseu de numeroși credincioși și cetățeni din oraș și împrejurimi.

La Catedrală, în rânduri ordonate, așteptau numeroși slujitori bisericești și credincioși.

Pe terasa de la intrarea Catedralei, Prea Fericitul Patriarh *Justinian* și I. P. S. Mitropolit *Iustin* au fost îmbrăcați în mantii arhieresti, au sărutat Sfânta Cruce și Sfânta Evanghelie și apoi — în acordurile imnurilor patriarhal și mitropolitan, intonate de corul Catedralei, dirijat de Dl Al. Verdeș — au fost conduși spre Sfântul Altar de soborul slujitorilor, în fruntea că-

ruja se aflau I. P. S. Mitropolit Firmilian al Olteniei și P. S. Episcopi Chesarie și Teofil.

Înălții Ierarhi au îngenunchiat și s-au rugat în fața raclei cu moaștele Prea Cuvioasei Maici Paraschiva, iar apoi au trecut în stranele arhieresti, în vreme ce ceilalți înalți oaspeți își luau locurile de mai-nainte stabilite.

La Sfânta Liturghie arhierescă au mai participat, pe lângă înalții oaspeți și reprezentanții autorităților de stat mai sus pomeniți delegații cultelor romano-catolic și mozaic; Academicienii V. Rășcanu și Iuliu Nițulescu; reprezentanți ai diferitelor instituții culturale din Iași, ai presei și radiodifuziunii ș. a.

După Sfânta Liturghie arhierescă, Dl Acad. Prof. *P. Constantinescu-Iași*, Ministrul Cultelor, a dat citire Decretului Prezidiului Marelui Adunări Naționale a Republicii Populare Române pentru confirmarea I. P. S. Mitropolit Iustin în funcțiunea de Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei.

Secretarul Sfântului Sinod, P. S. Episcop-Vicar patriarhal Dr. *Antim Nica*, a dat citire Gramatei Patriarhale de înscăunare a I. P. S. Mitropolit Iustin.

A luat apoi cuvântul Prea Fericitul Patriarh Justinian, anunțând că Biserica moldoveană are acum un nou și destoinic Arhipăstor, în persoana I. P. S. Mitropolit Iustin, căruia îi urează viață îndelungată, încununată de roade bogate. Prea Fericitul Sa a avut cuvinte de dreaptă cinstire și prețuire pentru evlavlia pilduitoare a obștei dreptcredincioase din regiunile moldovene și pentru tradițiile religioase locale.

Cuvântarea Prea Fericitului Patriarh Justinian

*INALT PREA SFINȚIȚI și
PREA SFINȚIȚI MEMBRI AI SFINTULUI SINOD
DOMNULE MINISTRU AL CULTELOR
PREA CUCERNICI PĂRINȚI
IUBIȚI CREDINCIOȘI și
ONORATĂ ASISTENȚĂ,*

Clerul și credincioșii din cuprinsul Sfintei Mitropolii a Moldovei și Sucevei trăiesc astăzi momente sărbătorești de însemnătate deosebită. Pe istoricul scaun de Întâistătător al acestei Mitropolii, ilustrat de-a lungul veacurilor de ierarhi străluciți, se așează astăzi nou alesul Mitropolit Înalt Prea Sfințitul Iustin Moisesescu.

Ales de Colegiul Electoral Bisericesc, întărit de Sfântul Sinod și de Conducerea superioară a Statului, Înalt Prea Sfinția Sa vine să conducă ca Arhipăstor clerul și poporul dreptcredincios din această de Dumnezeu păzită Mitropolie.

Personalitatea sa este bine cunoscută tuturor. Primirea caldă ce i-o face astăzi cetatea Iașilor, amplexarea solemnității înscăunării sale, încrederea și nădejdea ce se pun în conducerea sa duhovnicească, sînt îndeajuns de grăitoare pentru aceasta.

Bunul Dumnezeu să ajute ca această încredere să fie mereu sporită, iar așteptările tuturor să fie împlinite!

INALT PREA ȘFINȚITE MITROPOLIT IUSTIN,

Incepînd de astăzi ești conducătorul sufletesc al poporului dreptcredincios din Moldova lui Ștefan cel Mare și Sfînt. Turma ce ți s-a încredințat spre păstorie este din cele mai alese.

Un cler luminat, ascultător, supus, disciplinat, rîvnitor, în împlinirea misiunii lui, devotat Bisericii și Patriei, căroră și-a închinat întreaga lui putere de muncă, de pricepere și de jertfă. Sub îndrumarea înțeleaptă a arhipăstorului său, va ști, așa cum a arătat-o întotdeauna, să stea în slujba lui Dumnezeu și a poporului, pe care să-l călăuzească nu numai în cele religioase, dar și în îndeplinirea îndatoririlor cetățenești, pentru promovarea progresului social și al păcii.

Alături de acest cler de mir luminat, harnic și gata mereu să stea în slujba marilor idealuri ale Bisericii și Patriei vei găsi clerul monahal, miile de călugări și călugărițe, din numeroasele mănăstiri și schituri, cu care a binecuvîntat Dumnezeu acest pămînt. Reorganizat de Sfîntul Sinod, acesta duce în tăcerea sfințitelor lăcașuri o intensă viață de rugăciune și muncă stăruitoare. Prin viața lui de rugăciune, el face ca mănăstirile noastre să fie ce au fost întotdeauna, adică cetăți ale vieții duhovnicești, unde să găsească întremare și întărire sufletească și cei dinafara lor.

Prin munca lor în atelierele mănăstirești, își asigură mijloacele de trai, dar în același timp asigură păstrarea și continuarea unor ramuri de meșteșugărie artistică, ce s-ar fi pierdut de mult altfel, spre marea pagubă a patrimoniului artistic al acestui popor.

Vei păstori în sfîrșit o turmă de credincioși, a căror evlavie este cea mai aleasă podoabă a sufletului moldovenesc. Mai mult ca în ori care altă parte a țării, aici, te vor întîmpina mai la tot pasul roadele străvechii evlavii a moldovenilor.

Sînt datinile pe care le păstrează cu sfințenie.

Sînt obiceiurile și tradițiile religioase atît de numeroase.

Sînt vechile biserici, mănăstiri și așezăminte răsărite pe lîngă acestea. Aceste numeroase ctitorii ale voievozilor „dătători de legi și datini” sînt monumente ale evlaviei acestui popor, dar în același timp ele sînt și monumente ale creației lui artistice, precum și monumente istorice de prim rang.

Aici, în apropiata vecinătate a catedralei mitropolitane, stă cea podoabă de artă care este biserica Trei Ierarhi, pe lîngă care a fost odinioară o vestită școală de înaltă cultură.

La cîțiva pași mai departe, sînt așezămintele spitalicești de la Sfîntul Spiridon, creație a mîlei creștine pentru suferinzi. Tot în apropiere sînt mănăstirile Golia, Cetățuia, Frumoasa, ca să nu pomenesc decît cîteva din cele mai însemnate. Sînt apoi în Eparhie vestitele Mănăstiri istorice Neamțu, Secu, Putna, Moldovița, Voroneț și atîtea altele în care s-a cultivat viața creștină, s-a făurit evlavie acestui popor și din care au răsărit primele flori ale culturii acestui popor.

În tiparnițele acestor mănăstiri, slujitori ai altarelor au dat, cu truda lor, la lumină cele dintîi cărți, cele dintîi tîlmăciri, cea dintîi hrană sufletească a unui popor de păstori, de plugari și de oșteni. Din ele au plecat acele slove care au alinat sufletele, au întărit credințele șovăelnice și au dat temei și sens vieții credincioșilor de pe aceste plaiuri.

INALT PREA SFINȚITE MITROPOLIT IUSTIN,

Acesta este clerul și poporul pe care-l vei avea de păstorit de azi înainte.

În numele Sfântului Sinod și al Nostru personal îți urez ca Dumnezeu să-ți ajute să te bucuri de toată prețuirea, respectul, cinstirea și ascultarea clerului mirenesc și călugăresc și a poporului dreptcredincios, așa cum s-au bucurat atîția din valoroșii înaintași ai Înalt Prea Sfinției Tale.

Îți doresc păstorie pașnică, îndelungată și plină de alese roade duhovnicești.

Atotputernicul Dumnezeu să-ți ajute să ridici la cele mai înalte culmi viața bisericească și cetățenească din această Mitropolie, pentru binele Bisericii Ortodoxe Romîne și folosul Patriei noastre!

Amin!

Dl Acad. Prof. P. Constantinescu-Iași, Ministrul Cultelor, în numele Guvernului Republicii Populare Romîne, a felicitat Biserica Ortodoxă Romînă și centrul eparhial Iași din prilejul alegerii și înscăunării I. P. S. Mitropolit Iustin, făcînd un portret al noului Arhipăstor moldovean. DSA a evocat în cuvinte pătrunzătoare figurile vrednicilor mitropoliți de altă dată ai Moldovei ale căror osteneli în slujba Bisericii și a poporului rămîn pururea pilde demne de urmat. De încheiere, Dl Ministru al Cultelor a felicitat pe I. P. S. Mitropolit Iustin, dorindu-i păstorie rodnică și îndelungată.

În numele clerului și credincioșilor din Eparhiile Mitropoliei Moldovei și Sucevei, I. P. S. Mitropolit Iustin a fost salutat călduros de către P. S. Episcop Teofil al Romanului și Hușilor.

A răspuns tuturor, vădit mișcat sufletește, I. P. S. Mitropolit Iustin. I. P. S. Sa a spus :

*PREA FERICITE PĂRINTE PATRIARH,
DOMNULE MINISTRU,
INALT PREA SFINȚIȚI ȘI PREA SFINȚIȚI MEMBRI AI
SFINTULUI SINOD,
CINSTIȚI OASPEȚI,
CUCERNICI PĂRINȚI,
IUBIȚI CREDINCIOȘI,*

În clipa cînd urc treptele scaunului de Arhiepiscop și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, întîiul meu gînd îl îndrept cu adîncă smerenie către Bunul Dumnezeu, rugîndu-l să-mi dăruiască putere și să-mi lumineze mintea întru propovăduirea cuvîntului adevărului, întru chivernisirea harului și păstoria turmei mele duhovnicești, pe calea mîntuirii.

Dînd urmare chemării pe care mi-a făcut-o Colegiul electoral bisericesc și Sfîntul Sinod, am venit aici cu sufletul stăpînit de cea mai curată dragoste: dragoste de Biserică și de credința strămoșească, dragoste de părinte și de frate, dragoste de Patrie și de popor. Imbrățișîndu-vă pe toți cu aceste simțăminte, rugă fierbinte înalt Părintelui Ceresc să reverse peste noi toți darurile Sale bogate, binecuvîntînd legătura tainică ce se săvîrșește astăzi între mine — păstor, și fiii mei duhovnicești — turmă dreptcredincioasă din Mitropolia Moldovei.

Dacă odinioară Biserica Ardealeană a primit sprijin și întărire duhovnicească din partea ierarhilor și voievozilor Moldovei, prin înființarea Episcopiei de la Vad de către Ștefan cel Mare, prin oblăduirea bisericilor și mănăstirilor din Maramureș și prin trimiterea de călugări harnici și evlavioși, care au ajuns apoi episcopi și mitropoliți, cum a fost Eftimie la Vad, sau Sfântul Iorest, Mitropolitul de la Alba Iulia, acum, prin vrerea Colegiului electoral bisericesc, smerenia mea este ridicată din scaunul de Mitropolit al Ardealului în scaunul de Mitropolit al Moldovei și Sucevei.

Mă simt dator să mărturisesc aici că m-am desprins cu greu de iubiții mei fii duhovnicești din Ardeal. Păstoria mea peste munți a fost scurtă. Totuși, o strinsă legătură se închease între mine și Biserica Ardealeană.

Dar, mișcătoarea despărțire de clerul și credincioșii pe care i-am păstorit pînă astăzi, s-a prefăcut acum într-o aleasă bucurie, văzînd cele ce se petrec în jurul meu. Iașul marilor voievozi ai Moldovei, Iașul ctitoriilor domnești, cu mulțimea lui de biserici și mănăstiri, care au adăpostit veacuri de-a rîndul patriarhi, mitropoliți și episcopi din tot răsăritul ortodox, Iașul în care s-au ținut mari soboare, unde au fost tiparnițe vestite și școli înalte, Iașul amintirilor culturale și al tradițiilor de luptă pentru unirea Principatelor, Iașul suferințelor din timpul celor două mari războaie, Iașul în care clocotește acum duh de viață nouă, ne întîmpină astăzi cu brațele deschise, la începutul păstoririi noastre. Iar de aici, din strălucitul scaun vladicesc al Moldovei și Sucevei, în chip tainic, ne întîmpină ceata marilor Mitropoliți, cărturari și luptători pentru Patrie și lege, grăindu-ne cuvînt de îmbărbătare :

IOSIF, cel din fruntea pomelnicelor Mitropoliei, apărătorul neînfîricat al drepturilor ei de autocefalie ; bătrînul TEOCTIST, cel ce odihnește la Putna, lîngă Ștefan Vodă cel Sfînt, pe care l-a pomăzuit domn și i-a fost sfetnic apropiat ; GRIGORE ROȘCA, harnicul ctitor de la Voroneț, cinstitor al cuviosului Daniil Sihastru ; VARLAAM, care și-a adăpat lucrarea de păstor din pilda marelui Mitropolit al Kievului, Petru Movilă, îmbogățînd tezaurul literaturii noastre cu nemuritoarea lui Cazanie ; DOSOFTEI cel blînd ca un miel — după vorba cronicarului —, iscusitul întocmitor al Psaltirii în versuri, care a tipărit cărți romînești de slujbă și de învățătură, în tipografia primită în dar de la Ioachim, Patriarhul Moscovei ; IACOB PUTNEANUL, apărătorul zelos al țăranilor împilați de Țiruri și poveri ; IACOB STAMATE, fecior de țăran din Ardeal și blînd povățuitor al clerului și poporului dreptcredincios ; înțeleptul VENIAMIN COSTACHE, ctitor de școli pentru luminarea poporului și pregătirea clerului, care s-a trudit o jumătate de veac cu tălmăcirea și tipărirea cărților de slujbă și de învățătură bisericească ; IOSIF NANIESCU, numit „cel sfînt”, pentru bunătatea inimii și milostivirea sufletului, desăvîrșitorul acestei mărețe catedrale începute de Veniamin Costache ; NICODIM MUNTEANU, cărturarul senin care a învățat la Kiev și a îmbogățit literatura noastră bisericească cu traduceri din marii teologi ruși ; IRINEU MIHALCESCU, mare dascăl de teologie ; VLĂDICA JUSTINIAN, care, înainte de a urca treptele scaunului patriarhal, păstorind în Moldova, a alinat durerile celor năpăstuiți deurgia războiului din urmă ; și, în sfîrșit, SEBASTIAN RUSAN, înaintașul meu de fericită pomenire în acest scaun, vajnic apărător al ortodoxiei

și călit în tradițiile de luptă pentru libertatea poporului în pofida anilor cărunți, s-a avîntat în lupta frumoasă pentru zidirea păcii în lumea întreagă, purtînd soliile bisericii noastre la marele congres al apărătorilor păcii de la Varșovia, Moscova și Helsinki.

Privind spre marea ceată a acestor ctitori de viață bisericească din trecutul Moldovei, nu putem trece cu vederea chipurile ostenitorilor din cinul monahal care au strălucit prin nevoințele lor curate. Din sinaxare și pisanii se desprind luminoase chipuri de călugări, plini de evlavie, care s-au ridicat printr-o neasemuită vrednicie duhovnicească și viață pustnicească pînă la treapta sfințeniei. Ne gîndim la Daniil Sihastru, sfetnicul de taină al lui Ștefan cel Mare, la Epifanie de la Voroneț, la Rafail și Partenie de la Agapia, la Chiriac din Bisericiani, la Ioan de la Rîșca, la Inochentie de la Probota, la Vasilie de la Moldovița și la Leontie de la Rădăuți. Deasupra tuturor, s-a premărit întru virtute și prin alese înfăptuiri, cuviosul Paisie, starețul de la Neamț, care a împletit, în chipul cel mai fericit, trăirea duhovnicească cu truda mîinilor, adăpînd pravila vieții călugărești din scrierile sfinților părinți.

În neasemuitul grai al artei, îmi grăiesc astăzi din zărea veacurilor trecute toate acele lăcașuri sfinte, biserici mănăstiri și schituri, presărate de evlavia străbună pe întreg pămîntul fâlnicei Moldove: Neamțul Mușatinilor, Bistrița și Moldovița lui Alexandru cel Bun, Putna lui Ștefan cel Mare, Probota lui Petru Rareș, Slatina lui Alexandru Lăpușneanu, Secul vornicului Nestor Ureche, Sucevița lui Ieremie Movilă, Dragomirna Mitropolitului Atanasie Crimca și Trei Ierarhii lui Vasile Lupu.

În chiliile acestor dumnezeiești lăcașuri au viețuit marii cărturari și răspînditori de lumină de pe vremuri; la vatra lor au ucenicit diecii divanurilor domnești și preoții satelor moldovenești; aici s-au scris cărțile sfinte și letopisețele țării, adevărate minuni de artă grafică.

La umbra mănăstirilor moldovenești, alături de școli, au înflorit toate artele vechi românești: arhitectura, sculptura, ferecătura în aur și argint, broderia și mai ales pictura.

Vechile monumente de artă ale Bisericii noastre constituiesc acum un tezaur național. Lăsate în părăsire altădată, ele se bucură acum de ocrotirea permanentă a statului. În această privință este destul să amintim aici că numai în anul 1956, guvernul a acordat suma de lei 5.000.000 pentru conservarea bisericilor și mănăstirilor, monumente istorice din Moldova. Pentru această înaltă prețuire a monumentelor noastre bisericești, exprimăm aici, caldele noastre mulțumiri d-lui Acad. Prof Petre Constantinescu-Iași, Ministrul Cultelor.

IUBIȚI CREDINCIOȘI,

Pentru mine va fi o înaltă datorie de conștiință să cinstesc bogata zestre religioasă a Bisericii Moldovei, luînd neîncetat pilde din gîndurile curate și din faptele drepte ale marilor mei înaintași. Păstrarea bunelor legături cu Statul, păzirea dreptei credințe, îndrumarea clerului pentru păstoria credincioșilor, potrivit cu învățătura Mintuitorului, ajutorarea mănăstirilor pentru a-și împlini rostul lor înalt în biserică, sprijinirea operei de

luminare a poporului și conservarea comorilor de artă ale trecutului vor rămîne neîncetat principalele laturi ale lucrării mele bisericești în Moldova.

Incredințat fiind că numai sîrguind pe această cale dreaptă, putem avea cheazășia unei vieți religioase înalte și unei Patrii puternice, nu voi cruța nici o osteneală în strădania de a îndruma preoțimea moldoveană întru împlinirea cu prisosință a îndatoririlor ei sfinte față de Biserică și de Patrie. Așa mi-a fost voia — și aceasta pururea îmi va fi — ca roadele lucrării preoțimii noastre să se vădească statornic în cucernica săvîrșire a slujbelor și chivernisirea cuminte a lăcașurilor dumnezeiești, în păzirea neîntinată a dreptei credințe și în viețuirea după poruncile Mintuitorului, în aprinderea duhului de jertfelnicie pentru binele obștesc, în propoveduirea dragostei și buneivoini între toți fiii patriei, în unirea tuturor spre tot lucrul bun și în pașnică viețuire între toți oamenii.

Sînt bucuros că alături de tradițiile de evlavie și de lumină din care s-a adăpat viața religioasă a Moldovei din veac în veac, la urcarea mea în scaun, găsesc, aici, vechea tradiție de viețuire a credincioșilor în bună înțelegere și dragoste înveșmîntată de vlădica Sebastian în nimbul ceresc al păcii.

Dorința de a trăi într-o lume pașnică, eliberată de vișorul războaielor, ne este scumpă tuturor. Pacea este lege a firii și poruncă a Mintuitorului. De aceea, nu vom conțeni să o propovăduim cu cuvîntul și cu fapta, străduindu-ne să strîngem în jurul nostru pe toți clericii și credincioșii, făcîndu-ne cu toții părtași la cea mai frumoasă luptă a oamenilor din toate vremurile, — lupta pentru apărarea păcii.

Acum, cînd urc în scaunul mitropolitan al Moldovei și Sucevei, îmi îndrept gîndul spre ocrotitorii credincioșilor moldoveni, spre Sfînta Prea Cuvioasă Maică Paraschiva și spre Sf. Ioan cel Nou de la Suceava, rugîndu-i cu smerenie să mijlocească la Dumnezeu milelor și al îndurărilor pentru sporirea puterilor mele, spre a conduce această Mitropolie spre culmi de înflorire.

Cu aceste gînduri începînd păstoria noastră în acest strălucit scaun, mă simt dator să aduc mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian și tuturor membrilor Sfîntului Sinod, care n-au cruțat osteneala și au luat parte la acest praznic al înscăunării noastre.

Mulțumesc cu recunoștință Onoratului Guvern și Înalților dregători ai Statului, înfățișați aici prin Domnul Ministru al Cultelor Acad. Prof. Constantinescu-Iași și îi incredințez de adîncul meu devotament pentru prețuirea ce mi-au arătat.

Pentru toți mă rog milostivului Dumnezeu să-i facă părtași de darurile Sale bogate pentru rîvna, dragostea și munca neobosită pe care o pun întru bună sporirea și întărirea Bisericii strămoșești și întru propășirea scumpei noastre Patrii, Republica Populară Romîna.

Iar DVS. celor din cinul preoțesc, și călugăresc și tuturor dreptcredincioșilor creștini și fii duhovnicești, care v-ați adunat la această sfîntă și dumnezeiască slujbă, vă împărtășesc cu dragoste de părinte arhiereasca mea binecuvîntare și vă doresc sporire în toate cele bune și de folos sufletelor și trupurilor voastre, acum și pururea. Amin.

Solemnitatea s-a încheiat cu un Polihroniu pentru întărității bisericești și de stat și pentru sănătatea și buna sporire întru toate a obștei dreptcredincioase.

În drum spre reședința mitropolitană, numărâși credincioși din Iași și împrejurimi se îmbulzeau cu dragoste și bucurie în jurul I. P. S. Mitropolit Iustin, spre a primi binecuvîntarea arhierască.

După o scurtă recepție la reședința mitropolitană — împreună cu rugăciune, prezentările și felicitările de rigoare — înalții oaspeți și invitații au luat parte la masa oferită de Arhiepiscopia Iașilor. Se aflau prezenți, pe lângă cei mai sus amintiți: Dl Gheorghiu, primul secretar al Regiunii P. M. R. Iași, magistrați locali și alți reprezentanți ai autorităților ieșene.

Intr-o atmosferă senină și sărbătorească, la masă au luat cuvîntul: P. C. Vicar arhiepiscopesc Constantin Nonea, în numele centrului eparhial Iași; Dl Acad. Prof. Dr. V. Rășcanu, în numele membrilor Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Iașilor; I. P. C. Arhim. Melchisedec Dimitriu, în numele viețuitorilor mănăstirești din cuprinsul Arhiepiscopiei Iașilor; P. C. Prof. univ. Rector S. Vlad, în numele Institutului Teologic Universitar din Sibiu; P. C. Prof. univ. Rector Dr. Ioan Coman, în numele Institutului Teologic Universitar din București; P. C. Vicar arhiepiscopesc Traian Belășcu, în numele Arhiepiscopiei Sibiului; P. C. Preot Gaspar Bachmeier, din partea cultului romano-catolic; Primul rabin Strul Gutman, din partea comunității mozaice Iași; P. S. Episcop Teofil al Romanului și Hușilor, în numele eparhiilor sufragane ale Mitropoliei Moldovei și Sucevei; ș. a. Toți cuvîntătorii au dat expresie bucuriei cu care participă la sărbătoarea Bisericii moldovene, au arătat prețuirea pe care o poartă noului Arhipăstor și i-au prezentat felicitări călduroase din partea instituțiilor în numele cărora au luat cuvîntul.

Șiragul cuvîntărilor a fost încheiat de către I. P. S. Mitropolit *Iustin*. I. P. S. Sa a spus:

„Primirea pe care mi-a făcut-o Iașul, a depășit toate așteptările. Ieșenii au făcut această simțită manifestare după firea, concepțiile și tradițiile moldovenești. Moldovenii sînt în genere evlavioși, cucernici; ei sînt mîndri de ierarhii lor. Poate că manifestarea lor de astăzi nu este legătura lor cu modesta mea persoană, ci legătura lor duhovnicească cu ierarhul lor. Socotind că voi fi și eu la înălțimea așteptărilor lor, m-au primit așa de frumos. Imi voi da toate silințele să corespund așteptărilor pe care le au acum păstoriții mei. Pilde vrednice de urmat am destul în viața bisericească a Moldovei. Voi merge pe urmele lor.

De la toți antevorbitorii mei am înțeles care sînt liniile dominante ale unui program chiriarhal în Moldova. De la unul am înțeles că trebuie să păstrez dreapta credință, de la altul necesitatea de-a ajuta mănăstirile, de la altul îndatorirea de-a da sprijin poporului nostru, de la altul de-a da strălucirea culturală scaunului mitropolitan de la Iași. Iată atîtea păreri și sugestii pentru întocmirea programului unui ocîrmuitor bisericesc la Iași.

Voi lua pilde din trecut în ceea ce privește activitatea mea viitoare. O legendă veche ne amintește de lupta între doi uriași, Hercule și Anteu. Puternicul Hercule îl strîngea în brațe de Anteu, ca să-l doboare, dar ori de cîte ori acesta atîngea pămîntul cu piciorul, prindea putere și nu putea fi

doborât. Voi ține în activitatea mea viitoare legătura cu poporul, cu credincioșii pe care-i păstoresc și nu voi fi răpus niciodată.

Noi, credincioșii creștini, urmărim să fim cetățeni ai cerului, dar trăim și ne mișcăm pe pământ. Activitatea mea viitoare se va desfășura între cei doi poli : cerul spre care voi conduce pe credincioși și pământul în care viața lor trebuie să fie mulțumită.

Pe pământ, noi nu trăim în condiția ubicuității. Noi trăim într-o patrie, sîntem cetățeni ai unui stat. Sîntem legați de această patrie prin tot ce e omenesc în noi. Ne identificăm cu năzuințele și cu idealurile ei fără a abdica de la rînduiele noastre bisericești. Mîntuitorul, cînd plîngea pe înălțimile din jurul Ierusalimului, își arăta dragostea și atențiunea Sa față de popor. Sfîntul Apostol Pavel spune într-o anumită împrejurare compatrioților săi : „Eu sînt iudeu, născut în Tarsul Ciliciei, dar am crescut în acest oraș (Ierusalim), învățînd la picioarele lui Gamaliil să țin cu strășnicie Legea strămoșească” (F. Ap. 22, 3). Sentimentul acesta al iubirii de patrie nu este potrivit spiritului Bisericii noastre.

În vremea cînd preoții, ca păstori de suflete, nu aveau prea multă știință de carte, au mers prin intuiție alături de popor. Ei nu s-au desprins de năzuințele și condițiile de viață ale poporului.

Voi fi alături de preoți și credincioși, alături de întregul popor și, fi-rește, voi lucra în strînsă colaborare cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru ca altarele noastre să-și capete înflorirea de odinioară.

Ca cetățeni, — preoți și credincioși — vom sprijini toate acțiunile obștești ale patriei. Ne va fi scumpă acțiunea de apărare și întărire a păcii. Vom avea pildă în această problemă pe adormitul întru fericire Mitropolitul Sebastian Rusan, care a fost slujitor și apărător al păcii. Sînt sigur că preoții și credincioșii din această Eparhie vor merge alături de mine pentru a servi și iubi patria noastră și pentru a ridica Biserica Ortodoxă din Moldova la culmi de înflorire.

Mulțumesc reprezentanților celorlalte culte care au luat parte la această festivitate și îi asigur de colaborare frățească în acțiunile de interes obștesc.

Mulțumesc onoratului Guvern al patriei noastre care a dat strălucire acestei manifestări, făcîndu-se reprezentat prin savantul ieșan Dl Acad. Prof. P. Constantinescu-Iași, Ministrul Cultelor.

Domnule Ministru, îmi place să cred că votul unanim al Colegiului Electoral Bisericesc la alegerea mea va fi un îndemn în activitatea mea chiriarhală de a strînge în jurul meu pe toți clericii și credincioșii, de a înfăptui unanimitatea în gînduri și mișcări pentru slava Sfintei noastre Biserici și pentru înflorirea Patrie noastre scumpe.

Am ascultat aici pe reprezentanții Bisericii din Ardeal și am înțeles care sînt sentimentele și ideile lor. Cred oamenii pe cuvînt și îi rog să-mi plătească la fel : să mă creadă pe cuvînt. O legătură strînsă s-a încheiat între mine și preoții și credincioșii din Ardeal, încît astăzi mă despart cu greu de ei. N-a fost dorința mea să fiu aici, la Iași, ci interese mari bisericești au făcut să fiu din pozițiunea aceasta colaborator al Prea Fericitului Patriarh Justinian. Voi sprijini cu toată puterea mea Biserica ardeleană

pentru că o cunosc bine. Este o ramură viguroasă a Ortodoxiei. Ardealul este o provincie a țării noastre.

Mulțumesc înalt Prea Sfințiților Mitropoliți și Prea Sfințiților Episcopi, membri ai Sfântului Sinod, pentru că și-au luat osteneala de-a veni la această sărbătoare a Bisericii noastre.

Ridic paharul în sănătatea tuturor !"

Tunete de aplauze au salutat cuvântarea I. P. S. Mitropolit Iustin. În sală răsună acordurile imnului mitropolitan, spontan intonat de oaspeți.

*

În după amiaza aceleiași zile — potrivit tradiției Bisericii moldovene — I. P. S. Mitropolit Iustin a desfășurat liniile mari ale programului chiriarhal, în fața protopopilor și stareților din Eparhia Iașilor, întruniți la îndătinata conferință administrativă.

BISERICA ARDELEANA LA FESTIVITAȚI

La festivitățile împreunate cu investitura și înscăunarea I. P. S. Mitropolit Iustin ca Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Biserica Ortodoxă Română din Ardeal și-a afirmat prezența ei prin Prea Sfințiții Episcopi *Nicolae* al Vadului, Feleacului și Clujului și *Valerian* al Oradiei. De la centrul Arhiepiscopiei Sibiului, au participat ca delegați oficiali: P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belășcu, P. C. Rector Dr. Sofron Vlad, P. C. Pro-rector Dr. Sp. Cîndea, P. C. Consilier Gh. Secaș și Ioan Velțan, Dl Prof. Dr. Iorgu Ivan și P. C. Prof. Dr. P. Procopoviciu.

Prezența aceasta era obligatorie: o impuneau simțămintele de dragoste și alipire statornică pe care le nutrim față de persoana Arhipăstorului nostru de pînă acum, ca și recunoștința ce i-o purtăm pentru osîrdia și devotamentul cu care s-a dedicat promovării intereselor superioare ale Bisericii ardelenne.

La festivitățile de la Iași, doi membri ai delegației noastre au exprimat călduros și simțămintele și recunoștința pe care clerul și credincioșii din aceste părți ale țării le avem față de I. P. S. Mitropolit Iustin.

„Noi, cei din Ardeal, cu un ochi plîngem, iar cu altul rîdem. Plîngem pentru că nu veți mai fi în fruntea noastră, dar sîntem mulțumiți că ați fost promovat la al doilea scaun vlădicesc al Bisericii Ortodoxe Romîne“, — a spus, printre altele, P. C. vicar Traian Belășcu.

„Sentimentele noastre sînt de regret și de bucurie. De regret, pentru că tînarul nostru Mitropolit nu va mai fi între noi pentru a-și îndeplini programul de a ne conduce — ca și adormitul întru Domnul Mitropolit Nicolae Bălan — la cele două altare: Biserica și școala bisericească ardeleană“, — a spus P. C. Rector Dr. S. Vlad.

Amîndoi au evocat momente de bucurie duhovnicească pricinuite în Arhiepiscopie prin activitatea arhipăstorească a I. P. S. Mitropolit Iustin. Amîndoi și-au exprimat convingerea că legătura sufletească ce s-a încheiat între Biserica ardeleană și I. P. S. Mitropolit Iustin va dăinui pururea și se va concretiza în acte de colaborare efectivă, în cadrele Sfântului Sinod și în slujba patriei noastre iubite.

Răspunsul I. P. S. Mitropolit Iustin a fost prompt, generos și lipsit de echivoc. Înțina sa a rămas aici.

I. P. S. MITROPOLIT IUSTIN AL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI,
LOȚIITOR DE MITROPOLIT AL ARDEALULUI

Pe toată durata vacanței, pînă la alegerea noului ei titular, Mitropolia Ardealului va fi ocîrmuită, în calitate de loțitor de scaun, de către I. P. S. Mitropolit *Iustin* al Moldovei și Sucevei.

Clerul și credincioșii Bisericii ardelenе văd în această hotărîre a forurilor competente, încă o dovadă a legăturilor sufletești dintre Arhipăstorul Bisericii moldovene și noi toți cei ce slujim și preamărim pe Dumnezeu, după orînduirile Legii strămoșești și în spirit de dragoste neprecupețită față de patria noastră înfloritoare.

CRONICAR

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

MEDITAȚII LA PSALMUL 50. (Arad 1954, p. 53). Iată o nouă lucrare a P. C. Vicar Gheorghe Lițiu de la Arad. Intr-un volumaș de 53 pagini. Părintele Lițiu își publică meditațiile care au fost rostite în catedrala din Arad, în postul învierii Domnului din anul 1954. Sînt douăsprezece meditații, care de care cu titluri mai sugestive. După un cuvînt înainte, urmează Meditația I-a intitulată: „Doamne miluește...”; a II-a: „Cunoașterea și recunoașterea păcatelor”; a III-a: „Dreptatea lui Dumnezeu”; a IV-a: „Cum se împacă dreptatea cu mila lui Dumnezeu”; a V-a: „Arată-mi tainele înțelepciunii Tale”; a VI-a: „Isop și Har, lacrimi și curățire de păcate”; a VII-a: „Bucuria mîntuirii”; a VIII-a: „Inima curată resfrînge chipul lui Dumnezeu în om”; a IX-a: „Să împărtășim și pe deaproapele de bucuria mîntuirii”; a X-a: „Cîntarea bisericască, jertfa buzelor curate”; a XI-a: „Smerenia — jertfă plăcută lui Dumnezeu”; a XII-a: „Biserica materială, Biserica inimii noastre și Biserica trupului lui Hristos”.

Fiecare din aceste 12 meditații pleacă de la un text al psalmului 50 în așa fel încît se comentează pe înțelesul tuturor întregul psalm 50. Astfel, meditația I-a explică v. 1 (Miluește-mă Dumnezeule), a II-a explică v. 3—4, a III-a v. 5 și astfel în cele următoare ni se prezintă în lumină clară înțelesul celui mai popular psalm. Intr-adevăr, nu există serviciu

religios la care să nu se întrebuiințeze ps. 50, psalmul cunoscut după cuvintele începătoare: „Miluește-mă Dumnezeule”, — dar mai ales pentru fondul său moral.

Psalmul 50 are și un caracter profetic: acum (în epoca lui David) e așa, în viitor va fi altcum. Se vede un progres în cele religioase. Iată atîtea și atîtea motive pentru a prețui lucrarea P. C. Părinte Gh. Lițiu. Tiparul cărții este îngrijit, limba vioaie, iar pildele, luate din cugetările marilor gînditori și asceți ai Bisericii, înviorază scrisul Părintelui Lițiu.

Alături de studiul lui Dragomir Demetrescu la Psalm 50 avem acum și lucrarea Păr. Lițiu, căci noi o înșirăm între operele care ne prezintă și explică comoara V. Testament.

Prof. N. NEAGA

FRĂȚIA PREOȚILOR GERMANI de confesiune evanghelică a invitat pe profesorul de teologie N. Parijskij de la Academia teologică din Leningrad să vorbească despre Biserica Ortodoxă. Dînd ascultare invitației, profesorul rus a ținut la 4 aprilie 1955, în fața a 150 preoți, la Düsseldorf, o conferință, vorbind despre: *Concepția ortodoxă despre Biserică*. În cadrul acestei conferințe a tratat despre: 1. Originea divină a Bisericii. 2. Ființa Bisericii. 3. Raportul Domnului Iisus Hristos și al Sf. Duh cu Biserica. 4. Insușirile esențiale ale Bisericii. 5. Învățătura despre ierarhie. 6. Insemnă-

tatea Bisericii în viața creștinului, 7. Mijloacele de sfințire în Biserică și 8. Biserica ca păstrătoare a Sf. Scripturi și a Sf. Tradiții.

În capitolul din urmă susține că: În baza conștiinței unității ființiale cu Hristos, Biserica se consideră singura păstrătoare a adevărilor de credință creștină. Toate marile adevăruri ale religiei creștine au ca izvor descoperirea (revelația) dumnezeiască, răspîndită și păstrată între oameni pe două căi: cu ajutorul Sf. Tradiții și al Sf. Scripturi. Sf. Tradiție slujește ca întregire prețioasă la Sf. Scriptură, la fixarea canonului Sf. Scripturi și la înțelegerea corectă a ei. În Sf. Scriptură se vorbește de multe ori scurt, pentru că se presupune existența unui izvor de credință întregitor, al Sf. Tradiții. Fără ajutorul Sf. Tradiții, e imposibil să se explice adevărurile Sf. Scripturi.

În Sf. Scriptură nu totul este deopotrivă de clar și deplin înțeles. Tradiția e de aceea indispensabilă priceperii clare a misterilor. Ea e necesară pentru observarea întocmai a datinilor și pentru rezolvarea multor probleme care privesc rînduiala bisericească și zidirea bisericească. Sf. Tradiție a ajuns la noi prin vechile mărturisiri, simboale, s-a păstrat în Canoanele apostolice, în hotărîrile sinoadelor ecumenice și particulare, în vechile liturghii, în operele Sfinților Părinți și învățători ai Bisericii, și în părțile cultului divin.

*

I. P. BRATSIOTIS, profesor de studiul V. T. la Universitatea din Atena, a publicat în 1954 un studiu asupra Ecclesiastului, această perlă a Vechiului Testament. Bratsiotis dă o introducere la Ecclesiast, prezintă textul original ebraic și textul grecesc al Septuagintei și-l însoțește de comentariu.

N. NEAGA

CONCERTE RELIGIOASE. Cîntecul începe odată cu viața omenească, dar o depășește. E nemuritor ca tot ce purcede din dărnicia fără seamăn a lui Dumnezeu și e necesar ca tot ceea ce țîșnește din zvîcnirile fără răgaz și fără zăgaz ale sufletului. Înainte de-a deveni muzică și după aceea, cîntecul a fost și a rămas grai al sufletului. Tonul lui fundamental — spune un istoric al artelor — este sufletul. Și cum sufletul se deschide, firesc, către cer și către neprihănitele întrupări ale cerului pogorît pe pămînt, cîntecul, în cea mai frecventă și mai eminentă alcătuire a lui este și rămîne erupție spre obîrșia-i de dincolo de stele, zbor în înalțuri, către creste de lumină și răsăfăt lăuntric, *rugă*.

În preajma Sfințelor sărbători ale Nașterii Domnului din anul 1956, corul studenților Institutului Teologic Universitar și corul mixt al Catedralei mitropolitane din Sibiu au oferit credincioșilor noștri din cetatea de scaun a Mitropoliei Ardealului cîteva concerte de cîntece religioase, colinde și cîntece de stea, în aula Institutului și în Catedrală. Conducerea artistică muzicală a avut-o P. C. Prof. Dr. Milan Șesan și P. C. conf. Gheorghe Șoima.

La concertul religios care a avut loc Duminică 9 decembrie 1956, în Catedrala mitropolitană, sub conducerea Păr. Prof. Gh. Șoima, și-au dat concursul următorii soliști ai Teatrului de Operă din București: doamnele Maria Voloșescu (sopran) și Nela Dimitriu (alt) și domnii Pantelimon Frunză (tenor) și P. Ștefănescu-Goangă, artist al poporului din R.P.R. (bariton). Programul a fost alcătuit în cea mai mare parte din compoziții bisericești ortodoxe răsăritene.

Concertele s-au bucurat de o largă participare din partea credincioșilor Sfintei noastre Biserici.

„DIE ZEICHEN DER ZEIT” (nr. 6/1956) ne aduce vestea morții prof. Dr. C. H. Wendt din Hanovra, un cunoscut cercetător în domeniul iconografiei, care poseda una din cele mai vaste și mai îngrijite colecții de icoane din Europa. Ca cunoscător al iconografiei și istoriei icoanelor, el a aranjat o mulțime de expoziții iconografice și a tipărit mult despre icoanele din Biserica ortodoxă. În 1953 a apărut la Eisenach cartea sa: „Rumänische Ikonenmalerei” (Pictura icoanelor la români). Ultima lui lucrare despre pictura icoanelor la ruși, rămasă în manuscris, a fost tipărită de Dr. Konrad Onasch din Halle.

Biserica ortodoxă română aduce prinosul ei de recunoștință lui Dr. C. H. Wendt pentru că a făcut cunoscută iconografia ortodoxă românească în cercurile Bisericii luterane din Germania.

N. M.

Aceeaș revistă dă câteva date despre prof. de Vechiul Testament Dr. Albrecht Alt, de la Universitatea Karl-Marx din Leipzig, care a murit în vîrstă de 73 ani, după 40 de ani de activitate didactică și științifică. S-a ocupat în special de preistoria Israelului. Lucrarea: „Der Gott der Väter” (Dumnezeul părinților), care cercetează preistoria credinței în Dumnezeu la poporul israelitean, a avut o influență foarte mare asupra cercetărilor vechi-testamentare. Intrucît s-a ocupat nu numai de arheologia și istoria Palestinei, ci a luat în considerare și istoria popoarelor vecine, el a devenit un orientalist de renume universal. El a colaborat la ediția ebraică a Bibliei, cunoscută sub numele de „Biblia hebraică”. A fost membru al Academiei de Științe din Saxonia. Guvernul R. D. Germane l-a distins în 1955 cu titlul de „emerit om de știință al poporului”, fiind primul

teolog căruia i s-a decernat în R. D. Germană acest titlu.

N. M.

ÎN REVISTA „Die Zeichen der Zeit” nr. 2/1956, Werner Schöllgen ne dă o imagine asupra problemelor etice catolice și evanghelice, care tind să dea răspuns năzuințelor actuale ale societății. În primul rînd el remarcă primejdia înstrăinării de concret și a unei atitudini de „spectator”, care se mărginește să dea îndemnuri generale, fără legătură cu viața.

Se pornește de la o noțiune de om nerealistă, ceea ce face imposibilă soluționarea problemelor vieții reale. Catolicii continuă să se bazeze pe principii abstracte, din care prin deducție logică ajung la soluții „practice”, fără a fi potrivite cu situația istorică actuală. Se remarcă însă și o direcție nouă. Astfel Fritz Tillmann leagă din nou Teologia Morală de morala neotestamentară, iar Jacques Leclercq în cartea lui „Morală creștină în criza timpului” („Die Christliche Moral in der Krise der Zeit”) pretinde o vivificare a concepției creștine. Prin aceasta se caută o sinteză etică între creștinism și actualitate.

O altă primejdie este pasivismul. Catolicii vorbesc despre pasivitatea luteranismului, care a despărțit credința de viața privată. Pasivitatea luterană se explică și prin accentul pe predica iertării și răbdării. Solia iertării, a Dumnezeului atotiertător, se explică prin experiența lui Luther, care însă acum trebuie depășită. În privința aceasta catolicismul, deși prin spovedanie nu uită de Dumnezeu iertării, vorbește mai insistent de Dumnezeu poruncitor care îndrumază spre împlinirea datoriilor către aproapele și către comunitate. Etica luterană, fără a uita mesajul iertării, prin „Lexiconul social evanghelic” a por-

nit pe linia activității practice, concrete. În acest Lexicon, ca și în alte scrieri, își găsește ecou glasul vremii și pe primul plan apare nu mesajul iertării, ci imperativul iubirii de aproapele. În primul plan apare deci iubirea, care se manifestă în acțiune. Misiunea creștinismului „nu e în o atitudine de așteptare pasivă, prin care Biserica joacă rolul unui spectator ce stă deoparte”, ci el trebuie să participe la sbuciumul societății actuale.

Din aceste caracterizări rezultă că Etica evanghelică și catolică încă oscilează între atitudini contradictorii, continuând direcțiile vechi depășite de viață sau luînd o atitudine de expectativă, sau îndrăznind cel mult să scoată în evidență valoarea iubirii de aproapele. Morala ortodoxă, bazîndu-se pe Sf. Scriptură și pe tradiția patristică, în strînsă legătură cu viața, a depășit de mult această oscilare; ea are poziții clare, fiind alături de poporul muncitor, care-și făurește o viață nouă și luptă pentru pace.

N. M.

ANUL TRECUT, Institutul de editură evanghelic din Berlin (sectorul democratic) a sărbătorit zece ani de activitate. Înființat în mai 1946 de episcopul luteran D. Dr. Dibelius, în acești zece ani de existență a promovat scrisul evanghelic-bisericesc în toate formele lui. Cea dintîi publicație a editurii a fost — în 1946 — o colecție de imne pentru Crăciun (28.000 exemplare), care s-a epuizat repede. Acesteia i-au urmat cărți pentru comunitățile evanghelice: Cartea de cîntări (1,2 mil. exemplare), cărți despre personalități creștine, despre arta creștină, despre misiunea creștină, ș. a. De asemenea s-au tipărit cărți pentru studenții în teologie și pentru pastori, sub titlul: „Biserica în timpul nostru”, care numără în

1955 — 120 de titluri. Dintre acestea amintim: W. Eichrodt: Teologia Vechiului Testament (1948); M. Noth: Istoria lui Israel (1954); M. Dibelius: Premize la Faptele Apostolilor (1953); P. Feine: Manual de Teologia Noului Testament; M. Albertz: Vestirea Noului Testament; A. Neuberg: Desvoltare și creație; A. Nygren: Eros și Agape. Pentru pastori importante sînt: Meditațiile pentru predici de la Göttingen (Evangheliile și Epistolele Duminecilor de peste an); Explicarea omiletică a Evangheliilor din Dumineci de M. Doerne.

Atenția s-a îndreptat și spre teologia lui Luther, publicîndu-se cărți în legătură cu concepția lui Luther despre politică, despre credință și istorie, despre cele două împărății și despre eliberarea teologiei de sub tutela filozofiei.

Editura are în plan tipărirea unui Comentar al Sf. Scripturi, din care au apărut 2 volume. Remarcăm și cartea lui K. Onasch: „Sărbătoarea Crăciunului în Biserica ortodoxă”, expresie a dorinței Bisericii evanghelice de a cunoaște ortodoxia și a legăturilor stabilite între cele două Biserici.

Tot în această editură apar regulat două reviste: „Semnele timpului” și „Revista literaturii teologice”.

N. M.

IN BISERICA LUTERANA din Germania s-a pus problema revizuirii pericopelor tradiționale, fixate pentru predica din Dumineci. S-a constatat că pericopele vechi nu mai erau suficiente: e o prea mică parte din Sf. Scriptură, care este explicată credincioșilor. Conferința liturgică a Bisericii luterane din Germania a pregătit încă cu cîțiva ani în urmă o nouă orînduire a pericopelor. Păstrînd vechile pericope ca temelie, a adăugat la acestea serii paralele de pericope,

în așa fel încât în 10—12 ani să fie folosite în predici o foarte mare parte din textele Sf. Scripturi, atât din Vechiul Testament, cât și din Noul Testament. Pe baza aplicării în parohii a noii orînduiri, s-a deschis discuție publică, pentru a se ajunge la o hotărîre definitivă. După această discuție s-a convocat o nouă Conferință liturgică. Scopul este de a oferi pentru predică părți mai mari din Sf. Scriptură decît pînă acum. În acest scop, Conferința la vechile pericope (Evanghelii și Epistole) a adăugat alte patru serii paralele de pericope, care cuprind texte din V. și N. Testament, amestecate. Astfel predicile vor cuprinde V. și N. Testament în unitatea lor.

Stabilirea în amănunte a acestor hotărîri se va face după ce hotărîrile vor fi discutate de teologi, pastori, ș. a.

Am amintit aceste fapte din biserica luterană a Germaniei, pentru că și în Biserica noastră s-a pus și se pune problema că limitarea la textul Evangheliilor și al Apostolului pentru predicile de Duminică și sărbători este astăzi nepotrivită. De aceea unii au susținut ca preoții să predice pe diferite teme dogmatice, morale, liturgice, de istorie bisericească, etc., iar alții i-au îndrumat să folosească texte din Cărțile de cult, sau să explice întreaga Sf. Scriptură. N-ar fi bine dacă aceste discuții ar duce la hotărîri concrete, dacă s-ar stabili și la noi serii de pericope paralele pentru Duminică și sărbători, prin care preoții să poată lămurii în predici Sf. Scriptură și o mulțime de teme bisericești, care cu pericopele de azi nu se pot trata? E o întrebare, care așteaptă răspuns din partea teologilor și preoților Bisericii noastre.

N. M.

DESPRE SF. ICOANE. Pentru noi, credincioșii ortodocși, sf. icoane fac parte integrantă din viața noastră religioasă, îndeplinind un rol educativ, estetic, cultic și haric.

Ca reprezentări istorice, ele ne povățuiesc despre viața și activitatea celui înfățișat prin icoană și îndeplinesc astfel un rol pedagogic-instructiv, fiind totodată și cărți deschise pentru cei ce în trecut nu știau carte.

Ca mijloace estetice, ele fac biserica plină de intimitate religioasă și de comunitate în rugăciune, stimulînd astfel manifestarea sentimentelor noastre morale, de bine și frumos, cînd de pe pereți ne privesc atîția martori ai Mîntuitorului Hristos. Icoanele devin atunci și podoabe ale bisericii, precum sînt și ale sufletului credincios.

Ca obiecte de cult, ele însoțesc viața liturgică a Bisericii și o împodobesc cu duhovnicia lor. Ele se arată mijloace de cinstire, prin care credinciosul se adresează direct celui înfățișat, adică prototipului, care este Mîntuitorul, Maica Domnului, sf. Apostoli sau Sfinții Bisericii, care ca hramuri patronează nu numai biserica respectivă, ci și pe credincioși în parte.

Ca mijloace harice, ele de atîtea ori se învrednicesc a mijloci mai direct harul Sfîntului Duh asupra celui ce în fața lor este cufundat în rugăciune fierbinte.

Aceste multiple funcțiuni ale sf. icoane le-a definit sf. Ioan Damaschinul și le-a rînduit sinodul VII ecumenic de la Niceea, din 787. Deoarece însă deciziile acestui sinod au fost respinse de Carol cel Mare al Francilor, precum și de unii teologi ai săi, de aceea în apusul latin icoanele bisericești rămaseră numai la primele două funcțiuni: de caracter estetic, precum a definit-o sinodul de la El-

vira, din 304, și de caracter pedagogic, precum a precizat-o papa Grigorie Dialogul, în 601.

Cind s-a inițiat apoi în sec. XVI reforma lui Martin Luther, acesta a refuzat orice reprezentare iconografică, precum și sf. cruce, însușindu-și astfel din principiile vechiului iconoclast. Pentru aceste motive, sinodul bisericii papale de la Trident, a definit în 1563, împotriva protestanților, principiul cinstirii icoanelor, afirmând de asemenea că onoarea ce li se dă în Biserică se referă numai la prototip, întrucât ele ajută la îndreptarea credinciosului. Așa glăsuise cu opt veacuri înainte și sinodul VII ecumenic. Cu toate acestea, în biserica papală nu se acordă icoanelor o funcțiune harică. De aceea au putut să apară în apus icoane în stilul baroc, care să dea mare atenție realismului naturalist al trupului.

De atunci s-au scurs alte patru veacuri și problema sf. icoane pentru apuseni a rămas încă nedefinită în fața cultului sf. icoane ortodoxe.

Cu lămurirea modernă a icoanei ortodoxe s-au însărcinat marii cercetători ruși, precum Ig. Grabar, A. Pokrovski, P. Okunev, Kondakov, L. Uspenski și Vl. Losski, iar o definiție teoretică modernă, destul de subiectivă și fără caracter oficial, a oferit-o S. Bulgakov, în concepția sa despre „sofianism”. Aceste lucrări i-au pus pe cercetătorii latini și protestanți din ultimii 10 ani în fața unor probleme noi și mult mai complexe, precum o constată cercetătorul iconografic luteran prof. K. Onasch, directorul Institutului pentru studiul Ortodoxiei de la Universitatea luterană de la Wittenberg-Halle, în lucrarea sa recentă din 1954, publicată în „Theologische Rundschau”. Din ea reproducem ideile principale:

Avînd ocazia să cunoască personal iconografia rusă la fața locului și

să participe la cultul ce li se oferă din partea credincioșilor ortodocși, prof. Onasch a rămas adînc impresionat încît își începe cercetările cu reflexia, că „la analiza problemei atît de complexe a iconologiei răsăritene, se descoperă valori profunde, care pînă acum au lipsit credinciosului apusean și a căror însușire din partea acestuia desigur nu va constitui nici o greșală” (p. 243).

Firește, constată autorul, că un protestant este mai străin de icoana răsăriteană decît un latin, care chiar prin liturghia tomistă se poate apropia de ea. Totuși și aceștia încă mai cred, în parte, să vadă în sf. icoane ortodoxe ceva din tainele neoplatonismului, care prin Dionisie pseudo-areopagitul să fi primit nuanțări și din monofizitism. Dar acest credincios latin nu va mai fi acum de părerea „ne bună” (töricht), deși unii încă o mai împărtășesc sporadic, că Ortodoxia ar cuprinde și elemente monofizite. Totuși, un protestant nu va înțelege că elemente streine de Biserică, precum socotește el icoanele, ar putea să ajute la o sfințire personală. Astfel credinciosul protestant va privi sf. icoane ortodoxe cu aceeași rezervă cu care el privește și sf. euharistie latină (p. 257).

Trecînd apoi în revistă numeroasele publicații în acest domeniu, el le face prezentări și critici. Astfel, pentru G. Schückler, sf. icoane au numai un sens liturgic, ca „teofania celor nevăzute”. Pentru cercetătorul atent C. H. Wendt, care în 1953 a publicat și o lucrare despre „Iconografia romînească”, și care se orientează oarecum după Bulgakov, sf. icoane sînt o „specie mistagogică” de proveniență siropalestiniană, care prin felul și semnificația lor în orice caz nu-și merită acuza învechită de a fi rigide, fără expresie și primitive.

Pentru G. Wunderle, cercetătorul latin al Ortodoxiei, de la Regensburg, icoanele sînt numai simple mijloace de extaz sufletec, fiind impregnate de idei platonice și ar fi, după expresia lui R. Guardini, numai un „expresionism supranaturalist”. Prof. Onasch constată cu această ocazie că prin astfel de concluzii pripite și superficiale, rolul sf. icoane răsăritene rămîne cu totul strein de înțelegerea cercetătorilor latini, pentru că rolul acestor sf. icoane este, între altele, și unul categoric liturgic. Tot așa, și chiar mai greșită, este și teza lui L. Koppers, în lucrarea: „Icoana divină” (Düsseldorf 1949), care pune accentul numai pe elementul estetic de suprafață, ca o „haghiocrație”, mistificînd chiar sensul adînc al sf. icoane ortodoxe.

Acest fapt dovedește numai împrejurarea, cît de greu este pentru credinciosul apusean să înțeleagă rostul iconografiei răsăritene. De aceea, pornind de la precizările cercetătorilor ruși, prof. Onasch își însușește reflexiile lor că sf. icoane sînt o parte a Sf. Tradiții, reprezentînd trăirea în cadrul Bisericii, încît icoana Mîntuitorului, avînd baze dogmatice, poate fi pusă alături de însași Sf. Scriptură.

În acest sens se impune concluzia, că „dacă Bizanțul a dat lumii creștine teologia în cuvinte, apoi Rusia a oferit această teologie prin icoană”. Astfel se înțelege de la sine, de ce răsăritul a creat „tipologia sf. icoane”: deoarece ea reprezintă principii dogmatice stabile și obligatorii. De aceea și pictorii ortodocși sînt obligați să respecte această tipologie iconografică, care a fost înscrisă în erminiile de pictură bisericească, spre a nu se îndepărta artiștii de fondul dogmatic.

După ce prof. Onasch mai trece în revistă încă și alți autori cu lucrări

mai mici, el își pune întrebarea: Ce poate să creadă atunci un protestant despre sf. icoane, avînd el în fața ochilor săi atîtea constatări și definiții variate, aproape toate în opoziție cu concepția sa teologică?

Drept răspuns, prof. Onasch constată că din toate principiile asupra sf. icoane, unui protestant îi poate plăcea numai un singur element și acesta este: meditația în fața sf. icoane!

Potrivit cu această constatare, prof. Onasch și-a orientat și lucrarea sa „Domnul a toate” (Berlin 1954 și ediția a II-a în 1955), prin care, oferind imagini și sf. icoane, apoi texte scripturistice și tropare, el provoacă în cititor meditația profundă asupra celui înfățișat prin icoană, asupra concepțiilor lui și prin aceasta și asupra vieții sfinte trăită de el, sau asupra împrejurărilor care i-au adus canonizarea și sfințirea. Firește că prin acest mijloc și un protestant poate simți înviorare sufletească și respect pentru icoanele ortodoxe.

În consecință, prof. Onasch își încheie constatările sale atente cu următoarea reflexie: „Poate că referatul meu a contribuit la trezirea unui și mai atent interes pentru icoanele ortodoxe din partea credinciosului apusean și pentru înțelegerea rostului lor. Atunci acest credincios, orice părere ar nutri față de icoane, el va avea de profitat de pe urma studiului său și a meditației sale iconologice”.

Competența și liniștită expunere a problemei iconografice ortodoxe din partea prof. Onasch, într-adevăr își ajunge scopul dorit, pentru că ea contribuie la lămurirea și potolirea sufletească într-o problemă pe care trecutul a tulburat-o nespun de mult prin interesele lui variate.

Prof. M. ȘESAN

Biblioteca Episcopaliană Sibiu

TIPOGRAFIA EPARHIALĂ
REÎNTREGIREA
SIBIU
